

Pro quibus facit frequenter in iure reperiri aliquem subiicere se voluntati offensi, ut in capit. Sanè. capit. Veniens. de Renun. vbi quidam Canonici subiecerunt se gratiæ, & misericordiæ Capituli. & in c. Contingit. 36. de Sent. excommunic. vbi refertur secundum morem Bracharen. Diocesis, offendentes aliquem, sponte se solitos subiicere triginta, seu pluribus, aut paucioribus percussionibus fustium. Et ea consuetudo inter laicos non damnatur; sed solum inter Clericos, propter decus Ordinis Clericalis. Facit ad idem text. in cap. Veniens. & in c. Quintavallis. de Iureiur. vbi offendens iuravit obedire mandatis offensi, & valuit iuramentum; tenereturque; observare illud, si ille iusta, & licita iussisset, ut innuit text. & notant ibid. DD. Quod si hoc licet per pactum, multo magis licere debet per statutum, & consuetudinem, ut dicit Balth. Gom. de potestate in se ipsum. lib. 1. cap. 13. num. 11. Nam multa fieri possunt per statutum, quæ non possunt fieri per pactum, etiam contra ius publicum; pro utilitate tamen publica, ut not. Bart. in l. Alia. §. Eleganter. ff. Solut. matri. Deci. & Cagnol. in l. Nec ex prætorio. ff. de Regul. iur.

In Foro verò conscientiæ prædictam consuetudinem esse iniquam, & iuri contrariam dicit Bart. sup. & Ange. dict. §. V. sive adeo. num. 1. & Fran. Curti. in Addit. ad Ang. ibid. & Iacob. Boulen. in repet. l. Capitalium. §. Famofos. num. 86. ff. de Poenis. Abb. d. cap. Contingit. num. 2. de Senten. excomm. & las. in l. Pacta quæ contra. num. 5. C. de Pact. Ea ratione. Quia videtur absurdum committere inimico iudicium. Item nemo potest constitui arbiter in re propria. l. Si de re sua. §. 6. ff. de Arbit. nec Iudex. l. Iulianus. ff. de Iudi. Nec ut alter de corpore suo disponat; cum nemo sit dominus membrorum suorum l. Liber homo. ff. de Statu homin.

Sed pro defensione dictæ consuetudinis, considerandum est non constitui quem iudicem, nec arbitrum in præfato casu, sed tantum arbitratorem. At arbitrator quilibet constitui potest in causa propria, ut docet d. Balth. Gom. sup. num. 2. Ad hæc, In prædicta submissione videtur concessum arbitrium

tamquam bono viro; tamen si dicatur subiicisse se eius voluntati. l. Tais. §. Sorore. ff. de Fideicom. liber. l. Si libertus. ff. de Operis libert. l. In personam. §. Generaliter. ff. de Regul. iur. Vnde is iubere debet quod bonus vir in eo casu iuberet, neque poterit aliquid graue, aut inhonestum, aut nimis præiudiciale decernere. Alioquin si quid tale voluerit, ad arbitrium boni viri erit per Iudicem reducendum, ut voluit Bart. num. 1. & Ang. nu. 2. in l. Sed si vnus. 17. §. Prætor ait. ff. de Iniuriis. gl. & DD. in l. 3. C. de Dotis promiss. & in l. Si sic. de Lega. 1. gl. in l. penult. ff. de Arbit. & ibi Bal. & Alberi. nu. 2. Guid. Pap. decis. 495. Inno. in dict. c. Veniens. de Renun. in fi. & ibi Abb. num. 5. Ioa. And. nu. 9. & Anani. numer. 6. Alexand. in l. Centesimis. 46. §. Si ita stipulatus. numer. 9. de Verbor. obliga. las. in l. 2. §. Voluntatem. num. 9. ff. Solut. matri. & alii quos refert, & sequitur Balth. Gom. supra num. 3. Idem not. Bal. in dicto cap. Quintavallis. & Menoch. de Arbitr. dicta quæst. 7. num. 4.

Ad quod viri boni arbitrium illud veniet, videlicet ne membrum abscindatur, vel vulneretur, nec vlla alia poena corporalis, vel quasi corporalis veniet; ut ne exeat de ciuitate, vel ne accedat ad aliquem locum, nec alia poena inhonesta, aut nimis præiudicialis, ut latè prosequitur dict. Gom. supra numer. 5. Cum his igitur restrictionibus non est cur dicta consuetudo, vel statutum iniquum iudicandum sit. Secus esset, si absolute, & liberè vellent offendentem committi voluntati offensi, ut ipse quicquid vellet poenarum, imponeret; etiam vsque ad vulnus, vel membri mutilationem, siue plus, vel etiam minus.

Similiter si statutum, vel consuetudo inducat, ut iudex cognita prius iniuria, & decreta iusta poena illius delicti; remittat arbitrio, & voluntati offensi, ut ipse illam imponat; ea tamen lege, ne maiorem imponere possit; mitiorem liceat si, velit. Hoc casu erit iustissimum, & utile offensori tale statutum. Quia obligatur offensus, si sit curialis, ut utatur misericordia cum eo. Ita optimè d. Gom. sup. ad finem.

Vide ad hoc verbum, sub verbo Regularis. Differentia 6.

S V F F R A G I V M.

S V M M A R I V M.

S V F F R A G I O *suo an possit quis licitè renunciare.*

D I F F E R E N T I A P R I M A.

S V F F R A G I V M suum, & votum in Foro exteriori potest quis de communitate liberè omittere; ipsiq; renunciare non venièdo ad conclauem, capitulum, & congregationem; vel ab ea recedendo; vel schedulam albam mittendo in vas, seu saccum tempore electionis, & suffragiorum; vel clara voce renūciando; ut probat tex. in cap. Cū nobis. cap. Quod sicut. & c. Quia propter. (& ibi gl. verb. Volūt. alia iura allegat) de Elect. & in cap. Vbi periculū. §. 1. vers. Sanè. eod. tit. lib. 6. Hinc est non posse quem cogi ad suffragiū suum dandum, ut probat text. per argum. ab speciali. in Clement. Ne Romani. §. Porro. de Elect. nisi intersit Ecclesiæ. ut ibid.

Et ratio est, quia iuri suo potest quis liberè renunciare. l. Si quis in conscribendo. C. de Pact. Tum quia iam remanet tota potestas Capituli in aliis, ad negotium peragendum. Qua ratione alii Capitulares communiter lætantur de talibus renunciationibus. Quia facilius negotium cum paucis, quam cum multis expeditur. Tum quia nemo tenetur dare rationem sui suffragii, nec ad id cogi potest. Et ideò parū curatur utrum iste, vel ille nolit, aut velit votum omittere, vel eo frui; quia parum, aut nihil interest communitalis, cū (sicut prædiximus) maneat tota Capituli potestas penes alios. Et ita tenet gl. d. c. Vbi periculum. §. 1. vers. Sanitatem. Host. in Summa tit. de Elect. nu. 11. Lap. allegat. 131. nu. 4. Panor. in dist. c. Quia propter. nu. 4. Sil. verb. Electio. 1. q. 5. nu. 3. & 5. Rodrig. in Summa. tit. de Elect. c. 102. nu. 7. & tom. 2. Regul. q. 11. artic. 13.

In Foro verò conscientie quidam tenent non posse quem suo voto renunciare, sed teneri ipsum dare, & rationem etiam ipsius reddere, si aliquam habeat bonam, & vtilē;

ut sic coadiuvet alios. Allegatur pro hoc Fel. in cap. Si diligenti. nu. 16. & 20. de Foro compet. vbi dicit non posse quem renūciare iuri suo, quando ipsius utilitas privata, est inseparabilis à publica. Sed hac solū ratione attentā, nec in Foro exteriori posset quis suo suffragio renunciare; cū contrarium suprā probatum sit. Allegatur etiam pro hoc Panor. loco suprā citato. Sed nihil facit pro Foro conscientie. Allegatur denique Pet. Morla in suo Emporio iuris. tit. 1. num. 19. quem non vidi.

Sed sanè non video rationem diversitatis in utroq; Foro. Nā si votū daturus sit persona sapiens, & erudita, & suffragiū eius vtile sit cōmunitati ad alios imbuendos, & erudiendos in rebus proponendis: is talis etiā in Foro exteriori cogi poterit ad votū suum emittendum; & ad id tenebitur in utroque Foro. Si verò non sit talis, in neutro facit alicui iniuriā ex voti sui renunciatione, & sic poterit absque scrupulo, & vilo peccato renunciare, etiam in Foro conscientie.

Quod intellige verum quando negotium propositū non est magni momēti, nec graue. Secus in aliis. Quia sæpe ex tali suffragiorum renunciatione concluditur negotium propositum in damnum, & præiudiciū non modicum totius communitalis; præsertim cū intercedit, & immiscetur passio aliquorum, vel subornationes adsunt. Itaq; in negotiis grauib; peccat grauiter qui si suffragium suum denegat cōmunitati. Et ita intellige Silu. verb. Cōsensus. q. 3. in fin. vbi reprehendit Religiosos voci sue renūciantes, quādo videt auctoritatē prouideri remanere penes eos qui zelo carent. sequitur Graff. lib. 2. suarū Decis. c. 127. n. 18. Adde Rebel. 1. p. de Obli. iust. lib. 3. q. 7. n. 9. & 10. vbi idem in effectu tenet.

SVM.

SUMMARIVM.

- C**ONCLVSVM à maiori parte Conuentus, vel Capituli; an debeant dissidentes, & discordes subscribere, nec ne.

DIFFERENTIA SECVNDA.

- C**ANONICVS, vel Monachus, siue alius de communitate, si dissentiat à maiori parte Capituli: nihilominus in Foro exteriori tenetur subscribere quod maior pars subscripserit. Quod enim decernit maior pars cēsetur de iure ab omnibus factum. quippe trahit ad se alios omnes. Quia in dicta maiori parte stat, & consistit omnis communitas, & eam representat. Vnde alii, etiam si dissentiant, tenentur saltem se subscribere, & firmare quod maior pars subscribit; quia aliàs posset multa incōueniētia inde euenire. Nam qui sunt extra capitulum, facile scirēt vota quorumcumque; qui nimirum cōsensissent, & qui dissensissent. Propter hec, & similia inconuenientia vitanda, & quia iuri consentaneum erat: in quodam Concilio prouinciali Tarraconēsi de Recollectis per Ant Aug. tit. Capitulū vnic. præceptū, & statutū est vt in omnibus actionibus Capituli omnium Canonicorum nomina scribantur, quamuis aliqui ex eis contraxerint iis quæ maiori parti placuerint. Idem docet Cardin. Paleot. in lib. de Consistorio Papæ. & seruatur quotidie in practica in ferēdis, & subscribēdis sententiis Regiæ Audientiæ Valentiniæ. Et in capitulo Sedis eiusdem ciuitatis est Statutum idem præcipiens.

Attamen verum est, si contradictorum in-

terfit vt de eorum dissensione constet, posse fieri vt in fine instrumenti capitularis apponatur eorumdem contradictio, seu dissensio; vel seorsum (& hoc melius) recipiatur instrumentum de illorum contradictione. Et ita practicatur in prædicto capitulo Valentino.

Et intellige prædicta esse vera, & procedere, quando maior pars collegialiter consentit. Secus si separatim, & sigillatim accipiendo subscriptiones cuiusque in singulorum domibus, vel cellis. Tunc enim non tenetur quis se subscribere; licet maior pars conuentus se subscripserit.

In Foro verò interiori non tenetur quis subscribere id quod contradicit. Quia dura res est cogere quæ ad subscribendum quod impugnat; quia talis subscriptio est quædā approbatio, saltē præsumpta quoad ignorantem eius contradictionem. Præterea in prædicto Foro animæ cessant in cōuenientia superius tacta.

Vnde nisi requiratur à Notario recipiēte instrumentum, vel alias, vt subscribat quod fuerit decretū à maiori parte: nō tenetur se offerre. immò potest iure se eximere, si commodè possit, vel non assistendo illa die in capitulo, vel à domo, vel capitulo discedendo tempore propositionis faciendæ, vel rogando Præsidem vt ipsum ad subscriptionem non cogat.

SUMMARIVM.

- C**ARDINALIS vocatus ad Consistorium, & sine causa non veniens; qualiter peccet.

DIFFERENTIA TERTIA.

- C**ARDINALIS non veniēs ad Cōsistorium vocatus, nullo iusto impedimento detentus; in Foro Fori nulla nota ob id impingitur, nec vlla mulcta coeretur.

In Foro verò Poli secus est; quia etiam

vnus diei absentia rationem Deo redditurum esse testatur Cardin. Paleottus de sacri Consistorii consultatione. parte 5. quæst. 8. pag. 285. vbi hanc differentiam tradit. Ibi que pag. seq. dicit aliter dicendum esse de absentis Canonicorum ab eorū capitulis; dummo-

Suffragium.

dummodo breui tantum tempore absint,
vt probat text. in cap. Quia propter. 42.
de Elect. ibi, *Et volunt, & possunt commo-
de interesse.* vbi gl. verb. Qui volunt. hoc

notat. Ad idem opt. tex. in Clem. ne Ro-
mani. §. Porro. eod. tit. Faciunt ad supradic-
ta quæ diximus sup. Differ. præced.

SVMMARIVM.

OBTINENS Abbatiam, Prioratum, vel Cathedram votis, vel suffragiis inhabilibus, ad
quid teneatur.

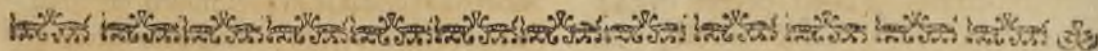
DIFFERENTIA QVARTA.

OBTINENS Abbatiam, Prio-
ratum, vel Cathedram mediis mun-
neribus, & subornationibus, vel
mediantibus votis in albo scho-
larium non scriptis; id est, *No matriculados.*
Si talia suffragia per statuta inhabilitentur:
licet in Foro exteriori securus sit electus ad
prædicta munera, donec declaretur iudicia-
liter eius electio nulla.

In Foro tamen conscientie tenetur resi-
gnare Abbatiam, Prioratū, & Cathedram,
secundum Medinam 1.2. quæst. de Legib.

quem refert, & sequitur Lop. 1. par. cap.
122. conclusione 8. pag. 520. contra So-
tum.

Ratio est, quia illa inhabilitas, & priuatio
votorum, non indiget in Foro conscientie
vlla declaratione. Non enim est pena, sed
qualitas requisita ad validitatem electio-
nis. Quod confirmatur ex traditis verb. Pœ-
na. Differentia 20. numer. 5. & 6. & verb.
Nullitas. Differentia 7. & verb. Hæreditas.
Differentia 11. num. 5. & 6.

SVRRREPTIO.

SVMMARIVM.

RENVMCIATIO Beneficii, facta co-
ram Papa, ad quod fuit quis ordina-
tus, non valet in Foro iudiciali, nisi fiat mē-

tio ad eius titulum fuisse ordinatum. Secus
in Foro conscientie.

DIFFERENTIA PRIMA.

ORDINATVS ad titulum Bene-
ficii; si postea habeat alias vnde
viuat, & velit illi Beneficio in fa-
uorem alicuius in manibus Papæ
renunciare: tenetur in Supplica facere men-
tionem ad titulum Beneficii illius fuisse

ordinatum, & habere iam alias vnde viuat.
Alias nulla est renunciatio in Foro exteriori;
licet quoad Forum conscientie valeat,
secundum Nauar. consil. 23. de Præb. in fi.
& Flamin. Paris. de Resignat. Benefic. lib. 2.
quæst. 6. num. 41.

SVMMARIVM.

IMPETRANS à Papa Beneficium
iurispatronatus laici: tenetur facere men-

tionem de eo in Foro exteriori, alias est nul-
la impetratio. Secus in Foro conscientie.

DIFFE-

DIFFERENTIA SECUNDA.

IMPETRANS à Papa Beneficium iuris patronatus laici, tenetur in Supplica facere mentionem dicti iuris patronatus. Si tamē id retineat, non ideo tales literæ sunt nullæ; sed valent mero iure in Foro cōtēioso. Quod est magni effectus. Nam si patronus laicus intra quatuor menses negligat contradicere, & se opponere contra præfatam impetrationē: omnino prædictæ literæ convalidantur, & nequibit patronus ampliùs se opponere. Hoc est dictum singulare Fel. in tractatu Quando literę Apostolicę. limit. 10. de quo ipse facit magnum festum, dicens esse decisionem auream, & se eam plurimi facere; quia sæpius secundum eam consuluit, & obtinuit.

Ego verò prædictam decisionem, & doctrinam non plurimi facio, cum in Foro conscientię tutam esse non censeam. Licet enim prædicta impetratio valeat mero iure, & teneat, & fieri possit, & fiat quotidie in Foro exteriori: negari tamen non potest quin impetrator grauitur peccet quoad Deum, & Forum interius. Ratio est, quia Beneficia iurispatronatus laici impetrari non possunt sine consensu patronorum. c. Decernimus. 16. quæst. 7. cap. Illud. de lure patron. Nec solet Papa tali iurispatrona-

tui derogare, ne retrahantur homines à fundationibus Beneficiorum; ut latè docet ibidem Fel. Et quamuis per talem impetrationem, suppresso dicto iure, non derogetur iuri ipsius patroni, sed saluum maneat: tamen obligat patronum ad contradicendum prædictis literis, & facere aliquas expensas, & non paucas coram executore literarum, vel aliis iudicibus. Et sepe, ob paupertatem, vel ob timorem, & execrationē litium desinit patronus nō sponte, sed coactus, & inuitus prædictis literis contradicere. Et sic impetrator, aliàs ambiciosus, & avarus tollit indirectè ius alterius indebito modo. Quod esse peccatum, ac iniquè factum, nemo est qui dubitet. Vnde advocatus, & doctor super hoc consultus, melius faciet si agat cum impetratore ut renunciet prædictis literis tamquàm malè impetratis in damnum tertii; vel ut obtineat à Patrono eius consensum, si fieri possit. aliàs esse in peccato mortali, quandiu suam impetrationē prosequetur. Prædicta enim doctrina fundat se in presunto tacito patroni consensu, quæ præsumptio locum nō habet in Foro conscientię, quando constat de contraria voluntate patroni. cap. Is qui fidem. cum ibi notatis de Sponsal. & diximus supra. verb. Lex. Differ. 11.

SUMMARIVM.

VALOR verus Canonici, & Beneficii, an debeat in conscientia exprimi.

DIFFERENTIA TERTIA.

IMPETRANTI Beneficium, seu Canonatum sufficit in Foro exteriori exprimere valorem eius taxatum, non obstat regula Cancellarię de Exprimendo vero valore. quæ intelligenda est quando non est Beneficium taxatum. aliàs secus. Et sic videmus omnes Episcopatus, & Abbatias impetrari, seu eorum Bullas expediri secundum antiquum valorem illorum, & non secundum verum valorem eorum.

Si verò quis percepit malè aliquot annis fructus alicuius Beneficii, vel Canonici

qui communiter est taxatus ad rationē 24. ducatorū auri de Camera, & vult impetrare condonationem dictorum fructuum, & se componere cum Camera Apostolica: licet quoad Forum exterius ei videatur sufficere declarare valorem, & summam illorū fructuum secundum taxam Beneficii, computando singulos annos ad rationem dictę taxę: non tamen id sufficit coram Deo, & sic nec in Foro interiori. Ita pulchrè Nauar. consil. 73. de Simon. vers. Tertio. Quod videtur mirabile, nempe ut sufficiat soluere mediam annatam, secundum taxā tempore impetra-

Testamentum.

impetrationis. Et postea ad compositionem fructuum male perceptorum sit necessaria vera fructuum æstimatio, & computatio.

Sed ratio diversitatis hæc est, quia tempore impetrationis, est necessaria valoris expressio, per dictam regulam Cancellarie. Quæ cum sit pro Foro exteriori, & sic interpretata, sit vsu recepta, ut videlicet sufficiat expressio valoris taxati: ideo sufficit memorato tempore impetrationis, exprimere valorem, secundum taxam. Attamen cum postmodum obtinere quis vult compositionem fructuum male perceptorum, agit de assicuranda conscientia, & pro Foro interiori, in quo sola veritas attenditur:

ideo tunc secundum verum valorem, expressio est facienda.

Vide tamen Gomez. dicta regul. de Exprimendo vero valore. quæst. 10. ubi resoluit etiam in Foro exteriori requiri ut exprimatur verus valor tempore impetrationis, secundum communem æstimationem in Beneficiis non consistorialibus. Secus in consistorialibus, qualia sunt Episcopatus, & Abbatia. Sed (ut prædixi) in Canonicatibus contrarium servatur, nam super ipsis imponatur pensio. Tunc enim informantur de vero valore, ut non excedat pensio tertiam partem fructuum, iuxta stylum Romanæ Curia.

TESTAMENTVM.

SVMMARIVM.

TESTAMENTVM propria manu testatoris factum, ut fidem faciat, in iudicio, oportet ut duobus saltem testibus coram

Iudice iustificetur, ac probetur.

In Foro vero conscientie, sufficit heredi ut ei soli constet esse literam testatoris.

DIFFERENTIA PRIMA.

TESTAMENTVM propria manu, & litera testatoris factum: licet aliàs sit nota eius manus, seu litera: nihilominus ut in iudicio contentioso fidem faciat, oportet ut duobus saltem testibus iustificetur coram Iudice; ac probetur prædictum testamentum fuisse ab ipsomet testatore conscriptum, esseque literam, & subsignationem illius, propriam scilicet dicti testatoris. Vide Valas. consul. 67. num. 14.

Ratio est, quia illa scientia quæ exurgit ex notorietate literæ testatoris, est scientia priuata aliquorum, non tamen publica, donec de ea iudicialiter constet. At iudex indiget scientia publica, ut secundum eam pronuntiare possit; iux. not. verb. Iudex. Differentia 1.

In Foro vero conscientie, sufficit heredi habere prædictam scientiam priuatam, ut in conscientia teneatur adimplere volunta-

tem testatoris. Et consequenter tenebitur executioni mandare quicquid sibi cõstitit per literam, & papyros testatoris manu eius conscripias velle fieri. Adde verb. Venditio. Differentia 7.

Hinc collige vnum notabile; videlicet cum quis ingreditur Religionem, & vult ut hæres instituatur Monasterium, non indigere tabellione pro testamento conficiendo. Sufficit enim ei ut manu sua propria illud conscribat; etiam si velit aliqua legata extraneis facere. Nam sine vlla alia iustificatione valebit, & tenebit, eritque securum Monasterium cum prædicto illo testamento priuato. Ratio est, quia quamuis in Foro exteriori fidem non faceret; nihilominus cum Monasterium loco filii habeatur. cap. In præsentia. de Probat. succedatque Novitio post professionem ab intestato, etiam exclusis Parentibus, salua eorum legitima, iuxta cap. fin. 19. quæst. 3. cum ibi notatis, nihil

nihil eius interest si fidem publicam faciat, nec ne.

Et etiam sunt securi legatarii; cum Monasterium teneatur in cōscientia adimplere voluntatem Nouitii testantis, nec requirat scientiam publicam, sed tantum priuatam; ni iam aliās timeret Nouitius de infidelitate Monasterii.

Obserua etiam Nouitium non teneri seruare in suo testamento solennitates quas seruare tenentur seculares; cum sit iam persona Ecclesiastica. Et sic eius testamentum factum coram duobus tantum testibus, & Parocho valebit etiā in Foro externo ubique terrarum; iuxta cap. Cum esses. de Testam. & dicenda in seq. Differentia.

SUMMARIVM.

TESTAMENTVM coram Parocho, & duobus testibus factum, extra terras

Ecclesiæ non valet in Foro exteriori. Secus in interiori.

DIFFERENTIA SECUNDA.

TESTAMENTVM factum corā Parocho, & duobus testibus valet, & tenet de Iure Canonico, & in terris Ecclesiæ. Ita probat tex. in cap. Cum esses. de Testam. Et dicit communem post plures à se relatos Couar. ibidem. num. 12. subdens deceptum fuisse in hoc Alciatum in cap. Nouit. col. penult. de Iud. putantem id tantum esse verum in Foro conscientie, non verò in iudiciali. Nā prædictum textum procedere, etiam in Foro contentioso in terris Ecclesiæ, est in cōfesso apud omnes. Ratio est, quia Ius Canonicum in prouinciis Ecclesiæ seruandum est, ne dum in Foro conscientie, & Ecclesiastico, sed etiam in Foro iudiciali, inter seculares; vt tradunt multi citati ab Ant. Mariæ in tract. de Commun. opin. lib. 2. casu 30. num. 155. qui habetur in 3. tom. Commu. opin. pag. 207. & tetigimus verb. Homicidium. Differentia 1. in fin.

Est tamen in hoc differentia inter vtrumque Forum. Quia videlicet in Foro contentioso seculari extra terras Ecclesiæ non valet prædictum testamentum, vt est communis opinio, & constat ex eodem tex. quatenus facit differentiam inter Ius Canonicū, & leges humanas, seu ciuiles, circa valore dicti testamenti.

In Foro verò conscientie, ubique terrarum valet præfatum testamentum; cum de Iure Diuino in ore duorum, vel trium testium idoneorum, stet omne verbum; vt in Euangel. Matth. 18. & cap. 12. quæst. 4. cap. In omni negotio. de Testib. & attestat. & fa-

ciunt notata verb. Absolutio. in Differ. 1. Probat latè Paul. Comitol. lib. 7. quæst. 1. à numer. 5. (etiam sine præsentia Parochi.) Et docet D. Ant. 3. part. tit. 10. cap. 3. §. 14. Siluest. verb. Testamentum. 1. quæst. 5. notab 4. & verb. Alienatio. §. 13. & verb. Restitutio. §. 8. Hadria. Quodlibet. 6. art. 1. conclusione 2. ubi optime. Angel. verb. Testamentum. §. 5. & verb. Alienatio. §. 14. Tabien. eod. verb. §. 15. Armil. verb. Legatum. §. 5. 1. Et dicunt communem Couar. dict. cap. Cum esses. & Soto relat. à Comitol. sup. num. 9. quamuis idem Couar. teneat contrarium. Sed eum salua, & intellige prout resoluius. verb. Lex. Differ. 8. numer. 17. videlicet esse nullum tale testamentum etiam in Foro animæ, postquam Iudex ad instantiam hæredis legitimi, seu venietis ab intestato, declarauerit esse nullum.

Sed remanet mihi hic scrupulus, Si testamentum manu testatoris factum præualeat alio etiam solenniter prius facto, & valet in vtroque Foro (vt in præced. Differ. diximus. & etiam dict. Differentia 8. verb. Lex. num. 17.) Et hoc potissimum, quia constat de contraria voluntate testatoris: quare nō idem dicemus de testamento facto ab aliquo coram duobus testibus; quandoquidē tam probant voluntatem testatoris testes, quā littera, & subscriptio eiusdem testatoris? l. In exercendis. C. de Fide. inst. & cap. 2. eod. tit. ubi quod tā probāt testes, quā instrumenta. Ad idem. l. Scripturas. C. Qui potio. in pign. hab. docet Bart. in l. Nuda. ff. de

Testamentum.

ff. de Dona. Et sicut testamentum potest probari per instrumentum à testatore subscriptum. l. Hac consultissima. C. de Testa. Ita per testes. l. i. C. eod. Et amisso testamento proditum est, posse testatoris voluntatē solis testibus probari. l. Testium. C. de Testi. & habetur in Enchirid. parium. verb. Cōstare. in 1. tom. commun. opin. pag. 357. Sed respondetur, paria esse testes, & instrumenta in hoc sensu, quia res potest probari vel testibus, vel instrumentis. Et si res requirat scripturam, & fuerit amissa: potest nihilominus probari per testes. Sed requiruntur quinque, ut disponit dict. l. Testium. Preterea aliud est cōstare de voluntate testatoris per eius literam, & manum: & aliud per testes. Nam solemnitates requisitæ à iure in testamentis, intelliguntur, & loquuntur de testamentis receptis per Notarios; non de factis per ipsosmet testatores; quāvis alicubi etiam requirantur tres testes ad testamenta facta per testatores cum scilicet traduntur per eosdem alicui tabellioni clausi; & nos loquimur de testamentis in-

uētis tempore mortis, manu defuncti scriptis. Item dic in probatione per testes posse esse fraudem, & subornationem; non sic in testamento manu testatoris scripto. Ideo non mirum, si testamentum ultimum manu testatoris factum præualeat primo, etiā solenni. Secus si secundum sit imperfectū ex defectu testium, & factum coram tabellione, vel verbo coram testibus. Nam tale testamentum irritatur iure; non autem quæ sunt manu testatorum, si alias probentur ab ipsis fuisse facta. Denique paria sunt scriptura priuata manu propria, & scriptura manu tabellionis, ex Hippo. in Rep. rub. C. de Proba. numer. 275. Quare non mirum, si valeat magis testamentum manu testatoris factū, quā imperfectū per tabellionē receptum. Vnum tamen mirabile volo tibi dicere, nimirum, in principatu Cathalonie tantā fidē tribui tabellionibus, ut testamentum à solo notario coram testatore receptum probet, & fidem faciat etiam in Foro iudiciali, sine vllis testibus.

SUMMARIVM.

PATER habens filios, an possit inter eos disponere de bonis ad libitum in Foro anime, nulla ratione habita Terti vel Quinti à lege Regni præscripti.

Filii an teneantur stare in cōscientia dispositis à patre; non obstante quod à statuto ligentur manus patris.

DIFFERENTIA TERTIA.

PATER in Foro conscientie potest de bonis suis inter filios, siue in vita, siue in morte, tam per contractū, quā ex testamento pro ut libuerit, disponere; ut colligitur ex Auth. Si qua mulier. C. de Sacros. Eccl. Canonizata. 19. q. 3. quia in re sua quilibet est moderator, & arbiter. Quod adeo verum est, ut in Regno nostro Valentino sit Forus concedens patri liberam de rebus suis disponendi facultatem, & relinquendo filiis singulis, titulo institutionis quinque solidos monetæ illius Regni; satisfacit suæ paternæ obligationi; ut dicemus infr. Different. 12. Idemque obseruatur in hoc Regno Maioricarum.

In Foro verò exteriori in Regno Portu-

galie nō potest pater ultra tertiam partem bonorū ad libitū disponere; nec in Regno Castellæ, nisi in Tertio, & Quinto; quia reliquæ duæ partes sunt legitima filiorum; de quibus pater nihil disponere potest. Hanc differentiam tradit Cordub. quæst. 124. in fin. in qua quæst. late agit de prædictis Tertio, & Quinto.

Ex quo collige, prædictas leges tantum esse pro Foro exteriori, non tamen obligare in cōscientia ad earum obseruationem. Quod est summe notandum.

Sed optaram ut rationem tradidisset quare prædictæ leges in Foro anime non obligent, cum sint iustis de causis, & ob publicam vtilitatem conditæ: ob quam possint Principes, quoad vtrumque Forū annullare contra-

contractus, & testamenta, si in eis formę ab eis traditę non seruentur, possintque coarctare liberas hominum voluntates ad sic, & non aliter contrahendum; vt patet in Cōci. Triden. Sess. 24. de Reformatione Matrim. cap. 1. & diximus verbo Lex. Diff. 8. vbi nu. 17. in prima conclusione asseruimus teneri testatorē in cōscientia seruare dictas leges.

2 Secundō collige ex dicta Diff. teneri etiam filios in cōscientia stare dispositis per patrem, etiam in dictis Regnis Castellę, & Portugalę. Et hoc est quod voluit Corduba sup. Et intellige teneri filios in cōscientia se cōformare voluntati patris sui in dispo-

sitione bonorum eiusdem; si alias habeant dicti filii vnde se aliat. Nam si non haberent; teneretur pater ipsis providere, nisi alias haberet iustam causam eos exheredandi. Extra quam prouisionē, quę esset loco legitime, tenerentur filii in aliis stare in conscientia ordinationi patris.

Sed contrariū puto verius, videlicet nec patrem posse in cōscientia dispoñere de omnibus suis bonis ad libitum, nisi secundū leges: nec filios teneri in conscientia stare dispositioni patris contra leges factę; per not. dicta Differentia 8.

SUMMARIVM.

1 **P**upillaris substitutio expressa excludit matrē à legitima eius in Foro exteriori.
2 Secus in Foro interiori. quicquid alii dicant.

3 Mater pauper potest petere alimenta à substituto pupillariter expressę.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 **P**UPILLARIS substitutio expressa, in Foro exteriori hunc magnum operatur effectum; excludere nimirum matrē à portione eius legitima, quam in bonis filii pupilli de iure nature habet; vt probat text. insignis in l. Papi- nianus. §. 1. ff. de Inoffic. testamen. Et in cap. Si pater. de Testament. lib. 6. docet Bart. & Communis in l. 2. numer. 3. ff. de Vulg. & Doctores in prædictis iuribus.

Ratio huius constitutionis ea fuit, quia cum pater expressę substituit aliquem filio impuberi; & decedit ex vita filius in prædicta pupillari ætate: tunc substitutus accipit hæreditatem non ab impubere, cum testandi facultatem non habeat; nec moriatur intestatus, cum pater ei testamentum fecerit: sed accipit ab eodem patre, & est hæres eiusdem. At mater non habebat legitimam in bonis mariti, sed in bonis tantum filii, cuius per dictam substitutionem nulla bona sunt in quibus, vel ex quibus posset mater dictam suam legitimam detrahere. Et ideo illa in specie excluditur ab ea, & eam capere non potest. Hanc rationem præsentit Summus Pontifex in dicto caput. Si pater. in fine. Sed non est sufficiens, cum tantum vendicet sibi locum in bonis patris. At

prædicta substitutio etiam excludit matrē à bonis filii quę aliunde quàm à patre obtulerunt eidem filio.

2 Ob quam causam, & aliam infra allegandam in Foro interiori prædicta iura locum non habent. Et sic in conscientia teneri substitutum soluere matri pupilli legitimam eius portionem (non obstante quod substitutio ipsius fuerit pupillaris expressa) tenent singulariter Archid. & Domin. in dicto caput. Si pater. Deci. in l. Precibus. col. 4. & ibi Coras. num. 29. C. de Impub. & aliis substit. Cepol. Cautel. 19. fol. 92. idem Deci. conf. 211. subtilis est casus. Et dicit communem M. Charia in 2. tom. Commun. opinion. lib. 6. tit. 16. numer. 68. & Gom. in caput. 2. de Constit. lib. 6. numer. 19. vbi hanc etiam dicit esse magis communem opinionem.

Sed cōtrariam, post plures à se relatos, defendit Covar. in cap. Cum esset. num. 11. de Testam. & in caput. Raynuntius. §. 5. nu. 6. eod. tit. dicens tam in Foro exteriori, quàm in interiori, verissimum esse per pupillare expressam excludi matrē à portione legitima, tã honorū patris, quàm etiã pupilli. Et hanc fatetur communem opinionem, & negat contrariam esse magis communem.

Mum

Ratio

Testamentum.

Ratio istorum est, quia cum ius civile approbetur in hoc per Canonicum quod semper sequitur æquitatem; non est cur prædictum cap. Si pater. limitetur, ut non procedat in Foro interiori. Sed hæc ratio meo iudicio non est sufficiens, neque concludens. Tunc etenim Ius Canonicum æquitatem complectitur, cum iuris communis rigorem temperat, vel subtilitatem eius non curat, adhærens æquitati. secus ubi eamdem iuris civilis subtilitatem sequitur, ut in casu præsentis.

Quare veriore arbitror opinionem Archid. In Foro quippe anime locum non habent subtilitates, & apices iuris civilis, maxime in præiudicium iuris tertii ut diximus sub verb. Iudicium. Different 4.

3 Hoc tamen est citra controversiam, per matrem nimirum pupilli, si pauper fuerit, & inops, posse alimenta peti a substituto; ex l. Si quis a liberis. §. Idem rescriptum. ff. de Liber. agnoscend. & tradit post Rip & Zazium, Couar. sup. dicto num. 1. in fine.

SUMMARIVM.

EXECVTORES testamentarii, quam potestatem habeant in utroque Foro ad exequendam voluntatem testatoris.

DIFFERENTIA QUINTA.

EXECVTORES nudi testamentorum super his quæ non sunt ad pias causas contra heredem, actionem non habent. Text. est expressus qui ita sumatur in l. Lucius. 78. §. 1. incip. Mævia. ff. ad Trebel. Itaque quando quis est merus executor testamenti, & nihil ei est relictum in eo in vim legati, vel præmii, seu laboris; non potest agere aduersus heredes, aut possessores bonorum defuncti, ut ea quæ ibi disposita sunt, si non sint pia, per eos compleantur. Idem disponitur l. 4. tit. 10. Partit. 6. & docet post Panor. Siluest. verbo Testamentum. 2. quæst. 5. Dicto 2. Couar. in capit. Ioannes. numer. 5. de Testa. Ratio est, quia in præcitato casu nihil ad ipsos spectat, ut res in testamento ordinatæ executioni mandentur. At sine actione, & interesse, nemo in iudicio experitur; nec auditur. Vnde Iudex potest repellere illum, cui nulla competit actio. Felin. in capit. Ad aures. versic. Stantibus istis. de Præscript. relatus à Damhode. in Enchirid. Patium.

verbo Actio inualida. qui habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 345.

In Foro verò conscientie potestatem habet quilibet executor testamentarius exequendi ea quæ in testamento relicta sunt, & accipere bona defuncti, & ea vendere ad solutionem, & executionem eorum. & sic peccabit mortaliter hæres resistens, si ipse non exequatur. Vnde si hæres resistat, poterit executor per viam denunciationis Evangelicæ, vel per officium Iudicis obtinere mandatum à Iudice contra heredem, vel possessorem bonorum, ut tradat sibi quæ necessaria sunt, ut defuncti voluntas executioni mandetur; per text. in l. Quintus Mutius in fin. ff. de Annis lega. & in l. Hereditas. ff. de Petitio. hæredi. & docet Doctores supra allegati, & Molina de Iusti. & iur. 1. tom. tract. 2. disputatione 248. versic. Quando executio. Inno. in capit. Nos quidem. de Testam. Archid. in capit. Siluester. 12. quæstione 1. & Speculat. tit. de Iudi. §. 1. versic. Item imploratur contra heredem.

SUMMARIVM.

TESTAMENTVM potest semper reuocari in Foro exteriori; etiam si testator iurauerit se illud non reuocaturum. Non tamè potest id fieri in Foro conscientie absq; periurio.

2 Promittens certum Beneficium vacaturum, vel præsentationem ad illud; peccat mortaliter, & non tenetur promissionem adimplere.

DIF-

DIFFERENTIA SEXTA.

IVRANS non reuocare testamentū; nihilominus potest illud reuocare in Foro externo. Ita docet glos. memorabilis in cap. Vltima volūtas. 1. 3. quæst. 2. quam communiter secuntur Doctores vt refert Lozes in consilio pro oppido de Mula. num. 160. pag. 383. vbi infinitos citat. & Anto. Gabriel. 2. tomo Commun. opin. tit. de Iureiuran. conclus. 1. num. 8. pag. 115. Idem tenet glo. in cap. 1. §. Item Sacramenta. verb. Super contractibus. post medium. vers. Quid si iurauerit quis. de Pace tenenda. In vltibus feudo. Quod adeò verū est, vt multi censeant licite fieri posse dictā reuocationem absque vllō peccato. Ita Bar. in l. Si quis in principio. 22. ff. de Lega. 3. Bal. cons. 22. vol. 1. Abb. cons. 41. vol. 2. & alii quamplurimi citati à Couar. in repet. rubr. de Testam. 2. par. num. 9. & à Gabriele sup. Quod probant, primò quia nemo potest sibi indicare legem, vt non liceat sibi recedere à priore voluntate, vt dicta l. Si quis. in prin. Secundò, quia libertatem supremi iudicii, seu testamēti faciendi, nemo potest constringere, & sibi auferre. l. Cū duobus. §. Papinianus. ff. Pro socio. l. Pactū quod dotali. C. de Pact. Tertiò, quia testamenti factio est iuris publici. l. 3. ff. de Testamen. quod pactis priuatorum tolli non potest. l. ius publicum. ff. de Pact. Quartò, quia iuramentum sortitur naturam illius actus cui adhæret. cap. Quemadmodum. de Iureiuran. l. fin. ff. de Libera. caus. At testamētum ex sui natura est reuocabile vsque ad vltimum extremū vitæ. Morte enim cōfirmatur, vt inquit Aposto. ad Hæbre. cap. 9. e. Ergo non obstante iuramento, poterit reuocari. Intelligitur quippe iurasse non reuocaturū, nisi aliud sibi visum fuerit. Vel (vt alii volunt) potest reuocari non obstante iuramento; quia tale iuramentum non tenuit, tamquam interpositum contra naturam actus; tollendo scilicet libertatem mutandi testamentum, & dando occasionem captandi mortem testatoris. Iura quippe abhorrent nimis vt quis sollicitus sit in vita alicuius de bonis illius, vt docet Couar. suprā, & gloss. dict. §. Item sacramenta.

2 Hinc est promissiones de Beneficiis vi-

uentium nullas esse, & improbas capit. 2. de Conces. prabend. c. 2. eod. tit. lib. 6. Ne inquit text. *desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum, & Beneficium se crediderit successurum.* De quo late per Rebus. in proemio concord pagin. 31. Socin. cons. 53. numer. 4. volum. 3. Bal. in cap. 1. §. 1. de Feudo dato in vicem legis commissio. adeò vt tam promittens Beneficium in specie, vacaturum; vel præsentationem ad ipsum; quā acceptans, vel procurans, peccet mortaliter; vt probat textus dicti capit. 2. de Conces. præbend. lib. 6. & ibi notant Ioan. Andr. Domin. & Perusi. & Rochus de Curte. de Iure patron. verbo Honorificum. quæstione 9. & 12. & verbo Ipse vel is. quæstione 19. & Alciat. in l. fin. C. de Pact. in verbo Certus. Ias. ibidem numer. 15. & Deci. numer. 3. Cassado. decif. 3. de Præbend. Paul. de Castro cons. 57. part. 1. & Hieron. Cagnol. in repet. dicta l. fin. C. de Pact. numer. 67. Corrafi. in Paraphrasi Sacerdot. 2. part. capit. 1. numer. 14. gloss. Reg. Cancel. 19. & ibidem Gomez quæstione 1.

Non mirum ergo si iuramentum præstitum à testatore, instante, & procurante hærede (pro vt semper ita fit) non reuocaturum testamentum; non teneat in Foro externo. Peccauit enim hæres grauiter illud procurando, & similiter testator inutiliter illud præstando; non tamen tenetur illud obseruare in Foro externo; quia eo non obstante poterit testamentum reuocare.

In Foro vord conscientia tenuit præstatum iuramentum. Et sic in conscientia non poterit testator testamentum reuocare. alius erit periurus. Ita tenent Ioan. Andr. in regul. Quod semel. de Regul. iur. lib. 6. Pet. Anchar. in capit. Sicut. de Sponsa. Boëri. decif. 204. numer. 17. Imola in capit. Cū contingat. de Iure iurand. & alii multi citati à Couar. sup. numer. 15. versic. Tertia igitur. & ab Anton. Gabriel. dicto numer. 8. & defendit Leonard. Lessius de Iustitia & iur. lib. 2. capit. 19. numer. 95. vbi reddit rationē, nēpe quia iuramentū quod absque peccato seruati potest, adimplendum est.

Minim 2

cap.

Testamentum.

cap. Quamuis pactū. de Pact. lib. 6. at hoc iuramentum est tale. Nam nō reuocare testamentum, & relinquere talem capacem hæredem, res est licita. Immo fieri potest vt sit multo melior quā opposita; vt si testamentum factum sit ad piam causam.

Nec obstat testamentum natura sua esse reuocabile. Nam intelligitur de se, & nudè considerato. secūs si addatur iuramentum de non reuocando. Sicut donatio inter coniuges: & donatio causa mortis, est reuocabilis per se considerata. Si tamen confirmetur iuramento, non possunt absque peccato mortifero reuocari.

Nec obstat gl. dict. §. Item sacramenta, quæ dicit non tenere tale iuramentum. Nā cōtra eam est regula. dict. cap. Quamuis pactum. & quæ tradidimus. verb. iuramentū. Differentia 9. numer. 2. & 3. & not. in cap. Debitores. de Iureiur. Nam promissio vsurarium cum iuramento, seruanda est; tamen

si d. iuramentum positum sit in re, iure naturali, & positiuo prohibita. Et promissio facta cum iuramento ab vxore de non veniendo cōtra alienationem factam de fundo dotali, (quæ iure civili est irrita) valet, & tenet; vt in cap. Licet mulieres. de Iureiur. lib. 6.

Item non obstat simile de promissione Beneficii certi vacaturi. Quia Beneficia nō negotiatione, sed meritis sunt procuranda, & acquirenda.

Denique illud de occasione captandæ mortis, non putat Couar. sup. plurimū attendendum, maximè inter Christianos: cum hoc modo institutiones maioratum, & fideicommissa in quibus certi vocantur, deficiente viuentē, essent prohibita, & illicita. Quia etiam in illis posset successor sperans aliquod fideicommissum, desiderare mortem possidentis illud, cum tamen sint ea permissa, & licita.

SUMMARIVM.

Condemnatus ad mortem naturalem, vel in Foro iudiciali; & si testetur, erit nullum. **2** *Secūs in Foro conscientie.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

CONDEMNATVS ad mortem naturalem, vel ciuilem, ob homicidium qualificatum; non potest testari. l. Deportati. l. In metallum. Auth. Bona damnatorum. C. de Bonis proscripto. l. Quidam sunt. 17. alias incip. Sunt quidam. & l. Qui vltimo. & ibi Bart. ff. de Poenis. Ioa. And. in c. Quamquam. de Vfur. lib. 6. Imola in c. Filius. de Testa. dicit communem Bened. Cap. in l. 1. nu. 109. cum seq. C. de Sacrosan. Eccle. & habetur 1. tom. Cōmu. opin. pag. 523. & hoc de iure communi Romanorum. Ea nimirū ratione, quia tales per præfatam sententiam perdunt ea quæ sunt iuris ciuilis, vt d. l. Quidam. Et cōsequenter amittunt testamenti factionem, quæ est iuris ciuilis. l. Testamenti. ff. de Testam.

2 In Foro verò conscientie, si testetur corā duobus testibus, validum erit testamētum; id est tuta conscientia proterit hæres bona retinere, dum non compellitur per Iudicē

bona Fisco tradere, per ea quæ resolvimus verb. Lex. Diff. 8. Sufficit enim hæredi in Foro conscientie habere voluntatem testatoris; quia ea quæ sunt iuris gentiū non amittit, vt dicit d. l. Quidam. & sic valebit dictū testamentū naturaliter, siue de iure gentiū. Sicut eodem iure valebit si testetur ad pias causas, vt tradunt Bart. & Bal. d. l. 1. C. de Sacrosan. Eccle. ex c. Cūm esses. & cap. Relatum. de Testa. Et dicit communem Bened. Cap. sup. num. 122.

Aduertendum tamē est poenā legis Cornelie de Sicariis, quæ est bonorū omnium confiscatio, vt l. 3. §. Legis Cornelie. ff. de Sicariis. hodie nō esse in vsu, vt dicit Ange. d. §. Legis Cornelie. nu. 1. Placā post alios lib. 1. Delictorum c. 10. nu. 2. & hū. Clar. §. Homicidium. numer. 14. & quæst. 67. vers. Deportatio. Et ideo poterunt testari, pro vt testantur quotidie, nisi condemnentur pro crimine læsæ Maiestatis Diuinæ, & humanæ, & aliis casibus exceptis.

SVM-

SUMMARIVM.

TESTAMENTVM ad pias causas manu testatoris factum sine testibus; an sit validum.

DIFFERENTIA OCTAVA.

TESTAMENTVM ad pias causas, nullis adhibitis testibus, ab aliquo propria manu factum, vel à se ipso subsignatum; in Foro exteriori communiter iudicatur inualidum. Ita deducitur ex cap. Relatum. 1. de Testam. vbi textus saltē duos testes in testamento ad pias causas requirit. Idem probat Paul. Castren. per tex. ibi in l. Papinianus. §. Quarta autem. ff. de Inoffi. testa. & Alex. conf. 76. nu. 15. parte per tex. in Auth. de Testam. imperfect. §. Nos igitur. Colla. 8. las. conf. 184 lib. 2. Soci. iuni. cōf. 189. à nu. 66. lib. 2. vbi latissimè, dicens hanc opinionem magis communiter probari, & in iudicando ab ea recedendum non esse. Refert alios Valas. consultatione 67. numer. 5.

In Foro verò cōscientiæ contraria opinio, tamquam securior seruanda est, secundum Iul. Clar. verb. Testamentū. q. 7. n. 2. Guillel.

in cap. Raynuntius. verb. Testamētum. 1. n. 87. Gomez. l. 3. Tauri. nu. 108. & Valas. sup. sed sub certis conditionibus, & declarationibus, de quibus per eum ibi. Adde ad idem Couar. d. c. Relatum. nu. 12. In dubiis enim controuersis sequi debemus opinionem quæ pro anima facit, secundum Anchar. cōf. 46. & Tiraq. de Priuile. piæ causæ. Conferūt notata verbo Lex. in Diff. 9.

Et obserua in Regno Valentiaē testamentum validum in Foro conscientiaē, valere etiam in Foro iudiciali. Nā in dicto Regno quoad Testamenta, præualeat Forus conscientiaē. Solēt quippe tabelliones in omnibus testamentis ad finem hāc clausulam apponere, nēpe *For de anima benignamēt obseruat.* Per quæ verba vult testator seruandum esse Forum conscientiaē, casu quo de iure non valeret in Foro iudiciali.

SUMMARIVM.

Episcopus obtinēs licentiā testandi à Papa, 2
utilitate tantum priuata; non potest in cō
scientia ea liberè vti; nisi ad pias causas.

Episcopi impetrantes tales licentias, & fa
cultates testandi, minimè prudenter agunt.

DIFFERENTIA NONA.

EPISCOPVS dispensatus à Papa, 2
utilitate tantum priuata suadente, vt possit testari de intuitu Ecclesiæ quæsitis; licet quoad Forum exterius sit tutus; non tamen quoad Forum animæ. Ita Panor. in c. Extirpandæ. §. Qui verò. nu. 46. in fin. de Præb. Rationem assignauimus verb. Beneficium. Diff. 1. n. 3. Quia scilicet non potest Papa in conscientia dare licentiam alicui iniuste dispergēdi patrimonium Iesu Christi.

Qua ratione attenta, colligitur prædictum Dictum intelligi debere; quando Papa per suam dispensationem dedisset liberā facultatem Episcopo testandi, etiā iniuste de dictis bonis. Quod nullo modo in prædictis

dispensationibus est de mēte Papæ. sed potius vt iuste, & piè de dictis bonis Episcopi disponant.

2 Quare Episcopus habens dictā facultatē, caueat ne de dictis bonis extra pia opera aliquid testetur. Quia vigore dictæ dispensationis non erit tutus in conscientia; vt patet ex iis quæ diximus verb. Beneficiū. d. Diff. 1. nu. 1. & 2. & notat etiam in specie Fr. Ludc. à Beia casu proposito 29. Octobr. Anno 1583. in 2. p. pag. 433. vbi dicit nunquam Beneficiatum, quāuis sit Cardinalis, habentem facultatem testandi, posse disponere, vel legare in alios, quā in vsus pios aliā ille damnatur, & heredes si diuites sint, non debent absolui, nisi restituant.

Minimè

Quod

Testamentum.

Quod utinam attenderent omnes Prælati. Quia forsan non impenderent tot pecuniæ quantitates in obtinendas prædictas facultates ad testandum. Si enim non possunt vigore earum testari, nisi ad opera pia: ad quid eas impetrant? Ad quid impendunt in compositionem tantundem, quantum importat facultas testandi, cum in opera pia

sine vlla dispensatione possint quicquid eis libuerit distribuere, ac disponere? Intellige cum sunt sani, vel saltem ante viginti dies mortis. Quin etiam, & proximi morti, & quâdocumque, possunt donare irrevocabiliter. Et sic donatione inter vivos; ut docet Henricus de Indulg. cap. 30. §. 7. in glossa N. & diximus verb. Donatio. Different. 6.

SUMMARIVM.

Testator an possit expressè excludere Monasterium à legato, fideicommisso, & hereditate alicui relicta, sub conditione si fiat Monachus. Et sic an peccet mortaliter id faciendo, & sit irrita dicta dispositio, nec ne. Excutitur hoc copiose, & declaratur tex. in §. Sed & hoc præfenti. Authent. de Sanctis si.

Episcop. Collatio. nona.

Instituens Maioratum pro conservando suo casali, potest excludere Monasterium post vitam possidentis Maioratum; non tamen durante illius vita. aliàs peccabit mortaliter.

DIFFERENTIA DECIMA

TESTATOR potest in Foro exteriori expressè excludere Monasterium à legato, fideicommisso, seu hereditate; ita, ut legatario, fideicommissario, vel herede Religionem ingrediente, & in ea proficiente, omnino excludatur Monasterium à legato, fideicommisso, vel hereditate. Ita tenet Paul. de Castro in l. Titio centum. §. 1. ff. de Condi. & demonstr. dicens ita servari per totum Mûdum. Idem dicit Ias. conf. 44. vol. 3. Et hanc opinionem usu, & consuetudine communi esse approbatam testatur Bal. in l. Cum ita legatum. ff. de Condi. & demonstr. & in l. Deo nobis. C. de Episcop. & Cleric. Eadem tueretur Deci. in cap. In præsentia. num. 58. de Proba. & copiosius Couar. lib. 1. Variar. capit. 19. numer. 10. Molina de Iusti. & iur. tom. 1. tracta. 2. disputatione 207. & Leonard. Galgancet. in tract. de Cõditio. & demonstr. part. 1. cap. 8. à num. 36.

Mouentur præcipuè, primò quia periniquum videtur admitti quempiam ad bona testatoris contra eius beneplacitum. Quia unusquisque rei suæ est moderator, & arbiter. l. In re madata. C. Manda. l. Sed & si hoc. §. Cõsultuit. ff. de Peti. hæred. Secundò quia in conditionibus, primò, & ante omnia voluntas testatoris attendenda est. l. In conditionibus primum locum. ff. de Condit. &

demonst. Adducunt etiam alia fundamenta magis congruentia, quam vrgentia. & ideo ea consultò omitto.

Nec obstat, inquit, quod per dictâ conditionem, seu dispositionem quodammodo pateat testatorem removere voluisse legatariû, fideicommissariû, vel heredem ab ingressu Religionis, & sic tamquâ impeditiua maioris boni, nullam esse; ad not. in c. fin. de Cõdi. appo. Quia respondent non esse verisimile quæ retardari à Religionis statu suscipiendo, ob amissionem legati, fideicommissi, vel hereditatis; cum notissimum sit, omnibus bonis illum debere renunciare, si fieri velit Religiosus. Præterea conditio illa non apponitur, ut à Religione quis auertatur; sed ne bona illa extra familiam alienentur, effundantur, seu diuidantur.

In Foro verò conscientia non potest testator tales apponere condiciones. Primò quia tenetur in conscientia legû dispositiones observare, per not. sup. v. Lex. Dif. 8. n. 6. sed per Auth. de Sanctis. Epif. §. Sed & hoc præfenti. colla. 9. præfatæ condiciones in favorem Religionis irritantur. Idemque statuerunt sacri Canones in dicto capit. fin. Ergo, &c. Et ad probandum minorem subiiciam verba text. dict. §. Sed & hoc, præfenti, ut facilius lector dignoscere possit veritatem, *Sed & hoc, præfenti addimus sanctioni, Si forte*

Si forte quis sub conditione nuptiarum, siue liberorum, siue dotis causa, siue ante nuptialis donationis, donauerit, siue reliquerit suis liberis, siue alii cuiumque persona hereditatem, siue legatum; aut ab initio purè relinquens eis, oneret eos substitutione, aut restitutione, aut sub vna prædictarum conditionum reliquerit, vel donauerit; substitutiones verò, vel restitutiones eis fecerit, adiectis conditionibus quibuscumque ex iis quæ superius enumeratæ sunt: sancimus si personæ talibus conditionibus subiectæ, siue masculi, siue feminae, Monasteria ingrediatur; aut Clerici, aut Diaconissæ, aut Ascetrix fiât: tales conditiones inuálidas, & pro nō scriptis esse. Hactenus Imperator Iustinianus. Ex memoratis verbis apertè constat sub illis conditionibus, nuptiarum, siue liberorum, siue dotis causa, siue antenuptialis donationis, intellexisse testatorem, vel donatorem matrimonium carnale tantum. Et nihilominus vult Imperator vt illis non obstantibus; si donatarius, hæres vel legatarius ingrediatur Religionē, retineat bona donata, vel relicta. Et hoc, fauore Religionis, ne esset peioris conditionis, quàm status coniugalis. Quia ratione illas irritat, & tamquam nō scriptas haberi vult. Quod si dicas, Benè quidem ita esse. Scilicet testatorem tantummodo intellexisse sub illis conditionibus matrimonium carnale, non tamen meminisse spiritualis. Nam si meminisset, credendum est nolle excludere Monasterium, & retrahere legatarium, aut fideicommissarium ab eius ingressu, ab illoque statu perfectiore. & pariter hoc esse quod interpretatur ibi Imperator, addens id quod oblitus fuerat testator, vel donator. Sed contra hanc interpretationem, siue intellectum est contextura dict. §. Sed & hoc. Nam constat sub illis conditionibus donatorem, vel testatorem nō solum intellexisse de Matrimonio tantum carnali; sed etiā exclusisse tacitè matrimonium spirituale. Nam aliàs frustra Imperator illas irritasset tamquam Religioni contrarias, vel impeditiuas; sed suffecisset eas extēdere ad Matrimonium spirituale ex coniecturata mente testatoris, vel donatoris. Vnde falsum puto quod dicit Leonar. Galga. sup. nu. 51. post alios, nempe non reici præfatas con-

ditiones, nec haberi pro non scriptis, fauore Religionis, quia retrahunt ab eius proposito; sed quia non censetur testator cogitasse de ingressu Monasterii. Nam contrarium est verius per supra dicta. Similiter falsum arbitror quod dicit Couar. sup. numer. 11. scilicet prædictas conditiones non haberi pro non scriptis. Quia, inquit, si ita esset, fideicommissum substituto post mortem instituti deberetur, excluso Monasterio. Nā vltra quòd loquitur cōtra verba expressa dict. §. Sed & hoc. non sequeretur quod ipse dicit; immò contrarium; vt patet ex dict. §. Non enim alia ratione Imperator eas irritat, & pro non scriptis haberi vult; nisi vt substitutus excludatur post mortem instituti, & remaneant bona penes Monasterium. Quòd si prædicta ratione illas irritauit: quāto magis irritaret, si expressè testator, vel donator exclusisset Monasteria? Immo manent irritæ per illum textum cum taciti, & expressi idem sit iudicium. Nullo igitur modo poterit testator tuta cōscientia excludere expressè Monasteria contra dispositionem dict. §. Sed & si. Et si de facto Religionem a suis bonis excludat; tamquam nulliter, & impiè disponens, non solum peccabit mortaliter ipse testator; sed & accersitus ad bona, in casu ingressus onerati, nequibit in conscientia illa bona exigere, seu retinere.

Secundò idem probatur, per l. Quoties. 22. ff. de Conditio. & demonst. Cuius verba sunt, *Quoties sub conditione mulieri legatur, si non nupserit, & eiusdem fideicommissum sit vt Titio restituat, si nubat; commodè statuitur, & si nupserit, legatum eam petere posse, & non esse cogendam fideicommissum prestare.* Ex quibus verbis constat conditionem expressam, impediētem matrimonium carnale, nullam esse, & reici a tabulis, & nor. Felin. in dict. cap. In præsentia. num. 42. nec esse in potestate testatoris relinquere sua bona cum conditione exclusiua Matrimonii carnalis. Quomodo igitur poterit sustineri conditio expressa excludens Matrimonium spirituale; maxime inter Christianos, cum status calibatus, & multo magis status Religionis sit fauorabilior, & melior statu coniugali carnali, teste Apostolo. 1. Cor 7? Certe nullo modo;

sed

sed reicienda erit à tabulis per arg. à maiori;
quod est validum in iure. gl. in l. Quidam.
verb. Cùm tanta. C. de Necessa. seruis hæ-
red. in fi.

Tertiò, quia impium est, & viro Catholi-
co indignum, & grauissimum peccatum,
auertere quemquam quoquo modo à statu
Religionis, vt notat Panor. numer. 42. &
Deci. num. 53. in dict. cap. In præsentia. Co-
uar. loco superius citato. num. 10. circa fin.
& Paul. Comit. l. vbi infrà. num. 7. Et quã-
uis hoc intelligant præcitati DD. esse verũ
quando principaliter id intèderet testator;
vt accidit hic Maiorice. Nā quidam pater
reliquit totam hæreditatem filio, si exiret
de familia Societatis Iesu, vbi tempore te-
stamenti erat, & fuit declarata dicta institu-
tio nulla, & impia. Nihilominus cū in Ma-
trimonio carnali sufficiat, etiãsi indirecte,
& in quamdam consequentiam auferatur
libertas, seu libera voluntas ad contrahen-
dum; vt in l. Cùm tale. 72. §. Si arbitrato. ff.
de Condit. & demonst. vbi non valet con-
ditio appositæ legato, si arbitrato Titii Seia
nupserit. Quia ea nõ obstante, etiam si sine
arbitrio Titii nubat, consequetur legatum.
Per quã idem fuit decifum in supremo Se-
nato Lusitano in quodam legato factò à
matre filio, sub conditione, si de consensu
patris contraheret, teste Gama. decif. 314.
& Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 18. q.
16. num. 2. Idem videtur dicendũ de Ma-
trimonio spiritali; cū valeat argumen-
tum de Matrimonio carnali ad spirituale,
secundũ Euerard. in loco, A matrimo-
nio carnali ad spirituale; & docet Acofta.
in dict. §. Si arbitrato. Amplia. 11. Rolan.
conf. 55. numer. 29. Medin. C. de Restitu.
quæst. 23. §. Itaque quatuor condiciones.
Quòd autem impediatur libertas ingrediẽ-
di Religionem, & profitendi eius statum
per dictas condiciones, patebit manifestè
ex sequentibus. Primò, quia experientia
teste, multe sunt virgines quæ si haberent
dotem competentem ad suscipiendum ha-
bitum Monialium, ingrederentur Mona-
sterium. Deinde quàm plures sunt viri qui
si haberent bonum patrimonium quod pos-
sent secum in Monasterium deferre, reci-
perentur ab aliquibus Monasteriis libenti,
& hilaris animo, & sine eo non admitteren-

tur, vel propter aliquot defectus illorum;
aut quia Monasterium non habet cellas,
aut bona sufficientia ad sustentandos alios,
præter receptos. Si ergo isti ingrediendo
Monasterium, debent amittere legatum,
vel hæreditatem: certũ est quòd non fient
Religiosi. Et sic nedum retraheretur à Re-
ligione; sed omnino impedirentur. Nec di-
cas esse plures Religiones in Ecclesia Dei.
& si non recipiantur ab ista, recipientur ab
alia; maxime si vellent profiteri aliquam
ex Mendicantibus. Respondeo quamplu-
res esse viros qui nullo modo fierent Reli-
giosi, nisi in certa Religione. Et sæpe, nisi
à certo Monasterio recipiantur; propter af-
fectionem quam habent erga illam Reli-
gionem, vel Monasteriũ. Ego id de me ipso
ingenuè fateor, & testifcor, Nūquam fuis-
sem factus Religiosus nisi in vna sola
Cartusia. Præterea sunt aliquæ Religiones,
qualis est Societatis Iesu, à qua post mul-
tos annos professionis votorum simplicium,
possunt Religiosi expelli. Et in Lusitania
est alia. Sancti Aloii, in qua similiter post
multos annos possunt ipsi Religiosi dimit-
tere habitum, & ad sua redire. Et in illa San-
cti Ioannis Hierosolymitani, Commenda-
tarii non dimittunt bona patrimonialia; in
quibus citra dubium retraherentur ab in-
gressu earum, si ob dictas condiciones ex-
cluderentur à legatis, fideicommissis, vel
hæreditate.

Ad hæc, testator excludens Monasterium
à bonis legatis, vel fideicommissis, casu
quo legatarius, vel eius heres Religionem
profiteatur, magnum animæ suæ præiudi-
cium infert; quia priuat eam orationibus,
suffragiis, & poenitentis Religiosorum, &
præcipuè legatarii, seu hæredis, & etiam
fructu eleemosynæ. Meritò igitur talis di-
spositio tamquam contraria vero Christia-
no, & homini prudenti, reicienda venit, &
contemnenda. Et hoc est quod prouidit
Imperator Iustinianus in dict. §. Sed & præ-
fenti. Et ita hanc partem latè defendit Bart.
conf. 1. per totum. quem refert, & sequitur
D. Antoni. 3. par. tit. 10. cap. 3. §. 10. Idem
Bart. in l. Si ita. §. fi. ff. de Lega. 2. & in Auth.
Nisi rogati. C. Ad Trebel. vbi eam dicit esse
æquam. Idem tenet Inno. num. 8. Ioan. And.
post Host. & Goffred. num. 35. Anton. de
Butrio.

Butrio. col. 19. Panor. num. 42. in dict. cap. In præsentia. vbi testatur hanc esse communem. Et Feli. ibid. col. 13: dicit ita seruari, & consuetudine irritari conditiones testamentarias quæ ius succedendi adiungunt Monasteriis. sequitur late ibid. Fran. Areti. col. 19. vbi respondet argumentis Bal. contrarium tenentis. Idem tenent Summistæ, videlicet Ange. verb. Hæres. nu. 21. Siluest. verb. Legatum. 1. quæst. 9. & latius verb. Hæreditas. 4. quæst. 8. Rosela. verb. Legare. §. 24. Tabiena. verb. Hæres. §. 26. Paul. Comitol. lib. 7. Respons. moral. quæst. 27. per totam. & Fr. Ludou. Beia. 1. par. Respõ. casuum conscien. casu. 44. & casu. 67. vbi dicit communem. Qui omnes non solum hanc opinionem veram esse profitentur quoad Forum conscientiarum; sed etiam in Foro iudiciali, & sic in iudicando seruandam esse. Vnde cum hæc opinio sit tam fauorosa, & propitia animæ testatoris, & etiam Religioni, habeatque tot, & tam graues Doctores tam Theologos, quam Canonistas, & lucernam, aurigam, seu antesignanum Legistarum qui eam tuentur: proculdubio tamquam verio-rem, & communio-rem sequi debemus, & amplecti in vtroque Foro.

Vnde non obstant fundamenta contrariæ opinionis. Non primum, quia (vt supra docuimus) non est in potestate testatoris disponere contra disposita à iure. l. Nemo potest ff. de Legi. 1. Testandi causa. C. de Testam. Hinc videmus quem non posse relinquere sua bona filio spurio. vt diximus. verbo Hæreditas. Different. 10. & 11. nec posse facere legatum, nec donationem mulieri sub conditione numquam nubendi; per dictam l. Quoties. nec posse donare ultra certam quantitatem sine insinuatione. l. In hac. 30. & l. Secundum. 32. C. de Donatio. & diximus verb. Donatio. Differentia 8. nisi in certis casibus, de quibus in l. Si quis. 36. C. eod. tit. nec facere donationem omnium bonorum, præsentium, & futurorum, vt habes verb. Donatio. Differentia 9. & in multis aliis casibus. nec apponere conditionem animo retrahendi, aut auocandi aliquem à statu Religionis vt vidisti in exemplo sup. memorato. vers. Tercio quia. Nec vulgare illud. d. l. In re mandata. procedit in Foro interiori indistincte,

vt annotauimus. verb. Peccatum. Differentia 10. Nec similiter procedit vbiq. in Foro exteriori; vt patet in instantiis, & casibus proximè relatis. Non enim seruanda est voluntas hominis particularis contra voluntatem legis iustæ. arg. cap. Qui peccat. 23. quæst. 4. Nec fit testatori iniuria, si contra eius voluntatem, seu beneplacitum capiat Monasterium eius bona. Quia bonum commune legis; præsertim in tanta animæ illius utilitate, & lucro, præferendum est carnali beneplacito eiusdem. Et imputet sibi si non disposuit prudentius, & rectius.

Non item obstat secundum fundamentum. Quia tunc primò in conditionibus voluntas testatoris attendenda est, si non repugnet, nec sit contraria legum dispositionibus. alias non est curanda, vt probatur aperte in l. Titia si non nupserit. 100. ff. de Conditio. & demonst. vbi si Titia quis legauerit ducenta si nubserit, & ducenta si non nubserit. Ea nubente, capit ducenta, non obstante prædicta conditione, quæ tamquam impeditiva vel retrahens à nuptiis carnalibus, exploditur ac reicitur. Quam legem procedere, etiam in legato, facto cum conditione, vt si ingrediatur Religionem capiat minus, & magis si non ingrediatur. docet Feli. dict. cap. In præsentia. num. 42. Acoffa post alios in dict. §. Si arbitrato. Ampliatione. 11. Silu. verb. Hæreditas. 4. quæst. 8. num. 6. D. Anroni. vbi sup. ad fin. Et dicit communem Rebel. dict. quæst. 16. num. 3. vers. Si item Titia. Quicquid in contrarium teneant Couar. & alii sup. & doctissimus Paulus Duran in suo perito tractatu de Conditio. & modis impossib. 2. par. cap. 3. num. 36. cum 3. seq. dicens dispositionem dict. l. Titia. locum non habere in Matrimonio spirituali. ex Paul. in l. Titio centum. §. 1. ff. de Conditio. & demonst. & las. conf. 44. vol. 3. & Menoch. de Præsump. lib. 4. præsumptione 83. num. 26. & conf. 164. lib. 2. vbi dicit hanc verio-rem, & communio-rem. Quia inquiunt, forsan testator plus relinquit in casu nuptiarum, quam Religioni, ob familiæ, & posteritatis augmentum, quoad opes, & conseruationem bonorum in ea. Sed hæc ratio non est sufficiens ad hærendum dictæ opinioni generaliter, & indistincte, & excludendum legatarium à le-
gato.

gato, si Religionem ingrediatur. Tum, quia in feminis locum non habet, cum posteritas, & familia in eis finiatur. Tum, quia communiter non ponitur dicta conditio ob precitatum finem; sed vel ad inducendum legatarium ut in seculo remaneat, & matrimonium contrahat; vel quia leganti videatur plus requiri ad nuptias carnales, quam ad spirituales. Tum, quia dicta consideratio non potest haberi, nisi in legatis valde pinguibus. Tum etiam ex aliis quæ ex infra dicendis patebunt. Adde non sat esse à patre relictam fuisse competentem dotem filiae pro ingressu Religionis, ad hoc ut possit eam excludere à maiore legato, posito casu quo carnaliter nubat; quia non est æquum, nec viro Christiano dignum, ut illa quæ per professionem nubit Deo, sit ob id deterius conditionis, quam si homini nuberet. Quare intrepidè tenendum est, non obstante dicta conditione, habituram filiã maius legatum, licet Religionem ingrediatur, & non nubat carnaliter, nisi in casu de quo infra in calce. Quod extendit Hippol. in rub. ff. de Fide instrum. num. 127. dicens cõmunem; ad legatum factum Sempronio si duxerit uxorem in mille: & si Ordinem Ecclesiasticum receperit, in centum. Quia si efficiatur Clericus, nihilo minus habebit mille, ut probatur dict. §. Sed & hoc præsentis. Refert, & sequitur Villalob. ut habetur 1. tom. Commun. opinion. lib. 10. pag. 123. sub verb. Legatum. Vnde si alicubi est consuetudo in cõtrarium, potius dicenda est corruptela, & abusus; ut tradit Ias. in l. De quibus. num. 89. ff. de Legi.

Deinde non obstat aliud fundamentum deductum à responsione obiectionis supra in prin. posita. vers. Nec obstat. præfatas condiciones non esse impeditivas, nec retrahentes quem à Religione. Quia non est verisimile &c. Quia respondeo primò, in multis casibus esse necessarias diuitias pro ingredi volentibus Religionem, ut in tertio fundamento pro nostra parte facto, probauimus. Constat etiam semper esse utiles. Quia melius tractantur, & honorantur in Religione ij qui secum maguas opes portant; quam ij qui nullas. Et licet ob metum prædictorum, non debeat vir prudens, & fortis ab ingressu Religionis retrocedere:

quia tamen huiusmodi metus cadere poterat in mulierem fragilem, & etiam in aliquot adolescentulos, & pueros; videntes sine dictis diuitiis non esse in Religione ita habendos, & honorandos, nec posse multis necessariis providere, ob pauperiam. & penuriam domus, vel Religionis: huc metui voluit etiam Imperator occurrere, ac ipsũ tollere in fauorẽ Religionis, ne ob id, aliqui ab ea retraherentur; statuendo in dict. §. Sed & hoc. ut tales condiciones sint irritæ, & nullæ, & pro non scriptis habeantur. Et sic ut illis nõ obstantibus, possint vi ac frui legato, vel hæreditate, si ingredi velint Religionem: concedens hoc priuilegium Religioni, ne possit quis illam priuare dictis bonis, si alias remanente legatario, vel hærede in seculo, poterat ea obtinere, & illis frui. Negari enim nõ potest multos non fuisse factos Religiosos ob diuitias quas possidebant; non habentes animum, nec fortitudinem ad eas dimittendas, ut patet in illo diuite Euangelii. Marci. 10. 21. Qui si possent secum illas ad Religionem adducere, in ea remansissent; præsertim quia potest quis in ingressu, de licentia Superioris, aliqua sibi retinere ad vsum simplicem pro necessitatibus tantum sibi occurrentibus; ut docet Nauar. in cap. Non dicatis. num. 46. & 47. 12. quæst. 1.

2 In vno tamen casu crederem tenendam esse voluntatem expressam testatoris excludentis Monasterium a successione bonorum in perpetuum; nempe cum instituit aliquod primogenium, seu maioratum. Tunc enim cum illud faciat pro conseruandis insigniis Maiorum suorum, nomine suo, familia, & casali. & hoc sit iure permissum (ut diximus. verb. Maioratus. Different. 1.) & prædicta cessarent, ingrediente possessore Maioratus Religionẽ: meritò eo in casu posset excludi Monasteriũ. Si autem onera Maioratus possit Monasterium, vel Religiosus supplere; ut si nulla habeat, præter nomen, & arma: impium videtur priuare Monasterium vsu fructu bonorum Maioratus, durate vita Religiosi. Quia sic retrahere posset possidentẽ Maioratu ab ingressu Religionis, ob causas superius memoratas. Pro quo faciunt quæ tradunt Molina de Primoge. lib. 1. cap. 13. num. 76. & 84. Iuli.

Iul. Clar. §. Feudū. q. 78. Molin. post Caldas, de Iusti. 1. par. tract. 2. disput. 140. col. 476. ubi idem dicunt de Feudo inferiori, nō habente dignitatem Ducatus, Comitatus &c. Nā transit cum Religioso ad Monasteriū, durante illius vita. Et sic intellige quæ diximus verb. Legatum. Differentia 4. in fin.

Idem crederem ubicumque ex iusta causa, & intuitu alicuius boni finis apponeretur conditio excludens à legato, seu donatione Monasterium; ut in exemplo quod ponit Molina sup. in secunda conclus. quan

do scilicet filia indigeret magna dote, ut pro sui status conditione nuberet, ut si esset filia Comitissæ, vel Ducis. Tūc sanē si pro ingressu Religionis assignaretur dos valde, & sufficienter competens, casu quo nuberet nōllet, nullam in tali legato turpitudinē, nec peccatum agnoscerem. Et sic eo in casu Monasterium non caperet, nisi relictum pro ingressu. Quia in istis eventis cessant rationes supra allegatæ in fauorem Religionis, & nulla datur occasio retrahendi quem à statu Religionis.

SUMMARIVM.

CLERICI Beneficiati an possint liberè disponere, & testari de fructibus Be-

neficiarum suorum. & an teneantur eorum heredes ad eorundem restitutionem.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

CLERICI Beneficiati in Foro exteriori possunt liberè disponere, atque testari de fructibus Beneficiorum; & hæredibus, etiam extraneis, & aliis diuitibus, eos relinquere; tamquam si essent bona patrimonialia; ut communiter in toto Mundo practicatur. Quam cōsuetudinem validam esse, probat Bellame. in cap. Cū venerabilis. nu. 47. de Except. Bello. conf. 3. à num. 9. Bysla. conf. 178. nu. 2. & 5. lib. 2. Card. conf. 110. nu. 2. Faber in §. Is verò. num. 2. Inst. de Iterum diuis. Couar. in cap. Cū in officiis. num. 9. de Testa. & lib. 1. Varia. cap. 15. nu. 12. Cosmas in Pragm. sanct. tit. de Anna. §. Item quod si Ecclesia. verb. Acquisitos. ad fin. Perez. tit. 3. lib. 1. Ord. pag. 67. Pelaez 1. par. quæst. 1. num. 15. And. Sic. de Præstan. Card. 4. par. princip. Sarmien. de Redditi. Eccles. 4. par. cap. 1. à numer. 8. Ioseph. decis. Perus. 33. num. 1. & 15. & ante omnes gl. verb. Reservari. in cap. fin. de Offi. ord. lib. 6. & Molina latè de Iust. & iur. 1. parte tract. 2. disputatione 144 per totam.

Intellige tamen præfatam consuetudinē validam esse quoad Forum exterius, ut prædixi, & not. Gabri. in 4. dist. 15. quaest. 8. dubio 6. Et sic in eo Foro tuti sunt heredes ab omni lite, & molestia. Quamvis enim secundum Canones de prædictis fructibus

nō possint Clerici testari, nisi ad opera pia; cap. Relatū 2. de Testam. ad fin. quia tamen de bonis propriis, & de intuitu personæ quæsitis possunt licitè disponere, & testari; ut in cap. Quia nos. & dict. cap. Relatum. de Testa. cap. Cū secundum, de Præb. cap. 1. ad fin. de Cleri. non resid. lib. 6. cap. Episcopi. 12. quæst. 1. & de iis quæ sumptibus necessariis parant, & aliis casibus quos late colligit, & declarat Pet. Barbot. loco inferius citando. à numer. 66. & Fr. Ludou. Lop. in suo Instruct. Cofes. 1. par. cap. 140. Profecto si prædicta consuetudo admissa non fuisset, frequenter suscitarentur lites, & Respublica Christiana eisdem quotidie perturbaretur. Ut igitur tot lites, & Respublice perturbationes auerterentur, permixta est ab Ecclesia præfata consuetudo. Quia ratione attenta, constat prædictam consuetudinem esse tantum pro Foro exteriori.

At in Foro conscientie, & coram Deo, aliud iudicium ferendum est. Nam si Clericus tempore mortis de prædictis fructibus non disponit in opera pia; peccat mortaliter, ut efficaciter probat dict. cap. Relatum. secundo, ad fin. Vbi admitendo consuetudinem disponendi de prædictis bonis in opera pia, & in satisfactionem seruitorum; tacite reprobat supradictam consuetudinē disponendi ad alia, non pia. Et resoluit Nauar. de Redditi. Eccles. quæst. 3. nu. 10. & in

Apologia

Apologia de Redditi. quæst. 1. monitu
50. & seq. & quæst. 3. monitu 2. & 17. Por-
tius conf. 104. à num. 5. Corraf. in l. Ex di-
uortio. num. 5. ff. Solu. matri. Greg. Lop.
in l. 53 tit. 6. Partit. 1. gl. 2. & melius in l. 40.
tit. 5. Partit. 1. in gl. *Que los dieffen*. Auédaño
respon. 19. num. 8. vers. 2. Couar. dict. cap.
Cum in officiis. num. 3. Sarmien. in Defen-
sio. tract. de Reddit. 1. par. monitu 40. num.
1. & facit elegans l. 12. tit. 28. Partit. 3. Et in
hoc omnes convenire asserit Greg. Lop.
dict. gl. *Que los dieffen*. col. fin. Rebus. in
praxi Benefic. tit. de Dispensa. ratione erat.
§. Nec non debitis. pag. 403. Cosmas ubi
supra. in fin. Refert, & sequitur Pet. Barbof.
2. par. l. Diuortio. in prin. num. 61. Adde gl.
verb. Fruatur. in cap. fin. de Pigno. & nostriū
D. Ant. Molinam in suo aureo lib. Instruc-
cion de Sacerd. tract. 2. c. 15. §. 2. cum seq.
& Fr. Ludo. de Beia. 2. par. Casuū conscien.
casu 1. ex ultimis propositis 29. Octobris
1583. pag. 436.

Pro quibus facit quòd Clerici præceteris
tenentur de superfluis facere eleemosynas
sub pœna peccati mortalis; iuxta illud Do-
mini Luc. 11. *Veruntamen quod superest,
date eleemosynam*. Et docet post D. Tho.
2. 2. quæst. 119. art. 3. ad primum; Soto
lib. 10. de Iusti. & iur. quæst. 4. art. 3. & 4. &
Silu. verb. Clericus. 4. quæst. 16. numer. 12.
Sarmien. de Reddi. Eccl. par. 4. cap. 5. nu. 1.
Ant. Molina ubi supra Cord. lib. 1. quæst.
Theol. quæst. 18. Bañez 2. 2. quæst. 23. art.
6. dubio ult. Nauar. cap. 23. num. 75. D. An-
ton. 3. par. tit. 15. c. 1. §. 19. & diximus verb.
Beneficiatus. Different. 4. quamvis Toled.
in tract. De 7. pecca. mortalib. cap. 35. con-
trarium teneat, & dicat omnes DD. scho-
lasticos unanimiter ita etiā tenere: Do-
ctores verò sanctos non ita, sed condem-
nare sub p. m. Vide not. verb. Eleemosyna.
Differentia 1. Et consequenter de prædi-
ctis fructibus, tempore mortis disponen-
do: de ipsis tenentur vel in pauperes, vel
in alia opera pia distribuere, ut sentit glo.
sing. in Extravagant. Suscepti regiminis. de
Elect. Ioan. 22. verb. Defuncto.

Quod adeò verum est, ut aliter disponē-
tes teneri ad restitutionem videatur pro-
bare tex. in Auth. Vt determinatus sit num.
Cleri. §. fin. Colla. 1. iuncto. cap. Episcopus.

12. quæst. 1. & esse magis receptam senten-
tiam asserat Nauar. dict. Apolog. de Red-
dit. quæst. 2. monitu 7. Probus in cap. Ne-
mo. num. 44. de Elect. lib. 6. & nouissimè
César Costa lib. 1. Varia. dubit. iur. cap. 40.
& egregiè Fr. Salon. in vita D. Fr. Thomæ
à Villanova. cap. 12. & 13. & Fr. Ludo. de
Beia. 2. par. Casuū conscien. d. casu 1. proposi-
to. 29. Octob. 1583. à pag. 415.

Quamvis contrarium teneat Card. in
Clem. gratiæ. col. pen. ad fin. de Rescript.
Couar. dict. cap. Cum in officiis. num. 9. &
alii quos refert Sarmien. de Reddit. 2. par.
cap. 2. & latè Soto in loco superius citato,
& Barbo. dict. n. 61. ad si noster Dominus
Ant. Molin. in Instruct. Sacerd. tract. 2. d. c.
15. §. 2. & cap. 16. §. 2. & Rebel. de Oblig.
iust. 2. par. lib. 1. 2. quæst. 1. num. 10. ubi dicit
opinionem contrariam Nauar. nec à praxi,
nec à communi sententia hoc tempore ad-
mitteri. Qui omnes liberant Beneficiarios à
restitutionis obligatione. Et videtur senti-
re D. Tho. 2. 2. quæst. 185. art. 7. in corpore.
ubi huiusmodi fructus qui sunt vsui Cleri-
corum distincti, & destinati, æquiparat aliis
bonis propriis, & patrimonialibus eorum-
dem Clericorum, & ait peccare morta-
liter contra præceptum charitatis, si malè
se gerant notabiliter in ipsis, non benè eos
expendendo in pauperum subuentionem.
Sed obserua loqui ibi, D. Tho. casu quo pau-
peres habent suam partem distinctam. At
hodie dicta pars pauperum nusquam appa-
ret. Præterea idem Doctor ibid. quæst. 87.
art. 3. ad primum, apertè dicit in lege noua
dari Clericis decimas non solum ad eorum
sustentationem; sed etiam ut ex eis subue-
niant pauperibus. Et loquitur post diuisionem.

Nihilominus non possum non adherere
opinionem Nauar. & aliorum tenentium non
solum peccare mortaliter; sed etiam ad re-
stitutionem teneri Beneficiatum, si habeat
de patrimonio, vel aliunde unde restituat;
& etiam consanguineos, si sint diuites: &
hæredes teneri ad eandem restitutionem,
per ea quæ diximus verb. Donatio Diffe-
rentia 7. coactus per illum canonē Concilii
Trid. Sessione 25. cap. 1. de Reformatione.
ibi, *Omnino verò eis interdicit ne ex reddi-
tibus Eccles. cōsanguineos, familiares uè suos
augere*

Augere Judeani: cum & Apostolorum Canones prohibeant ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent. Sed si pauperes sint; ut pauperibus distribuunt. Eas autem non distrabant, nec dissipent illorum causa. Haftenus Concilium. Per quæ verba clarè constat non esse iudicandum de fructibus Beneficiorum, sicut de bonis patrimonialibus. Quia in istis habet Clericus liberam potestatem disponendi; & tam in vita, quam in morte ea dandi consanguineis, etiam ultra statum habentibus, & sic diuitibus. In illis verò Ecclesiasticis non sic, ut patet ex dicto Concilio. Vide Nauar. dict. Apolog. monito. 38. num. 14. & moni. 17. num. 1. & moni. 21. num. 1. & in Man. cap. 25. nu. 124. Et obserua per illa verba, *Omnino eis interdicit*, non solum prohiberi donationem, sed etiam eam irritari. Hoc enim importat verbum illud, *Omnino*. gl. verb. Vacuamus. cap. 1. De his quæ vi, metus ve caus. lib. 6. & glos. verbo Vacuetur omnino. in capit. Si Religiosus. de Elect. eod. lib. & glo. in l. Si pecuniam. & ibi Bal. ff. de Condict. indebit. l. as. in l. 2. col. 6. C. de Iure emphyt. Feli post alios in cap. Rodolphus. nu. 34. de Rescrip. & probat in specie text. not. in c. Quisquis Episcopus. 12. q. 2. vnde sumptus est prædictus Cano Concilii. Et ideò non mirum si tam Clericus, quam eius hæres teneatur ad restitutionem, si non fuit factum testamentum secundum quod Canones disponunt, sed cõtra ipsos, vanè, inhonestè, prophanè, vel superfluè disponèdo de ipsis. Quod nõ sine magno dolore referimus, cū videā super hoc quāmplures à recto trainite defletere, quorum animæ in summo discrimine constituuntur.

Nec mireris si stante præallegata consuetudine, animæ periclitetur. Tū quia prædicta consuetudo generalis, ut irrationabilis non excusat corā Deo; per not. sup. verb. Lex. Dif. 10. Est autē contra omnē rationē dare Clericis liberā testādi facultatē, etiam in res vanas, & superfluas, de redditib. Ecclesiasticis quorū nõ sunt domini absoluti, sed in effectu fideles tantū dispensatores. c. fin. 12. q. 1. c. Quod autē. 23. q. 7. c. 1. 14. q. 1. ibi, *Canonici non possident sua Quia res Deo oblata non sunt alicuius. Viuntur enim rebus Ecclesiæ, non ut suis, sed tanquā ad dispen-*

sandū sibi creditis. Quæ rex. ad hoc allegat Couar. in c. Cum in ofncis. n. 6. de Testa. Ad idē vide c. 2. de Donat. & docet D. Tho. vbi sup. Maior. in 4. dist. 24. q. 17. Greg. Lop. d. gl. Que los dielsē. Barbo. loco sup. cit. n. 53. adde l. 12. tit. 28. p. 3. Nau. in Propugnaculo Apologiæ. n. 9. & in Apolog. monit. 24. per tot. maxime nu. 14. Tū quia quoad peccatū mortale omnes cõueniūt. Quomodo igitur nõn versabitur in periculo anima illius quī cū tali testamēto vitā cū morte cõmutauit? Et quomodo potuit à Confessario absolui, nisi prius reuocato eodē testamēto? Præterea dominiū horū reddituū, & aliorū bonorū Ecclesiasticorū est penes Deū, iuxta Conciliū supra. & d. c. Quisquis. Et ideò Clerici dicuntur à Cleros græcè. quod Latine dicitur fors, vel hæreditas; quia in hereditatem Domini sunt vocati, ut habetur in c. Cleros. 21. dist. Ergo Clerici nõ poterūt de ipsis ad libitū disponere, nisi iuxta volutatē Domini. At alienū valde est à Deo (ut omnes fatentur) ut Clericus de prædictis redditibus augeat statū suorū cognatorū, eis dando superflua in vita; vel eos instituendo hæredes in morte, etiā si aliās sint diuites. & multo magis si instituant Maioratus. A quo Deus nos liberet per suā piissimā misericordiam. Amen. Quāuis non desint qui posse institui contendat, quos refert, & sequitur Molina de Iusti. tom. 1. tract. 2. dispu. 146. Adde not. verb. Donatio. Dif. 7. Deniq; sicut nulla cõsuetudo valeret ut quis de bonis alienis disponere posset, sicut de suis: ita nec ista Clericorum, quam praxis admittit.

Nec obstat argumentū principale Couar. sup. prohibitionem nimirum testandi Clericis esse iure humano inductam, &c. Nam licet id concedamus: consequenter contraria consuetudine colligi potuit. c. fin. de Cõsue. l. Non dubium. C. de Legi. Pro qua facit optimè tex. d. Extrauag. Suscepti. vbi valet consuetudo qua inductum fuit ut fructus Beneficii vacantis per aliquod tempus ad defunctum pertineāt. Si ergo ad ipsum etiā post mortē ex consuetudine pertinent: potuit utique de ipsis in testamento disponere vigore eiusdem consuetudinis. Cui rationi dicit Couar. non exactè satisfecisse Panormit. ibid. Non inquam hoc obstat, quia non sequitur, Potest testari vigore

Nan

consue-

consuetudinis. Ergo potest de ipsis dispo-
nere prophanè, vanè, & contra Canones.
Nam hæc consequentia, sine vlla contro-
uersia reijcitur ab omnibus. Itaque vigore
dictæ consuetudinis potest testari, & dispo-
nere de ipsis post mortem. quod de iure
non poterat. Et sic eam potestatem, & ad-
ministrationem quam habebat in vita con-
suetudo extendit ad tempus mortis, etiam
testando de ipsis. At dicta administratio in
vita non est ita libera, vt possit disponere
de bonis, intuitu Ecclesiæ acquisitis, eadem
libertate qua seculares; sed tantum ad su-
menda necessaria, & reliqua in pias largi-
tiones distribuenda, vt dicit idem Coua. sup.
Ergo idè facere tenetur tempore mortis,
cum testatur de ipsis; prout notat glos. me-
morabilis, quæ non est alibi in dicta Extra-
uagan. Suscepti. verb. Defuncto. Et ad hunc
sensum est interpretanda dicta consuetu-
do, & lex item Regia Caroli Imperatoris,
quæ est. 1. 3. tit. 8. lib. 5. Recopil. dictam con-
suetudinem approbantis, vt sic sint rationa-
biles, nec sint contra Canones Apostolo-
rum. Quos per dict. consuetudinem nõ ef-
se abrogatos constat ex eodem Concilio.
alias eos innouaret. Quin immò referendo
se simpliciter ad ipsos, tamquam etiam nunc
obligantes, & vim suam retinètes (non ob-
stante d. consuetudine in contrarium, quam
Concilium non ignorauit) innuit disposi-
tum, seu contentum in ipsis, esse iuris natura-
lis, & Diuini. Alias si esset iuris humani ab
Apostolis conditi: sanè sicut Papa potest
dispensare in ipsis (solum enim in iis quæ sunt
fidei, vel iuris naturalis, & Diuini dispensa-
re non potest, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 103.
art. 4. Soto lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 4. Feli.
cap. Ex parte. 1. n. 56. de Rescri. Turrecrem.
in c. Si quis carnè. 30. dist. Couar. in Clem.
Si futiolus. 2. par. §. 3. nu. 3. Bertachi. in tract.
de Episcopo. 1. par. lib. 2. q. 25. loa. Monta.
in tract. de Bigam. q. fin. Gomez in tract.
de Breuib. num. 20. Veracru. in Specu.
coniug. 2. par. art. 27. pag. 473.) ita quoque
cõsuetudo posset ipsis derogare; cum multi
Canones Apostolorum iuris humani in dis-
cuetudinè abierint, vt testatur gl. in cap. Pla-
cuit. 16. dist. & hoc quantum ad peccatum.

Veniamus nunc quantum ad restitutio-
nem. Certè si consuetudine non potuit in-

troducti vt Clericus de bonis, intuitu Eccle-
siæ quæsitis, posset liberè ad vsus etiam va-
nos, & prophanos, vel in consanguineos,
alias non pauperes disponere, eò quod ta-
lia bona sunt patrimonium Iesu Christi, &
ei oblata; ac destinata ad ministrorum eius
sustentationem, & opera Deo grata: non
video quomodo possint se excusare à resti-
tutione talium bonorum, si aliter expendā-
tur, cum notissimum sit bona aliena, inui-
to domino retenta, esse restituenda. Inquit
enim Canon 37. alias 39. quem etiā refert
D. Ant. Moli. in Instr. Sacer. tract. 2. c. 15. §. 3.
Apostolorum, quæ Cõcilium vbi sup. citat,
*Omnium rerum Ecclesiasticarum curā Epi-
scopus gerito, & eas dispensato, quasi inspe-
ctante Deo. Non licitum autē ei est, quippiā
ex iis sibi tanquam proprium assumere, aut
cognatis suis elargiri, quæ Deo dedicata sunt.
Quod si pauperes illi sint; vt pauperibus
subministrato, non tamen horum prætextu res
Ecclesiæ venundato.* Et iterum Canon. 75.
*Item nõ oportet Episcopum fratri, aut filio,
aut alteri cognato, humano gratificari affe-
ctu.* Quos Canones intelligit Concilium e-
tiam in redditibus, ex bonis, & iuribus Ec-
clesiæ acquisitis, vt patet in illis verbis, *Ne
ex redditibus Ecclesiæ, &c.* vbi nota verba
illa, *Quippiam ex iis sibi tanquam propriū
assumere.* Quæ verba nota contra eos qui
putant hodie post diuisionem factam fru-
ctuum posse Episcopos disponere de iis
quæ spectant ad suam quartā partem, sicut
de bonis patrimonialibus. Quippe vides
hic se fundare Cõciliū in hoc Canone Apo-
stolorum, innuens ex hoc, per d. diuisionem
non fuisse mutatā naturam reddituum Benefi-
ciorum, nec habere hodie Episcopos plus iu-
ris in ipsis, quàm ante diuisionem; & denique
nõ posse quippiā ex illis sibi tãquā propriū
assumere. Si ergo in ipsis nõ possunt acquirere
dominiū: quomodo poterunt in aliū illud
transferre? & quomodo poterunt à restitu-
tione excusari? Certè non video. quidquid
alii dicant, magis se fundantes in turba Do-
ctorum, & praxi cõtraria, (quasi non soleant
vniquam errare; nec Ecclesiā vniquā soleat
aliqua peccata dissimulare) quàm in solido
aliquo fundamento.

Et obserua præfatā diuisionem non fuisse
factam à Summis Pontificibus Simpli-
cio, &

cio, & Gelasio, nec confirmatam à Gregorio magno, nimirum in fauorē Episcoporum & Cleri, & ad eos faciendos dominos reddituum Ecclesiasticorum, ac diuites, & opulentos; nec ad privandum Ecclesiā, & Christū Redemptorē nostrum eius spōsum domino eorumdem; vt benè annotauit Salon d. cap. 13. pag. 319. cum nec potestas Papæ ad hoc se extendere potuerit; sed tantum ad tollendas querimonias, quæ erant contra Episcopos malè administrātes dicta bona, seu redditus Ecclesiasticos, concedentes eisde eorum partes pro ipsorum necessaria, ac decetī sustentatione: quo tempore redditus Ecclesiastici erant tenues, vix sufficientes ad honestā sustentationē eorumdem. Hodie autem cum valde creuerint; depra decetī eorum sustentatione, reliqua debent conuerti in eos vsus in quos conuertenda erant ante diuisionē; cum nō mutauerint suam naturā; & sic distribui debent in fabricā, & pauperes Christi, tāquā in filios Christi, cuius sunt illa bona; vel in alia opera pia Deo grata.

Nec dicas, Si pauperes facti fuerunt tunc domini suæ partis, & nūc fiūt elemosynarum quæ illis dātur à Prælatīs, & Fidelibus: quare non etiā fuerunt facti domini suarum partiū Episcopi, & eorum Clerici? Ad hoc respondeo, nepe quod datur, & distribuitur singulis pauperibus, esse quid tenue, & necessariū ad eorū sustentationē: quod autem percipiunt Episcopi, & Beneficiarij esse pingue, excedēs necessaria ad eorū sustentationem. Nā de his diuitibus loquimur habētibz superflua vltra decentē, & honestā eorum sustentationem. Si enim nō habeant nisi tantū ea quæ ipsis sunt necessaria ad suum statū conseruandum, cessat obligatio. Quin immō si de ipsis necessariis aliqua sibi subtraxerint; poterunt de illis liberē testari, quemadmodū, & pauperes. Non itaq; fuerunt facti pauperes melioris conditionis, quā Episcopi, & Beneficiarij tempore diuisionis, sed æquales.

Præterea percontor, Quis Episcopus auderet redditus fabricæ Ecclesiarum quæ ho-

die retinet suas partes, ipsum tēpore diuisionis contingentes, impendere in res profanas, vel donare alicui diuiti? Certē si id faceret, dubio procul teneretur ad eorū restitutionē. Et nulla alia ratione, nisi quia illa bona sunt Ecclesiastica, ac deputata ornamentis, & aliis necessariis Ecclesiis, quæ dum vrgent, oportet in ea impendi. Si tamen sint superflua, oportebit eadem in alios pios vsus infumi. Eodem modo dicendum arbitror circa partes Episcopos, & Clerum cōtingētes. Sūt enim dictæ partes destinatæ ad eorum honestam sustentationem extra quam nullū habent dominium in bonis illis: quia sunt bona Ecclesiastica, aliās deputata ad necessaria tā Ecclesiis, quam ministris, ac pauperibus; vt dicit expressè Gratian. in cap. penul. 12. q. 1. & Abb. in c. Accedentes. n. 5. de Prescriptio. & Feli. in c. Postulasti. n. 6. ad fin. de Rescript. Sed debēt impēdi in alia opera pia, siue Ecclesiarum, & fabricæ, siue pauperum, & similibus.

Confirmantur prædicta, quia nullus Episcopus potest testari de acquisitis intuitu Ecclesiæ, & cum quidam Episcopus ea reliquisset cuidam affini, fuerūt ab eo ablata. vt constat ex c. 1. de Testa. Quin immō nec ipse Papa potest testari de redditibus Ecclesiæ, nisi in opera pia. aliās nō valet testamentum; vt seruat styly antiquissimus Romane Curie; teste Salon dict. c. 13. pag. 325.

Vltimō obserua, idem dicendū esse de habentibus superflua ex pēssionibus, quod diximus, & resoluius de habentibus superflua ex fructibus Beneficiorum, vt in terminis docet Paulus Comitulus lib. 1. Respon. moral. quæst. 86. per totam. post Nauar. in Apolo. de Redditi. quæst. 1. monito 80. Et ratio est, quia res trāseunt cum oneribus suis. l. Si debitor. C. de Distract. pigno. l. 2. & 3. C. Quib. mod. pign. taci. contrah. c. Ex literis. de Pigno. At bona Ecclesiastica hoc onus habent annexum, vt si supersint habenti, cum pauperibus communicentur; vt constat ex suprà dictis.

SUMMARIVM.

Pater in Regno Valētiæ potest in Foro exteriori ad libitum de bonis suis dispone-

re, & testari, relictis filiis quinque tantum solidis. Secus in interiori.

Nun 2

2 Decla-

Testamentum.

- 2 *Declaratur præfatum statutum qualiter intelligatur.* 3 *In Regnis Castellæ, & Portugaliæ duæ partes bonorum suorum legitima filiorum.*

DIFFERENTIA DVODECIMA

IN Regno Valentie est quidam Forus, seu statutum, concedens patri liberam testandi facultatem; ita ut non teneatur relinquere filiis loco legitime, nisi quinque solidos monetæ illius Regni; qui valent duo Regalia cum dimidio. Et hoc fuit dispositum; ut sic parentes haberent filios magis sibi subiectos, & obedientes. Confidit enim lex à patre non exheredandum fore filium, nisi ex magna causa. Vnde constat prædictum ius municipale locum tantum habere in Foro exteriori. Nam fundatur in presumptione, & confidentia quam habet de patre. Et sic virtute illius non possunt Parentes in Foro conscientie ad libitum privare filios paterna hereditate; per not. verb. Lex. Diff. 12. nisi ex causis notatis in Auth. Non licet. C. de Liber. præter. vel aliis grauioribus. vel æquipollentibus. ut est communis opinio secundum Ias. in dict. Auth.

Collige obiter ex d. statuto veram esse illorum sententiam qui asserunt lege municipali, aut consuetudine, legitimam in bonis Parentum filiis iure debitam, tolli posse. De qua per Co. var. in 4. 2. p. c. 8. §. 6. n. 4. ubi eam intelligit

veram, dummodo legitima non sit ad alimenta necessaria; ut pote, quia filius habet aliunde bona, vel ante aliquam decentem secundum suum statum, unde possit opum seipsum alere. Alias nequaquam eam tollere potest itaque; pater vigore dicti statuti, licet possit filios paterna hereditate privare, & eorum legitimam, iure alias debitam, in totum etiam tollere, si aliunde alimenta sufficientia habeant, vel commodè habere possint: non tamen poterit eos alimentis necessariis privare; quia hæc iure naturali debentur, ex Bal. in l. 1. §. Ius naturale. col. fin. ff. de Iusti. & iure. & Co. var. post alios ubi sup. & hoc etiam quoad Forum exterius.

3 In Regnis verò Castellæ, & Lusitanie cessat huiusmodi ordinatio; cum in illis Patres solutas non habeant manus quoad dispositionem suorum bonorum. In Regno quippe Castellæ solum in quinta parte bonorum habent liberam testandi potestatem; & in tertia; eam relinquendo uni ex filiis. Et in Lusitano per tit. 82. lib. 4. habent Parentes solum tertiam partem liberam. Reliquæ duæ sunt legitima filiorum; siue sit unus tantum, siue plures.

SVMMARIVM.

1 **HÆRETICVS** si fiat hæres, an in utroque Foro teneatur restituere hereditatem heredibus ab intestato venientibus.

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

1 **HÆRETICVS** si instituatur hæres ab aliquo, in Foro iudicali compelletur restituere hereditatem venientibus ab intestato. Ratio est, quia hæreticus non potest fieri hæres, nec ei aliquid relinqui, l. Manicheos. & l. fin. C. de Hæreti.

In Foro verò conscientie potest retinere dicta bona ante sententiam, vel antequam Catholici hæredes legitimi sese opponant. Probabilè dicit Leonar. Lessi. de Iusti. & iur. lib. 2. c. 19. dubit. 5. nu. 5. 2. addens, contrarium non esse usu receptum.

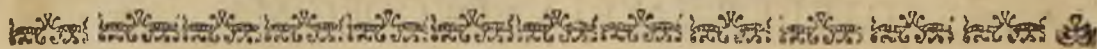
Sed certè fallitur. Nam nec de iure, nec de consuetudine præfatus hæreticus potest in

conscientia bona hereditaria retinere. Nam primò de iure id constat per d. l. Manicheos. idque fatetur idem Lessi. sup. Secundò nec de præfato usu contrario constat; cum nullam Doctorem, vel Summistam ad id alleget; nec potest ipse testificari de iis, quæ apud Confessarios, & poenitentes in sigillo illo omnium secretissimo aguntur.

Et contra ipsum est doctrina illa trita, & verissima, quam tradidimus verb. Hereditas. Differen. 11. nu. 5. & 6. & locis ibi, videlicet leges poenales prohibitorias, & impediennes acquisitionem bonorum, & efficiennes aliquos indignos successionis bonorum, obligare in conscientia ante sententiam, & conse-

& consequenter teneri dictos incapaces, & indignos restituere in conscientia bona ante vllā sententiā. At tales sunt prædicti hæ-

retici, vt cōstat ex d.l. Manicheos. ibi, *Ipsos quoq; volumus amoueri ab omni liberalitate, & successione quolibet titulo veniente.*

TESTIS. SUMMARIVM.

TESTIS non potest se offerre ad testificandum.

DIFFERENTIA PRIMA.

TESTIS in Foro contentioso nō tenetur se offerre ad testificandū. Quinimmo si se offerat, est suspectus, & repelli debet. Bar. in l. Post legatum. §. Is verò. ff. De his quib. vt indig. & in l. Vxor. in 1. ff. de Falc. Fel. latè in c. In nomine Domini. n. 23. de Testib. & probatur in l. Per omnia. ff. de Procurator. Quia se offerendo videtur nimium affectus ad id su per quo deponere debet. Hinc praxi receptū est, vt omnes testes citentur per Nūciū,

seu Curforem publicum. aliās non probāt. In Foro verò cōscientiæ tenetur etiam nō requisitus ferre testimoniū, & se offerre ex lege charitatis ad liberādum proximum ab iniquo damno, per text. in c. Nolite timere. 1. 1. q. 3. quē ad hoc dicit singularē Couar. in regul. Peccatū. 2. p. §. 3. nu. 2. Tenetur etiā se offerre si agatur de peccato euitando, secundū Imol. per text. ibi, in cap. Iuravit. de Probation. & Fel. suprā, in fine.

SUMMARIVM.

MULTI in Foro iudiciali à testimonio repelluntur. Secus in Foro conscientie.

DIFFERENTIA SECVNDA.

MULTI in Foro cōtentioso, & iudiciali à testimonio repelluntur; vt excommunicatus, & mater in causa filie, infames, & ceteri; de quib. latissimè 2. q. 7. & 4. q. 2. & 3. per totas. At in Foro conscientie testis aliās de iure non legitimus est habilis, & admittendus. Ita

pulchrè tenet Barth. Medin. in tertiā partē D. Tho. q. 45. art. 5. Quod est valde notandū pro testamentis in quibus mandantur solui debita quæ probabūtur deberi, Foro animæ benignè obseruato. Propter quæ verba poterit fieri probatio per testes, aliās iure reprobato, extra iudicium.

SUMMARIVM.

Testis causam dicti non reddens, quia non interrogatus; an teneatur ad damna Parti ex hoc subsecuta.

DIFFERENTIA TERTIA.

TESTIS qui causam sui dicti, etiam citra malitiam, non reddidit; quia scilicet non fuit de ea interrogatus: propter quod producens eum

succubuit; tenetur in conscientia ad refarciendum Parti omne damnum, seu interesse. Ita sing. Ant. in c. Causam. in 1. de Testib. Bal. in l. Presbyteri. in 1. in fin. C. de Episcop. & Cle.

Nnn 3

Testis.

& Cler. Fel. in cap. Tua nos. num. 1. de Homicid. Quia, Qui causam dāni dat, damnum dedisse videtur, cap. vlt. de Iniur. cum aliis citatis per glossam in cap. De cetero. de Homicid. vnde meritō tenetur illud reficere.

At in Foro exteriori testis non tenetur

reddere causam sui dicti; nisi per Iudicem interrogetur de ea, secundum glossam in l. Solam. C. de Testib. & in cap. Cum causam. eodem tit. vbi latissime Fel. à num. 2. Non mirum ergo si ad nihil in eo Foro teneatur,

SUMMARIVM.

TESTIBVS venientibus de prope ad testificandum, non soluitur aliquid, etiam pro labore, & operis deperditis. Et hoc, in Foro iudiciali. 2
Secus in Foro conscientie.

DIFFERENTIA QVARTA.

TESTES non venientes de longē ad testificandum; vt pote quia tantum distāt à loco depositionis tribus, aut quatuor leucis; in Regno Portugalie nō possunt in Foro iudicali petere à producēte illos, vt eis reficiat aliquid pro expensis factis illa die in suum victum; nec pro mercede operarū quas fortē amittant; nisi quando secunda vice accersuntur. Ita practicatur in dicto Regno, & habetur cōstitutio lib. 3. Ordin. tit. 55. §. 6. Nec similiter possunt gratis oblatū accipere, vt diximus verb. Restitutio. Dif. 14. & docet post Couar. in c. Quamuis pactum. fol. 55. col. 3. Iul. Clar. §. Falsum. num. 14.

In Foro verō cōscientie possunt, in cōpensationem operarum, quas amittunt, aliquid recipere. Immo ad id tenētur in conscientia producentes illos. Quamuis enim testis nō possit aliquid accipere pro verū testando. c. Non sanē. 14. q. 5. Pro stipēdio tamen diurno quod amittit, maximē si sit pauper, potest mercedem accipere; vt docet Feli. in c.

1. n. 2. de Testi. loān. à Turrecrem. in c. Placuit. 2. q. 3. Sil. verb. Testis. n. 8. verū Quintū. Couar. in reg. Peccatum. 2. p. §. 3. n. 2. vbi dicit pro labore, & expensis factis, posse à teste exigī, & recipi mercedē. Idē docet Rebel. de Oblig. iust. 2. p. lib. 18. q. 20. n. 5. ad ff. & probat text. in c. Statutum. §. Proferendo. de Referi. lib. 6. Naua c. 25. n. 45. Leli. Zech. de Casib. Episcop. refer. casu 8. vers. Potest. Et ego memini per quemdā testem dictā mercedem petitam fuisse à Iudice; & prædictisse vt ei solueretur. & quibusdam testibus pauperibus à me in quadā causa productis, solui id quod ipsi potuissent illa die lucrari. Vnde dicta constitutio solum intelligenda est de testibus qui alias non solent viuere de labore manuum suarū. Et licet erga pauperes de stylo, & communi practica etiam seruetur: id tamen intellige quoad Forum exterius. In conscientia tamen tenetur producens reficere illis mercedem operarum quas amittunt, vt iam prædictum est.

SUMMARIVM.

DICTO vnus grauis Doctor creditur in Foro pœnitentiali. secus in Foro iudicali, nisi in casibus hic notatis.

DIFFERENTIA QVINTA.

VNIVS viri grauis assertio sufficit in Foro interiori. Hinc est auctoritate alicuius viri docti excusari quem à peccato. gl. & Panor. in c. Capellanus. per text. ibi. de Feriis. com-

muniter recepta secundum Naua. consi. 75. de Simon. num. 3. & tradidimus verb. Opinio. Diff. 1. nu. 3. Faciunt notata verbo Pœnitentis. Diff. 5.

At in Foro exteriori non sufficit. In eo enim

nam regulariter dictum vnius, est dictum nullius. cap. Veniens. 1. de Testi. gl. in l. Theopompus. ff. de Libera. lega. & in reg. Pluralis locutio. in 6. & gl. Magistra. in §. fin. Inst. de Testa. de quo vide latissime per Ioan. Mariam Monticelli in Reperto. de Testi. pag. 191. cū seq. & in 2. par. Cōmun. opin. tit. de Testi. conclusione 1. per totam. pag. 32. vbi ponuntur quinque ampliaciones, & 26. limitationes. Quod adeo verum est, vt nec Papa de potestate ordinaria possit facere vt credatur vni soli in praiudiciū alterius; vt dicit Felin. in cap. Sicut. 39. de Simon. vbi sing. ampliat dictam reg. etiam si sit Cardinalis: nisi in duobus casibus; de quibus ibi per eum.

Hinc praxi receptum est, vt cum alicui committitur seu delegatur aliqua causa à Sede Apostolica, Iudex ille delegatus in citatorio inseri faciat rescripti, seu cōmissionis tenorem; alias ei non credetur; per text. omnium optimum in Extrauag. 1. de Elect. inter communes, cuius verba sunt, *Afferenti namque cum mandatis Principis se venisse credendum non est, nisi hoc scriptis probauerit. Nec similiter creditur se afferenti Legatum. Numquam enim Apostolicæ sedis moris fuit absque signatis apicibus vndecumque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum Sedis eiusdem creditur, vel intenditur, nisi de mandato Apostolico fide doceat oculata.* Quem tex. valde commendat Nicol. Boëri. de Potest. lega. Præludio 5. & eum explicat Cassado. decis. 8. de Restit. spol. & ita tradūt Inno. & Hosti. in cap. 2. de Dilatio. Guido Pap. quæst. 286. in fin. & quæst. 445. num. 2. & quæst. 450. num. 2. Feli. in cap. Cū in iure. numer. 4. de Rescript. Anton. Graua. in Annota. ad Pract. Octau. Vestri. lib. 7. cap. vlt. num. 39. & Gambar. de Potest. lega. par. 9. à num. 1. & vide ad idem tex. singul. in l. vnica. C. de Manda. Princi. vbi idem dicitur; pro vt in dict. Extrauag.

Limita tamen præfatum tex. non habere locum in Legatis Cardinalibus per tex. in cap. Nobilissimus. 97. dist. per quem ita tenuit gl. in Extrauag. Execrabilis. verb. Sublimitatem. de Præb. Ioan. 22. & gl. in cap. Ad Apostolicæ. verb. Proponi. de Re iudi. l. 6. sequitur Selua de Benef. 2. par. quæst.

3. num. 46. vers. Octauum privilegium. vide optime per Barho. Socin. in l. Ex quacūque. numer. 4. ff. Si quis in ius voca. & per Feli. in cap. Ad eminentiam. de Sent. excō. vbi dat tres limitationes. Et idē crederem de aliis personis eminentibus, vt tenet Specula. 1. par. fol. 10. col. 2. in fin. vers. Item excipitur.

Adde aliam limitationem sing. ad supra memoratum text. vt scilicet non procedat in præceptis Superiorum, maxime Religiosorum, vt habui in facto. Scripsit quippe quidam Prior cuiusdam Religioso eiusdē Ordinis, sed non ipsi subdito, se habere potestatem vocandi aliquos ad domum suam nouam; vel si mauis, ponamus iniunxisse aliquid aliud, dicens se habere ad id potestatem à Reuerendissimo Generali, & ita ei præcipit vt veniat, vel faciat quid simile. Certè non potest Religiosus etiam illi non subditus petere ab eo vt ostendat suam potestatem. Ridicula quippe, & iocularis esset talis obedientia quæ exigeret à Superiore rationem, & iustitiam præcepti eius. Debet namque præsumere iussus habere illum ad id potestatem quod imperat. Sicut dicitur de subdito qui nō debet exigere rationem à Superiore, nec quærere scire iustitiā præcepti sibi facti, cū ad Superiorem spectet videre prius an sit iustum quod mandat; & an possit id præcipere, nec ne. Ad subditum autem attinet captiuare intellectum, & libenter obedire. Vnde quod in d. Extrauag. dicitur, procedit in rebus Forum cōtentiosum concernentibus; vt in delegationibus causarum, in visitationibus, & similibus, in quibus Superior assumit partes iudicis. Secus in aliis præceptis Superiorum.

Vide vnā fallentiam ad reg. supra in prin. traditam, per Couar. in 4. 2. par. cap. 6. §. 10. num. 21. vbi dicit ab vno teste integro, & fidedigno probari matrimonii impedimentum. Quod puto verum, quādo agitur de matrimonio impediendo. Secus si agatur de dissoluendo. c. 1. de Consangu. & affi. Docet Nauar. cap. 22. num. 83.

Vide aliam in Doctore, & Magistro, cuius solius testimonio creditur super peritiā discipuli. l. Nemini. C. de Aduo. diuers. iud. & etiam super vita, & moribus eiusdem. cap. 1. 12. quæst. 1. & docet vtrumque Cardin. in Clem.

in Clem. 2. numer. 16. de Magist. Felin. in cap. Nemo. 14. de Simo.

Item fallit in Nuntio, & Curfore, cui soli creditur circa citationes, & eius officium; gl. in cap. Cum parati. de Appella. & in cap. Quonia contra. verb. Vt per hoc appareat. de Proba. Bart. in tract. de Ritu iudiciorum. §. Citationem. vbi in fine dicit hoc procedere de iure ciuili. Nam de iure Canonico non esset ei solū credendum. Puto tamen in hoc nullam esse faciendam differentiam inter lus Canonicum, & ciuile. Attamen existimo hoc sublimitandum, vt non procedat quando persona quæ negat se citatā, esset adeo honesta, & timens Deum, vt verisimiliter non diceret falsum pro vlla re. Et ratio præfatæ fallentiæ est, quia publicum officium præsumptionem bonæ fidei inducit l. Cum precibus. C. de Proba. l. 2. ibi, *Non arbitramur*. C. de Iurisdic. omniū iud. Guido Pap. quæst. 129. num. 2.

Vide aliam Fallent. per Rebus. in Concorda. in tract. Nominat. quæst. 14. nu. 32. vbi dicit Clericatum posse probari per vnū testem; limitans hoc verum quando nemini præiudicaretur, & essemus extra Iudiciū. Secus in Iudicio, quando litigaretur super aliquo Beneficio.

Fallit etiam quoad præbendam iustā credulitatem quam præbet Dictum vnus viri notabilis. gl. in l. Titio fundus. ff. de Condit. & demonstr.

Fallit in Papa. gl. verb. Statuit. in cap. 1. de Renunciat. lib. 6. Felin. in cap. Sicut. 39. de Sent. excom. Roma. sing. 128. Addit. Abb. in cap. fin. de Sent. excom. vide. l. 32. tit. 16. Par. 3. Idem dic de Regibus.

Fallit etiam in probatione promotionis. Quia ad eam probandam sufficit vnus testis. Bal. in l. Licet. de Testi. Abb. & Felin. in dict. cap. Nemo. Mohedan. decis. 125. alias 127. incip. Per obitum. ad fin. Et hoc per dict. l. Nemini. C. de Aduoca. diuers. Iud.

Fallit 7. in Iudice super his quæ acta sunt coram eo, vt probant plura iura citata à gl. verb. Cognitor. in cap. Statutum. 2. quæst. 6. Abb. in cap. Olim. num. 7. de Rescript. Feli. dict. cap. Sicut. Sed aduerte si quærat de aliquo actu substantiali coram Iudice ad quem, non facile crederetur ipsi Iudi-

ci à quo. Tum propter dict. cap. Quoniam contra. Tum quia eo in casu tractatur de negligentia, vel imperitia Iudicis, & sic esset testis ad commodum suum, seu in causa propria.

Octauo fallit in Interprete. Quia Dicto vnus Interpretis statur. l. 1. §. fin. in fin. ff. de Verbo. obliga.

Nono fallit in causa correctionis. Nam sufficit vnus testis quoad sententiam medicinalem animæ. cap. Peruenit. de Testib. vbi hoc in integra, relata ab Anton. Aug. benè probatur, & tenet gl. verb. Seculari. in cap. Multi. 2. quæst. 1. vide Abb. in cap. At si Clerici. num. 13. de Iudi. vbi contrarium tenet; requiri scilicet duos testes ad poenitentiam iniungendam. Allegat cap. Nouit. eod. tit.

Decimo fallit quoad probandum se poenituisse, seu poenitentiam egisse. Nam tunc solo Dicto Sacerdotis credendum est, qui de licentia poenitentis id dicere, & reuelare poterit. gl. 2. in cap. Sicut Apostoli. 2. q. 7. & in cap. 1. verb. Innocentes. in fin. de Exceptio. Quas gl. & alias similes allegat Feli. (dicens hoc teneri communiter) in cap. Matthæus. & in cap. Nemo. de Simon. Nauar. in cap. Sacerdos. num. 126. & nu. 151. de Poenit. dist. 6. Cum enim sigillum Confessionis sit introductum potissimum in fauorem poenitentis: eidem renunciare potest, vt latè probat Nauar. sup. contra Duran. & Scotum. Et non est opus vt poenitens extra Confessionem dicat Sacerdoti peccatum, vt possit illud reuelare; vt benè notauit Feli. dict. cap. Matthæus in prin. & Vera Magister meus in Lect. dict. cap. Sacerdos. Similiter ad probandum quem poenituisse, & Confessum fuisse sua peccata, qui mortem volebat sibi inferre, & ob id sepultura ei denegabatur: sufficit vnus testis, vt habetur lib. 1. Inst. Fororum Valentiæ. tit. 1. §. Los coscos.

Fallit etiam in casib. cap. Prætereà. 2. de Sponsa. & dict. l. Theopompus. & cap. Pastoralis. de Exceptio. & cap. Vt circa. & ibi gl. verb. Aut persona. de Elect. lib. 6. & in casu de quo per Abb. in cap. Prætereà. in fi. de Testi. & in casu de quo per Bart. per tex. ibi. in l. 1. §. fin. ff. de Verbo. obliga. Et in casu de quo per Addition. ab Abb. in cap. final.

fin. de Iureiu. in Additione, An vnus testis. Et in alio de quo per Hippo. sing. 112. incip. In ore duorum. & in aliis duobus de quibus per Castillo in l. 66. Tauri. in fin. & in alio de quo per gl. in l. 1. ff. Qui. & aduersus quos. & in alio de quo per gl. 1. in l. 2. tit. Si dubitet. ff. Quemadmo. testam. ape-

riantur; vide etiam alios per gl. in Summa. 2. quæst. 4. & per Pala. Ruu. in l. 32. Tauri. num. 32. cum seq. & per las. in 2. r. p. l. Admonendi. num. 187. cum pluribus seq. & per gl. fin. in cap. Ad audientiam. 2. de Rescript.

SUMMARIVM.

TESTIS falsum dicens ad quid teneatur in utroque Foro.

DIFFERENTIA SEXTA.

TESTIS falsum testificans, tenetur in Foro iudiciario parti læsæ de omni damno illi, propter illud falsum testimonium, contingente; per regul. gl. fin. per tex. ibi, in cap. Præsbyterum. de Homi. dicentis, ita puniri qui causam causæ præstat; sicut qui proximam causam præstat. Ob quam rationem tenet Nauar. cap. 27. num. 223. esse irregularem percutiendum iniuste aliquem etiam leuiter, si postea moriatur percussus, etiam ex suo malo regimine. Et diximus, verb. Irregularitas. Differentia 9.

In Foro verò conscientie præfatus testis falsus solum tenetur confiteri, & penitere de falso testimonio; non tamen tenetur de damno ex illo subsequuto. Ita tenet Vincent. in cap. 1. de Custō. Eucharist. quem

secūtur cōmuniter DD. teste Corseto in suis sing. verb. Testis. & Iul. Clar. §. Falsum. num. 15. Quod dicit sing. & notandum, quia de facili quis responderet contrariū. Ego verò non solum reputo hoc dictum notabile, sed mirabile; gauderem, optaremque, ut ipsum probarent. Nam non video vllam causam diuersitatis; sed potius existimo verius esse contrarium; per dict. regulam gl. supra citatæ. Et confirmatur per not. per Azor 1. par. Insti. moral. lib. 5. cap. 8. quæst. 5. vers. Ad Soti verò. ubi dicit testem qui nocentis crimen occultat, teneri in Foro conscientie refundere in integrum, si alteram partem damno affecerit. Idem dicit de reo se peccasse negante, cum alias legitime à Iudice interrogaretur; teneri scilicet damna reficere, si que mpiam læserit.

TRANSACTION.

SUMMARIVM.

PACEM an debeamus habere etiam cum **2** Frangenti pactas inducias, an liceat frangere. frangentibus fidem.

DIFFERENTIA PRIMA.

PACEM cum omnibus hominibus, etiam inimicis, quantum in nobis est in Foro interiori tenere debemus; secundum Apostol. ad Rom. 12. & habetur, in cap. Inter verba. 11. quæst. 3. quem tex. loqui quoad hoc in Foro tan-

tum conscientie docet expressè Fel. in cap. 1. de Tregua, & pace, post Imol. in l. Qui feruum. §. Sequitur. numer. 2. ff. de verb. Obligat.

At in Foro exteriori cum eo qui nobis violat eam, pacem habere non tenemur; quia

Transactio..

quia frangenti fidem fides est frangenda, cap. Esto subiectus. 95. dist. cap. Peruenit. in 3. de Iureiur. l. Cum proponas. in fin. C. de Transaction. glossa in cap. Noli. 23. q. 1. latè Fel. suprà. Hippolyt. consil. 106. incipit, Ex tenore Inquisitionis. numer. 20. vol. 2. ubi per tres columnas agit de fide, & pace seruanda. Adde Prob. ad Monach. in cap. 2. num. 82. de Constit. lib. 6.

Hinc dicit Abb. post Bart. in dicto cap. 1. de Treuga. & pace, primò insultantem

teneri de pace fracta, & sic licèt alius possit eum offendat, non teneri.

Ad idem facit quod docet idem Abbas ibidem, per dictum cap. Peruenit. nimirum si vnus frangit treugam, posse ab alio eandem impune frangi. Quod esse de iure verius, & vbique (preterquam in Hispania) seruari, resoluit Iul. Clar. quæst. 47. num. 8. contra plures contrarium tenentes, quos ibi refert, & ante eum Felin. loco supra citato.

SVMMARIVM.

MARITVS an possit pacisci, aliquo accepto, cum adultero.

DIFFERENTIA SECVNDA.

MARITVS non potest in Foro Fori pacisci cum adultero, accipiendo ab eo pecuniam, ne eum interficiat, vel accuset. l. Transigere. C. de Transaction. glossa 1. in cap. Si quem. §. In omnibus. 2. quæst. 3. glossa 2. in cap. Si illic. 23. quæst. 4. l. Furti. §. Pactus. ff. de His qui not. infam. glossa. verb. Crimine. in cap. Quemadmodum. §. Illud de Iureiur. l. 54. tit. 14. Partit. 5. Hippolyt. in Practica §. Diligenter. num. 179. & hoc propter damnum, vel scandalum publicum quod inde nascitur, secundum Nauar. cap. 25. num. 32. vers. Quartò.

Sed hodie de communi vsu, & practica seruatur contrarium. Nam mariti solent accusationes super adulteriis interpositas remittere. Et nedum post sententiam, sed etiam ante sententiam solent predictæ remissiones per Iudices admitti; vt testatur Iul. Clar. quæst. 58. num. 11. in fin.

In Foro verò interiori, & cōscientiæ predicta pacta, & transactiones, ac remissiones, si fiant ex charitate, & propter Deum, nullo præmio interueniente, nec ex ipsis damnum aliquod Reip. vel proximo subsequatur, licite sunt, ex Silu. verb. Accusatio. quæst. 7. Nauar. supra. argum. dicti cap. Quemadmodum. §. Illud. vers. Sed nūquid. de Iureiur.

Quinimò si fiant in secreto; putà ab

adultero inuento in crimine flagranti, licite fieri possunt, etiam pecunia mediante; vt sic redimat vitam suam; per glossam singul. in cap. Inter cetera. in glossa fin. in fine. 22. quæst. 3. quæ dicit licitum esse reo corrumpere aliquem pro vita conseruanda. Sequitur Cordub. casu 77.

Ex parte tamen mariti, numquam licet in Foro cōscientiæ facere predictas remissiones propter præmium, & pecuniam sibi datam, seu promissam, ex glossa penult. in cap. 1. de Collusion. detegen. & ex Silu. suprà. Quia saltem peccat venialiter, ob pecuniam turpiter acceptam; non tamen erit mortale; nec ad restitutionem acceptæ pecuniæ tenebitur, secundum Cordub. suprà, & sentit Silu. verb. Metus. quæst. 6.

Caueat tamen maritus, ne ex eius facili remissione ansam adulter accipiat verum adulterium committendi, consilias, ac securus quòd si iterum inueniatur ab eo; poterit similiter se redimere. Censeo enim peccare mortaliter, si fuerit facilis in remittendo ob pecuniam, vel se vltro obtulerit remissioni, petendo ab adultero præmium. Quare metum ei ingerat ex corde, & in veritate; mineturque se absque vlla remissione supplicium ab eo, ac vindictam, iustitia mediante, assumpturum fore, si iterum idem crimen vt cumque committere ausus fuerit.

SVM-

SUMMARIVM.

LITIGANS in varietate opinionum DD. non tenetur se componere cum colligante in Foro exteriori. Secus in interiore.

DIFFERENTIA TERTIA.

LITIGANS super aliqua re in qua sunt variae opiniones DD. circa eius iustitiam, cuiam litigantium debeat: in Foro exteriori non tenetur se componere cum aduersario; sed potest expectare sententiam Iudicis, & fini litis praestolari. Quia forsan Iudex amplectetur opinionem plus eidem litiganti fautricem, vt quotidie videmus praticari.

In Foro vero conscientiae debet, componendo, rem illam inter se, & colligantem diuidere, si in id ipsum altera pars consentiat. Ita tenet Cordub. (licet sub dubio.) in lib. 2. Quaest. Theolog. quaest. 3. de Ignorant. pag. 14. post prin. Quam opinionem vt equam libenter amplector. Pro qua vide Ceuallos lib. Commun. opin. contra commun.

VENDITIO.

SUMMARIVM.

TANTVM valet res, quanti venire potest in Foro externo. Secus in interno, si excedat verum valorem, seu iustum pretium. Quod amplia tribus modis, vt hic videbis.

3 Idem dicendum est circa locationes, & condictiones, atque emphyteoses constituendas.
4 Res quae venit sub hasta, vel in incantu, an possit emi quocumque pretio.

DIFFERENTIA PRIMA.

TANTVM valet res in Foro exteriori, quanti venire potest, cum pretium non est a Repub. praefixum. l. 1. §. Si haeres. ff. Ad Trebel. l. Quærebatur. ff. Ad l. Falcid. l. Si quis uxori. §. vlt. ff. de Furt. Rationem collige ex not. verb. Contractus. Differentia 1. in prin. Et hoc quomodo intelligatur, declarat Nauar. cap. 23. num. 8. Et vndecim declarationes ad dictum vulgatum tradit Viuius. decis. 70. num. 4. Vide aliquas per Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 2. num. 10. 11. 12. & 17. & per Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 9. quaest. 2. num. 10. & Lessi. de Iust. lib. 2. cap. 14. num. 53.

In Foro tamen conscientiae, non potest res venire nisi ad iustum pretium, iuxta glossam verb. Et plus. in cap. 2. 10. quaest. 2. docet D. Anton. 2. par. tit. 1. capit. 16. §. 3. à medi. quaest. 32. Nauar. dicto cap. 23. nu-

mer. 82. Couar. lib. 2. Resol. cap. 4. num. 11. Tiraquel. de Iure mariti, in l. 9. num. 9. Soto in 4. dist. 15. quaest. 2. art. 2. & alii plures relati à Pet. Nauar. supra, num. 13. Mercad. tract. 2. cap. 10. Del comprar, y vender al contado. fol. 41. Lessi. de Iust. lib. 2. cap. 21. num. 20. vbi dicit communem. Ratio est, quia carius vendere, vel vilius emere rem quam valeat, est secundum se iniustum, & illicitum; vt probat D. Tho. 2. 2. quaest. 77. art. 1. in corpore, & ad primum, & Cepola de Simula. cont. numer. 23. Ad idem consulendus est D. Aug. lib. 13. de Ciuit. Dei. cap. 3. vbi dicit, *Vitium est vili emere, & care vendere*. Intellige ultra latitudinem iusti pretii. Nam intra latitudinem licitum est, cum pretia rerum non sint in diuisibili. Et hoc est quod voluit dicere D. Tho. dict. art. 1. ad 1. excusans à peccato, & restitutione ladentem in modico, scilicet dummodo

modò nō excedat latitudinem iusti pretii, sed sit intra. Et hanc dicit communem Pet. à Nauar. loco superius citato. num. 15.

Quod adeò verum est, videlicet non posse rem venire, nisi ad iustum pretium, vt etiam si res vendita, sit prius a venditore empti maiori pretio iusto, vt si v. g. modium tritici valentem 14. Regalibus emerit 20. non ideò poterit, vt se seruet indemnem, vendere eundem modium alteri eisdem 20. vt docet idem Pet. à Nauar. dicto lib. 3. cap. 1. num. 312. ad fin. In Regno tamen Lusitaniz per Ordin. quæ habetur lib. 1. tit. Do regimiento. §. 26. licitum est vehētibus merces, vendere res vltra taxam, ob expensas, & laborem positum in ipsis vendendis.

Amplia secundò, etiam si sciens, & volens daret illud plus iusto; sed necessitate coactus, secundum Soto sup. & Lessi. sup. num. 22. & Pet. à Nauar. dicto cap. 2. numer. 19. & latius a num. 42. Quod intellige de necessitate excludente voluntariū, alias secus, secundum Rip. l. Si vñquam. quæst. 9. C. de Reuo. don. & Armil. verb. Emptio. num. 10. & sentit D. Tho. dicto art. 1. in finalibus verbis corporis articuli, Et facit vt sciens læsionem vltra dimidiū iusti pretii, non habeat beneficium. l. 2. C. de Rescin. vendi. quia tali casu partim vendere, & partim donare censetur. l. Quæritur. §. Si venditor. ff. de Aedili. edict. Alex. conf. 127. num. 1. vol. 2. Deci. conf. 583. num. 1. And. Gaius in Pract. obserua. lib. 2. Obseruatione. 29. numer. 11. Conferunt not. infr. Differ. 7.

Hinc collige in quantum animæ discrimen sint demersi communiter omnes vendentes res, quarum pretium à Republica non taxatur. Nam solent petere vt plurimum pretium adeò immoderatum, vt simplicem emptorem nescientem verum rei pretium, facile decipiant in duplo, seu geminato, & amplius. Nam petunt triplum, aut ad minus duplum pretiū. Quod est valde deplorandum. Hinc etiam obserua illā voluntatem quam communiter habent homines emendi res vili pretio, & vendendi magno pretio, esse à nobis procul pellen- dam, & amputandam tamquā multis vitiiis, flagitiisque conuinctam, & deprauatā.

Amplia tertio, etiam si sit modicus excessus. Nam quicumque excessus iusti pretii sciēter illatus, est illicitus, secundum Panor. cap. Quia plerique. nu. 34. de Immu. Eccl. Mercado sup. & Pet. à Nauar. dict. cap. 2. num. 15. Quin immò etiam re ipsa illatus; vt diximus. verb. Contractus. Differentia 1. Et sic in Foro cōscientie, dato dicto excessu, debet contractus vel rescindi, vel ad æqualitatem reduci. ex dict. cap. 2. & gl. bi. 10. quæst. 2. vt not. Pet. à Nauar. sup dict. num. 15.

Nec obstat modicam læsionem quodammodo de iure gentium fuisse iam in cōtractibus donatam à Partibus, vt fiat commercium. Ergo excessus modicus non erit illicitus; cum liceat emptori sponte dare plus, quā res valeat, teste D. Tho. supra. Et cōsequenter etiam licitè poterit venditor illud plus recipere, & sic non tenebitur illud restituere, vt sentit D. Tho. sup. & resoluit Couar. lib. 2. Variar. cap. 3. num. 2. Molina in tract. de Commercialibus. num. 171. & 182. Pinel. l. 2. C. de Rescin. vend. 1. par. fin.

Respondeo vix esse vllum qui sponte velit dare plus iusto pretio; sed communiter id contingere; vel quia decipitur ignorans verum pretium; vel quia non potest aliter rem habere. Quis enim est qui si posset re habere pro iusto pretio. putā pro 20. nummis, det sponte 25. aut 22? Certè nullus. Quia nullus emptor confert se ad vendentem vt ei quicquam, etiam minimum, gratis donet; sed ad emendam rem pro viliori pretio, aut saltem iusto, si est timorata cōscientiæ. Quare prædictam limitationem de modica læsione, quæ iam videtur donata, intelligo veram in Foro exteriori. In Foro autem interiori solum procedere quando sciens emptor verum pretium dat sponte aliquid plus iusto pretio; quia aliter rem habere non potest. puta quia venditor ex aliqua iusta causa se difficilem facit in venditione rei pro iusto pretio. Nam si ex sola cupiditate id faciat, licet eum excusē à restitutione excessus, propter consensum, & tacitam, vel virtualem donationem emptoris, quamuis coactam aliquo modo. (Volūtas enim coacta voluntas est.) non tamen eum excusabo à peccato auaritiæ, & cupiditatis vitiosæ, & iniquæ.

Quod

Quòd si venditor ab emptore ignaro plus iusto pretio extorqueat etiam modicum extra latitudinem iusti pretii, tenetur id restituere in conscientia; quocumque modo extorqueat. Nisi modicum sit ita paruum, ut emptor si sciret, nihili faceret illud. ex Silu. verb. Emptio. quaest. 8. ad fin. Idem dicendum est quoad emptorem ementem rem minus iusto pretio. Quia contrariorum eadem est disciplina. Quod mente teneant, & digito alligent Confessarii. Quia crebro, & falsim, non fit de hoc scrupulus, in magnam animarum, tam poenitentium, quam Confessariorum detrimentum, & perniciem. Quicquid enim contra voluntatem meam, & sepe numero per dolum, & fraudem, à me extorquetur; etiam si sit per hunc contractum emptionis, & venditionis; non minus est mihi restituendum: quam si per vim, aut aliàs, à me raperetur. Quippe nihil interest quoad Deum, si quis meum rapiat, vel à me auferat, hoc, aut illo modo.

3 Tandem omnia hæcenus dicta extende ad locationes, & conductiones; necnon, & ad emphyteoses constituendas, in quibus excessus ultra commune pretium, & fictum, est corrigendus in Foro conscientia; si quantitas sit notabilis; ut copiosè docet Cepol. in tractat. de Simul. contra. numer. 32. Ad modicam verò quantitatem non tenetur, secundum eundem ibidem num. 19. ad fin. cum sequent. nisi in tribus casibus. Primò, quando dolo suo decepit locator conductorem; vel è contra. argu. l. lu-

lianus. §. Si venditor. & §. Per contrarium. ff. de Act. empt. Secundò, quando locatio esset lege, vel statuto taxata. argum. eius quod docet in venditionibus Bal. in Auth. Ingressi. col. 9. C. de Sacrosanct. Eccles. Anan. capit. 1. circa fin. de Testam. Floria. l. Ex parte hæres. §. Servo liberta. ff. Fam. ercisc. Tertiò, quando locator, vel conductor lésus, esset minor, vel Ecclesia. Quia tunc potest restitui, etiam pro leui damno, quamvis non pro modico, per l. Scio. ff. de In integr. restit. gl. verb. Licere. l. In causæ. §. pen. ff. de Mino. Qui casus, & exceptiones sunt pro Foro exteriori. Nam in interiori tene prout suprà resolvimus.

4 Obserua etiam res quæ veneunt in substationibus publicis, non valere plus, quam dant pro illis, ut dicit Fr. Rodriguez verbo Vendas. cap. 78. concl. 2. ubi in prima, post Mercado, Cordub. & Garciam, tradit pretium iustum dictarum rerum in substationibus venditarum extendi usque; ad medieta-tem veri valoris earumdem: ut si valet locale centum scutis; iuste emitur, vel venit 50. scutis; vel 150. Quod est summè notandum. Idem tenet Bal. l. 1. post prin. C. de Præscri. 30. anno. Sed caue. Quia etiam in rebus sub hasta, vel in incantu venditis, dari læsionem ultra dimidium, & competi remedium. l. 2. C. de Rescind. vèdi. probat tex. in l. Si quos. C. de Rescin. vend. iuncta magis communi. de qua per Alex. cõf. 117. n. 8. lib. 7. & Pinel. d. l. 2. par. 2. cap. 2. nisi quando interuenit decretum Iudicis cum causæ cognitione, per l. 1. C. de Prædiis decurio. lib. 10.

SVMMARIVM.

VENDITOR pro vestigali soluendo, an teneatur in conscientia notam facere suam venditionem Publicano, nec ne.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 VEEENDOR cuiusque rei ex qua vestigal, & tributum Regi, vel eius Publicanis debetur, tenetur in conscientia notam facere eis vèditionem; ut veniant ad recuperandū vestigal, sub pœna; de qua verbo Poena. Differentia 7. Quod si postquam collectorem, seu exactorem vestigalis admo-

nuerit, intra certum tempus ab eo non fuerit exactum; in Regno Castellæ tutus est venditor quoad Forum exterius.

Sed quoad Forū, & iudicium animæ, non erit tutus, secundum Cordub. quaest. 95. ad primū dubiū. Quia non obstat negligentia collectoris in recuperando, & exigendo dictū ius, tenebatur in cōscientia illud soluere.

Ooo

Cuius

Cuius rei ratio est, quia prædictum ius est iustum, vt infra in sequenti Differentia dicemus. Et lex statuit dictum tempus, non ad tollendam obligationem ex parte debitorum; sed ad euellendas lites, & vexationes Collectorum redimendas.

Vno tamen in casu erit etiam tutus quoad Forum animæ, videlicet si consuetudine obtentum sit vt denunciatio venditionis non sit necessaria quando publicè res veniunt; nec solutum sit solui vectigal, nisi petatur. Tunc enim ante publicanorum petitionem tutus est in conscientia venditor, licet vectigal non soluat. Ita limitat prædicta Couar. in regula Peccatum. 2. par. §. 5.

num. 5. vers. Ceterum sicubi. Quod iuri videtur consonum, cum consuetudo, & præscriptio magni sint vigoris, ac roboris, prout constat verbo Consuetudo. Dif. 2. Sed cum aliud sit deberi, & aliud peti: & primum spectet ad Forum animæ, secundum ad Forum contentiosum: non video quomodo possit venditor manere deobligatus, & immunis à solutione vectigalis in Foro animæ, ob id tantum, quia non petatur; maxime ab istis publicanis: qui si non petunt, non potest presumi liberalitas, vel donatio; cum nihil minus de hoc cogitent. sed ob absentiam, vel ignorantiam, seu obliuionem non petiisse. Et ideo teneo contra Coua.

SUMMARIVM.

V Vectigalia an debeantur in conscientia. 3
2 Pauper non tenetur in conscientia soluere
sifam de iis quæ suo vsui vendit, aut emit.

3 Vectigalia recenter imposita pro triremibus, non obligant donec fiant triremes.

DIFFERENTIA TERTIA.

VECTIGALIA, & alia iura Regalia in Foro exteriori omnino debentur, vt palam est.

Sed secundum aliquos graues Doctores in Foro animæ minimè debentur, vt tenet Angel. in Summa verb. Pedagium. quæst. 6. Nauar. cap. 17. num. 200. Sot. lib. 3. de iust. quæst. 6. artic. vltim. ad fin.

Sed cum prædicta iura, & tributa sint de Iure Diuino debita, iuxta illud Christi, Mat. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari:* (modo tyrannidem ob excessum grauem non sapiant; sintque imposita ad sustentationem, & onerum subleuationem, & leuamen Regum, & ciuitatum, ac Regnorum) à ratione alienum est, vt talia defraudans sit à peccato, & eorum restitutione, immunis.

Quare tutior est, ac communior aliorum sententia; scilicet ad prædicta iura teneri quem in vtroque Foro; vt patet ex latè traditis per Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 5. per totum, maxime numer. 5. & per Cordub. casu 95. Pet. à Naua. tom. 2. de Restitutione. cap. 1. à nu. 227.

2 Vbi num. 236. id limitat in gabellis vulgò *Sifas*, scilicet non procedere, nec lo-

cum habere in paupere vendente ex rebus propriis aliquas res mobiles ad suas necessitates extremas, vel magnas; etiam si consuetudine contrarium feruetur. Quia tunc, inquit, est contra ius naturale de illis rebus gabellas exigere. Idem tradunt Nauar. Soto, & Summistæ relati ibi per eum. Quod est mente tenendum tamquam singulare, & quotidianum. Sed non bene perlegit Nauar. Nam contrarium postea tenet cum Dino Antonino dicto cap. 17. nu. 202. ad fin. vers. Addo. fundans se in consuetudine, & quod lege id statui potest. Verumtamen si verum est quod quidam tenent, esse iuris naturalis, vt quis sit immunis ab omni vectigali de iis quæ suo vsui, & familiæ comparat, aut vehit; vt est probabile. consequens est nec lege posse id statui, nec consuetudine introduci, nisi scienter in Comitibus generalibus præfato iuri fuisset per populos renunciatum. Quare censeo prædicto in casu constituendam esse Differentiam inter vtrumque Forum.

3 Prædictis adde inter alia necessaria, vt vectigalia iuste exigantur, esse iustum vsum, nepe vt fiat illud publicum bonum, pro quo vectigal fuit impositum. Qua ratione multi in Foro

in Foro conscientie excusantur à solutione quorundam vectigalium, vt sunt illa recēter imposita Valentie pro fabricandis, &

habendis triremibus, dum non fiunt, nec habentur.

SVMMARIVM.

VENDERE carius creditò; an sit licitum.

DIFFERENTIA QVARTA.

VENDERE carius creditò, & ad tempus, id est *al fiado*, quàm numerata pecunia; ratione dilationis, in Foro exteriori licet. Nam ita vbique practicitur. quamvis hic contrarium nuper statutum sit.

In Foro verò conscientie, si vendens non est mercator, nec habet expositam pecuniam ad negotiandum, & lucrandum cum ea, non licet. & est vsura, secundum S. l. verbo Emptio. quæst. 14. num. 15. & Mercad. in tract. 1. capit. 11. Del mercar, y vendel al fiado. per tot. & est communis opinio, & ab omnibus recepta; vt tradit etiam Rebel. de Obligat. Iust. 2. part. lib. 6. quæst. 11. num. 12. & ex professo lib. 9. quæst. 12. Solo lib. 6. de Iust. quæst. 4. artic. 1. Nauar. cap. 23. num. 18. Gutier. in Pract. capit. 39. num. 30. Cordub. quæst. 84. in 2. opinione. Conrad. quæst. 59. corolar. 1. & 2. reprobantes Medin. qui contrarium tenet de Restit. quæstione 38. causa 3. & 4. ratione periculi

capitalis cui exponitur.

Ratio est, quia in effectu venditor mutuat emptori pretium rei vendite per totum tempus dilatate solutionis; & pro illa dilatione, seu virtuali mutuo, recipit pretium, cōtra illud Euangelit, *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Tūm quia vendit pluris iusto pretio, vt supponimus. nec habet aliquam causam ob quam possit illud plus recipere; cū supponamus nō esse mercatorē, nec habere pecunias ad negotiandum.

Si verò venditor sit mercator: ad hoc vè licitè possit recipere interesse pro dilatione solutionis, oportet vt obseruet conditiones possitas verbo Vsura. Different. 31 aliās etiam erit vsurarius, vt ibi dicemus. Nec obstat illud de periculo in quo se fundat Medin. Nam satis se asscurant mercatores, cū creditò vendunt. & sic est fictitium, & palliatum tale periculum ad se excusandum à peccato vsurę coram hominibus. sed non coram Deo.

SVMMARIVM.

VENDERE an quis compellatur suas merces, tempore caritatis.

DIFFERENTIA QVINTA.

HABENS tempore necessitatis, & caritatis, vel propter sterilitatem temporum, vel propter pestem, vel bellum, vel aliam causam, magnam mercium necessariorum copiam: puta tritici, vini, olei, palearum, hordei, arietum, boum, pannorū, lini, lanæ, serici, & etiam librorum (Sine his enim honestè, ac politicè viui non potest) & illa non exponit in publicum, nec facit venalia: in Foro exteriori non punitur; nec cogitur statim, incipiēte scilicet necessitate, ad ea vèdēda,

nisi cū necessitas vrget, & premit; & alii non sunt qui similia venalia exponant.

In Foro verò conscientie, tenetur ea vendere cum primū in Republica incipit esse predictarum rerum penuria, & caritas. aliās tamquā avarus, & inhumanus peccat mortaliter. Ita mercad. tract. 1. capit. 14. fol. 63. iuncto Petr. à Nauar. tom. 2. lib. 3. capit. 2. num. 88. qui quod vniuersaliter dicit Mercad. intelligit, & limitat, prout suprā habes. Adde notata verbo Clericus. Differentia 3. numer. 3.

Ooo 2

SVM.

SUMMARIVM.

VENDENS rem pluris iusto pretio scienti verum eius valorem; an teneatur ad aliquam satisfactionem.

DIFFERENTIA SEXTA.

VENDENS rem pluris iusto pretio scienti verum eius valorem: in Foro exteriori ad nihil tenetur. l. 1. in fin. ff. de Actio. empt. l. Do-
mum. ff. de Contrahen. emptio. l. Quia. §. penult. & fin. ff. de Aedili. edict. gl. in l. Venditor. C. de Rescin. vendi. Etiam si sit deceptus ultra dimidium iusti pretii, secundum Bart. l. 2. C. de Rescin. vend. num. 14. Dicit communem Rolan. à Valle conf. 59. num. 10. cum seq. vol. 1. Deci. conf. 183. num. 1. aliàs conf. 583. Couar. lib. 2. Resol. cap. 4. num. 2. Ratio est, quia scienti, & consentienti nulla fit iniuria, neque dolus. Regula Scienti. de Regul. iur. lib. 6.

In Foro tamen conscientie secus est, si concurrat vnū ex his quatuor; videlicet leuitas, necessitas, nimia affectio, & commoditas ex parte eementis. His enim in casibus, non obitate scientia veri valoris, & eementis, est facienda restitutio excessus iusti pretii eidē eementi. Ita docet eleganter. S. Bernardinus Senensis in tract. de Contractib. serm. 3. art. 2. in 3. particula. c. 7. & sermo. 36. art. 1. & c. 2. ad fin. Refert & sequitur Cepol. in tract. de Simula. contract. n. 24. cū trib. seq. Aliàs secus, vt per Rip. l. Si vmquam. quæst. 9. C. de Reuo. dona.

Et ratio est, quia concurrente aliquo prædictorū, negari nō potest quin excessus

ille nō procedat ex mora, & libera atq; gratuita volūtate; nec illa quatuor sinant emētē in vera libertate consistere. Conferunt not. sup. Diff. 1. vers. Amplia secundō.

Ex qua resolutione colligitur primō quā periculosē veneant res iuuenibus egestatē pressis, vel aliās in necessitate aliqua positis. Vel ē cōtrario, emanant ab eis dē, quāuis cōmuniter gaudeāt emētes quādo sciūt vēdētes esse in necessitate vendendi. Sed hoc gaudiū aliquando vertetur in luctū, nisi relipiscant, & poenitentia agāt reducentes rem emptā ad iustū pretium, quod aliās valebat.

Secundō colligitur vendētes maiori iusto pretio domos, vel agros vicinis scientibus verū pretiū, sed cupientibus easdē domos, & agros emere, quia id est illis cōmodū propter vicinitatē, & ne aliquis malus vicinus ea ingrediatur, non esse tutos. Quāuis enim nostra sepē intersit, agros vicinos, etiā supra iustā estimationē cōparare. l. Si cui fundus. ff. de Lega. 2. non tamē venditori licet ob id eos vēdere ultra iustū pretiū. Quia nō potest cōmoditatem vicini vēdere, quæ sua non est. In quo quotidie peccatur, secundum Soto lib 6. de Iusti. q. 3. art. 1. vbi tradit venditori non licere in pretium ducere cōmodū quod emēti ex venditione accrescit.

Tertiō infertur id quod docuimus verbo Emptio. Differ. 4. vbi vide.

SUMMARIVM.

Consuetudo soluendi plus tertia parte iusti pretii pro venditione rei ad Ecclesiā edificandā, seu ampliandā, est iniqua, & reprobanda. Idē dic pro Monasterio, seu claustro Monasterii edificando.

DIFFERENTIA

IN Regno Portugalie est quædam consuetudo quæ pro lege in Foro iudiciali seruatur; videlicet vt volēs domum aliquam, vel fundum pro Ecclesia edificandā, vel ampliandā emere; possit cogere dominum rei ad eam vendendam;

2 Fauore Religionis an cōpelli quis possit, ne altius erigat edificiū, neve aperiat fenestras, vel claudat iam factas, quando ex ipsis possunt conspici Religiosi intra proprias domos habitantes.

SEPTIMA.

dummodō soluat tertiam partem valoris eius ultra iustum pretium, in recompensationem coactionis.

Que sanē consuetudo, & stylus fortē non excusat in Foro conscientie. Nam ultra quod est nimis grauatoria Ecclesiis. & sic meritō

merito reuocanda. cap. 1. de Consuetudine. Nā loco fauoris qui in ipsas Ecclesias impendi debebat, imponitur eis iugum iniustum, etiam contra ius cōmune; iuxta quod sufficit Ecclesiis soluere iustum pretiū; fauoreque earum compellitur dominus fundum vendere, vt probat tex. in l. 2. in prin. ff. de His qui sunt sui. docet Floria. l. 3. §. Locus. ff. de Relig. & sumpti. fune. Angel. & Paul. in l. 1. ff. Solu. mari. Ioan. de Anania in cap. Apostolicæ. in prin. de Dona. Refert, & sequitur Cepol. in tract. de Serui. vrba. præd. cap. 8. 2. num. 5. Vbi ampliat prædicta procedere etiam pro claustro, & pro domibus de nouo faciendis pro Monasterio. Et ita dicit se obtinuiffe Veronæ.

Adde ad supradicta Couar. lib. 3. Variar. c. 14. à numer. 8. & Pet. Barbof. 2. par. l. 2. in prin. num. 39. ff. Solu. mari. & ibid. las. nu. 3. & Ant. Gom. in l. 70. Taur. numer. 27. & Rebel. de Iusti. 2. par. lib. 9. quæst. 18. nu. 44. Facit l. Si quis sepulchrum ff. de Religio. & sump. fun. Et confirmantur per ea quæ diximus verbo Lex. Differ. 9.

Potest verò defendi dicta cōsuetudo, quando domus, vel fundus petitur ad fabricandas Ecclesias, vel Monasteria non necessaria, licet sint Reipub. vtilia. Nā vt resoluit Couar. sup. solum de iure compelli potest quis vendere suam domū, vel fundū pro fabricanda, vel amplianda Ecclesia Cathedrali, vel Parochiali, vel ædificando palatio Episcopi, vel domo pro Rectore. Talis enim fabrica est necessaria in bonum commune, & Reipub. Secus ad alios vsus.

Præterea videndum est an in fauorē Religionis possit quis cōpelli ne aliū erigat ædificium suum, neve aperiat fenestras, vel claudat iā factas, post Monasteriū constructū, quando ex ipsis cōspici possūt Religiosi intra proprias domos habitantes. Et Couar. d. n. 8. vers. Septimò. dicit fauore Religionis, (ex quo versatur vtilitas publica. l. 1. §. Huius studii. ff. de Iust. & iu.) nō posse priuatū aliū ædificiū suū attollere, si ex eo cerni possint Religiosi, aut Religiosæ intra proprias domos habitantes. licet de iure aliā id possit. l. Alius. C. de Serui. l. vlti. §. pen. ff. de Serui. l. Proculus. ff. de Dāno infecto. cū aliis. Idq; probat autoritate Cyni, & Salicæ. d. l. Alius. licet Alber. ibid. cōtra teneat.

Quod ipse in vers. Vltima prioris sententiæ argumentatio. intelligit verum, quando qui ædificat prope Monasteria, aliquid construxerit quod sibi minimè proiit; Ecclesiæ verò aut Monasterio noceat. Tūc inquit prohibendus est, id ædificiū altius tollere; cū presumatur facere ad alterius iniuriam, grauamen, & æmulationē; præsertim si honestati Monialiū ex prospectu præiudiceretur, vt notat etiā Ant. Padilla d. l. Alius. nu. 19. Qui etiam docet quando quis in alterius æmulationem ædificare presumatur.

Sed certè si dicta restrictio tenenda sit, nihil fauoris impenderetur Religiosis locis; cū etiam id seruandū sit inter priuatos, vt ibid. docet Couar. post alios. Nā regula iuris est, *Quod tibi non prodest, & mihi nocet, nullo modo tibi permittendū est.* Et è conuerso, *Quod alteri prodest, & tibi non nocet, faciendum tibi est.* vt not. idē Couar. paulo ante in fine vers. Itē cōmunis. dicens id notasse Bal. Nouel. & DD. in l. 2. ff. Solut. mat. absque Religionis fauore.

Aliā restrictionē, & intellectū tradit Molin. de Iust. & iu. disput. 709. n. 6. ad supradicta, videlicet locū habere, dūmodo soluatur priuato id quod estimari poterit d. seruitus altius non tollendi. Fortè mouetur propter id quod sup. diximus, nēpe soluendum esse pretiū domus, vel fundi, quando accipiuntur pro Ecclesia vel Monasterio ædificando, vel amplianda. Quod satis videtur iuribus sup. citatis consonū, cū nō minus quis habeat ius in altius tollendo, & fenestras in suo aperiendo; quā in vendendo domū, vel fundū suū, nec est tam parui momēti, vt gratis fieri debeat. Et nihil allegat in cōfirmationē; sed refert se ad not. per Couar. sup. & per Ant. Gom. in l. 46. aliā 36. Taur. n. 9. & ad ea quæ dixit idē Molina disputa. 341. Sed ipsi de hoc nihil efferunt.

Et cōtra restrictionē Couar. sup. facit l. 25. tit. 32 Part. 3. vbi dicit, *E puedala alçar quanto se quisiere, guardandose toda via, que non descubra mucho las casas de sus vezinos.* Quod si hoc procedit in quolibet priuato: quid dicēdū erit in fauorē Religionis? Certe aliquid plus ei concedendum est.

Quare hoc relinquendū est arbitrio Iudicis, vt docet Couar. sup. & Molina sup. nu. 3.

Vide etiam ad supra dicta Ordinationem

Ooo 3

Lusitanam

Venditio.

Lusitanam lib. i. tit. 49. §. 3. i. vbi prohibetur vicino qui manet in altera parte vię publicę, ne de directo aperiat alias fenestras con-

tra alias sui vicini, ne dominetur earum quę fiunt in eius domo.

•SVMMARIVM.

MERCATORES *Christiani an emere possint tuto conscientia merces à Turcis, & Saracenis piratis.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

VENDITIO mercium quę fit per mercatores Christianos de rebus emptis à Turcis, & Saracenis, Argerii, & aliis in locis eorundem: in Foro exteriore hactenus erat valde quotidiana, quoniam permissa. Sed hodie est prohibita per Reges Catholicum, & Christianissimum sub certis pœnis. Quia communiter tales merces sunt de robariis, & raptibus per eos factis à Christianis. Tùm etiã vt sic retrahantur præfati infideles à talibus robariis, seu ereptionibus. Si enim non mercatores fuerint, non ita crebrò ad tam impias negotiationes foras excurrent, sed fortasse cura rapinarum augendarum inexhausta, non tam cupidè apud eos excubabit.

In Foro verò conscientię excusantur mercatores de emptione dictarum mercium; possuntq; eas licitè vendere; dùmmodo quando eas emunt, id efficiant animo sibi seruandi, vel vendendi, si domini non comparuerint. Et si cõparuerint, ipsis illas cū eodè pretio relinquēdi. Ita optimè Leon. Lessi. de Iusti. lib. 2. c. 21. n. 137. Et ratio est, quia in dicto casu nulla fit iniuriã dominis. Immo agunt eorum negotium, si ipsi eas velint recuperare, quas aliàs numquam recuperassent;

maximè cū tã vili pretio, vt solent emi, seu potius redimi à præfatis mercatoribus. Et sic credēdū est, ipsos dominos tali emptioni cõsentire. Tùm quia aliàs totum hoc lucrum cederet vel dictis Saracenis, vel hæreticis mercatoribus, qui etiam ad id, ad portus Saracenorum accedunt. Tùm quia ratio deprehendi potest qui sint domini dictarū mercium. Tùm quia domini earum, propter difficultatem eas amplius recuperandi, & ne quid de optima sua apud homines æstimatione amittat, volūt delitescere, & sic habēt eas pro derelictis. Et in confirmationē faciunt not. verbo Bona. Differentia 5. nu. 2. vbi inuentor rei alienę, si ignoret dominū, potest eam sibi retinere, dummodò sit paratus eam domino restituere, si comparauerit. Meliùs faciunt not. verbo Repentio. Differen. 1. vbi potest quis licitè rem alterius emere, vt domino restituat. Et quemadmodum potest quis rem alterius emptā retinere tamquam depositarius: eodem modo poterit eam vendere, & retinere pretiū eodem animo.

Denique idem dicendum est circa res emptas ab hæreticis Holandæ, & in aliis portibus, vt in specie notat Lessi. sup.

SVMMARIVM.

REI *alienę venditio fieri potest in Foro exteriori; sed non in interiori.*

DIFFERENTIA NONA.

DE re aliena venditionem fieri posse, si nō sit furtiua, iuris notissimum est. ex l. Rem alienam. 28. & ibi glo. & commun. ff. de Contrah. empt. Quod procedit quoad Forum exte-

rius. Cū enim per venditionem non teneatur venditor de iure ad aliud, quàm ad rem tradendam. l. Seruus quem. 30. §. fin. ff. de Act. emp. seu eius afininā possessionē, & dictā venditionē bonā faciendā per euictionem, si

nē, si ab emptore euincatur, vt dicit ibi glo. nihil prohibet, quoad dictum Forum, rem esse venditoris, vel alienam, & docet Anto. Gom. lib. 2. Resolu. cap. 2. num. 8.

At quoad Forum Dei, & conscientię, nullo modo licet; quia est contrēctatio rei alienę, inuito domino. Et sic realiter in tali venditione committitur furtum, si sit res mobilis, vt §. Furtiue. Inst. de Vfuscap. & generaliter peccatur contra septimū pręceptū Decalogi, & sentit Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 1. quęst. 7. num. 5. in rebus scilicet vsu nō consumptibilibus. Numero verō 8. contrarium putat in rebus vsu consumptibilibus. Et dicit communem, cum Medin. C. de Resti. quęst. 4. de Rebus per vsuram acquis. cum certis tamen conditio-

nibus; & dummodō non sint furtiue. De quibus iam diximus verb. Restitutio. Differentia 26. Sed salua pace, contrarium generaliter est tenendum, nempe licere in Foro conscientię rem alienam vendere, etiam si non sit furto ablata, & sit de rebus vsu consumptibilibus, cū semper dominium earum sit penes dominum, & pręsumendum potius sit, inuitis ipsis, fieri pręfatas alienationes; quā eis consentientibus, cū quisque magis velit rem suam statim recuperare, quā post tempus incertum eius æstimationem. quippe lic certior erit eius cōpos. Vnde dicitur vulgō, *Mal vale paxoro en mano, que bueyre volando.* Adde prędictis quę diximus Differ. 26.

SVMMARIVM.

VENDENS rem habita, fide de pretio, an habeat ius pręlationis, quando bona emptoris nō sufficiunt pro solutione, omnibus creditoribus.

DIFFERENTIA DECIMA.

VENDENS rem, habita fide de pretio; si postea emens non sit soluendo omnibus creditoribus, & res vendita extet: in Foro exteriore, nō habet ius pręlationis in re vendita. Ita Pet. Nauar. sic intelligendus in 4. lib. de Restitutione. cap. fin. quod est sextum num. 43. aliās 12. quia est mendosus. & Molin. disputatione 536. Ripa in l. Si ventri. §. In bonis. num. 6. ff. de Priuil. credi. Ias. in l. Creditor. 1. ff. Si certum peta. Neguisan. de Pigno. 4. par. numer. 15. Dicit communem Couar. 1. Var. cap. 7. numer. 7. & Emman. Soarez eam valde commendās 1. tom. Commun. opin. pag. 340. col. 2. vers. Venditor fidem de pretio. Quam opinionem dicit valde probabilem Leonard. Lessius de Iusti. lib. 2. cap. 15. num. 10. in fin. Allegat post Couar. sup. Pet. Nauar. lib. 4. cap. 4. num. 39. sed mendosē; quia est in loco superius citato. Idem tenet Ang. verb. Restitutio. 2. nu. 16. Medin. citatus à Pet. Nauar. sup. num. 42. Et probatur sing. dict. conclusio. Primò per l. Si cū dote. §. fin. ff. Solu. matrim. vbi est speciale in muliere ex ignorantione nubente cum seruo, putatē

esse liberum, vt habeat ius pręlationis in rebus extantibus in dote datis. Ergo contrarium est ius commune. Pręterea eō ipso quod vendēs fidem habet de pretio, transfert dominium rei venditę in emptorem, vt probat tex. in §. Venditę. inst. de Rerum diuis. ibi, *Sed si is qui vendidit, fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est statim re emptoris fieri.* Et l. 5. incip. Procuratoris. §. Planē. ff. de Tribut. act. cuius verba infr. referuntur. Vbi apertē constat vendentem credito, amittere dominium rei venditę, & venire in tributum. i. ad ratam portionem cum aliis creditoribus similibus, & sic nullam habere pręrogatiuam. Hinc est, si emptor nō soluat pretium, vel alteri rem vendat; non posse venditorem rem vindicare; vt frequenter placitum ait Portius in dict. §. Venditę. num. 7. & ibi Angel. numer. 2. Refert, & sequitur Soarez loco sup. citato. col. 1. ad fin. vers. Vendita res non ideo. Ergo in ea erunt priores alii creditores habentes ius hypothecę in bonis emptoris; maximē cū non constet ex aliquo iure rem sic venditam manere hypothecatam pro pretio non soluto, vt videre est in toto tit. ff.

tit. ff. & C. In quib. caus. pign. vel hypo. taci. contrah. & ex fallentiis traditis per gl. fin. in l. Diuersis. C. Qui potio. in pign. hab. Nec constat esse datum priuilegium personale taliter vendenti; sicut habet is cuius pecunia res empta est, vt in Auth. Quo iure. C. Qui potio. in pig. habeat. & per gl. l. Eos. C. Eod. Quod si talis mutuās ad rem emendam, vel reficiendam, non habet taciendam hypothecam, nisi priuilegium personale; vt dict. Auth. Quo iure. quomodo habebit eam venditor fidens de pretio? Imputet ergo sibi, quia tradidit rem creditō; vel quia eam non pignori, seu hypothecæ subiecit.

Tertiō, quia eō ipso quod pretium rei venditæ non accipit venditor; sed habuit fidem de eo, dat illud emptori mutuum, vt docet Paul. Comitol. lib. 3. Respon. moral. quæst. 1. 2. num. 2. ad fin. nec ad rem venditam habet iam ullam actionem; vt probat tex. sing. in dict. l. Procuratoris. §. Planē. ff. de Tribut. actio. Cuius verba sunt, *Sed si dedi mercem meam vendendam, & exstat: videamus ne iniquum sit, in tributum me vocari. Et si quidem in creditum ei abiit, tributio locum habebit. Enimvero si non abiit, quia res venditæ, nō alias desinunt esse meæ, quamuis vendidero, nisi ære soluto, vel fideiussore dato, vel alijs satisfacto: dicendum est vindicare me posse.* Ergo non manet obligata; nec mutuum illud habet aliquam causam cur priuilegio personali muniatur; sicut habet ille qui mutuatur ad rem aliquam emendam, vel sustentandam; vt dict. Auth. Quo iure.

In Foro verò conscientie, esse præferendum præfatum venditorem omnibus aliis creditoribus, tenet Nauar. cap. 17. num. 49. Caieta. verb. Restitutio. 6. num. 6. Armilla. verb. Restitutio. num. 36. Et dicit probabilem Lessi. sup. numer. 11. Non enim est æquum, nec rationi consonum, vt res mea quam à me emisti, & est extans in propria

specie, alijs assignetur, & ego ea caream simul cum pretio. Aequius enim est vt venditori res sua restituatur, quam vt detur alteri. Ad hæc, si locem domum meam tibi, omnia inuecta, & illata in eam, manent obligata pignori pro pensionibus annuis, & damnum in domum datis; vt dict. l. 2. ff. In quib. caus. pign. vel hyp. tac. cont. & l. Si non inducta. & l. fin. C. eod. Ergo à fortiore res vedita manere debet obligata pro pretio. Et ita etiam tenet post Archid. Bal. & alios, Silu. verb. Restitutio. 6. quæst. 5. Lessi. sup. Et dicit communem Rebel de Oblig. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 19. num. 4.

Nec obstat dominium rei fuisse transitū in emptorem. Nam id ex subtilitate iuris procedit. At in Foro conscientie, nō attendimus nisi æquitatem, vt verb. Iudicium. Different. 3. Idem videmus in re per vsurā lucrifacta, cuius dominium licet transferatur in vsurarium, secundum communem Canonistarum teste Nauar. cap. 17. num. 265. tamen si extet penes vsurarium, vel aliu in titulo gratuito: potest eā is qui soluit vsuram, recuperare; vt per l. Si & me, & Titul. ff. de Reb. cred. tenet Nauar. sup. quamuis circa d. dominium non conueniant DD. vt habes verb. Solutio. Differ. 4.

Quare emptor poterit in conscientia præferre dict. veditorem alijs creditoribus, restituendo ei rem. licet si moram fecerit, & conueniatur in iudicio à creditoribus anterioribus fortè condemnabitur ad dictam re vendendam, & vt de pretio satisfaciatur eisdem. Et in tribunalibus supremis poterit venditor, etiam in Foro exteriori, præferri, vt iam vidi in practica in quibusdam libris quos quidam bibliopola vendiderat cuidā Clerico: & quia pretiū nōdū erat solutum, fuit prælatus circa eos, & ei fuere restituti. Et idem seruari apud Consules mercatorū intellexi à quodam amico mercatore. Vnde in vtroque Foro seruandam esse prædictam æquitatem verius esse existimo.

VITA, ET HONOR.

SVMMARIVM.

VITA an possit exponi periculo certo, pro conseruando honore. Circa quod expo-

nantur hic multi casus per conclusiones digesti.

DIF.

DIFFERENTIA PRIMA.

PRO defensione honoris, licitum est in Foro exteriori vitā periculo exponere; iuxta illud vulgate, *Pro honore moriendum*. Ratio est, quia vivere sine honore, est mori. Honor quippe non solum æquiparatur vitæ. l. Iusta. ff. de Manumiss. vindic. & l. 1. tit. 22. Par. 4. & tenet plures citati ab Ant. Cordub. de Lara in l. Si quis à liberis. in prin. num. 33. ff. de Libe. agno. sed etiam præfertur vitæ inter personas honoratas, Illustres, ac Nobiles; ut probat tex. sing. in l. Isti quidem. 8. ff. Quod met. caus. ibi, *Quod si dederit ne stuprum patiatur vir, seu mulier; hoc edictum locum habet: cum viris bonis iste metas maior, quam mortis esse debeat*. Ad idem consule 1. Cor. 9. ubi Paulus de se ipso dicit; *Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis euacuet*. & Bal. conf. 312. num. 3. lib. 4. & conf. 382. numer. 2. lib. 5. ubi dicit eligibilis diuinitus esse morti, quā vilipendi. Refert Aymon Craue. cōf. 168. num. 2. & Balthaf. Gom. in tract. de Potest. in se ipsum. lib. 2. cap. 5. numer. 12. Per quæ meritò dicendum est in Foro exteriori licere honorem tueri cum discrimine vitæ.

In Foro verò conscientie, inter Christianos non videtur posse tanti æstimari honorem mundanum, ut pro eius tuitione ac defensione liceat vitam periculo exponere; ut tenet Archid. relatus à Silu. verb. Homicidium. quæst. 2. Dicto. 6. Soto de Ratio. regen. secre. memb. 1. quæst. 3. Navar. in cap. Inter verba. num. 25. conclusione 4. 11. quæst. 3. & de Finibus human. actuum: num. 31. Aragon. 2. 2. quæst. 64. art. 5. ad 5. Bañes ibid. quæst. 40. art. 1. dubio vlt. Co. uar. (licet sub dubio) in Clem. Si furiosus. 3. par. 9. vni. numer. 4. de Homi. Petr. à Navar. lib. 2. cap. 3. numer. 372. cum seq. And. Gail. lib. 1. Obserua. 10. num. 2. Claud. Bertazolus consilio 152. in Additio. vlti. Balthaf. Gomez. suprà, numero 19.

Sic enim indistincte teneretur contraria opinio (etiam in Foro conscientie) profecto tota doctrina Christi, & Sanctorum eius, circa humilitatem amplectendam, & honorem mundanum contemnendum, destrue-

retur, præbereturque occasio ad multas vindictas.

Quare pro huius differentie pleniore declaratione; sequentes conclusiones, ad diueriorum casuum eliciendas decisiones, annectendas esse duxi.

Prima conclusio, si quis mihi minatur, & mouet manum ad alapam mihi impingendam; possum sanè me defendere quocumque modo queam, etiam percutiendo illum ense, si aliter id facere nequeam; per l. Vt vim. ff. de Iusti. & ea quæ diximus. verb. Defensio. Differentia 1. & tenet expressè Victo. de lure belli. numer. 5. Silu. verb. Homicidium. 1. quæst. 5. Lud. Lop. cap. 62. Ant. Gom. tom. 3. cap. 3. num. 23. Iul. Clar. 9. Homicidium. num. 26. Lessi. de Iusti. lib. 2. cap. 9. num. 77. Et hoc ideo; quia licitum est cuique propulsare iniuriā. Clem. Si furiosus. de Homic. d. l. Vt vim. ff. de Iusti. Hinc dicit Bart. in l. 1. nu. 8. C. Vnde vi. quod si immindeat periculum alicuius iniuriæ personalis, potest quis licite aggressorem interficere. Et est communis opinio teste Iul. Clar. d. 9. Homicidium. num. 21. & Balth. Gomez. sup. n. 15. An autem isto in eventu possim aggressori impingere alapam, etiā si mihi non impigerit, Resp. si possim me defendere ab illius alapa, sine repercussione, non poterò. alias in Foro conscientie nō excusarer à peccato Quia illa repercussio reuera esset vindicta, quæ nemini priuato licet; iuxta illud Roma. 12. *Mibi vindictam, & ego retribuam*.

Secunda conclusio, Si quis mihi impegerit alapam; vel baculo, vel arundine percusserit, & fugerit: in Foro conscientie nō possum illū insequi, & repercutere, quātū opus est pro responsione, & defensione honoris mei. Ita tenet Soto lib. 5. de Iusti. quæst. 1. art. 8. in fin. Bañes sup. dict. quæst. 40. art. 7. Baltha. Gom. sup. nu. 16. & alii quos citat Pet. Navar. sup. numer. 378. & 380. Leonar. Lessi. de Iusti. dict. lib. 2. cap. 9. Dubio. 12. num. 80. Et hoc, ob periculum odij, vindictæ, excessus, & cædis. Quod adeo verum est, ut si illum, insequendo, occiderem: in Foro externo punirer, teste Ant. Gom. sup. numer. 24. & Lessio sup. dict. numer. 80. & Petr.

Petr. Nauar. sup. dict. numer. 378. quicquid in contrarium teneat Nauar. cap. 15. nu. 3. quem sequitur Henric. post alios, tit. de Irregul. c. 10. super quo cōmuniter Naua. reprehenditur, vt testatur Valped. in Schol. ad eund. Naua. dict. nu. 3. Iniqua enim esset commutatio, aut saltem non æqua, vt pro meo honore seruando, à proximo maximum vitæ bonum auferam, vt inquit Co-uar. sup. Daretur etiā via ad multas Reipub. perturbationes, insidias, & inimicitias, vt dicit Pet. Nauar. sup. dict. num. 380. esset-que contra not. verb. Remissio iniuriæ. Differentia 7. num. 2.

Tertia conclusio, Licitum est cuius pro defensione pudicitie occidere inuasorem; vt probat dict. 1. Ipsi quidem. & est communis omnium opinio; teste Lessio sup. nu. 76. Et si quis in hac defensione occideretur, certè esset martyr, & sic laudabiliter moreretur, vt dicit Pet. Nauar. sup. nu. 105. Hinc casta illa Susanna, Daniel. cap. 13. iuste, & sanctè elegit potius mori; quàm impurissimorum senū illorum sordibus, splendorem suæ honestatis, adulterando, inquinare.

Quarta conclusio, Non est licitum in Foro conscientie pro honore conseruando acceptare duellum, siue rixam, & ad singulare certamen descendere, & sic exponere periculo vitam. Ita cōmuniter tenent Theologi, teste Pet. Nauar. lib. 2. cap. 3. nu. 282. & Balth. Gom. sup. num. 19. Et probatur per Concil. Trid. Sessione 25. c. 19. vbi magnæ poenæ imponuntur, & censure acceptatibus prefata duella; quæ fuerunt extellæ etiā ad duellā priuata, seu diffidationes, per Grego. 13. teste Nauar. conf. 1. num. 2. & conf. 2. de Purga. cano. nisi aliqui calore iracundiæ in continenti se diffiderent. Tales enim non inciderent in eas, vt tradit Cenedo post alios. 2. par. Collect. 117. numero 4.

Et aduerte in talibus diffidationibus plenè, satisque conseruari proprium honorem à laceffito, sic respondèdo, Ego, ubicūque aggressus fuero, paratus sum me defendere. Neque latitabo, sed mei copiam per ordinarias ciuitatis vias faciam. Et forsan tuo magno malo me aggredieris. Ceterū duellum recuso; quia impium est, & à sacris Ca-

nonibus reprobatur; quibus obedientiam quam debeo, volo præstare. Hanc respon- sionem tradit Bañes. 2. 2. quæst. 40. art. 1. dubio ult. quam commendat Balthaf. Gomez. sup. numer. 19. & eandem in effectū adducit Lessi. sup. num. 84.

Vnde cauendum est a Bal. in tit. de Pace constan. num. 16. ad fin. vbi præfatas diffidationes approbat pro honore conseruando, quem secuntur plures quos citat Balth. Gom. sup. num. 18. Quem etiam vide. nu. 28. vbi post alios, damnat diffidationes quæ in bello iusto fiunt inter aliquos pro gloria vana, vt strenui, & fortes milites videantur. Quod dolens refero, quia multi milites ob eā æternaliter pereunt. Est enim hæc praxis multum in vlu posita tempore belli. Ad quam tollendam Clem. 8. quandam edidit constitutionem anno. 1592. quam refert Balthaf. Gom. sup. num. 24 & 29.

Quinta conclusio, Nobilis insultatus, licet possit fugere, non tenetur; quia esset ei in ignominiam. Et ideo potest exponere periculo vitam licitè ad eam ignominiam vitandam. Et si occiderit aggressorem, immunis erit in vtroque Foro, si moderamen inculpatae tutelæ seruauerit; per not. verb. Defensio. Differentia 7. & docet Iul. Clar. §. Homicidium. numero 25. Armilla. verb. Defensio. §. 3. Siluest. verb. Homicidium. 1. quæstione 2. Dicto. 5. & Lessi. sup. num. 44. & 85. dicens communem; addens, si fuga non sit ignominiosa, teneri fugere, vel alapam, vel ictum sustinere, saltem lege charitatis, vt tantum malum euitetur, nempe occisio insultantis. Sed certè id facere esset magnæ virtutis, & perfectionis. Neminem tamen ad id faciendum obligarem in conscientia; per dicta sup. in prima conclusione, & per adducta a Silu. verb. Bellum. 2. quæst. 3. & 5. & ab Armilla. verb. Defensio. num. 3. vbi expresse tenet contrariū cū Bart. in l. Itē apud Labeonē. ff. de Iniur. Et intellige vt verb. Defensio. Dif. 7.

Sexta cōclusio, Femina permittens se cognosci, seu corrumpi metu mortis ei comminata: si non consentiat peccato, aut delectationi, non peccat; dum modò immota maneat, nec se sceleri accommodet. Itaque non solum violentia absoluta, sed etiam conditionalis, metus scilicet mortis, excusat femi-

fat feminam à peccato fornicationis, modò interius non consentiat. Ita tenet Soto lib. 5. de Iusti. quæst. 1. art. 5. col. 5. Pet. Na-uar. lib. 2. de Resti. cap. 3. num. 104. Tolet. in Summa, lib. 5. cap. 5. num. 7. pag. 557. & secundum aliam impressionem, est cap. 10. pag. 604. vbi dicit non peccare feminam, si comprehensa cogeretur ad dictum actum; dummodò interius ipsi non consentiat. aliàs peccabit; vt verb. Fornicatio. Differentia 7. Et obserua, dum isti DD. requirunt coactionem, & vt immota maneat, loqui quasi de violètia absoluta, ita vt præter vociferationem, & membrorum resistentiam, nihil desit ad plenam, & absolutam violentiam. Nam Soto sup. ponit exemplum de ea quæ non viriliter obstitit, vel obnuitur, nec membris repugnat; sed immota manens nihil agit. Et Toletus videtur loqui de femina patiente violèter. Nam solum excipit à peccato fornicationis duos casus. primum de ebrio, vel mente capto: secundum de coacta muliere. Et paulo inferius negat excusari ob metum mortis. Quod est summè notandum pro infra dicendis. Idem quod supradicti DD. tenent, docet Balthas. Gomez. de potest. in se ipsu. c. 5. n. 14. & 34. Et ita cõigit sorori B. Vincentii Ferrer; vt constat ex primo libro vitæ dict. Sancti. fol. 153. editæ per Fr. Franc. Diago.

Sed contra hanc conclusionem videtur tenere expressè D. Antoni. 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. in fin. Nam dicit, *Si violentia conditionalis inferatur; puta quia comminatio fit mulieri de morte, vel infamia; vel verecundia ducta non audet clamare, vel timet scandalum magnum oriri: non excusatur à strupo, & peccato consequenter.* Hæc sunt verba præfati Sancti. Quem locum etiam citauimus. verb. Adulterium. Differentia 2. pro confirmatione peccati Lucretiæ. Per quæ verba videtur solum per violentiam absolutam excusari mulierem permittentem se corrumpi, & non per conditionalem, vt tenet gl. fin. in cap. Proposito. 32. quæst. 5. Panor. cons. 4. incip. Facti contingentia. Silu. verb. Adulterium. quæst. 9. Et ratio est, quia in violentia absoluta est certus dissensus. At in conditionalis adest ad minus aliquis consensus, & sic aliquod peccatum, vt

docet Silu. sup. Nam vulgò dicitur, *Voluntas coacta, voluntas est.* Prætereà cum difficile admodum sit propter vehementem in hunc actum naturæ inclinationem, & delectationem, non consentire: nisi persona sit spiritualis; & in timore Domini bene fundata: videtur se exponere magno periculo peccandi, & consentiendi in peccatum, quæ se permittit corrumpi, etiam si metu mortis id permittat. Quia immò peccare simpliciter talem clare constat ex responsione S. Susannæ. Daniel. 13. v. 22. vbi Susanna oppressa ab illis obscænis; & inquis tenibus dixit, *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Vbi fatetur se peccaturam mortaliter, si illud adulterium; metu iniuriæ, vel mortis, committeret.

Idem de adolescente eadem ratione concludendum est, qui metu mortis patitur se ab alio viro cognosci contra naturam. Potius enim eligendum est mori, quàm tale facinus etiam inuitè, & metu conditionalis perpetrare. Nec in hoc euentu potest dici talis metus cadens in constantem virum; vt docet Soto lib. 7. de Iusti. quæst. 2. art. 1. col. 11. Et pondera in casu violentiæ conditionalis, videri necessariò feminam debere se componere, & præparare ad patiendum stuprum. Et per consequens, etiam secundum opinionem Soti, & aliorum, contrarium tenentium, peccabit. Nam qui eam cogit vt patiatur ab eo cognosci: coget etiam, vt se componat. Quamuis in præfatio euentu videtur benè posse mulierem se componere ad illum actum absque peccato, si illud faceret aliquo bono finè; puta vt sic minus pateretur illam violentiam, seu vexationem. Noui enim quemdam virum spirituales vexatum nimis à tentatione carnis, quam dæmon in eo per se operabatur, qui ni se supinum poneret, vehementius cruciabatur. Ob quod, & quia minus sic delectationem illam veneream sentiebat, non iacebat ex latere, sed supinus. Sane hæc vltima opinio videtur magis probabilis.

Sed quia contrariam tenent grauissimi DD. iidemque egregii Theologi, & metus mortis præsentis est terribilis, facile superans etiam gigantè, vt est exemplū perspicuum

uum, & notum in D. Petro: estque prima opinio magis conformis fragilitati humane; libenter eam amplector. Et secunda tenenda erit in ea quæ probabili periculo consentiendi se exponeret, vt tenet Pet. Nauar. sup. num. 105. in fin. Vel dic rectius vtræque opinionem esse veram. Intelligendo eam pro vt supra tetigimus. Nam vtræque loquitur de casu diuerso, & sic nō sunt contrariæ. Prima quippe loquitur de ea muliere quæ licet non patiatur absolute: propter metum tamen mortis, & saluandam vitam permittit se corrumpti, nihil cooperando in eo prauo actu, sed existendo negatiue. Quia scilicet non clamat, nec membris resistit. Hæc mulier manens immota, & nullum ad actum adhibens cōsensum, sed passiuè tantum illum in se permittens, ad vitandam mortem, & vitam seruandam; non peccat. Est quippe naturæ, vitæque tuendæ

maximum ius, vt dicit Pet. Nauar. sup. num. 105. in fin.

Secunda verò opinio D. Anton. & aliorū loquitur de consentiente aliquo modo in actum illum venereum ob metum mortis; componendo se ad illum. Nam id ipsum petebant in effectu illi iniqui senes à B. Sufanna. Vnde meritò restitit, & potius elegit mori, quam tale patrare. Non enim illam per vim apprehenderunt, vt eam cognoscerent; sed tantum verbis id ab ea petierunt, minando palam dicturos se eam cum alio inuenisse, & sic mortē obiteram.

Sic etiam intellige accidisse Lucretiæ quæ ob vitandam infamiam supposuit se filio Regis Tarquini, vt narrat gl. In expositione casus, in cap. Proposito. 32. quæst. 5. Et ideò peccauit grauissimè in Foro interiore; vt resoluimus. v. Adulterium. Dif. 2. Idè accidit forori. B. Vincentii, de qua sup.

SVMMARIVM.

5 **A**N quilibet potestatem habeat in Foro externo se occidendi, vel vulnerandi.

2 **Q**ui se suspendit tēdio vitæ, vel alia simili causa; & non metu alicuius pœnæ, seu

ex conscientia criminis; & ab aliquo liberatur, & non moriatur: qua pœna multandus veniat.

DIFFERENTIA SECUNDA.

5 **V**NICVIQVE licitum est, ac permissum in Foro externo de iure communi Romanorum in corpus suum seuire. l. Omne. §. Qui se. ff. de Re milit. l. Sed si damnum. 7. §. Si ipse seruus. ff. de Peculio. Gl. in cap. Ex parte. 2. verb. Infirmitatis. de Corpo. vitia. quam ibi Anto. num. 7. & Abb. numer. 2. secuntur. notat Præposi. in cap. Si quis absiderit. dist. 55. Feli. in cap. Contingit. de Senten. excom. & Fran. Marc. decis. 859. num. 7. Quod intellige verum, dummodò id fiat ex aliqua causa; nempe aut tēdio vitæ, vel impatientia doloris, vel morbo, aut pudore æris alieni, & similibus. Secus si ex conscientia criminis ad subterfugiendam pœnam illius, vt inquit dict. l. Omne. §. Qui se vulnerauerit. l. 3. §. Papinianus. ff. de Bonis eorum qui ante sent. mortem sibi consciscue. l. Factū. i. 2. C. de Accusa. Et l. Si quis. 38. §. Miles qui sibi. ff. de Pœnis. Nam qui

in crimine aliquo deprehensus, vel de illo accusatus, conscientia criminis, ne quid grauius patiatur, sibi ipsi necem consciscit, vel sese letaliter vulnerat: confiteri videtur crimen de quo accusatus est. Et ideò punitur pœnis illius delicti de quo accusatur, vt probat tex. in l. Parricidii. 8. ff. de Parricid. l. Cum hic status. 33. §. Si maritus. ff. de Donatio. inter vir. & vxor. l. 3. ff. de Bonis eorum qui ante sent. & l. 2. C. eod.

In Foro verò cōscientiæ nullo casu licet. Cum enim homo nō sit dominus vitæ suæ, sed solus Deus; vt habetur Deutero. cap. 32. & 1. Reg. 2. & Sapient. cap. 16. non potest de vita sua disponere. Et contrarium faciens peccat in quintum præceptum Decalogi, secundum D. August. lib. 1. De ciuit. Dei. cap. 20. in fin. & refertur in cap. Si non licet. §. Item. 23. quæst. 5. Cuius verba sunt; *Quod dictum est, ne occides. Nō alteri. Ergo nec te. Neque enim qui se occidit, aliud quam*

quam hominem occidit. Et probat D. Thom. 2. 2. quæst. 64. art. 5. D. Chrysost. in Paul. ad Galat. & super Ioa. Homil. 84. Cova. lib. 1. Varia. cap. 2. Anto. Gom. lib. 3. Variar. cap. 3. à num. 3. Nauar. cap. 3. num. 28. & multi alii citati à Baltha. Gom. de Potest. in se ipsum. lib. 1. cap. 5. per totum. Quod adeò verum est, ut nec id liceat ad vitandas huius seculi misérias, nec ut à manibus hostium quis se subtrahat, neque ad præcauendum peccatum proprium, neque ob penitentiã commissi peccati, nec desiderio vitæ æternæ, neque in fidei testimonium, ut latè probat dict. Gom. sup. cap. 8.

Sed obstat proxime dictis quod in d. l. Sed si. §. Si ipse seruus. asserit Vlpianus, licere nimirum naturaliter etiam seruís in corpus suum sæuire. Si igitur id licet naturaliter, consequens est id etiam licere in Foro cõscientiæ, per not. in Prælud. num. 1. 2.

Doctores vtriusque iuris cruciantur valde circa intellectum. dict. §. Nam Accurs. ibidem in gloss. 1. verbum (*Licet*) exponit, id est permittitur. & paulò inferius addit, Nō autem licet de iure naturali Quæ in effectu vult licere impunè, & in Foro externo, non tamen in Foro cõscientiæ; & sic tenet differentiam præsentem. Sed obstat huic intellectui verbum (*naturaliter*) positum in dicto §. Vnde Host. in d. cap. Ex parte. num. 2. & Ioan. And. num. 4. tradit alium. Præposi. sup. alium. Archid. dicto cap. Si nō licet. nu. 1. alium. Franc. Marc. decis. 882. nu. 2. par. 2. aliū. Tiber. Decian. lib. 9. tract. crim. tit. 2. num. 25. alium. Quos omnes refert, & impugnat præfatus Gomez dicto cap. 3. à num. 9. apud quem eos videre poteris, si libuerit. nam breuitatis causa eos huc non adduco. maximè cum similia verba quoad deceptionem in contractu emptionis, & venditionis habeas in l. In causâ. 2. §. 2. ff. de Mino. Quorum multiplicem intellectum tradidimus verbo Contractus. Differ. 1. num. 1. Præfatus verò Balthasar Gomez tandem putat tam Vlpianum, quàm Romanos in hoc errasse. Quia censuerunt licere vnicuique se occidere, & vulnerare. Al legat ad id dict. l. Factum. & dict. l. 3. §. Papiinianus; adeò ut putarent id esse Diuinum quiddam & excelsum, ac inuicti, strenique animi signum. Quod multis exem-

plis probat. Sed etsi dictam sententiam multi habuerint: non ideo dici potest naturaliter id licere, si verbum *Naturaliter* sumatur pro ut hic nunc capimus, nimirum pro re iusta, & sancta, & absque peccato: præsertim cum etiam de eodem iure communi Romanorū nemo sit dominus inembrorum suorum. ut in l. Liber homo. ff. Ad leg. Aquil. & sit prohibitum ut quis in seipsum sæuiat; ut in l. Cum autem. §. Excipitur. ff. de Aedilic. edicto. & punitur in dicta l. Omne. §. Qui se. Quæ iura allegat ad hoc dict. gloss. 1. §. Si ipse seruus superius memorati. Quomodo ergo erit cuique licitum seipsum occidere, & vulnerare? Intellige igitur pro ut in simili diximus verbo Contractus. dicta Differentia 1. num. 1.

Hodie verò absque hesitatione præsens differentia locum non habet. Nam tam in Foro cõscientiæ, quàm in Foro iudiciali illicitum valde est, & punibile, ut quis in seipsum sæuiat, ut constat ex dicto cap. Si non licet. & per l. 15. & 18. tit. De las penas. & l. 9. tit. De los homicidios. lib. 8. Ordin. & l. 24. tit. 1. & l. 1. & 2. tit. 28. Partit. 8. & l. 8. tit. 23. lib. 8. Nouæ recopila. cuius verba sunt, *Todo hombre, o muger que se matare á se mesmo, pierda todos sus bienes, y sean para nuestra camara, no teniendo herederos de síe dientes.* Tradit Anto. Gom. tom. 3. Variar. cap. 3. num. 14. Plaça de Delect. cap. 23. nu. 19. Menoch de Arbitr. casu. 284. num. 23. Grego Lop. gloss. 5. in l. 24. tit. 1. Part. 7. & omnium latissimè d. Gomez. d. lib. 1. capit. 21. 23. & 24.

Quæ autem tentauit se occidere, vel suspendere, tædio vitæ, vel alio simili; & non pereggit; ut sæpè contingit; quamnam poena erit puniendus? In hoc sunt variæ Doctōrū opiniones. Quidam enim putant nulla poena afficiendum esse, ut tradunt Bonifa. tit. de Insultu. num. 34. Guillelm. Benedict. in cap. Rainuntius. verbo Mortuo inaque testatore. in 1. num. 45. Anton. Gomez 3. tom. c. 3. n. 14. Decia. lib. 9. c. 3. nu. 4. & cap. 4. n. 7. Alii cōtra, videlicet puniendū esse. Et dicit cōmunè Iul. Clar. q. 68. n. 38. & in hoc casu non prodesse pœnitentiã testatur Gemina. in cap. 1. §. Sacri. num. 10. de Homi. lib. 6. & ibid. Ioan. Monach. num. 7. & Francus eod. num. & Capici. decis. 155. num. 20.

Ppp

Prg-

Præfatus verò Balthaf. Gom.d.lib.1. c.21. n.26.cum tribus seq.distinguit. Aut quis se tentauit occidere tali instrumēto, & modo, quòd postea desistēte ipso, vel impedito, in nihilo læsus fuit. Tunc quia de generali cōsuetudine non punitur affectus, non secuto effectu; non erit puniendus, vt dicit Clarus sup. & Carrer.de Homi.q.8.n.9. vel leuiter puniendus; vt Plaça c.23.n.19. Aut tali instru-
mēto, & modo, vt se vulnerauerit, vel lese-

rit; ita vt si factitatū fuisset apud alterū, esset delictū. Tūc venit puniendus arbitrio iudicis, & aliquanto grauius; vel illa poena qua per statuta municipalia puniretur si id in aliū admisisset, vt per Plaça. dict. c. 23. nu. 11. Hanc distinctionem non video in practica obseruari. Quia aliquos taliter se suspendere volentes, & impeditos ab aliis vidi, nec tamē punitos. Compati enim potius debemus talibus; quam poenis eos afficere.

V O T V M.

S V M M A R I V M.

- 1 **P**romissio facta alicui pio loco sine alicuius acceptatione, an obliget in utroque Foro.
- 2 *Voti commutatio, à quo, & ex qua causa*

fieri possit.

- 3 *Promissum homini absenti, nullo pro eo acceptante, an renocari possit quodcumque.*

D I F F E R E N T I A P R I M A.

Promittens alicui loco pio v.g. Monasterio B. Marię Montis ferrati dare cētū scuta, vel calicē, vel quoduis aliud munus, tenetur in Foro contēioso præcisē adimplere votū, seu promissum, nec potest rem promissam propria auctoritate alteri pio loco applicare, etiam si sit magis Deo acceptū; dummodò aliquis pro dicto loco pio rē promissam acceptauerit. aliās si aliquis pro ipso non acceptet, promissio nihil valet in Foro exteriori. Ita dicit glo. verb. Alia causa. in l. Illud. C. de Sacrosanct. Eccl. quam cōmuniter approbant DD. teste Ias. in l. Qui Romæ. §. Flauius. nu. 22. & 23. ff. de Verb. oblig. & Iul. Clar. post alios in §. Donatio. q. 12. nu. 6. subdens esse hoc notandū, quia de facili quis respōderet contrariū. Idem not. Rebel. vbi infra, nu. 21. ad fi. & Lopez 2. p. c. 27. q. 4 Gamma decis. 381. n. 3. Sed de veritate dictæ glo. infra videbis. Adde Alber. in l. Nec ei. §. Eorū. ff. de Adoption. Bal. Paul. Paris. Curt. iun. Cassan. & alios quos refert, & defendit Molin. de Primoge. lib. 4. cap. 2. n. 69. Alcia. in Parerg. lib. 3. c. 13. & in c. Cūm contingat. n. 111. de iure iur. vbi dicit cōmunem esse opinionē,

& veriore; vtpote requiri vt ratihabitio subsequatur donationem in absentia donatarii factam.

In Foro tamē consciētiae, promissio facta in vtilitatem determinati loci, nullā exigit alicuius acceptationem pro eius validitate; sed tenetur promittēs adimplere votū, seu promissum, iuxta illud Eccles. 5. *Si quis voluisti Deo, ne moreris reddere.* & illud Psal. 88. vers. 33. *Et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.* Ita tenet Ange. & Siluest. verb. Pollicitatio. & dicit magis cōmunem Suarez Ribeira in suo Thesauro lit. D. Arg. l. 1. ff. de Pollicita. Dicit probabilem Rebel. de Oblig. iust. 2. p. lib. 18. q. 3. nu. 2. quamuis contrariam dicat magis probabilem, cū nō fuit promissio, voto, aut iuramento cōfirmata. Sed id intellige verum quoad Forū externū, secūs quoad internū. Quod confirmatur, quia in huiusmodi promissionibus quę fiūt Ecclesiis, pauperib. & locis piis; obsequiū Dei, est velut causa, & debitū; quāuis ex liberalitate fiāt, vt dicit. Fr. Lud. Beia 2. p. Casuum conscien. casu 2. ex propositis 26. Maii 1583. pag. 271. Non ergo mirum si obligēt. Non poterit autem quis rem promissam

missam propria autoritate reuocare, nec dare alicui loco equè pio, nisi de licetia, & autoritate Superioris. Ita colligitur ex traditis ab utroque Tho. 2. dicta quæ. 88. art. 3. ad primum. & quæst. vlti. artic. 3. & quæst. 113. artic. 2. ad 4. Sot. lib. 7. de Iust. quæst. 2. art. 1. docet in terminis Ang. verbo Votum. 3. num. 26. Siluest. eodem verb. in 4. quæst. 7. §. 4. & faciunt quæ idem docet verb. Restitutio. 2. numer. 14. Navar. cap. 18. num. 6. & melius cap. 12. num. 78. vbi post D. Tho. Caiet. & alios, dicit consecuta dispensatione, aut commutatione voti per Superiorem, securum esse in conscientia promissionem, & liberatum à danda re promissa loco præfato; quicquid nonnulli in contrarium asseruerint, putantes præcisè dandam esse rem promissam loco destinato, nec sufficere autoritatem Superioris, nisi adsit consensus eius cui vouetur. Cui opinioni fauet stylus Romanæ Curie. Nam his proximè diebus præteritis in quadam simili dispensatione veniebat clausula, *Dummodò non fiat præiudicium tertio.* Quam opinionem tenet D. Anton. supra, & Felin. in cap. 3. de Iure iur. & alii relati à Silu. supra dict. verbo Votum. 4. quæst. 7. §. 4. Quorum opinio saluari potest, quando res promissa fuit per aliquem acceptata; loco, & nomine prædicti loci cui facta est promissio. Tunc enim, quia iam est ius quæsitum eidem loco irrevocabiler: meritò sine eius consensu non poterit Superior dispensare, vel commutare tale votum. alias ante acceptationem bene poterit Prælatus dispensare, aut commutare votum sine consensu eius cui vouetur, vt docet post plures à se relatos Henriquez tit. de Indulgen. cap. 30. §. 5. in text. & glossa 1. littera K. Angel. verbo Votum. 3. num. 26. in fin. & Couar. in cap. Quamuis pactu. 1. p. §. 3. num. 4. Et iuxta hæc, est intelligendus Rebel. 2. par. lib. 9. quæst. 17. num. 25. vbi dicit cum res promittitur duobus, licet prior sit Ecclesia, si posteriori fiat traditio, posteriorem esse præferendum. Intellige quando prima promissio non fuit ab aliquo acceptata. alias secus. Et nota Prælati autoritatem requiri cum petitur commutatio voti ex causa in opus minus gratum Deo, vel sine causa in æquale, secundum veriorē opinionem, quam tenet Soto lib. 7. de Iust.

q. 4. art. 3. fol. mihi 239. col. 2. Suar. 4. tom. disput. 27. sect. 4. num. 6. Cordub. casu 149. & 150. Henric. supra. Et intellige requiri autoritatem Superioris ad commutandum sine causa in rem æqualem; cum scilicet est votum factum in utilitatem determinati loci, aut personæ; vt dicit Henric. supra dicto §. 5. alias sufficere fieri per Confessarium, secundum Suarez supra, immò & per eundem vouentem fieri posse in planè æquale ex eodem Henrico sup. Vt vones ingredi Religionem B. Dominici, potest intrare in Religionem B. Francisci. Et inflexit Soto supra, quamuis dicat tutius esse, fieri per alium dictam commutationē. Navar. tamē c. 12. nu. 63. post l. 4. tit. 8. Partit. 1. vult vt ad commutandum votū in equè bonū requiratur iusta causa. pro quibus est bonus text. in c. 1. de Voto. & tradit etiam Vival. in Supplemento. c. 14. de Voto. nu. 15. addens requiri etiā autoritatē Episcopi, vel Confessarii. quorum opinionem veriorē cenfeo.

Predicta verò autoritas, nõ requiritur cū sit commutatio in opus magis Deo gratū; vt tenent cōmuniter DD. vt dicit Naua. sup. & Rodrig. in Bulla §. 9. n. 105. Vivald loco sup. cit. n. 14. vbi n. 16. subdit ita fuisse resolutū in vniuersitate Cōplutensi à grauissimis DD. se presente, scilicet posse quē propria autoritate re promissam vni loco pio, applicare alteri operi magis pio; vel donare pauperibus fame morientibus. Idē tenet Sot. sup. pro quibus est lex 3. & 4. tit. 8. Part. 1. Et ita tene, intelligēdo vt supra, quando nõ fuit ab aliquo acceptata pro loco minus pio. alias secus. Et isto in casu sufficit quilibet priuatus, vt scilicet eam acceptet nomine d. loci pii, etiā minus pii. Ita Couar. lib. 1. Resol. c. 14. n. 13. Pincia. 2. de Successio. §. 13. n. 65. Rebel. dict. lib. 18. n. 1. quicquid in contrariū teneat Innoc. in c. Peruenit. de Iur. iur. Ioan. And. in c. 1. de Voto. Silu. dict. §. 7. Borgas. de Irregular. par. 6. tit. de Voto. nu. 118. pag. 193. Adde dicta v. Solutio. Diff. 1.

Obserua tamen non esse veram in Foro Canonico opinionē glossę in dicta l. Illud. C. de Sacrosanct. Eccles. cuius in principio meminimus, quatenus habet promissionem factā Ecclesie, vel loco pio, nullo pro ipsi acceptante, nihil valere in Foro exteriori. Quia talis promissio, seu pollicitatio,

Ppp 2

nedum

nedum parit obligationem naturalem in Foro conscientiae (vt supra probatum est) sed etiam actionem de Iure Canonico ; & sic efficacem obligationem quoad Forum exterius, vt tenet glossa in dicto capit. Scimus. 1. 2. quaestione 1. vbi dicit ex nuda pollicitatione quam quis facit Deo, posse conueniri. Idem docet glossa in capit. Quicumque suffragia. 1. 2. quaestione 2. Alia in cap. Agathosa. in glossa 3. 27. quaest. 2. Alia in capit. 1. verbo Promittimus. 17. quaestione 1. tradit D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 1. §. 3. Felin. in capit. 1. de Pact. Alcia. in capit. Cum contingat. numer. 229. de Iure iur. Dicit communem Ias. in Rubr. de Verbor. obligat. numer. 6. Anton. Gom. de Contract. capit. 9. numer. 1. & habetur 1. tom. Communium opinion. pag. 320. & defendit Couar. supra, vbi constituit discrimen inter pollicitationem factam Deo, seu locis piis; & factam hominibus. scilicet factam Deo parere obligationem, & actionem: factam verò hominibus, non producere naturalem, nec civilem obligationem. Et confirmatur ex l. 1. ff. de Pollicit. vbi ex nuda pollicitatione facta in fauorem Reip. potest quis conueniri. Quàto magis poterit conueniri cum sit in fauorem pie cause, & in honorem Dei, & Sanctorum eius? Et probatur in capit. Ex parte. de Censib. vbi quidam vouentes soluere singulis annis certas mensuras tritici, vel vini Sancto Iacobo Ecclesiae Compostellae; fuerunt compulsi, & coacti per Archiepiscopum dictae Ecclesiae eas soluere. Vbi Innocen. & Abb. num. 1. id notant, & Angel. verbo Votum. 3. num. 26. Vide ad idem text. optimum in cap. 1. de Donation, qui secundum quèdā intellectum ita sumatur, *Promittentes*

aliquid donare, illud tamquam debitum adimplere tenentur. Idem probat text. in c. 3. de Pact. vbi dicitur, *Studiosè agendum est per Iudices, vt ea quae promittuntur, opere compleantur.* Ex quo text. colligit ibi Abbas omnem promissionem esse necessaria executioni mandandam, etiam si sit nuda promissio vnus, siue pollicitatio. Quia quoad obligandum promittentem, idem operatur nuda promissio, quod iuramentum, ex cap. Iuramenti. 22. quaest. 5. vbi dicitur inter simplicem loquelam, & iuramentum, à Deo non fieri differentiam; quia vterque peccat cōtraueniendo (vt diximus verbo Iuramentum. Diff. 6.) Hinc dicit vulgare Hispanum, *Quien promete, en deuda se mete.* Sequitur post alios Ias. in l. Iurisgentium. §. Si cum nulla. num. 5. de Pact. Vbi dicit speciale esse in pollicitatione facta Deo, vel pro piis causis, vel Reip. vt ex ea agi possit. Stat ergo firma cōclusio cōtra glo. in dicta l. Illud. C. de Sacrosanct. Eccl. & Rebel. de oblig. iust. 2. par. lib. 1. q. 3. n. 6. & lib. 1. 8. q. 5. n. 5. 6. & 7. videlicet de Iure Canonico à simplici pollicitatione facta in fauorem cause pie pari obligationē, & actionē. Vnde res promissa peti potest cōdictione; vel ex dicto c. Iuramenti. 22. q. 5. vel ex dicto c. Scimus. 1. 2. quaest. 1. vel deniq; ex dicto cap. Ex parte. de Censib.

Et hoc est verū, cum res est integra. id est dū res promissa non est alteri loco pio, vel operi, seu causae pie autoritate Superioris applicata; vel in re Deo magis gratā à promittente commutata; prout fieri posse dum res promissa non est per aliquem acceptata nomine eius cui facta est promissio supra ostendimus; & probat tex. sing. in cap. Si tibi absenti. in fin. de Præbend. lib. 6.

SVMMARIVM.

Professio, seu vota emissa fiētē per virum in Religione, & Monasterio Monialium, valent quoad Forum exterius; Secūs quoad interiūs.

DIFFERENTIA SECVND.

VIR qui, mentito sexu, profitetur in Religione Monialiū: vel è cōtrario, femina quæ simulās se esse virū, professionem emittit in Religione, & domo virorū: in Foro externo re-

putantur, habenturque pro Religiosis; & sic cōpellentur remanere. Nō quidē in eodem Monasterio, nec in sexu; sed in specie, vel in genere. Ita sentit glos. 1. in fin. in cap. Vt Clerici. de Regula. & tenet expresse D. Antonin.

Antoni. 3. par. tit. 16. cap. 3. dicens talē professionē fuisse validam. Idem Siluest. verb. Religio. 3. q. 9. ex Archid. Barth. Brixien. & Card. Zabarella. Idē Ang. verb. Professio. §. 3. & Tabiena, & Armilla eod. verb. & Panor. in c. Insinuante. qui Cleri. vel vouen. & Specula. lib. 4. particula 3. de Statu Monacho. num. 4.

Ratio est, quia sola obligatio ad tria vota est de essentia Religionis, non eorum impletio; vt docet Paluda in 4. distinct. 26. quæst. 3. artic. 2. communiter receptus teste Paul. Comitol. lib. 2. Respons. Moralium. quæ. 8. numer. 3. Vnde licet vir non possit dicta vota implere in Religione Monialiū, vbi ea emisit, nec possit remanere inter

Moniales; vt habetur in cap. Diffinimus. 18. quæstione 2. Sufficit tamen ea emisisse vt Monachus censeatur, saltem in Foro exteriori.

In Foro verò conscientie, si vir, vel femina præfatam professionem fectē, & non ex animo emisit: coram Deo non erit valida, vt docet gloss. sic intelligenda. verbo Signatos. in capit. Tuarum. de Priuileg. dicens ralem non esse compellendum ad Monachatu, sed puniendum exilio. Quam glossam sequitur Hugo relatus ab Archid. in cap. Quod interrogasti. 27. dist. Eandem sequitur Præposit. ibid. & Ioan. And. Host. & Geminia. quos refert, & sequitur Paul. Comitol. vbi sup. num. 4. & 5.

SVMMARIVM.

FESTA votina per incolas alicuius populi; ad quid, & quos obligent in utroque Foro.

DIFFERENTIA TERTIA.

FESTA votina quæ communiter solent vouere populi in honorem alicuius Sancti, quoad eos qui illa non vouerunt, tantum obligant in Foro externo ad poenas per eos appositas. Nec astringunt incolas nisi ad cessationem operum feruiliū; non item ad audiendam rem sacram.

In Foro verò conscientie, præfata festa non obligant prænominatos. Quia nec Iurati Patres, nec Gubernatores populi; quin immò nec maior pars civium quæ solet prædicta festa instituere, habet potestatem obligandi populum ad peccatum mortale; cum incolæ nō sint subditi Gubernatorum populi, nec concilii eiusdem; nisi pro bona gubernatione politica, & quoad Forum exterius, sub poenis eisdem impositis. Nec votum maioris partis populi se extendit nec comprehendit alios, quam vouentes. Quia est personale, vt docet Azor 1. par. Instit. moral. lib. 11. capit. 15. quæst. 14. & Paul. Comitol. lib. 2. Respons. moral. quæst. 10. numer. 2. quamuis contrarium sentiat (& malè) Rodriguez in Summa verbo Fiestas. cap. 112. conclusione 1. dicens teneri à posteris seruari festa per prædecessores voto instituta. Quia idem est populus

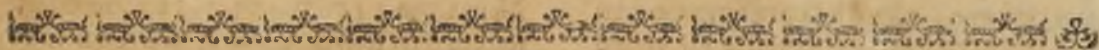
qui nūc est, & qui erat tempore voti. Quod verum est quoad representationem, & successionem; non tamen quoad veritatem, & obligationē voti; cum concives qui nunc sunt, sint alii numero à prædecessoribus votantibus.

Vt autem prædicta festa obligent omnes, tam præsentēs quàm futuros; & tam ad cessationem operum, quàm ad audiendam Missam; oportet vt dicta festa confirmantur ab Episcopo loci, qui ad id, tam de iure communi, quàm de iure nouo Concilii Tridenti. habet potestatem, vt probat text. in prin. de Consecra. distinct. 3. & in Concil. Trident. Sessione 25. capit. 12. de Regula. Quo in euentu non solum tenebuntur incolæ seruare festum; sed etiam aduenæ, & peregrini, atque transeuntes per villam; dummodò moram fecerint in ea per aliquot horas ante meridiem. Nam si fuerint viatores, & solū ibi in hospitio, vel alibi detineantur pro refectioe corporali, vel aliquo breui negotio: non putantur teneri ad audiendam rem sacram; quicquid scrupulosè dixerit Naua. c. 13. nu. 5. Et hanc nostrā opinionē dicit valde probabile post Sāciū. Leon. Lessi. de Iust. & iur. lib. 4. c. 2. n. 56. Possunt etiā incolæ post auduā Missam

ire extra parochiam ad laborandum. vt docet Naua. & Lefsi. sup. Et si in vigilia exeāt à parochia, nō tenebuntur etiā audire Missam extra illam. Quia solū obligat præceptum in loco vbi vim habet, nempe vbi festum est votiuum.

Idem dic circa ieiunia votiuā. Nam solū obligāt incolas, & alios eo modo quo diximus suprà proximè obligare festa. Carnes verò potest edere quisque in loco vbi

edi possunt, licet sit tantū transiens, & licet ex proposito veniret ibi ad eas comedendas. Quod est mirabile, attentis iis quæ diximus quæ sunt onera. Quia non obligāt transeuntes. commoda verò, & gratiæ eos contingunt, & afficiunt, vt docet Lefsi. sup. post Naua. & Coua. quos allegat. Et ratio esse potest, quia gratiæ, & fauores sunt amplianda, onera verò iunt restringenda.

V S V R A.

SUMMARIVM.

- 1 **C**AP. fin. de Vsur. in prin. procedit tantū in Foro exteriori; & non in interiori.
- 2 Mutuans principaliter, vt pecuniam mu-

tuatam assuret; est vsurarius. Sicut si mutuaret triticum, vt ipsum mutuatarius moleret in suo molendino.

DIFFERENTIA PRIMA.

- 1 **C**AP. fin. de Vsur. in prin. quatenus habet censerī vsurarium qui mutuatur pecuniam; & eam assuret: procedit tantū in Foro exteriori, & non in interiori; si verè mutuatarius vult dictam pecuniam dare ad cābium ne eā per loca periculosa traiciendā amittat. Ita Nauar. cap. 17. nu. 283. litera A.

Sed aduerte illo textu non tam inductam fuisse præsumptionem iuris, & de iure contra mutuo dantes, & assurentes, prout voluit Naua. suprà; quā declaratum, eum qui potissimū mutuatur alicui pecuniā, eo quod sciat per mutuatoriū dandam sibi ad

asscurandum, esse vsurarium. Quia ex mutuo lucratur pretiū asscuracionis; instar mutantis triticum, vel pecuniam ad ipsum emendum, cum intentione principali vt mutuatarius ipsum molat in suo molendino; vt docet idem Naua. in dict. cap. 17. n. 220. Qui quidem intellectus satis ex ipsius contextu colligitur ibi, *Mutuans, eo quod, &c.* secundum quem intellectum nulla erit in casu dicti cap. differentia inter Forum interius, & exterius; quia in vtroque est vsura; & est mutuans plectendus: etiam si mutuatarius verè velit prædictam pecuniam dare ad cambium; & eam assurere.

SUMMARIVM.

- 1 **V**Surarius tenetur in Foro exteriori restituere vsuram, licet dicat de voluntate domini eam habere. Secus in Foro interiore, si cōstet Cōfessario, de voluntate libera dātis.

- 2 Datum liberaliter notario Episcopi pro instrumento Ordinum; vel Episcopo pro pastillis; potest retineri in Foro conscientie.

DIFFERENTIA SECVNDA.

- 1 **V**SVRARIVS in Foro exteriori tenetur ad restitutionem vsurę; etiam si

dicat de voluntate, & consensu domini fuisse sibi datam. Nullus enim præsumitur

cur iactare suum. l. Falsus. §. Si iactantium. ff. de Furt. l. Qui alleuiandæ. ff. Ad l. Rhod. de Iactu. & consequenter non præsumitur liberè data, secundum Nauar. cap. 23. num. 102. §. 5.

In Foro verò interiori, non tenetur restituere datum ultra sortem, si aliàs constat de libera dantis voluntate, secundum Angel. verb. Vfura. & Nauar. cap. 17. nu. 209. & Soto lib. 6. de Iust. quæst. 1. art. 4.

Idem puto iudicandum fore in Foro exteriori; si probaretur dictus consensus domini pecuniæ, cum dicta præsumptio non sit iuris, & de iure. Et sic nulla est in hoc constituenda differentia in utroque Foro,

nisi in hoc, scilicet quòd in Foro exteriori præsumeretur vfura ex sola probatione dati ultra sortem; non verò in interiori, si aliàs constat de consensu dantis; sicut dicimus de dante aliquid etiam amplius, quam debeatur Notario Episcopi pro instrumēto Ordinis; vel etiam ipsi Episcopo pro pastillis sine ullo pacto, sed ex mera liberalitate; nec principaliter pro Ordinibus suscipiendis. In Foro etenim interiori non esset simonia: quamvis in exteriori præsumeretur esse; iux cap. 1. de Simon & docet Nauar. cap. 23. num. 101. §. 11. Conferunt tradita infr. Differ. 11. & verb. Pœna. Differentia 17.

SUMMARIVM.

- 1 INTERESSE *lucris cessantis, an peti possit.*
- 2 Interesse *lucris cessantis an à principio pacisci possit.*
- 3 Habens pecunias ad emendum censum, vel possessionem; si rogatus ab amico, ipse mutus: potest consequi id quod aliàs amisit ob non emptum censum, seu possessionem.
- 4 Mercator habens pecunias ad mercaturas; si verisimiliter expectet lucrum: potest illud consequi ab amico rogante, ut eas sibi mutetur.
- 5 In hac specie huius differentie, potest peti certum, pro incerto.
- 6 Mutuarius si sit in mora restituendi mutuum, debet interesse à die moræ, etiam si

non sit conuentum; dummodò habeat mutuas pecunias illas ad negotiandum, & se obtulerit occasio negotiandi cum ipsis.

- 7 Interesse peti non potest à mercatore aucupatore, venatore, seu piscatore; quia ipsorum negotiatio est nimis incerta, & dubia.
- 8 Habens pecunias non ad negotiandum, sed ad necessitates domus occurrentes; non potest petere, nec accipere interesse, si eas mutuas fuerit.
- 9 Vendens apothecam specierum sub palliamento societatis; vel sine ea, sub certis patetis, & conditionibus, &c. an sit vfura.
- 10 Accipiens possessionem in pignus, licet cum palliamento venditionis, est vfura.

DIFFERENTIA TERTIA.

- 1 INTERESSE *ratione lucris cessantis peti potest in Foro exteriori tam de iure Ciuili; quam Canonico à creditore mutuante, si sit solitus lucrum facere; secundum glossam celebrem in cap. Conquestus. de Vfur. communiter receptā, teste Nauar. consil. 7. numer. 5. & consil. 17. num. 3. de Vfur. & in Manual. cap. 17. nu. 211. & Ant. Gabr. post plures à se relatos tom 2. Commun. opin. pag. 171. tit. de Solut. conclus. 10. num. 2. cui est similis glossa in cap. Peruenit. verb. In damnum. de Fideiussor. alia in l. 1. verb. Petrum Apostolum. in fin. C. de Summa trinit. alia in l. 2. in glos*

sa l. C. de Vfur. & in l. Curabit. C. de Actio. empti. Quæ quidem glossæ loquuntur quando interesse petitur post moram commissam à debitore. Nam ante moram certum est non deberi, & consequenter peti non posse. Quo in casu moræ, etiam in Foro interiori debetur, cōstita amissione lucris, vel quòd verisimiliter illud creditor lucris fecisset, si pecunia in termino ei soluta fuisset, secundum Innocent. in cap. Sacro. num. 10. de Sentent. excom. communiter receptum teste Nauar. consil. 2. n. 2. de Vfur. & Anto. Gabr. vbi suprā. numer. 2. & Covar. lib. 3. Var. cap. 4. num. 5. Abb. in dicto cap. Conquestus.

questus. num. 6. per tex. in l. 2. in fin. ff. de Eo quod cert. loco. & docet Soc. consil. 156. à num. 8. vol. 2.

2 An autem ex conventionem à principio, ante moram possit haberi ratio prædicti interesse lucris cessantis, & pacisci. maxime ubi se offert tunc de præsentis simile lucrum certum, vel speratur probabiliter ad futurum; ut cum quis habet præ manibus emptionem alicuius census perpetui, vel possessionis; & precibus amici mutuatur pecuniam cum pacto, fore scilicet soluendum sibi pro illo interesse quod amittit, seu desinit lucrari ob mutationem pecuniæ quæ precibus victus facit, quinque pro centenario; vel septem, & dimidium; secundum morem regionis quotannis: multi tenent non posse, quos refert Ant. Gabr. ubi supra. num. 4. & Fel. in cap. Cum venerabilis. col. 3. vers. Intelligit quartò. de Exception. inter quos est Innocent. in cap. 1. in princip. & in cap. fin. de Vsur. & D. Tho. 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad primum. Duran. in 3. Sentent. distinct. 37. quæst. 2. ad 1. & probat latè Sot. lib. 6. de Iust. quæst. 1. art. 3. ubi per plura fundamenta, & rationes conatur reprobare tale pactum, & conventionem quoad Forum interius: quarum præcipua est esse contra naturam mutui, quod debet esse gratuitum, etiam de Iure Divino; iuxta illud Luc. 6. vers. 35. *Mutuum date, nihil inde sperantes*, relatum in c. Consuluit. de Vsur. Vnde cum non cogatur mutuans ad mutuandum: oportet ut si mutuatur, id faciat gratis. Quod si velit illud haurire lucrum ratione interesse quod propter mutationem amittit: non mutuatur, sed det pecuniam ad censum perpetuum, vel ad vitam recipientis, faciendo cum eo contractum emptionis, & venditionis; iuxta tradita per Abb. in cap. In ciuitate. numer. 7. de Vsur. vel quærat alium contractum non gratuitum quo ipse possit licitè capere lucrum ex sua pecunia, & mederi necessitati amici eam petentis. aliàs ante moram non videtur posse prætere aliquid interesse; & eius ratione, in compensationem lucris amissi, exigere certum quid lucris; cum sponte mutuatur, & mutuarius in nulla sit culpa, nec mora tempore contractus mutui, & pacti initii, nec toto tempore, quo permittente

mutuante retinet mutuum.

Sed contraria opinio, scilicet tam ante moram, quam post moram posse pacisci, etiam in conscientia, interesse lucris cessantis à solito negotiari, si precibus coactus mutuatur pecuniam quam destinatum habebat ad emptionem de præsentis, vel de futuro alicuius rei de certo, vel quasi de certo fructifera. Est communis, & in practica recepta, quam latè defendit Nauar. in tract. de Vsur. super. cap. 1. 14. quæst. 3. notab. 15. ubi respondet fundamentis, & rationibus Soti, & in Manual. cap. 17. num. 211. & Couar. in dicto cap. 4. numer. 5. & est de mente D. Tho. 2. 2. quæst. 62. art. 4. & tenet D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 7. §. 50. Abb. in cap. fin. numer. 14. de Vsur. Silu. verb. Vsur. quæst. 19. & Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 8. quæst. 5. num. 8.

Et ratio est, quia reuera prædicto in casu non petitur lucrum ratione mutui. Quia tunc esset sine dubio usura, & pactum feneratorium, & illicitum. Sed petitur ratione interesse quod mutuus pateretur in bonis suis, eò quod desinit negotiari cum sua pecunia. Vnde non petit lucrum, seu interesse, quia mutuatur; sed quia desinit negotiari, & lucrari tantumdem aliud interesse, & lucrum; & sic in recompensationem lucris, & interesse, aliàs causa mutuarii, amissi. Non enim tenetur quis cum iactura, & damno bonorum suorum facere proximo seruitium, seu beneficiū. Quia charitas bene ordinata incipit à se ipso. Et damnum, & iactura mutuantis largo modo est, non lucrari aliquod lucrum quod præ manibus habet, vel verisimiliter, & quasi de certo sperat; quia id minus haberet in bonis suis. Quod clarius patebit exemplo infra ponendo. Et dicta ratione responsum est fundamento præcipuo Soti supra relato. Quia negamus mutuante in prædicto casu non facere mutuum gratuitò. Negamus etiam non posse prætere interesse lucris cessantis.

Itaque licet tam Iure Divino, quam Canonico prohibitum sit petere aliquid pro mutuo: non tamen est prohibitum illud petere ratione interesse; siue illud interesse sit damni emergentis, siue lucris cessantis. Est tamen discrimen maximum inter utrumque interesse. Nam interesse damni emergentis peti

peti potest à quocumque, etiam si non sit mercator; iuxta glossam penult. in dict. l. 2. §. fin. ff. de eo quod cert. loco. Soc. consil. 156. num. 9. vol. 2. & communiter omnes. At interesse lucri cessantis nequaquam peti potest, nec pacisci, nisi à solito negotiari; ut per eandem glossam, & Abb. in dicto c. Conquestus. n. 6. docet Silu. verb. Vfura. quæst. 19. ad fin. in primo requisito. Navar. cap. 17. num. 212. in tertia, & vltima conditionibus, & communiter omnes.

Pacisci autem potest licite illud interesse lucri cessantis quod mutuans mercator ratione mutationis amittit in negotiatione, seu mercimonia ad quam habebat pecuniā mutuata destinata. Hoc tamen addito, prædictū interesse capi ab eo nō posse, nisi à die qua lucratus fuisset cū memorata negotiatione; cū accipiatur eius loco, & sit quædam recompensatio damni, siue lucri cessantis, amissivè, ob mutationem factā. Et in his duobus requisitis includuntur, & resumuntur alia omnia à Doctoribus requisita. Nam cetera non sunt de substantia. Nec admittendam puto in praxi absolutè, & indistinctè, conditionem illam, scilicet ut non capiat totum interesse quod alias in sua negotiatione lucraturus erat, siue quod sperabat (quod idem est) sed rātū quod valet illa spes dubia. Nam primò, si habebat pecuniā ad emendum censum perpetuum: certum est posse pacisci eandem quantitatem; puta quinque pro centenariis, vel septem, & dimidium, ubi ita est vnius cuiusque iustus valor; ut est Valentia, propter fertilitatem possessionum. Si verò habebat pecuniā ad emendam possessionem: potest similiter eandem quantitatem pacisci. Nam tale lucrū regulariter terra producit; ut est tex. in Auth. de non alien. §. Quia verò. & ibi glossa, & in Auth. Perpetua C. de Sacrosanct. Eccles. docet Couar. lib. 3. Variar. cap. 10. num. 1. Causan. decis. 2. num. 10. part. 2. & decis. 13. num. 68. eodem vol. 2. Quod si habeat pecuniā ad alias negotiationes incertas, & dubias, quoad lucrum, & interesse: tunc veram puto præfatam conditionem. Et sic intelligendum, & limitandum censeo D. Tho. 2. 2. quæst. 62. art. 4. & Caiet. quæst. 78. art. 2. col. 3. & 4. Fel. dicto cap. Cū venerabi-

lis. ver. f. Intellige. in 2. de Except. Silu. verb. Vfura. 1. quæst. 25. in fin. Navar. cap. 17. num. 212. in 9. conditione, quatenus voluit non posse exigi, nec pacisci totum interesse, quod verisimiliter speratur, sed solum quantum valet illa verisimilis expectatio in dubio posita. Nam intelligendi sunt de aliis lucris incertis; & non de illis quæ sunt certa, qualia sunt prædicti census ad rationem quinque, vel amplius pro centum, secundum usum regionis. Nam tale lucrum exigi potest; ut tenet Siluest. parum sibi constans, ubi suprā. quæst. 21. & quæst. 31. Intellige ergo D. Tho. & sequaces eius; quando non potest certò sciri valor lucri cessantis, parum plus, vel minus; sed est incertus.

Et ut clarius, ac dilucidius id intelligatur; nempe aliud esse accipere lucrum pro interesse lucri cessantis, & aliud pro mutuo, distinguere inter se maximopere prædicta duo: adducam huc quoddam exemplum quotidianum. Fingamus animo esse quemdam mercatorem Valentinum qui parat iter ad nundinas Salmanticens. quæ fiunt mense Septembris, ad emendum pullos equinos, & mulos iuniores, vulgò *Potros, y Mulatos*. Sunt enim ibi optimi; in quibus solet prædictus mercator lucrari valde quotannis in dicta negotiatione, & emptione; & sic ad eam solam habet pecuniā suā destinatā. Accidit ut alius mercator velit à prædicto mercatore emerè lucrum quod verisimiliter putat lucrari. & cōueniūt circa pretium. Perspicuum est hunc contractum, & emptionem licitam esse; ex l. Si iactum retis. ff. de Action. empti. Postea paucis post diebus dicit emptor venditori si noluerit ire ad nundinas, ut det sibi mutuo pecuniā illam quam in dictam emptionem impendere debebat, & deductis ex conventionione facta expensis quas ipse venditor alias facturus erat in itinere, ipse ibit loco ipsius. & ita conueniunt. Clarum etiam est hanc conventionem licitam esse. Quia datur mutuo pecunia, idque gratis. Ecce mutuum gratis factum. Et ecce licitum interesse ratione lucri cessantis. Quia reuerā lucrum conuentum non accipit mercator Valentinus ratione mutui, sed ratione illius lucri quod alias putabat consequi ex emptione dictorum

dictorum equorum, & mulorum iuniorum.

Eadem ratione poterit quis mercator habens pecuniam ad negotiandum accipere, & pacisci lucrum à principio; dummodo habeat præ manibus mercimoniam in quam dictam pecuniam impendat; vel de certo eandem mercimoniam expectet, ex qua lucrum probabiliter speretur. Et in hoc consistit tota vis, ut possit quis recipere lucrum ex mutuo, ratione lucri cessantis. Nam non sufficit ut sit mercator, vel alias habeat pecuniam ad negotiandum, & possit eam impendere in aliquam mercantiam. Nam talis spes est inanis, & non vendibilis, nec pretio æstimabilis. Sed est necesse ut dictam mercem habeat de præsentis: vel sit ita certa, vel verisimilis, ut si vellet vendere spem lucri quam habet, inueniret emptorem; ut docet Paul. ita intelligendus in dict. l. 2. §. fin. ff. de Eo quod certo loco. quem plures secuntur, quos refert Ant. Gabr. ubi supra. num. 3. vers. Contrarium. Quod manifestè patet in prædicto mercatore Valentino. Nam si is vellet dare mutuum suam pecuniā mense Ianuarii vsque ad mensem Augusti, & vellet recipere aliquid ratione lucri cessantis, quod alias posset lucrari si eam impenderet in aliquam mercimoniam: certe esset vsura. Nam supposito quod illam pecuniā non habebat destinatam nisi ad emendos equos, & mulos in nundinis Salmanticensibus quæ fiunt mense Septembris; nullum interesse lucri cessantis prætereundum potest; cum nullam aliam negotiationem fecisset, durante illo tempore mutui; sed suam pecuniam penes se haberet otiosam in arca: & illa spes, scilicet potuisse, vel posse eam impendere in aliquam negotiationem, est aërea, & nulli vendibilis, nec pretio æstimabilis. Et in hoc casu, & similibus est intelligenda doctrina illa D. Tho. 2. 2. quæst. 68. art. 2. ad primum, quam refert, & sequitur Causalc. decis. 2. num. 28. part. 2. videlicet licet mutuans sit mercator, & solitus lucrari: non propterea posse mutuare, ut aliquam super excrecentiam recipiat ultra mutuum, sub prætextu interesse quod fuisset lucratus. Quia non debet vendere quod non dum habet. Et quod addit. *Et potest multipliciter impedire ne habeat*, intellige de aliis mercimoniis incertis; ut cum quis ha-

bet pecuniam ad emendam certam aliquam possessionem: cuius venditio est valde dubia: vel ad emendum aliquem censum perpetuum à Generali alicuius civitatis, cum vendere voluerit, & non speratur tam citò talis venditio; vel ad emendas aliquas alias mercimonias incertas, & dubias. Nam dum non sese offert venditio earum; si mutuo det pecuniam, non poterit exigere lucrum aliquod, nisi in casu qui se obtulerit opportunum. Posset tamen prædictus mercator Valentinus pacisci, ut si mutuatarius non restituerit pecuniam ante nundinas, teneatur solvere certum interesse, ratione lucri, per eum amissi in prædictis nundinis, ob pecuniam non restitutam. Nam tale interesse post moram est ubique receptum, ut docet plures quos refert Ant. Gabr. ubi supra, num. 1. & dicitur infra in 4. illatione.

Itaque ex hæcenus dictis constat à mercatore, vel quovis alio habente pecuniam alicui licite negotiationi expositam, tunc demum posse peti, & pacisci interesse, ratione lucri cessantis, cum eam mutuatur; quando propter mutuum ipse amittit alibi dictum interesse; vel saltem est verisimile ipsum lucratum fuisse. Tunc enim dicitur verum interesse ratione lucri cessantis. Quia verè cessat, vel probabiliter speratur cessaturum, & ipsum amissurum. alias secus. Vide optimè per Burla. conf. 68. à num. 11. lib. 1. & 1. tom. Commun. opin. lib. 4. tit. 22. numero 41.

3 Ex hac resolutione inferuntur, ac deducuntur plura ad praxim non contemnenda. Primo enim deducitur, si quis habeat pecuniam ad emendum censum perpetuum; & habeat præ manibus venditorem: si forte amicus ipsum roget, ut sibi mutuo det pecuniam illam; & ei soluet quotannis solidum pro libra, vel solidum cum dimidio (ut est mos Valentiae) & sic censum illum quem alias habiturus erat à prædicto venditore: posse dubio procul id facere absque ullo scrupulo; ut & docet Silu. verb. Vsura. 1. quæst. 22. & 24 Cordub. quæst. 105. etiam cum solo chirographo, & scripto privato. Quia censum non percipit ratione mutui, sed ratione interesse lucri cessantis quod alias habiturus erat ab eo qui suam pecuniam accipere volebat ad censum perpetuum.

Et

Et ita in facti cōtingentia respondi his proximè diebus. Si verò non se offerret de præſenti venditor census: non posset is statim percipere aliquid ratione prædicti interesse, donec eum haberet (vt prædixi) ab eoque die posset pacisci quòd teneretur mutuarius conferre interesse loco cēsus amissi. Quod est de mente Nauar. dicto cap. 17. numer. 212. in 5. conditione, ibi, *Vt non recipiat interesse, priusquam constet quod verisimiliter lucratus esset.*

4 Secundò deducitur mercatorem habentem pecuniam destinatam non ad hanc, vel illam mercimoniam, sed paratum eam expendere, quacumque occasione cōtingente, si sit verisimile esse euenturum posse rogatum eā mutuò dare sub interesse, moderamine adhibito arbitrio boni viri, propter incertitudinem lucri, tam in tempore, quàm in quātitate. Quia posset nō cōtingere tā citò, & posset etiam si cōtingeret non lucrari in ea. Et in isto casu loquitur, & est applicanda doctrina D. Tho. dicta quæst. 78. art. 2. ad primum, de qua suprà. Si verò nullæ merces sperentur pro eo tempore: non poterit aliquid recipere. sed pacisci, & stipulari poterit, nempe si venerint, quòd soluet interesse ab eo die, pro vt suprà moderatum. Idem putarem de habente pecuniam ad emendam aliquam bonam possessionem. Nam non est certum quando id contingat. Quod est valde notandum pro his qui in paruis villis commorantur, vbi rarò contingunt merces ad impendendas in eas pecunias; maxime si extra dictas villas non soleāt eas expendere. Nam præfati vix poterunt in illo casu recipere interesse ex mutuo, ratione lucri cessantis, cū nullum fermè amittant. Et sic puto plura mutua esse vsuraria, cū duo requirantur in dicta specie ad excusandū quem ab vsura. Primum, vt is qui mutuò dat pecunias, habeat eas expositas ad lucrum, & mercaturam. Secundum, vt propter mutuum factū amiserit lucrum vel certum, vel verisimile.

5 Tertiò deducitur, in hac specie de qua agimus, posse peti certum pro incerto, id est, deduci in pactum certum lucrum pro incerto sperato, vt in exemplis suprà relatis, licet regulariter sit contra; vt in l. Cū quis decedens. §. Codicillis. & §. Titia. ff.

de Legat. 3. & l. Qui testamentum. ff. de Probat. & docet Couar. vbi suprà, illatione 7. & alii quos refert Soto. dicto artic. 3. conclus. 4. Quod est notandum. licet D. Tho. dicta quæst. 78. art. 2. ad primum, contrarium sentiat. Sed intellige, vt per Silu. verb. Restit. 3. nu. 9. ad fin.

6 Quariò, deducitur prædictum lucrum deberi in vtroque Foro, etiam si non sit conuentum, quando mutuarius est in morā restituendi mutuum; dummodò mutans haberet illas pecunias mutuatas ad negotiandum, vel rem aliquam fructiferam emendam; & se obtulerit occasio post dictā moram negotiandi cum illis; vel aliàs lucrum aliquod amiserit, vel damnum senserit, aliàs non poterit illud lucrum petere; nec mutuarius ad id tenebitur. Ita notat Couar. vbi suprà, numer. 5. & Cordub. dicta quæst. 105. Itaque interesse ratione lucri cessantis, nec in Foro exteriori, nec in interiori debetur ante moram, nisi sit conuentum à principio mutui; licet reuerà se obtulerit occasio illud lucrandi. Ratio est, quia durante tempore ad restituendum mutuum nulla iniuria fit mutuanti ex retentione mutui; licet aliàs lucrum ob id amittat. Quia in id sponte consensit; & agenti, & consentienti nulla fit iniuria. Idē docet Soto dicto lib. 6. de iust. quæst. 1. art. 3. §. Verumtamen. Post moram verò, (Intellige culpabilem) & terminum datum ad restituendum; licet tempore mutui nihil sit dictum, nec conuentum: si tamen amisit aliquod lucrum, tenebitur mutuarius illud soluere, & refundere, ac refarcire. Quia mora eius non debet officere commodis alicuius, maxime benefactoris eius; tum ne mutans dispendium patiatur, vnde præmium consequi meruit, vt dicit tex. in cap. 2. de Fideiussor. & ita tenet Sot. lib. 6. de iust. & iur. quæst. 1. art. 1. ante fin. vers. Sed dubium. Dicit communem Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 8. quæst. 7. num. 1. & 4. & probatur in l. 3. §. fin. ff. de Eo quod certo loco. & l. Si commissa. ff. Rem ratam hab. idem Couar. 2. par. cap. Quamuis. §. 5. num. 4.

Hoc tamen prætereundum non duxi in Regia Audientia Barcinonensi condemnari rei debitores ex quocumque credito, dummodò fuerit liquidum, & non ex mutuo, ad solutio-

solutionem, siue restitutionem crediti, vnā cum interesse à die motę litis, ad rationem quinque pro centenariio, nullo habito respectu an actor sit solitus lucrari, nec ne. Quę praxis obseruatur vel in pœnam non soluentis, vel non restituentis, vel (quod verius videtur) propter moram ob quam debetur vfura. l. Cum quedam. 18. §. Si pupillo. ff. de Vfur. l. 2. C. eodem. glossa fin. in l. Qui semisses. §. Quasitum. ff. eodem Soc. vbi supra. licet Paul. in l. 2. ff. de Reb. cred. dicat prædicta procedere de iure Ciuili, & de iure Canonico, nec ante moram, nec post moram deberi, nec exigi posse interesse in mutuo. Sed obserua non loqui Paul. de mora iudiciali, sed extra iudiciali. Et sic non obstat prædicta praxi Barcinonis. Fallit etiā Dicitum Paul. in mercatore, cui post moram obtulit se occasio lucrandi aliquid; iuxta not. sup. isto num. 6. in prin.

7 Quinto deducitur in aucupatore, venatore, piscatore, & mercatore nullum considerari interesse propter incertitudinem talium mercimoniorum; vt docet Rom. sing. 637. incipit Tu habuisti. Boer. in Additione ad Din. in Rubr. de Regul. iur. lib. 6. littera A. iacob. Nouel. post reg. Duē. reg. 46. verb. Interusurium. Benau. Stract. in tract. de Mercat. num. 5. Caual. decis. 2. num. 30. part. 2. vbi dicit se dictum casum in contingentia facti habuisse. Vnde si tales mercatores dent mutuo pecunias quas prædicta negotiationi expositas habent: nec ante moram, nec post moram possunt aliquod interesse, ratione lucri cessantis, pacisci propter incertitudinē probabilem quę habetur circa lucra talium mercimoniorū. Quod est valde notandum in exemplum ad alia similia lucra valde incerta. Sed vide Silu. verb. Restitutio. 3. num. 9. vbi in quodā casu simili sentit contrarium. Loquitur tamē de malæ fidei possessore.

8 Sexto deducitur multo minis prærendi posse aliquod interesse ab eis qui habent suas pecunias non ad negotiandum; sed ad necessitates domorum suarum futuras, forsitan contingentes; vel (quod peius esset) ad eas mutuandas sub vfuris, seu dato aliquo interesse. Nam si hi eas mutuo dent, nullo modo possunt aliquod lucrum capere, vel pacisci ratione interesse quod forsan

possent lucrari, si dictas pecunias alicui darent ad censum perpetuum, emendo aliquod censuale, vel eas impendendo in alias mercimonias. Nam cum non habeant eas ad id expostas: nullo iure possunt aliquod lucrum pacisci; cum nullum amittant, secundum Nauar. dicto cap. 17. num. 212. ad fin. vers. Et quod non possint. Silu. verb. Vfur. 1. quæst. 25. & probatur in l. Si sterilis. §. Cum per venditorē. ff. de Action. empti. vers. Neque enim, si potuit. Per quem text. dicit Soc. consil. 156. numer. 9. vol. 2. non haberi rationem lucri à nō solito negotiari; & docet glossa recepta in l. 2. §. fin. verb. Solebat. ff. de Eo quod certo loco Possent tamen pacisci, si dum eas non restituerint, patiantur aliquod damnum in bonis suis. putā emendo carius triticum pro prouisione domorum suarum, vel accipiendo aliquas pecunias sub vfuris, vel ad cambium, vel imponendo super bonis suis aliquod censuale perpetuum pro solutione alicuius debiti, vel vendendo vilius possessionem aliquam ad subueniendum alicui necessitati sibi contingenti, vel alias quomodocūque; teneretur illud refarcire, vt docet Silu. verb. Vfur. 1. quæst. 25. Quia ad tale damnum refarciendum non requiritur vt mutuans sit mercator, iuxta dictam glossam receptam in l. 2. verb. Solebat. de eo quod certo loco, & facit cap. Peruenit. de Fideiusor. & cap. Si quis Clericus. 12. quæst. 2. Idem docet Couar. dicto numer. 5. addens deberi etiam in conscientia prædictam interesse ratione damni emergentis si contingat post moram, licet pactum de hoc factum non sit tempore mutui, quamuis Silu. contrarium sentiat, & malē, vbi suprā, quæst. 26. in fine.

9 Septimo deducitur, habentes apothecas specierum, aromatum, librorum, pannorū, & aliarum mercium, & eas vendentes creditō cum omnibus vtensilibus, mobilibus, & instrumentis apothecæ vnā cum nominibus debitorū ad tot annos. putā septem, vel decem, cum pacto vt interim sibi soluantur septem, vel octo pro centenariio, ratione interesse lucri cessantis quod interea amittunt, & lucrari consueuerant, deductis expensis, & labore quę impendebant: & vt vno quoque anno soluantur tot scuta de sorte

de ſorte præcipua; & in omni ſolutione dicti crediti detrahatur pro rata de dicto lucro. Et aliquando fit dicta venditio ſub palleamento ſocietatis, æſtimando prius merces, promittenteque emptore habere in ſocium ipſum venditorem, necnon & capitale ſaluum in fauorem eius. Et ut durate tempore ſocietatis nõ teneatur emptor quotannis reddere rationem adminiſtrationis, ſoluat pro lucro incerto quolibet anno certum quid, deducta ex ſorte, pro rata, parte lucri. Deducitur aperte tales venditores committere uſuram. Primò, quia in effectu pretium æſtimatum de apotheca dant mutuò emptoribus; & ex ſola dilatione temporis ad ipſum ſoluendum, percipiunt illud lucrum quod eſt illicitum, & uſurarium, ex cap. In ciuitate. cum ibi notatis, de Vſur. Naua. capit. 23. numer. 82. D. Thom. 2. 2. quæſt. 78. artic. 2. ad ſeptimũ. Silueſt. verbo Vſura. 2. quæſt. 1. §. 3. & 4. ubi dicit talem contractum eſſe uſurarium in Foro anime, licet non quoad Forum exterius. Secundò, quia illud pretium non poteſt venditor apothecæ habere ad præſens ab alio. Aliàs enim non vendidiſſet merces creditò & conſequenter ex prædicta dilatione nullum poteſt pretendere intereſſe ratione lucri ceſſantis, cum nullum lucrum acquirere poſſet alibi cum illa pecunia quã non habet, nec habere poteſt, ut docet Silu. verb. Vſura. 2. quæſt. 1. §. 1. contra magiſtrũ Raphaël. de Pomafio qui contrarium conſuluerat.

Quòd ſi dicas pati damnum, ſeu intereſſe ex prædicta venditione, ſcilicet omne illud lucrum quod lucrabatur habendo dictam apothecã, & nõ videri cõueniens gẽmptor habeat merces, & corpus apothecæ, & illius fructus, & lucrum; & ſic rem, & pretium, contra l. Curabit. C. de Action. empt. Corpus enim illud apothecę producit fructus laborando, & exercendo ſe in eo apothecario, ſeu mercatore, quos percipere deſinit à die venditionis dictæ apothecæ, & eos lucratur emptor.

Huic tuæ obiectioni ſic reſpondeo, Illos fructus percipit pharmacopola, non ex ipſo corpore apothecæ, quod de ſe infructiferum eſt, ſed ex labore ſuo quem in il-

lud impendebat. Cum ergo iſte labor iam ceſſet, vendita apotheca, ex parte ſua: nullo modo poteſt ipſum vendere ipſi emptori. Eſſet enim exigere lucrum ex labore emptoris; quod periniquum eſt. Et ſic non obſtat dicta l. Curabit. Quia ibi prædium erat ex ſe fructiferum; & ob venditionem ipſius, venditor carebat dictis fructibus, & emptor eis fruebatur vnã cum pretio prædii. Quod longè diuerſum eſt à noſtro caſu. Adde in confirmationem quæ dicemus infra Dif. 13. Et ita abſque vlla hæſitatione tenendum puto, licet Caua. deciſ. 13. per totam par. 2. poſt Rimini. iun. conf. 177. vol. 2. defendat prædictum contractum à ſuore, dicatque ita fuiſſe pronuntiatum in fauorem cuiusdam clientuli ſui in cauſa appellationis, licet in prima inſtantia habuiſſet ſententiam contrariam, iuxta eam quam nos defendimus. Eius enim rationibus ſatis ex ſuprà dictis reſponſum manet.

Nec obſtat quòd vltimò ait dictus Caua. numer. 66. ita etiam iudicatum eſſe Papiæ, & Mediolani anno 1582. de locatione facta per quemdam ſpeciarium de tota ſua apotheca, cum vaſis, domo, & medicinis, & aliis rebus quæ in dicta ſpeciariz aſſeruabantur, & reperiabantur, alteri ſpeciarario, cum æſtimatione rerum; & pacto, quòd finita locatione deberet præſatam apothecam cum dictis rebus æſtimatis, & inventariatis reſtituere; & etiam tales locationes eſſe frequentes in dictis ciuitatibus. Nã reſpondeo in dicta locatione licet periculum rerum apothecæ ſit conductoris ex vi æſtimationis, & numerationis ipſarum factarum, & ſic in hoc tranſcendat dictus contractus terminos locationis, cui proprium eſt pertinere periculum rei locatæ ad ipſum locatorem: nihilo minus manere locationem, quia ſic actum eſt inter contrahentes, quemadmodum dominus habet dominiũ ſuper deposito facto de pecunia non conſignata in ſacculo, ſed numerata. Quia licet dominium talis pecunię tranſierit in depositarium vigore dictæ numerationis, per textum in l. Lucius. 1. & l. Die ſponſaliorum. §. Qui pecuniam ff. Deposit. & l. Quod ſi ab initio ff. de rebus credi. nihilo minus manet depositum. Vnde

Qq

cum

cum in dicto contractu maneat locatio; de cuius natura est vt soluatur aliquid pro locatione: merito ibi cessat omnis vfura quæ solummodo committitur in contractu mutui realis, vel virtualis. At in prædicta venditione apothecæ est virtuale, & palliatum mutuum, vt supra ostensum est. & idedò aliter de eo dicendum omnino est.

In prædicta tamen specie libenti animo concederem (si venditor apothecæ quasi coactus, & precibus victus vendidisset dictam apothecam. cum alias non haberet animum eam deferendi, sed ob aliquam commoditatem emptoris id faceret) tunc utique posse pacisci illud lucrum quod gratia emptoris amittit, taxando, & moderando ipsum arbitrio boni viri. quamuis melius faceret ineundo cum eo societatem ad omne lucrum, & damnum; vel faciendo aliud instrumentum de asscurando capitali æstimato, secundum cautelam quam tradit Nauar. cap. 17. num. 254.

De mutuantibus autem pecunias, accepta aliqua possessione in pignus, & faciendo

contractum palliatum emptionis cum pacto de retrovendendo minori pretio iusto; vt sic interim percipiant fructus rei pignoratæ, iuxta cap. Illo vos. de Pignor. cap. Ad nostram. de empt. & vendit. nihil hic agendum puto; cum contra tales contrahentes non minus iura insurgant, quàm contra vfurarios eisdem pœnis eos afficiendo. Consule Bero. numer. 25. & Anto. de Burg. num. 45. in dicto capit. Ad nostram. Covar. lib. 3. Variar. capit. 9. Cagnol. in l. 2. C. de Pacti. inter empt. Roland. à Valle consil. 40. & 96. volum. 2. Anton. Gom. 2. tom. capit. 2. Octau. decif. Pedam. 35. numer. 9. & decif. 65 & 137. Guidonei Pap. quæst. 516. Nauar. cap. 17. num. 247. Causal. decif. 1. & 2. part. 2. Iul. Clar. verb. Vtura. Auend. de Exequend. mandat. 2. par. capit. 29. Sotum lib. 6. de Iusti. quæst. 1. Tiraquel. de Retra. tit. 2. in princip. numer. 26. Conan. lib. 7. Commentar. capit. 9. Menoch. de Arbitr. lib. 1. quæst. 17. numer. 7. Faciunt notata infra Differentia 5.

SVMMARIVM.

V SVRAE nauticæ, vel traiectionis, an sint licitæ.

DIFFERENTIA QVARTA.

VSVRAE nauticæ, vel fenus pecuniæ traiectionis licitè recipiuntur in Foro exteriori, vt patet per totum tit. ff. & C. de Nautico feno. adeò vt pro tali pecunia traiectionis de iure civili permittantur vfuræ, etiam immoderatæ; vt probat text. in l. fin. C. de Nauti. feno. quamuis alias regulariter tales vfuræ non permittantur. l. Eos. C. de Vfur. l. Improbum fenus. C. Ex quib. caus. infam. irroge. & hoc etiam casu ex pacto nudo iure civili vfuræ debentur. l. Periculi pretiū. ff. de Nauti. feno.

Est autem pecunia traiectionis quæ datur, & mutuatur trans mare vehenda, ne eodem in loco consumatur; cuiusque creditor periculum suscipit. l. 1. & 3. ff. de

Nauti. feno.

In Foro verò interiori, & animæ, præfata vfuræ non sunt licitæ, secundum Anchar. Hostien. & Ananiam in capit. Nauticanti. de Vfur. secundum quos etiam de Iure Canonico præfatus titulus de Nauti. feno. est correctus. sequitur Nauar. dicto capit. fin. numer. 4. pag. 54. & Valasc. consultatione 18. numer. 6. ad fin. qui numer. 7. aduertit ex Nauar. loco proximè citato, pagin. 56. eàtenus illum titulum esse correctum, tam in Foro exteriori, quàm interiori; quatenus pecunia recipitur ab asscuratore pro mutuo. secus si recipiatur potissimum pro asscuratione sine respectu mutui. Pro quo vide notata supra sub verbo Pœna. Differentia 20.

SVM-

SUMMARIVM.

EMENS fundum cum pacto ut vendens non possit illum redimere, nisi post aliquot annos; an committat vfuram. Fructus pignoris debent computari in sortem.

DIFFERENTIA QUINTA.

EMENS fundum, vel censum, aut certas frumenti mensuras annuas, cum pacto ut non liceat venditori eas redimere, nisi post lapsum certum tēpus: talis emptor securus est quoad Forum exteriorem à poena vfurarium; nō iam alia simul concurrerent cum prefato pacto, ad vfuram præsumendam. Ita Panor. conf. 76. col. 1. lib. 1. & conf. 69. lib. 2. Bald. cap. 1. de Feudo dato in vicem lega. commis. col. 2. vers. Quæro de quibusdā. Cepola de Simulatione contractus. præsumptione 10. Iason consi. 153. lib. 4. Tiraquel. latē de Retractu. conuent. §. 1. gloss. 2. numer. 70. 71. & 73. dicens plerofque ita testari. Et secundum hanc opinionem sæpe fuisse iudicatum in Senatu supremo Lusitano tradit Valaf. Consult. 41. in fine part. 1. Et ita passim tales contractus à pluribus sine vllō scrupulo fieri videmus.

In Foro verò conscientie contrarium est tenendum; nempe talē contractum esse vfurarium. Constat enim præfatos contractus fieri solere à venditoribus, quia mutuo pecuniam sibi tunc necessariam habere non possunt. Et ideo inuiti tradunt rem venditam quasi in pignus, dum eam non retrahunt, sperantes brevi illo tempore præfixo

eam redimere. Vnde in effectu, & intentione, solummodò dant fundum emptori in pignus. At fructus pignoris non possunt percipi non computando eos in sortem. l. 1. C. de Pignor. actio. Et ideo hac ratione ita tenet Henriq. Boic. in capit. In ciuitate. in fin. de Vfur. Host. & Ioan. And. in cap. Ad nostram. de emptio. Lauren. Rodolph. in capit. Consuluit. de Vfur. 2. par. quæst. 61. Lanfranc. in Clement. Dispensiofam. col. pen. de ludi. Bal. conf. 487. lib. 1. & consi. 114 lib. 3. Guid. Pap. in tract. de Contractu illicito. num. 26. & decisione 516. & sing. 477. Imol. conf. 25. Paris. de Contract. quæst. 50. quos refert, & sequitur Alua. Valaf. loco superius citato, dicens semper se in consulendo secutum fuisse hanc opinionem, coactum lege Ordinamēti lata à Rege Alphonso 11. Castellæ tit. 2. lib. 8. vbi aperte disponit contractum venditionis cum pacto reuendendi post certum diem, censendum esse vfurarium, si appositā sit expressa conditio de lucrands fructibus rei venditæ ab ipso emptore, dum res vendita non redimitur. Ratio est, quia tunc emptor percipit certum lucrum rei ita venditæ, vltra sortem. Merito igitur censendus est vfurarius. Sed nō ob primā rationē per not. inf. Dif. 7.

SUMMARIVM.

EMENS fundum pretio iniusto, non est tutus, tamen si in scriptura dicatur illud plus reā mitti gratis à venditore.

DIFFERENTIA SEXTA.

EMENS fundum; puta centum ducatis, qui tamen valebat 180. cum pacto de retrouendendo, & in instrumento faciens apponi, à venditore donari omne illud plus, si quid amplius valeret: hic emptor securus est, & tutus quoad Forum exteriorem; quia rescindi

contractus nō poterit tamquam vfurarius, & simulatus propter præfatam clausulam.

At in Foro interiori secus dicendum est, secundum Bal. qui ita consulit consi. 42. incip. Quidam Petaritus. quem refert, & sequitur Cepol. in tract. de Simula. contrac. num. 46. ad fin. dicens notandum, quia ha-

Q99 2

buit

buit de facto. & ratio potest esse (licet nullam ipse adferat) quia reuerà illa donatio est simulata, & inuitè, ac stylo ad verborum demulsiōem facta. Nihil enim minùs excogitauit venditor, quàm vltro præfatam donationem facere. Faciunt dicta suprà verbo Venditio. Differentia 1. vers. Amplia

secundò. Conferunt dicta sub hoc verbo Differen. 2. & tradita per Castad. decis. vnica in tit. de Emptione, & venditione. & Pinel. l. 2. C. de Rescindend. vendi. 1 par. capit. 2. à num. 10. & in 1. tom. Communium opinio. lib. 4. tit. 30. num. 31. & 38.

SVMMARIVM.

VENDENS fundum cum pacto de retro- uendendo; sed palliatè, & cum intentio-

ne pignorandi tantum; an committat vsu- ram.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

VENDENS fundum iusto pretio cū pacto de retrouendēdo; sed cū intentione simulationis contra- ctus. Quia scilicet in veritate non habet animum vendendi, sed pignorandi fundum ipsum, dum aliunde quærit pecunias ad ipsum redimendum. Iste venditor quoad Forum exteriorem securus est, licet sint contra eum probationes, & testes de prædicta eius intentione. argu. eorum quæ docet gloss. margin. verb. Malè agere. in c. Consuluit. de Vfur.

Ratio est, quia prædictus Forus non iudicat, nec punit peccata cogitationis; vt habes suprà verb. Peccatum. Diff. 7. Prætereà ad præfatum Forus debent concurrere simul emptor, & venditor cum illa mala intentione, vt possit contractus damnari, secundum Cepol. de Simul. contr. n. 90. ad fi.

At quoad Forum conscientie non est securus. Quia præfatus contractus vèditionis est illicitus, simulatus, & vsurarius, propter eius deprauatam intentionem, secundum Cepol. suprà num. 92. cum sequent. Conferunt tradita suprà Differentia 1. ad finem.

Sed contra in principio dicta facit quod tradit idem Cepol. ibid. dict. n. 92. vers. Sed ego arbitror. vbi dicit in prædicto casu, si emptor nesciuit præfatam malam intentionem venditoris, nec fuit in culpa ob eius ignorantiam, posse, si voluerit, agere contra venditorem ad rescissionem cōtractus

tamquam simulati. argu. 1. Et eleganter. in prin. ff. de Dolo. & in l. Iulianus. §. Si quis colludente. ff. de actio. empt. & per not. per Bal. in l. 1. vers. Sed hic quæro. C. Plus vale. quod agitur. & sic videtur etiam in Foro exteriori non esse securum dictum venditorem.

Verumtamen durum mihi videtur sola mala intentione vendentis infici contractū, & fieri vsurarium. argu. eorum quæ diximus verb. hereditas. Diff. 11. n. 5. & 6. & verb. Peccatum. d. Differentia 7. Nec obstant dicta suprà, verb. Simonia. Differentia 8. num. 2. Quia alius casus est ille, disetaneus ab isto. Prætereà si venditio facta fuit iusto pretio, vt supponit Cepola: quomodo potest dici contractus simulatus, & illicitus? Et si sola illa intentio venditoris sufficeret ad inficiendum cōtractum: profectò nullus consimilis contractus esset securus, cum solus Deus sit scrutator cordium, & posset venditor quotiescumque voluisset dicere se habuisse tempore venditionis dictam prauam intentionem, vt sic defraudaret emptorem fructibus, Quare tene contra, per notata à Soto lib. 6. de iusti. quæstione 1. artic. 4. col. 11. §. Quarto modo. nisi cum dicta mala intentione concurreret paruitas pretii; per cap. Ad nostram. de Empt. & tradita per Couar. lib. 3. Resolut. capit. 8. numer. 4. Quo in casu in vtroque Foro erit cōtractus vsurarius.

SUMMARIVM.

VSVRARIVS mentalis tantū, non punitur in Foro exteriorē. Secūs in interiorē.

DIFFERENTIA OCTAVA.

VSVRARIVS mentalis tantū, non punitur in Foro exteriori: & ideò nō cōpellitur ad restitutionē vfuræ, vt probat tex. in cap. In ciuitate. de Vfur. iuncta gl. verb. Malē agere. in cap. Consultuit. eod. tit.

At in Foro animę punitur tamquam verus vfurarius; nec non compellitur accepta vltra fortem, restituere, ex eod. c. Consultuit. & dict. gl. fin. ibid. & tetigimus suprà verb.

Simonia. Differentia 8. Quod quomodo intelligatur, declarat optinē Soto lib. 6. de iusti quæst. 1. artic. 4. §. Restat. Debet enim cum praua intentione concurrere datum quid, vltra fortem, ratione mutui, aliās non sufficit sola intentio praua accipietis, si datum illud fuit gratiosum, & non ratione mutui. Quia tunc nec danti, nec pauperibus tenetur ea restituere, per not. verb. Venditio. Differentia 8.

SUMMARIVM.

EMENS fundum minus iusto pretio, si eundem dederit in emphyteosim venditori, debet eū tradere pro rata pretii soluti.

DIFFERENTIA NONA.

EMENS fundum, verbi gratia centum ducatis, qui aliās valebat 150. si eundem fundum eidem venditori locauerit, seu in emphyteosim dederit, pro pensione, vel sicut iuxta valorē dictorum 150. ducatorum: in Foro exteriori ad nihil tenetur; quia licita est locatio.

Secūs verò est in Foro conscientię; secundum quem debet haberi respectus ad pretium acceptum per ipsum venditorem. puta ad prædictos 100. ducatos, & non ad 150. Ita tenet sing. Cepol. de Simul. contra. nu. 34. & 94. nullam reddens rationem diuersitatis inter vtrumque Forum; neque il-

lud probat aliquo iure, vel ratione, vel auctoritate Doctorum.

Et cogitanti mihi super ratione diuersitatis, occurrit præfatum contractum esse instar illorum qui vulgo dicuntur *Moatras*. Nam sicut in his moatris mercator vendit rem pretio riguroso; & ab eodem emptore eandem rem vili pretio postea emit: ita in nostro casu emptor emit rem vili pretio, & eandem locat eidem venditori pretio riguroso. Vnde videtur dicendum, sicut moatras sunt in Foro conscientię damnatæ, vt diximus sup. verbo Negotiatio. Differen. 2. ita pariter esse præfatum contractum.

SUMMARIVM.

VIDVA, an possit recipere certum quid, dum dos sibi non soluitur.

DIFFERENTIA DECIMA.

IN quibusdam Regnis, & ciuitatibus; vt Neapoli, Aquilæ, & aliis, est consuetudo, seu statutum, disponens vt donec dos restituatur ipsi viduę; soluantur quinque, vel septem pro cētenario. De prædicta consuetudine testatur Afflict.

decisione 284. in prin. & Viuius in primo tom. Communium opin. lib. 5. tit. 12. Solut. matr. n. 112. aliās est p. 440. opin. 73. & Jacob. de Graff. in suis decis. lib. 2. c. 106. n. 4.

Sed præfatam consuetudinē non esse tuā; nec seruandam in Foro conscientię, pro-

bat Clemen. 1. de Vfur. & ibi Ioan. de Lign. & melius Ordin. Portug. lib. 4. tit. 67. §. 1. ad fi. & tenet Bal. in l. Eos. C. de Vfur. per text. ibi. & Ioan. de Imol. & ceteri omnes in l. In insulam. §. Vfur. ff. Solut. matrim. & dicit communem Roch. de Curt. in capit. fin. de Consue. quæst. 1. num. 18. & Hieron. Alba conf. 6. num. 21. & conf. 19. num. 13. Ias. in §. Fuerat. num. 9. Inst. de Actio. Plotus in l. Si quando. num. 470. cum sequent. & nu. 861. C. Vnde vi. & habetur. 1. tom. Commu. opi. vbi sup. nu. 95. & lib. 4. tit. 22. num. 27. & 28. Adde Coua. lib. 3. Resol. c. 1. n. 3. vers. 6. Afflict. decis. 184. Panor. conf. 39. à nu. 3. lib. 2. Barbo. 2. p. l. 2. in princip. ff. Solut. mat. n. 43.

Bal. verò sibi cōtrarius in l. Si præterea. C. de lute dot. & Roch. d. q. 1. n. 19. tuentur cōtrarium. immò dictā cōsuetudinem obseruari sine peccato. Idē post plures alios tenet Card. in Clem. 1. de Vfur. & Graf. vbi sup.

Quid igitur tenendū in tanta varietate opinionū? Certē cū prædicta quātitas, quinque vel septē pro cētenario accipi nequeat, nisi ratione interesse lucri cessantis, vel dāni emergentis: recurrendum est ad ea quę resoluius sup. in Dif. 3. & docet optimē Rebel. de Oblig. Iust. 2. p. lib. 6. q. 11. n. 12.

Sed offert se mihi dubium circa hoc, non

contemnendū. Videmus tutores non cōparantes prædia ex pecuniis pupillorum, teneri in vtroque Foro ad vsuras ratione tarditatis, seu lucri cessantis l. Tutor. §. Si post depositionem. ff. de Admini. tuto. Panor. in cap. Conquestus numer. 8. in 12. casu. de Vfur. licet alias pupilli nō sint mercatores, nec ni ipsos concurrant conditiones quas tradidimus Differ. 3. pro iustificatione dicti interesse lucri cessantis. Si ergo dicti pupilli possunt licitē percipere præfatas vsuras: quare non etiam poterunt eadem recipere miseræ viduæ pro tarditate solutionis suarum dotum? Cogita. Sed posset responderi iura, & leges præcipere tutoribus ne habeant pecunias pupillorum otiosas, & sic eos compellunt vt sint quoad hoc mercatores, habentes dictas pecunias expositas ad lucrum. Nō mirum ergo si pupilli licitē accipiant interesse earum: cū tutores sint loco illorum. quæ ratio cessat in viduis.

Hinc collige non posse creditorē non solutum negotiari accipere aliquid à debitore moroso, ratione morę. quicquid dicat Graff. sup. n. 7. malē allegādo pro se Silu. & alios. quamuis in Foro exteriori secus sit, per l. Cū quidam. 17. ff. de Vfur. infer ad notat. inf. in Dif. 13.

SUMMARIVM.

FENERARI *hostibus an sit licitum.*

2 Captiui Saracenorum, an possint bona eorū furari.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

CHRISTIANI degētes apud Turcas, seu Saracenos, vel commorantes cū Iudæis: si dederint ipsis pecunias aliquas mutuo sub vsuris; tuti sunt in Foro exteriori. adeò vt non desint quamplurimi, sique eximii Doctores, qui teneant etiā quoad Forū animæ tutos esse; vt tradit gloss. 1. in cap. Ab illo. 14. quæst. 4. Hosti. in capit. Salubriter. de Vfur. Panor. in cap. Post miserabilem. num. 5. de Vfur. Roma. sing. 269. Soci. reg. 3. num. 29. Hippol. in l. 1. §. Præterea num. 34. ff. de Quæstio. Carreri. in tract. de Hæreti. num. 10. & alii quos refert Viui. opinione 1051. & habetur 1. tom. Commun. opin. lib. 4. tit.

22. num. 72. Qui omnes tenent licitē posse Christianos contra hostes vsuras exercere; ita intelligentes illud Deuteron. 23. 19. *Nō fenerabis fratri tuo ad vsurā pecuniam, &c. sed alieno, id est hosti.* Fundantur etiam hac ratione; quia si licitē possumus contra eos bella mouere, & bona eorum occupare: fortius licebit vsuras contra eos exercere.

Sed certē hæc opinio in Foro conscientie nullo modo est tenenda; quia omnes, etiam infideles, & hostes fidei tenemur diligere, iuxta parabolam illam Domini Luc. 10. 30. *Homo quidam descendebat ab Hierusalem, &c.* Per quam constat perspicue teneri omnes homines habere quasi proximos.

ximos, & fratres. præsertim attenta perfectione Euangelii ad quam omnes vocantur. Et hanc partem contra dict. gl. tenent post alios Ioan. de Anan. & Bero. in cap. 1. num. 114. de Vfur. vbi dicit communem. Refert, & sequitur Viui. loco supra citato: vbi alios citat.

Nec obstat illud Deuteron. Quia vt dicit noster Diony. ibid. ex D. Tho. 1. 2. quæst. 105. & ex Guillelmo lib. de Fide, & legibus. textus ille loquitur permissiuè tantum. Propter nimiam enim auaritiam Iudeorum mittebatur illis fenerari cum extraneis; sicut etiam vt possent dare libellum repudii. Et hoc tum ad pellenda maiora mala ab eis; ne scilicet homines suæ cognationis, & legis, per vsuras grauarent. Tum vt magis pacificè erga extraneos se haberet, à quibus quæstum consequerantur.

Præterea non obstat tex. ille D. Ambrosii.

SUMMARIVM.

MONTES pietatis, an sint liciti.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

MONTES pietatis esse licitos in Foro exteriori, cōmunis vsus, & obseruantia multarum ciuitatum Italiae, & aliorum Regnorū comprobatur.

In Foro verò conscientiae, non esse licitos tenere Scotus in 4. dist. 12. quæst. 2. Caiet. tom. 2. opuscul. tract. 6. Armilla. verb. Vfur. num. 48. Sot. lib. 6. de iust. quæst. 1. art. 6. eo quod aliquid plus recipitur ultra sortē, & expensæ quæ fiunt per eius officiales, non sunt propter mutuatarium, sed propter mutuantem.

Contrariam verò, nimirum esse licitos in vtroque Foro, tenet Medina de vsura. Nauar. eod. comment. à num. 60. & in Man. cap. 17. num. 213. & conf. 17. de Vfur. & post Tabien. Pisan. & Roselan. Latè probat Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 8. quæst. 13. à num. 3. dicens contrariam, vt falsam,

dist. cap. Ab illo. quo nitiur gl. ibid. itemque qui eam sequuntur. Quia in effectu est intelligendus sicut cap. 1. de Feud. & cap. 1. de Viur. videlicet posse exigi vsuras ab hoste, rem nostram violenter occupante. Ita S. Antoni. 2. part. tit. 1. cap. 7. §. 2. & Maior dist. 15. quæst. 29. & Medin. in tract. de Acquis. per vsuram. §. Ad tertium argumentum. qui etiam hoc modo intelligunt locum Deutero. supra citatum.

Vltimo non obstat ratio illa, nimirum si licitè possumus gladio cōtra hostes fidei militare, & bona eorum occupare. Ergo &c. Quia resp. à Principibus Christianis, auctoritate summi Pontificis, benè posse bella moueri contra hostes fidei: non autem licere particularibus eorum bona occupare tempore pacis; nec similiter eis fenerari, cum vsuræ sint iure naturali prohibita.

& minimè tutam, esse reiiciendam, cum Leo. X. in Concilio Lateran. Sessione 10. dictos montes pietatis approbauerit, & in eos qui contrarium prædicare, aut disputare; hoc est, disputando asserere verbo, aut scripto ausi fuerint, excommunicationem latè sententiæ pronunciauerit. Eosdemque à Paulo 2. Xyxo 4. Inno. 8. Alexandro. 6. aliisque prædecessoribus suis approbatos fuisse non solum attestetur, sed etiam prædicatione, indulgentiarumque concessione, vt dignos, commendet. Sumptus enim quos faciunt sunt pro eorum impensis, & conseruatione, absque lucro eorundem montium.

Idem dic de horreis publicis oppidorum, institutis ad mutuanda frumenta egētib; de quibus agit Paul. Comitol. lib. 3. Resp. mor. quæst. 35.

SUMMARIVM.

VENDENS rem fructiferam ad creditum cum annua pensione, dum pretiū sibi non soluitur, an sit tutus in conscientia.

Vel an debitoria cum responsione interesse, sint licita.

DIF.

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

IN Regno Valentiaē passim sine vllō scrupulo practicatur. l. Curabit. C. de Actio. empti. quatenus habet licere venditori recipere vsuras pretii nō soluti, quando vendidit, & tradidit rem fructiferam; vt vineam, domum, vel possessionem aliquam seu prędium ad creditum, dum pretium ei non soluitur. In qua specie faciūt cōtrahētes quedā contractū vēditionis, vulgō dictū Debitoriū, cum responsione interesse, mediante scriptura publica, per quam emptor obligat se ad soluendam annuam pensionem secundū proportionem, & valorem pretii conuenti, ad rationem septem cum dimidio pro centenariō. Sicut si crearetur, seu emeretur censuale, seu annuus census, de quo inf. Differ. 18. Hic contractus reputatur communiter licitus, saltem in Foro externo. Nam cū emptor capiat fructus rei emptæ, & eis fruatur, pretio non soluto: videtur æquum vt etiam vēditor qui nec habet rem, nec pretium, percipiat aliquid æquiualens ratione fructuum quibus caret. aliās non esset equa fors vtriusque contrahentis. Hanc rationē sensit d. l. Curabit. dum inquit ratione fructuum per emptorem perceptorum, etiam si nulla mora intercesserit, vsuras pretii fuisse generatas. Et dispositionem dict. l. Curabit. esse æquam, & iustam tradit Gomez lib. 2. Resolut. cap. 2. num. 111. & Couar. post alios. lib. 3. Variar. cap. 4. numer. 5. & Angel. verb. Emptio. nu. 5. eam ampliāns, etiam si venditor seruare deberet pretium in arca. Fundamētum principale Couar. vbi sup. est, quia in effectu prædicta venditio non est simplex, & perfectā; sed condicionalis. Et ideō dum pretium non soluitur, fructus spectant ad vēditorem; & sic ratione eorum, potest recipere vsuras pretii, quę sunt loco fructuum. Idem defendit Nauar. conf. 5. de Vfur. in effectu. Nam docet posse venditorem licite, & salua conscientia, percipere fructus pro rata pretii non soluti cuiusdam casualis venditi, & traditi cuidam emptori, dum totum pretium non soluitur. Sed salua pace tātōrum virōrum nullo modo est tenendum cum eis, saltem in Foro conscientię. Quia reuerā venditio fuit per-

fecta, & per eam fuit translātum dominiū in emptorem, & ex die celebrationis contractus spectauit commodum, & periculū rei emptæ ad ipsum. Et in hoc nullum est dubium. Nam talis est intentio contrahentium, & id præ se fert instrumentum venditionis quod faciunt. Et a die traditionis rei potest emptor disponere de re emptā, sicut de aliis suis. Et ideō mirandum est de Couar. & aliis opinantibus esse dictā vēditionem condicionalem, & non perfectā, & absolutam.

Nolo silentio inuoluere, Bart. super. dict. l. Curabit. adhærere in alio fundamento ad iustificandā dictā legem; & videtur prima facie aptius, & veritate niti, sed verum non est; videlicet in talibus contractibus emptorem statim constitui in mora, pretium non soluendo. Et ideō ait non mirū si vēditor possit recipere vsuras pretii à principio, per l. Fructus. C. de Actio. emp. l. fin. ff. de Peri. & commo. rei vendi. & l. Mora. §. Bonæ fidei. ff. de Vfur. quibus probatur morosum emptorem ad vsuras pretii teneri. Sed negatur præfata propositio, & fundamentum. Quia nullus constituitur in mora, volente eo cuius interest; vt palam est. Nam volenti, & consentienti nulla fit iniuria. Si ergo venditor consentiat, emptore vt pretium sibi non soluat, sed potius permittat vt penes se illud retineat vna cum re vendita, & sibi soluat tantū annuam pensionem: nullo modo dicendus est talis emptor morosus. Et sic corrui dictum fundamentum Bart.

Nauar. supr. nititur alio fundamento; videlicet recipi posse pensionē ob illā æquitatem quæ habet vt nemo cum iactura aliena locupletetur. l. Iure naturæ. ff. de Reg. iur. cap. Locupletari. eod. tit. in 6. Vnde sicut venditor, accepta parte pretii, rem detinens donec totum pretium sibi soluator, potest fructus capere pro parte non soluta, iuxta l. Iulianus. §. Offerri. ff. de Actio. emp. & aliam partem emptor pro parte pretii soluti. iuxta l. fin. §. fin. ff. de Fundo dot. commendatā à Bart. dict. §. Offerri. & à Saly. dict. l. Curabit. & à Bal. in l. Si traditio. quæst. 11. C. de Actio. empt. pari ratione

tionem, si emptor accipiat rem, parte pretii tantum soluta, debet restituere diuidentem fructuum, seu iustam pensionem venditori, pro parte pretii non soluti. Ad quod ponderat multum in dicto §. Offerri. dici à tex. à venditore retineri rem quam vendidit, tâquâ pignus; dum totum pretium non soluitur. Significas per hoc, ab illo nō retineri eam, tamquam à domino.

Sed salua pace tanti viri, diuersa est ratio viriusque casus. Quia cum venditor retinet rem venditam penes se, donec totum pretium solvatur: dominium rei venditæ adhuc est penes venditorem, vt probat tex. in l. Fistulas. §. Qui fundum. ff. de Contrah. empt. Ratione enim illius pacti; nempe vt eam retineat donec totum pretium sit ei solutum, venditio non est adhuc perfecta; sed manet in suspenso, donec totum pretium solvatur; per tex. iuncta ibi gl. 1. in l. Quod si neque. 14. ff. de Pericu. & commo. rei vend. Et sic si res periret, esset cum periculo venditoris, cum adhuc sit dominus eius; per l. Necessario. in prin. ff. eod. facit text. in §. Venditæ. in prin. Inst. de Rerum diuis.

Non mirum igitur si in dicto casu venditor recipiat partem fructuum. Nec obstat verbum illud (*Tamquam pignus.*) Quia vt exponit ibi gl. non ponitur proprie, sed improprie. Quod ex eo etiam constat, quia alias non posset dictos fructus percipere; quia per ius pignoris non lucrifuit fructus, cap. Conquestus. de Vfur.

In secundo verò casu, cum res vendita traditur emptori: venditio est perfecta, & dominium transfertur in ipsum. Et sic ad eundem spectat periculum illius, si pereat. Et consequenter ad eum debent spectare omnes fructus, vt ex sequentibus clarius patebit.

Et ne apparètia, leuiuè fundamenta curamus; attendamus id quod in veritate inter contrahentes agitur. Ex quo clarè constabit iniquitas, & iniustitia dicti contractus. Emptor igitur quia non habet pecunias ad manum, vt pretium statim soluere possit: venditor etiam quia non inuenit alium emptorem cum pecunia numerata: aut si inuenerit, non ei soluit quantum ipse vellet; nec quantum iste alius emptor ad

credit m: idè celebratur inter ipsos huiusmodi contractus; vt sepe vidina fieri, & habui in facto proprio. Vnde in effectum, & veritate pèlio annua percipitur ob dilatau pretium; & venit res carius propter venditionem ad creditum. quod est vfura perspicua, & aperta, per cap. Consult. de Vfur. & tenet Silu. post alios. verb. Vfur. 2. quæst. 11. dicens hanc esse communem Theologorum. Idem testatur Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib. 9. quæst. 17. sectione 1. num. 10. & Paul. Comitoli lib. 3. Resp. mor. quæst. 18. per totam. Cum igitur per dictam venditionem, & rei traditionem transferatur rei dominium in emptorem; & periculum eiusdè rei iam spectet ad ipsum: periniquum est vt fructus pertineant ad venditorem, & non ad emptorem; contra regulam l. 1. C. de Peric. & commo. rei vend. *Post perfectam* (inquit text.) *venditionem, omne commodum, & incommodum quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet.*

Nec obstat ratio superius adducta, scilicet non videri æquum vt emptor habeat fructus, & venditor pecunia vti non possit, nec ea frui. Nā respondeo à nemine cōpelli venditorem ad sic vendendum. Quærat igitur qui ei pecuniam det numeratam, seu de præsentem; licet pretium extenuetur. & sic fruetur pecunia. Nam aliàs eodem modo posset ex peccato vfuræ quilibet mutuans sub vfuris se eximere, dicèdo non esse æquum vt mutuarius fruatur pecunia mutuata, & fortè cum ea negotietur, & lucrum capiat; & tamen mutuans nihil recipiat. Et quisnam compellit eum ad mutuandum? Quod si dixeris non esse simile; quia mutuanti non est licitum capere vfuram ex pecunia que non parit pecuniam: & secus videri in vendente rem fructiferam. Respondeo à vendente non capi vfuras, seu pensiones annuas ex re vendita quæ iā non est eius; sed ex pretio sibi debito, & sic ex pecunia: quæ cum non pariat pecuniam: meritò ex ea nihil percipere potest, nisi ratione interesse damni emergentis, & lucri cessantis. iuxta not. sup. Differentia 3.

Quare concludendum est ex hæcenus dictis, tametsi in Foro exteriori liceat celebrare dictum contractum: in Foro tamen Dei, & conscientie, non licere. Ita Ruin. consi.

conf. 53. num. 26. lib. 2. Cepha. conf. 290. lib. 2. Cagnol. latè dict. l. Curabit. num. 55. cum seq. Craue. conf. 189. num. 8. Deci. conf. 116. & 119. Iosep. Ludo. 3. tom. Commun. opin. tit. de Statutis. conclusionem 3. pag. mihi. 562.

His iā exaratis, inueni præsentem casum huius Differentiæ latissimè actum per magistrum Ludou. à Beia. 1. par. casu. 68. ubi ad satoritatem inuenies DD. tenentes hanc venditionem esse vfurariam, si fiat ad tempus, seu terminum certum, & dominium transferit in emptorem. Si verò instituaturs censuale ex pretio: tunc licitè id fieri potest, ex eodem Beia ibid. cap. 8. pag. 338. Quod si non instituaturs censuale; sed fiat debitorium cum responsione interesse: isto in casu vt sit licitum in Foro cōscientiæ debet venditor vendere solummodò ipsam rei proprietatem, iuxta not. per D. Tho. 2. 2. quæst. 78. art. 1. in Corpo. Tabien. verb. Vfura. Deci. conf. 110. Alex. conf. 121. vol. 1. Cagnol. ubi sup. num. 62. cum pa-

cto tamen, quod retinet penes se rem, & fructus ipsius rei, dum sibi pretium non soluitur. Et postea faciat alium contractum locationis fructuum; non habens respectu ad pretium conuentum, sed ad valorem fructuum. Et hoc modo poterit rem tradere, & percipere pretium locationis; cum venditio non sit perfecta, donec pretium soluaturs. & sic periculum rei spectabit interim ad venditorem. Et si fortasse casu aliquo emergente fructus non percipianturs: immunis erit emptor, seu conductor à solutione pensionis; nisi compensetur ille annus sterilis, cum aliis prosperis; sicut in locationibus, & conductionibus rerum fructificarum obseruatur. Ita Beia sup. cap. 6. Adde Nauar. cap. 17. nu. 210. & conf. 25. numer. 10. isto tit. & Ioseph. Ludoui, loco sup. citato. Et isto modo poterit saluari, & iustificari præfata venditio.

Vide aliam cautelam quam tradit Nauar, locis sup. proximè citatis.

SVMMARIVM.

GENER an possit pacisci cum focero, vt interim quod dos ei non soluiturs,

soluatur ei quotannis certum quid, loco interesse damni emergentis.

DIFFERENTIA DECIMAQVARTA.

INTER foceros, & generos communiter solet praticari, quando dos promittitur, & non soluiturs de præsentibus, vt pactum fiat de soluenda certa quantitate annua ad rationem census, dum dos promissa non soluiturs. Quæ quidem pactio, & conuentio in Foro exteriori habetur, ac iudicatur licita. arg. cap. Salubriter. de Vfur. ubi fructus rei pignoratæ prodote licitè percipiunturs, nec computanturs in dotem.

Et hoc, in recompensationem onerum matrimonii. De communi præfata practica testatur Alua. Valaf. consultatione 8. num. 5. in fi. part. 1. Pro qua adducit Bart. Imol. Alex. & alios. & Couar. lib. 3. Resolu. cap. 1. vers. Quattò hinc poterit addens hanc esse magis receptā, & communem opinionem. Vide ad idem Bapt. in l. Curabit. numer. 75. C. de Actio. empt. Mascard. de Proba. 2.

par. conclusionem 933. à num. 25. & Barbos. remissive. in l. De diuisione. numer. 44. ff. Solu. matri.

In Foro verò conscientiæ, non videtur prædicta pactio licita, secundum Hostien. Ioan. Andr. Anto. & Card. dict. cap. Salubriter. Paul. in l. Insulam. §. Vfus. ff. Solu. matri. & alios relatos per Couar. & Valafcum supra. Faciunt not. per Fran. Viui. lib. 2. opin. 73. quæ habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 440.

Ratio diuersitatis esse potest; quia præfata pactio, & stipulatio fundatur in damno quod maritus patitur sustinendo onera matrimonii, absque dote sibi promissa. Et ratione illius damni, & interesse, permittitur in Foro contentioso præcitatum pactum. At in Foro conscientiæ non debetur interesse damni emergentis, antequàm verè constet interuenisse. Et consequenter non potest

potest licitè stipulari, & pacto quātitas certa promitti; cum adhuc dubium sit an maritus sit prædictum damnum passurus, nec ne. Ita sentit Ioan. And. dict. cap. Salubriter. pro vt refert Panor. ibidem. num. 3.

Sed sanè hac ratione attendita, nec maritus posset licitè accipere fructus fundi sibi in pignus dati, dum dos sibi non soluitur, cum eos etiam recipiat ratione interesse damni emergentis incerti. Dixi (incerti) respectu quantitatis; non verò respectu onerum matrimonii, quæ sunt certa. At contrarium statuitur in dict. cap. Salubriter.

Nec satisfacit responsio Ioan. And. videlicet in fructibus valere pactum, de quibus loquitur prædictum caput Salubriter. quia sunt incerti. Potest quippe contingi vt nihil gener percipiat ex possessione.

Nam respondeo primò dispositionem dict. cap. (Salubriter) procedere in omnibus pignoribus fructiferis, & in omni specie fructuum. Vnde si detur genero pro securitate dotis censuale aliquod, vel Fori; seu alii tribuantur quicumque redditus annui certi: profectò omnes illos lucrabitur gener vigore dict. cap. (Salubriter.) Vide Rebel. 2. par. lib. 8. quæst. 12.

Secundò, quia quamuis interesse damni emergentis non debeatur in conscientia; antequam damnum interueniat: non ideo tamen reprobanda est pactio quæ fit ante matrimonium, pro tempore quo damnum eueniet, arbitrio boni viri. Quinimò adeò licitè fieri potest, vt nec mutuator pecuniæ possit prædictum interesse damni emergentis futuri percipere, nec mutuatarius teneatur illud refarcire, nisi de eo fiat pactum in principio mutui, vel contingat post moram regularem; vt tradit Soto lib. 6. de iusti. quæst. 1. art. 3. sub tertia conclus. Imputandum enim est tale subsequens damnum soli mutuatori. Quia si mutuatarius in principio, temporeuè mutui, eius meminisset: forsitan noluisse sub illa conditione mutuum accipere. Idem docet Nauar. cap. 17. num. 211. in fin. Quantò ergo magis poterit gener prædictum damnum in principio pacisci, cum sit certò speratū, quantumuis sit in estimatione incertum?

Tertiò, quia etiam prædictum pactum est licitum in lucro incerto sperato. Mercator

enim habens pecunias ad negotiandum expositas, & sperans probabiliter lucrum: si ab eo inuito per mutuum extrahatur potest deducere in pactum lucrum certū, pro incerto probabiliter, & verisimiliter sperato; vt docet Couar. lib. 3. Varia. cap. 4. num. 5. illatione 7. & nos latè probauimus sup. Differentia 3. Ergo multò magis idem licebit in interesse damni emergentis, quod est potentius.

Et ita tenet Panor. dict. cap. Salubriter. num. 3. ad fin. Soto vbi supra, art. 2. §. Atque hinc plane est, & Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 5. quæst. 10. num. 16. Menoch. conf. 8. num. 20. lib. 1. Barbo. 1. par. l. 2. in prin. nu. 41. ff. Solu. mar. dummodò in pactum deducatur vt soluatur illud plus in poenam conuentionalem, si non soluatur dos tempore promisso. aliàs nefas est talè quid pacisci pro mera dilatione dotis soluendæ, quæ fructifera non sit. Ita Rebel. sup. Debet etiam poena esse rationabilis, & non apposita in fraudem vsuræ. aliàs illicita. Nauar. cap. 17. numer. 215. Rebel. sup. num. 18. & 19. & 23. Facit Caiet. 2. 2. quæst. 78. art. 2. in Respons. ad 6. & Couar. lib. 3. Var. cap. 1. §. 8. Hinc valet etiam illud pactum, si quod soluendum est fiat in compensationem onerum coniugalium. Rebel. sup. num. 24. & 25.

Quare in hoc nulla est assignanda differentia, sed tantum aduertendum non posse à genero omnes fructus indistinctè percipi, si notabiliter excedant onera matrimonii, & æstimationem valoris dotis; sed solummodò pro quantitate interesse de quò constituerit. Ita post Silu. docet Soto lib. 6. de iusti. quæst. 1. art. 2. §. Sed quid si gener. pag. 481. Octauia. decis. Pedamont. 143. num. 2. Thesau. decis. 78. num. 4. Menoch. conf. 120. num. 57. lib. 2. Couar. sic intelligendus lib. 3. Resol. cap. 4. num. 6. vers. 10. & Pet. Barbo. in l. de Diuisione. numer. 3. ff. Solu. mat. Et in hoc potest constitui differentia inter vtrumque Forum. in Foro nimirum exteriore posse à genero recipi omnes fructus, pro vt communiter recipiuntur, licet excedant valorem dotis.

In Foro verò cōsciētie nō licere, nisi pro quātitate, & valore ipsius; pro vt in alia simili tradidimus, in Differ. scilicet sequente.

SVM.

SUMMARIVM.

DOMINVS directus recipiens in pignus rem emphyteoticariam, non computat fructus eius in sortem.

DIFFERENTIA DECIMAQVINTA.

DOMINVS directus si ob debitum, vel alias, rem emphyteoticariam in pignus accipiat: non computat fructus eius in sortem, sed ipsos lucratur ut suos. Ita disponit Ordin. Lusit. lib. 4. tit. 67. §. 4. Quæ est conformis dispositioni Iuris Canonici quod de feudo idem tradit in cap. 1. de Feud. & in cap. Conquestus. de Vfur. At valet argumentum de feudo ad emphyteosim, ut notant Doctores dict. cap. 1.

Et licet hoc indistinctè teneatur à Doctores, nec distinguant inter utrumque Forum, sed tacite idem admittant de Foro etiam conscientie; ut videre licet apud Sotū lib. 6. de Iust. quæst. 1. art. 3. Nec mirū cum censeatur à Iure Canonico per dict. cap. 1. præfata resolutio approbata. Et cōsequenter videatur obligare in Foro conscientie, per tradita verb. Lex. Differentia 11.

Nihilominus intelligenda est, & restringenda ad emphyteosim non melioratam, sed manentem in eodem statu quo per dominum directum translata, & constituta

fuit. Tunc enim ratio dicitur ut dominus directus faciat fructus suos ex re verè sua; licet quo ad dominium directum tantum: cum tunc cesset pensio, seu canon ipsius, ut dict. cap. 1. & mereatur idem dominus qui rem illam suo emphyteote dedit, ut eo parvo tempore quo rem, alias suam, habet, ipsa fruatur, nec sit aliquo modo emphyteota sui emphyteote.

Minimè tamen est intelligenda de emphyteosi meliorata. In hac enim non video rationem quare omnes fructus lucrari possit, nec computare in sortem, nisi illos tantum qui deductis melioramentis, deduci poterant à dicta emphyteosi meliorata.

Et in hac specie censeo faciendam esse differentiam inter utrumque Forum. Argumento eorum quæ diximus in præced. Differentia, ad fin.

Et si melioramenta excederent nimis; etiam in Foro iudiciali puto habendam esse rationem fructuum dictorum melioramentorum, & sic computandos esse in sortem.

SUMMARIVM.

PROMISSOR dotis morosus, an teneatur ad interesse à die moræ.

DIFFERENTIA DECIMASEXTA

PROMITTENS dotem soluere intra certum tempus: si in termino cōuento non soluerit, tenebitur à die moræ, etiam non interpellatus, soluere in Foro conscientie vsuras, seu interesse dotis promissæ. Ita tradit Valas. consultatione 8. num. 11. par. 1.

Sed in Foro exteriori ad præfatum interesse nō tenebitur, nisi fuerit interpellatus, ex Corneo cons. 209. vol. 2. & Alcia. præsumptione 32. numer. 8. ad fin. Pro quibus facit text. in l. fin. §. Præterea. C. de Iure doti. ubi non interveniente interpellatione,

requiritur lapsus biennii ut promissor dotis videatur in mora constitutus. Facit etiam gl. 1. l. Dotis fructum. 8. ff. de Iure dot. ubi dicit maritum, licet sustineat onera matrimonii, non facere fructus suos, nisi dotem petierit. Alleg. 1. De divisione. ff. Solut. mat.

Verumtamen cum dies statuta interpellat pro homine. l. Magnam. C. de Contrahen. & committen. stipula. non potest dici in casu huius differentie promittentem non fuisse interpellatum. Ex quo inferitur teneri ad interesse damni emergentis etiam in Foro exteriori, si maritus onera matrimonio susti-

nū sustinuerit. Ab eo enim die promittens tenebitur; per notata per Petrum Barbof. in dicta l. de Diuisione. 5. à num. 9. vbi in fin. dicti num. 9. allegat Plotum in l. Si quando. num. 455. C. Vnde vi. afferentem; receptum esse à Canonistis, & Legistis, quòd si vxor, vel pater ipsius, dotem promiserit, & non soluerit suo tempore: maritus autem adimpleuerit ex parte sua, sustinendo onera matrimonii, iam censetur ei facta mora re ipsa: & consequenter incipit ei deberi interesse dotis non solutæ. Et sic censeo in materia dotis promissæ, si maritus sustineat onera matrimonii, deberi ei à promittente interesse ratione dāni emergentis pro quantitate dotis promissæ, si fuerit facta promissio in pecunia numerata; vel pro quantitate fructuum per promissorem receptorum, etiam si non fuerit dies statuta solutioni dotis, nec facta interpellatio. Ratio est, quia ex natura dotis, & onerū matrimonii subsecutorū, præfatū damnū tamquā præuisum, & excogitatum, censetur tacitè promissum à die moræ, etiā irregularis; per copiosè tradita à Barbo. vbi sup. Et dicit cōmunè Rebel. de Oblig. iust. 2. p. lib. 5. quæst. 10 nu. 14.

Quare nulla est in hac specie assignanda differentia inter vtrumque Forum.

Vnde nō obstat tex. in d. l. fina. §. Prætereà.

sup. allegatus, de cuius intellectu agit Barbof. sup. n. 40. cū seq. Quia tex. ille non probat in promissione dotis non incurri morā irregularē, nisi post biennium. Neq; hoc dicit; sed potius lapso biennio à die promissionis dotis, vfuras deberi, ac si super petitione dotis, lis fuisset cōtestata. Ex quo tex. collige licet omnis promissor dotis constituatur in mora, saltem irregulari, postquam maritus onera matrimonii sustinet, vt probat Barbo. sup. tamen si dos per biennium nō soluatur; tunc lapso biennio, eam morā maiores vires acquirere, & eos producere effectus quos solet producere mora cōtestata per litis contestationē, nēpe morosum teneri ad fructus qui percipi potuerūt, licet nullos perceperit: nec poterit mora purgari, quamuis alias ex mora irregulari mulier non teneatur ad fructus quos non percepit. ex gl. fi. in d. l. De diuisione. ff. Solu. mat. Et mora itē irregularis posset ante litē cōtestatam purgari, iuxta regulā l. Si insulā 84. ff. de Verbo. obliga. & d. gl. fin. in 2. solutione, & Barbof. vbi sup. num. 41 ad fin.

Deniq; nō obstat gl. 1. l. Dotis fructū. ff. de Iure dot. Quia licet maritus non faciat fructus suos, nisi dotē petierit: non tamen negat à marito sub nomine interesse, illorum æstimatione m peti posse.

SUMMARIVM.

Contractus vitilitius, vulgò Violaria, vel Iuro de por vida, an sit licitus in vtroque Foro.

2 Idem, an emi possint fructus alicuius fundi pro vita ementis.

DIFFERENTIA DECIMASEPTIMA.

Contractus vitilitius, vulgò Violaria, in Regno Valentia est valde in vsu; & præcipuè fiūt, & emūt dicta violaria per Ecclesiasticos; quia cū soluātur tres solidi pro viginti, seu pro libra: ipsi Ecclesiastici, vt pro vita augeant suos redditus (Non enim curāt prospicere pro suis hæredibus, sed pro se ipsis tantum) cōmuniter student huiusmodi contractui emptionis pro sua vita, & alterius: propter magnū cōmodum eorū. Emūt quippe centum libris, quindecim annuas, durāte vita illorū, super quibus imponuntur. Est igitur differentia in huiusmodi Violariis inter

vtrūq; Forū. Quòd in Foro exteriori nulla habetur ratio, an illi super quorū vitis dicta Violaria, seu redditus vitalitii emuntur, sint tenere ætatis, seu mediocris. Quin immo in hoc maximè studēt ipsi emptores, vt imponātur super vitis puerorū, præcipuè Principis, sperātes multos annos ipsos victuros: quāuis in Regno Castellæ sit facta pragmatica super istis Violariis, vulgò *Iuros de por vida*, Madriti à Rege Philippo Secundo anno 1593. vbi pretium illorum iustum, est taxatum ad rationem vnus pro septem, pro vna vita, quæ est quasi eadem quantitas.

Rrs

33

In Foro verò conscientiae, vt dicta violaria sint licita, oportet vt vita super qua imponitur, non sit in tam tenera ætate, vt sit spes longioris vitæ, seu sit verisimile multos annos esse victurum. aliàs si longissimam vitam puer vixerit, seu egerit; vltra quod emptio forte reputabitur in Foro exteriori vsuraria, & illicita, tenebitur etiam emptor ad restitutionem illius excessus longioris vitæ, quam prudens Confessarius arbitrabitur. Ita tenet Cyn. in l. Si pater puellæ. C. de Inoffit. est. vbi Bal dicit, ita tenere Theologos, & laici. ibid. num. 8. dicit communem. Idem Cepola conf. 14. num. 4 & Padilla in l. De fideicommissio. nu. 3. in fi C. de Transact. quos refert, & sequitur Ceuallos in

Pract. Commun. cont. commu. quæst. 850. num. 7. cum seq. Adde Toledo in summa lib. 5. cap. 49. & ibi Addit. vbi vertunt in dubium, an contractus census ad vitam sit licitus, & pro vtraque opinione refert dict. Additio. plures DD. sed reducendi sunt ad concordiam secundum proximè dicta.

Idè quod sup. resoluius dicendū, & seruandū erit, si quis ab aliquo emere voluerit fructus alicuius fundi pro sua vita. Super quo contractu cōsulendus est Oldra. cōf. 207. cū seq. & cōf. 139. Cum conf. 181. Rodrig. de Annuis reddit. lib. 1. q. 5. n. 3. Paul. dict. 1. De fideicommissio. & alii, quos idem Ceuallos refert vbi suprà num. 1.

SUMMARIVM.

CENSUS an creari possit de debitis.

DIFFERENTIA DECIMA OCTAVA.

CENSUS creatus de debitis, in Foro conscientiae est vsurarius, & illicitus, ac reprobatus per Extrau. Pii 5. de Censib. relatā à Nauar. c. 17. n. 234. Vnde debitor, verbi gratia centum aureorum, si non habet eos de præsenti numerabiles ad soluendum creditori; quauis aliàs habeat bona stabilia, ac de sua natura fructifera; non potest, etiam volente creditore, vendere eidem censum perpetuum pro dicto debito; & sic non potest creare, & imponere censuale de dictis centum aureis super bonis suis. Ratio est, quia præfata Extrauagans requirit necessariò pecuniam de præsenti coram testibus numerandam. Et ratio rationis est, quia contractus censualis verè est contractus emptionis, & venditionis annui redditus. At in contractu emptionis necesse est vt verè pretium numerata pecunia soluatur; vt probat text. in §. 1. & 2. Inst. de Empt. & vendi. Ergo, &c.

In Foro verò exteriori quotidie videntur, & creatur tales censes de debitis, cum hac tamen cautela, vt nimirum quærat mutuo pecunia, seu potius accommodata, cum pacto, & promissione de statim ea reddenda; vt sic testes, & tabellio possint facere fidem de solutione in pecunia numerata. Et

ita vidi praticari Valentiae, & in Castella, & tradit Emmanuel Rodrig. in Explicatione dictæ Extrauagantis, conditione 4. dub. 1. post Salazar; addens ita fuisse iudicatum Vallisoleti, scilicet esse validos tales census.

Sed cum prædicta solutio cum pecunia de præsenti accommodata, sit momētanea, & in fraudē d. Extrauag. vt palam est, nō prodeest quoad Forum animæ, secundum Virgin. 1. par. de Censib. numer. 5. & 44. & 3. par. numer. 21. & 37. & Azor 3. tom. Instit. moral. lib. 10. capit. 8. quæst. 1. & 2. §. Sed quid dicendum? Ratio prædictorum secundum eos est; quia non censetur pretium solutum, quod statim redditur, & recuperatur. I. Qui sic soluit. ff. de Solutio. Tum quia pecunia illa debita, cum non sit præsens; non tanti valet, quam si esset præsens. Tum quia dicta pecunia videtur quæsitā in fraudem præfata Extrauagantis.

Sed profecto hæ rationes non sunt solidæ, nec nimis astringentes. Primò quia bene potest fieri contractus emptionis, & venditionis absque pecunia numerata; accipiendo debitum loco pretii, & pecuniæ numerandæ; vt si quis mihi debeat centum aureos, possum emere ab ipso fundum pro dictis

dictis cētum aureis. Sufficit enim vt venditori quomodocumque satisfiat, vt probat tex. in l. Quod vendidi. 19. ff. de Contrahen. empt. Secundo, quia negatur non tanti valere pecuniam quam mihi debet debitor, quanti si esset præsens, si est persona potēs ad soluendum, & legalis. Tertiò negando etiam dictam solutionem quoad rem, & effectum esse fraudulentam; cum nulla iniuria, & fraus ex ea fiat venditori, sed fauor, vt sic se liberet à debito; vt in vendente carius creditò negat etiam Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib. 9. quæst. 12. num. 4. At principalis intentio Pii 5. fuit auertere, expellereque fraudes, ne pauperes debitores indebitè vexarentur. Vnde cessante fraude, videtur posse fieri, saltem in Foro conscientiae, etiam si dicta Extravagans sit recepta, vt in Lusitania, prout tenet Nauar. in Commentario de Vfur. n. 88. & 121. quod & admittit Rebel. vbi sup. lib. 10. q. vlt. num. 1. licet sub dubio. Idem tenet Surdus consi. 162. num. 44. lib. 2. Idem Nauar. consi. 1. num. 3. de Empt. & vend. Adde Cancer lib. 2. Variar. c. 1. nu. 252. Et pauci effluxere dies ex quo Vlyssipone cum quidā haberet rem iudicatam

contra suum debitorem; & debitor non haberet pecuniam de præsenti inmerabilem, conuenerunt inter se, vt debitor venderet creditori quasdam proprietates pro debito; & vt creditor easdem relinqueret debitori pro certo foro annuo; constituendo ipsum emphyteotam perpetuum. Et ita fuit factum instrumentum continens simul venditionem, & emptionem dictarum proprietatū vnā cū inuestitura, & constitutione emphyteosis perpetuæ. Sed obserua in dicto eventu fuisse venditionem census perpetui. Extravagans verò Pii 5. intelligitur de censu redimibili. Et quamuis Rebel. sup. quæst. 7. nu. 3. dicat etiam in perpetuo tutius fore, eandem Extravagant. seruare; nihilominus cum dicta cautela venditionis, non est dubitandum posse licitè fieri.

Denique obseruandum est memoratam constitutionem Pii 5. non fuisse vsu receptā in Regno Neapol. teste Thesaur. decis. 154. in fin. nec in Hispania; vt per Felicia. Solis de Censib. lib. 1. cap. 9. num. 2. nec in Cathalonia, vt per doctissimum Cancer loco superius citato.

SUMMARIVM.

VSuræ in Foro externo de iure civili Digestorum fuerunt permiffæ, sed numquam in Foro Dei.

2 Hodie tamen peti possunt sub nomine interesse lucri cessantis, vel damni emergentis.

DIFFERENTIA DECIMANONA.

VSVRAE de iure civili erant permiffæ, vt toto tit. ff. & C de Vfur. saltem attento tēpore Digestorū; vt notat Barbosa in l. de Diuisione. §. n. 50. ff. Solut. mat. & probatur in l. Lutus Titius. ff. de Actio. empt. vbi dicitur, si quis vendit materiam, idest ligna (vt ibi gl. 1. exponit) quæ fructum non producant, & fuerit morosus in ea reddenda, non solum eū teneri soluere emptori cambia, sub quibus pretium accepit; sed etiam vfuras ipsius pretii, vt notat ibi Bar. nu. 2. & Purpura in l. Vinum. num. 65. ff. Si cert. peti.

At in Foro Dei numquam fuerunt permiffæ, seu licitæ, vt patet Lucæ 6. 35. *Mutuum date, nihil inde sperantes.* & Deut. 15. v. 8.

9. & 10. & Psal. 14. incip. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo.* ibi, *Qui pecuniam suam non dedit ad vfuram.* Vnde de iure Canonico meritò prohibentur, vt in capit. Quoniam multi. 47. dist.

2 Hodie verò peti possunt sub nomine interesse lucri cessantis, vel dāni emergentis, secundum gl. in c. Conquestus. de Vfur. & in l. Cunctos populos. C. de Sūma Trini. & fi. de cathol. verb. Petrū Apostolum. & probatur in l. Curabit. C. de Actio. empt. & melius in l. Socium qui in eo. 60. ff. Pro Socio. docet Salycet. dicta l. Lutus Titius num. 2. ad fin. Cagnol. dicta l. Curabit. nu. 37. ad fin. & Barbosa dict. numer. 50. in fin. Archid. in cap. Vfuræ. 14. quæst. 3. Anchar. consi. 376.

Rrr 2

dubitatur.

dubitatur col. 2. Abb. in c. 1. & d. c. Conquestus. & in cap. Salubriter. de Vfur. & conf. 7. col. 3. vol. 2. Feli. in c. Cum venerabilis. n. 9. de Except. Deci. conf. 322. Afflict. decis. 91. Alex. cōf. 221. n. 4. vol. 4. Rota Romana ut per Moheda decis. 1. sub tit. de Vfur. & alii relati 1. rom. Commun. opin. lib. 4. tit. 22. de

Vfur. num. 70. Estque communis opinio tā Legistarum, & Canonistarum, quam Theologorum; secundum Archid. sup. & in cap. Fraternitas. 12. quæst. 1. & Alfon. Guerrero in Thesauro Christianæ Religionis. tit. de Vfuris. cap. 67. in vers. Dixi quod aliquando vsuræ.

V X O R, M A R I T V S.

SUMMARIVM.

MARITVS an possit uxorem adulteram à domo, propria auctoritate, expellere, vel eam dimittere, in utroque Foro.

DIFFERENTIA PRIMA.

MARITVS in Foro exteriori nō potest propria auctoritate uxorem adulteram dimittere, seu à se expellere; siue adulterium sit occultum, siue manifestum: sed adire debet Episcopum, & de eius iudicio, & auctoritate id exequi debet, ut probat text. in cap. Porro. & cap. Significasti. de Diuort. & not. gloss. verb. Manifesta. in cap. Ex parte. 1. de Sponsa. alia in cap. 1. 32. quæst. 1. & alia in cap. Agathosa. in gloss. fin. 27. q. 2. Gratian. in cap. Siue. 33. quæst. 2. D. Tho. in 4. dist. 35. quæst. 1. art. 3. Siluest. verb. Diuortium. q. 8. Castro de Lege pœna. lib. 2. cap. 4. Soto in 4. dist. 36. quæst. vnic. art. 3. Naua. in Manua. cap. 16. num. 28. & Couar. in 4. 2. par. cap. 7. §. 5. nu. 12. Idem probatur in l. 8. tit. 2. Partit. 4. vers. *Mas si el adulterio*. Et ratio est, quia expulsio vxoris propter adulteriū est pœna. Et sic requirit ministerium, & sententiā Iudicis, ut probat text. in dict. cap. Siue. §. In hoc. Et ita reprobanda est glo. tenens contrarium in cap. fin. de Adulter. quam secutus fuit Abb. ibid. num. 5. & dict. cap. Ex parte. 1. de Sponsa. num. 9. & Veracruz in Specul. coniug. 3. par. art. 5. conclus. 5. & Iul. Clar. §. Adulterium num. 12. in fin. dicens communem esse opinionē teste Barba. in Apostil. ad Abb. in d. cap. fin. de Adulter. num. 6. si crimen adulterii sit notorium, posse à marito absque aliqua sententia, aut declaratione Episcopi, uxorem adulteram, propria au-

thoritate expelli. Contra quam opinionem est text. expressus in dict. cap. Porro. sed saluari potest, eam intelligendo in Foro conscientiae, ut statim dicemus.

In Foro igitur conscientiae licitum est viro ius sibi in hoc dicere; & sic dimittere uxorem adulteram propria auctoritate, secundum Paluda. in 4. dist. 35. quæst. 1. art. 4. conclusionem 3. Soto ubi sup. & Nauar. cap. 22. num. 24. vers. Nono. dummodo id faciat sine scandalo. puta migrando in remotas regiones, ut post Palud. sup. conclus. 2. & 3. & Soto sup. tenet etiam Rebel. de lust. & in. 2. p. lib. 2. q. 17. nu. 3. Effet etiam sine scandalo, quando palā, ac manifestē moraretur vxor cum adultero; vel se absentasset cū eo. Quo in euentu licitè posset maritus eam dimittere, etiā quoad forum externum, ut dicit gl. d. c. 1. 32. q. 1. Siluest. & Sot. sup.

Sed contra proximè dicta facit tribunal, & Forū Ecclesiasticū esse tribunal, & Forū æquitatis. adeo ut prohibitū in Foro Canonico, sit etiā prohibitū in Foro conscientiae, iuxta not. in Prælad. n. 6. Sed Ius Canonicū prohibet viro ne sine iudicio Ecclesiæ audeat ius sibi dicere, & uxorem adulterā expellere, etiā si sit patēs adulteriū, & manifestū, ut d. c. Porro. Ergo peccabit vir contraveniendo. & cōsequenter in Foro conscientiae non licebit illi uxorem fornicariam dimittere sine præuia sententia Iudicis.

Sed Resp. idem argumentum militare in casu

casu quo quis vult ius sibi dicere propter defectum probationis, vel iudicis, cum aliquid ei debetur. Et nihilominus potest in Foro conscientiae tantumdem retinere, vel occultè accipere, vt resoluimus verb. Possessio. Differ. 5.

Verùm Paul. Comitoli. lib. 1. Resp. moral. quæst. 141. respondet præfatae obiectioni, dicens diuersam rationem esse de debito pecuniario, & de satisfactione secretò facta; & de poena diuortii, & separationis mutæ cohabitationis propter adulteriū, quæ est poena publica; & ideò necessariò esse irrogandam à Potestate publica. Hac ratione victus tenet contra præcitos DD. non licere marito etiam in Foro conscientiae vxorem adulteram dimittere sine iudicio Ecclesie. Et allegat pro se in num. 5. D. Tho. loco superius citato. S. Bonavent. Ricard. Durā. Gabriel. Maior. & Turrecremat. in cap. Seculares. per tex. ibi. 33. quæst. 2. In eo enim textu, qui est Concilii Carthagin. sub poena excommunicationis precipitur ne alicui viro liceat vxorem ex quacumque causa dimittere sine iudicio Ecclesie. Pro cuius textus intellectu consulendus est Barbosa in 2. par. Rub. ff. Solut. matri. rem. 13. & 14.

Facit etiam pro hac sententia, esse genus vltionis istam expulsionem ex causa adulterii. At nulli licet se vlcisci.

Præterea non obstat ex sententia Christi Saluatoris nostri licitam esse huiusmodi separationē ex causa fornicationis, vt Matth. 5. Nam Christus non excludit sententiam iudicis, & Ecclesie, sed demonstrat tantum causam licitā diuortii, seu ius in hoc dixit, secundum D. Tho. sup. art. 3. ad primum.

Denique non obstat cap. Dixit dominus. 32. quæst. 1. vbi dicitur, *Vbi cumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio; libere vxor dimittitur.* Per quæ verba videtur data libera facultas dimittendi vxorem ex causa fornicationis. Nam intelligitur præcedente sententia iudicis quoad mutuam cohabitationem; quamuis quantum ad thorum si-

ne sententia id facere possit, vt declarat Soto loco superius citato; & docet D. Tho. sup. & communis.

His tamen nō obstantibus tenendum est cum Palud. Soto. Nanan. & Rebel. superius adductis, nimirum in Foro conscientiae licere marito propria auctoritate dimittere vxorem adulteram, dummodò id faciat sine scandalo, vt sup. docuimus. Pro quorum opinione, vltra allegata supra, faciunt primum, quia memorata cognitio iudicialis parit infamiam mulieri, & eius cōsanguineis. Tum quia extant exempla Sanctorum qui in simili casu suas vxores dimiserunt, nulla expectata, nec procurata sententia publica; vt de Paulo simplici testatur h. storia Triparti. lib. 1. cap. 11. relata à Villegas. par. 5. Cuius inscriptio est, Fructus Sanctorum. tit. de Paciencia. discurso. 60. num. 6. Et de Sanct. Gandulpho dicitur idem; vt per eundem Villegas patet in 3. par. in eius vita, quæ est 122. in ordine. Et de B. Ioseph multi tenent ob eandem suspicionem voluisse dimittere beatissimam Mariam Virginem integerrimam vxorem suam à Sancto Spiritu fecundatam. Idem dicitur fecisse maritum illius Agathosæ, cuius meminit B. Grego. lib. 9. Epist. 44. & habetur in cap. Agathosa. 27. quæst. 2. vbi dicitur reliquisse vxorem in seculo, & se transfuisse in Religionem. Et approbat D. Grego. factum, constito adulterio.

Denique obserua ad ea quæ in principio diximus, scilicet etsi à marito non possit in Foro exteriore expelli domo vxorem propter adulterium etiam manifestum, nisi in casu superius excepto: si tamen ea expellatur, cum est notum, & peruulgatum, non solere Ecclesiam cogere illum ad ipsam recuperandam. Ita Paul. Comitoli. lib. 1. Resp. moral. quæst. 143. num. 2. in fi. Allegat ad hoc gl. 1. ad fin. in dict. cap. Significasti. de Diuort. quæ tamen contrarium tenet. Sed pro Comitolio est textus omnibus præstās in dict. cap. Agathosa. quem ad hoc alligat digito. & tenet etiam Soto dict. art. 3.

SVMMARIVM.

MARITVS ob non solutam dotem, an possit in viroque Foro expellere vxorem domo, vel eidem alimenta denegare.

Rrr 3

DIF.

DIFFERENTIA SECUNDA.

MARITVS ob non solutam dotem potest in Foro exteriori expellere vxorem à domo. l. fin. C. Ad Velleiā. glos. singu. in Auth. de Non eligen. secun. nub. verb. Onera. cōmendata à pluribus quos refert Couar. in 4. 2. par. c. 7. in princip. nu. 2. & docet Bal. in dicta l. fin. & Abb. in cap. Per vestras. nu. 4. de Donation. inter vir. & vxorem. vbi dat de hoc rationem, scilicet quia cū ex dote teneatur vir sustinere onera matrimonii; vt in cap. Salubriter. de Vfur. & l. Si cū dote. §. Si maritus. vers. Si autem. ff. Solut. matrim. potest recusare hæc onera ex quo non habet vnde sumat alimenta. Adde eūdem Abb. conf. 85. lib. 2. Guid. Pap. quæst. 439. & alios relatos 1. tom. Commu. opin. lib. 5. tit. 12. num. 89. Idem ait Gomez ad l. 50. Taur. num. 31. Molin. tract. 2. de Iust. disputatione 425. §. 3.

Et licet quidam censeant posse à marito hanc expulsionem fieri, etiam propria auctoritate: alii tamen melius, & tutius sentiunt id solummodo licere viro, adhibita Iudicis auctoritate. argumento eorum quæ notantur in c. Significasti. & in c. Porro. de Diuortis. vbi nec propter fornicationem, seu incestum; nec propter impedimentum parentelæ, etiam manifestum, licitum est marito sine iudicio Ecclesiæ expellere à se vxorem. Idem seruatur si propter sæuitiam viri, vxor velit se à viro separare; vel si vir velit se etiam ab vxore diuidere, quia vxor aliquid tentauerit ad necē eiusdem viri; vel supposuerit marito facturas, & herbarias, seu incantationes; ac denique si veneficia probarentur. In his enim, & similib. casibus semper requiritur iudicium Ecclesiæ ad separationem faciendam; vt probatur in cap. Literas. & in c. Ex transmissa. de Restit. spo. liat. cum ibi notatis per Doctores, & per Guier. in Pract. canon. quæst. 24. per totam, & per Valac. de Partition. cap. 6. n. 46. in fine cum sequenti. Quanto magis requireretur idem iudicium ad eiciendam à domo mulierem propter dotē non solutam? Sed hæc omnia (vt dixi) procedunt in Foro exteriori.

In Foro verò conscientie, aliud iudicium

seruandum est. Nam non est sufficiens causa coram Deo dos non soluta ad separationem coniugalis habitationis faciendam, cū de Iure Diuino sit prædicta coniugalis cohabitatio seruanda, nec dissolui possit, nisi ex causa fornicationis; vt constat in c. Gaudemus. de Diuort. & Genes. 2. 24. & Matth. 5. 32.

Qua ratione etiā nec cū Iudicis auctoritate ob dictam dotem non solutam fieri posse prædictam expulsionem defendit Couar. in 4. 2. par. dict. c. 7. in princip. nu. 2. Barbosa. 3. par. l. 1. num. 55. ff. Solut. mar. & Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 5. num. 30.

Nec ratio Abbas supra relata quicquam ad hoc cōcludit. Nam solum probat posse virum ob dotem non solutam; vel acceptationem mulieris, vel translationem eius ad domum, renuere; vel ei traducta alimenta denegare. Quod vtrique verum est. & probatur primum in dicto c. Per vestras, secundum Abb. ibi nu. 4. & secundum probatur per glossam in dicta Auth. de Non eligen. secund. nubent. verb. Onera. quæ hoc expresse tenet, & non id ad quod in princip. eam allegauimus; vt multi Doctores falso ei imponunt.

Itaque in hac differentia resolutiue tenendum est non posse in conscientia virum, ob dotem non solutam, vxorem à se expellere, non solum propria auctoritate, sed nec id à Iudice petere. Quid enim meretur mulier si pater, aut alius extraneus sit infidelis, & dotem promissam non exsoluat, præsertim cū possit agere vir contra promittentem eam soluturum? Hoc sane est remedium passim sumptum, & apertius, quam miseram mulierē innocentē expellere. Quod si promissior sit adeo litigiosus, ac controuersus, vt difficillimē dos ab eo extrahi possit; sufficit viro denegare alimenta vxori non expulsæ. Quamuis nequē hoc vltimum, denegationem concernens alimentorum, auderem asserere licitē fore consulendum. Quis enim Christi Iesu sectator de negare posset vxori pauperi alimenta, maxime secum manenti in eadem domo, cū etiam extraneis indigentibus teneamur subuenire, si aliunde nō habeāt, vnde alantur?

Quare

Quare neque prædictam gl. in Foro animæ admittendam puto, nisi quando suis manibus, vel aliunde posset acquirere alimenta. Et fatuus nimis esset vir qui prædicta ali-

menta denegaret, cum vique magnam inde vxori præstaret occasionem ad adulterium perpetrandum, vt palam est.

SVMMARIVM.

VXOR circa lucra communia, constante matrimonio acquisita, & malè per

maritum alienata, siue consumpta; quam actionem, seu ius habeat in viroque Foro.

DIFFERENTIA TERTIA.

VXOR circa lucra communia, constante matrimonio acquisita, malèque à marito alienata; puta in comeffationibus, concubinato, ac ludis: nullam actionem habet, aut ius, in Foro exteriori contra maritum, vel tertiū. Quia illa solummodò quæ tempore diuor- tii inveniuntur lucrifacta, censentur lucra: reliqua autem, licet pro dimidio lucri fiant vxori, lucrifunt reuocabiliter; ita vt maritus, ad quem spectat libera illorum administratio; possit benè, vel malè administrādo; illa sibi, & vxori reuocare. Ita post Ioan. Lup. docet Nauar. cap. 17. num. 155. vers. Ad alterum hic nouè quæsitum.

Et licet ipse Nauar. idem sentiat dicendū in Foro conscientia; Petr. tamen à Nauar. 2. tom. de Restit. lib. 3. c. 1. nu. 108. contrarium tenet, dicens cum in prædictis lucris vxor statim acquirat vsum fructum, & dominium eorum, & possessionem; vt docet Palud. in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 6. conclus. 2. Ant. Gom. super leges Tauri 50. § 1. & 52. nu. 74. Couar. lib. 3. Variar. c. 19. nu. 2. nullo modo posse ea à marito alienari in præiudicium vxoris sine eius consensu. Vnde inquit, num. 115. & 117. in Foro conscientia; posse vxorem se recompensare secretò. Item, & hæredes viri teneri in conscientia ad eorum restitutionem, si cōstaret de quantitate dissipata; vel esse computanda ad partem bonorum ipsos contingentem: exceptis, per eum ludo amissis. Nam iste contractus est fortunæ, & industria; & ita poterat in eo lucrari, sicut perdere. Et ideò circa amissa in eo, ad nihil tenerentur. Ita resoluit prædictus Doctor.

Sed sanè si attentissimè prædicti Doctores inspiciantur, non sunt inter se contrarii, nec ex doctrina eorum constituenda est differentia aliqua in præsentī specie. Nam Na-

uar. in prædicto c. 17. nu. 155. loquitur secundum ius commune, iuxta quod in præfatis lucris communibus vxor non quærit dominium, nec possessionem, constante matrimonio; vt est communis opinio, teste Couar. loco supra citato, vers. Tertiò deducitur. & docet Anchar. cōf. 102. incipit Quæstio est. nu. 6. & Soc. post alios multos à se relatos consil. 131. nu. 1. col. 2. lib. 1. & Valasc. de Partit. c. 6. nu. 6. per tex. (vbi Doctores communiter) in l. Qui iure familiaritatis. ff. de Acquir. possessione. Et hoc in iis quæ proprio nomine à marito emuntur. aliàs secus; vt docet idem Couar. supra.

Petr. verò à Nauar. loquitur iuxta iura Castellæ. Quo iure attento, dominium rerum à marito, constante matrimonio, acquisitarum transfertur in vxorē quoad partem dimidiam absque aliqua traditione; siue ea emerit nomine vtriusque, siue nomine proprio; vt docet idem Couar. dicto c. 19. nu. 2. vers. 4. & melius Valasc. loquens iuxta leges, & consuetudinem generalem Regni Lusitaniæ, quæ in hoc concordant cum legibus Regni Castellæ, dicto lib. de Partit. c. 5. nu. 9. 14. 15. & 16. Et isto iure attento, perspicuum est, non licere marito nec in Foro exteriori, nec interiori liberè res illas, constante matrimonio, quæsitas, alienare: sed tunc demum, cum id fecerit ex causa, absque fraude, & dolo; vt tradit Ioan. Lup. in Rub. de Donation. inter virū, & vxorem. §. 66. num. 24. & 25. Bal. consil. 235. lib. 2. & Couar. supra, dicto vers. 3. & probat l. 4. tit. 4. lib. 5. Ord. hodie est l. 5. tit. 9. lib. 5. Recopila. & l. 205. inter leges Stuli.

Prædicta omnia vbi ius commune non seruatur, intellige in lucris rerum immobilium. Quid autem si pecuniā tantum, aut res alia inobis à marito in prædictis casibus, & similibus, malè consumatur? Dic restituendum

tuendum esse valorem dimidietatis eorum vxori ab hæredibus mariti tempore partitionum; vt latè probat Valaf. supra, c. 24. per totum. Idem etiam, vbi ius commune feruatur, erit obseruandum in alienatione rerum immobilium, in quibus, licet de iure communi nõ quæratur vxori dominium, (saltem irrevocabiler) tamen refarciendum est vxori postea damnum, & præiudicium sibi illatū per maritū ex bonis ipsius, per ea quæ resoluit Valaf. supra, dicto c. 24. Facit l. 2. C. Ne vxor pro marit. Et hoc est verum, quando lucra sunt acquisita, præcipuè manu, & arte vxoris. Tunc enim censeto (saltem in Foro animæ) limitandam

Fore opinionem Nauar. supra, vt non procedat in isto casu. Iniquum quippe videtur vt quod industria, & labore vxor acquisiuit, liceat viro sine vlla obligatione restitutionis, in malos vsus sibi beneuolos alienare. Quod si dicas habere virum dominium in prædictis lucris de iure communi, & sic vti domino licere illa et alienare. Resp. licet alienatio ob dictam rationem teneat, non tamen inde manere immunem à satisfactione damni quoad vxorem, non obstante dicta subtilitate iuris, de qua in Foro animæ non curatur, vt diximus verb. iudicium. Differ. 4.

SUMMARIVM.

MARITO licitum est in vtroque Foro, moderamine adhibito, causa id exigente, vxorem verberare, & punire; contra Tiraq.

DIFFERENTIA QVARTA.

MARITIS licitum est, iuxta leges, ac canones, moderatè vxores verberare. arg. l. vni. C. de Emenda. propin. & l. Rei iudicatæ. §. 1. ff. Solu. mat. & ibi not. Roma num. 5. Deci. in l. Vt vim. num. 22 ff. de luti. & iur. Hippo. in pract. §. Aggredior. num. 81. Tiraquel. l. 1. Connub. gl. 1. num. 22. Barbof. 2. par. Rub. ff. Solu. mat. num. 35 vbi à num. 31. vsque ad n. 37. latè agit quando id liceat de iure, & quam pœnam mereatur maritus dire verberans, vel etiam modicè sine causa. Adde Panor. in cap. Cùm contingat. de Foro compet. & Doctores in c. Quemadmodum. de lueiur.

In Foro tamen conscientie id non licet secundum Tiraq. in l. 9. Connub. numer. 2. Cuius diuersitatis rationem optarem ab eo audire. Moderata quippe punitio, etiam vxori exhibita, non video quare illicita, & peccati rea sit; cùm etiam vxor sit viro subiecta, & sub eius potestate constituta, & iu-

sta causa se se offerre possit ad prædictam punitionem faciendam. alias esset illa viri potestas vacua, & inanis. Quare in vtroque Foro præfatam moderatam punitionem, iuxta exigente causa, licitam esse puto. argumento l. Præceptoris. ff. ad l. Aquil. & cap. Ad audientiam. de Homicid. Si enim illa præceptori licita est (vt ibidem) quanto magis marito cui plus vxor subici debet, quam discipulus magistro? Et ita docet Silu. post alios, verb. Vxor. quæst. 3. Dicto 2. Adde ad idè Caiet. in tract. 27. Quæst. quæst. 26. ad fin. vbi resoluit ad maritum spectare corrigere vxorem non benè moratam, non solū verbis, sed factō, id est verberibus, & fustibus, & vti alijs remedijs congruis ad illius castigationem, & emendationē. Refert, & sequitur Barbof. 2. par. rub. ff. Solu. mat. num. 36.

Vide circa hoc verbum, quæ habes. verb. Alimenta. Different. 3. 4. & 5. & verb. Adulterium. Differ. 2. 6. & 7.

LAVS DEO.

Ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, eiusque Virginis, & Matris Mariæ, fuit typis mandatum præsens opus in domo Cartusie Maioricarum, per Emmanuelem Rodriguez, Die 25. Iunii M. DC. XVI.

INDEX

INDEX DIFFE- RENTIARVM INTER

VTRVMQVE FORVM, IN HOC OPE-
re contenturum.

ABSOLVTIO.

- 1 **S** E M E L approbatus ab uno Episcopo, potest ubiq; terrarum audire confessiones, & absolue re penitentes habentes Bullam Cruciatæ. Idem, tempore Iubilei; & hoc, in foro conscientie: licet, quoad forum exterius, possit impediri.
- 2 Absolutio ab excommunicatione, quoad forum tantum conscientie, quid importet. Et talis absolutio non prodest quoad forum exterius.
- 3 Excommunicatus denunciatus, impotens ad soluendum; potest, absente Iudice, & parte; absolui in foro penitentiali. Secus, quoad forum exterius.
- 4 Excommunicatus occultus, indiget absolutione quoad forum interius: sed non, quoad exterius.
- 5 Excommunicatus ob debitum, debet prius satisfacere, antequam absoluator; si nequeat soluere; debet cautionem dare, saltem iuratoriæ, in foro exteriori. In foro vero penitentiali, sufficit propositum firmum penitentis.
- 6 Absolutio ab excommunicatione datur in foro exteriori sub certis ceremoniis. Secus, in foro penitentiali, ubi nullæ tales requiruntur.
- 7 Contritio sola, absoluit, quoad Deum, excommunicatum, in articulo mortis: si non habuit copiam confessarii. Secus, quoad forum exterius.
- 8 Absolutio ab excommunicatione obtineri potest per procuratorem, in foro Iudiciali. Secus, in penitentiali.
- 9 Absolutus ab excommunicatione in articulo mortis, ab alio, quam ab excommunicatore; debet, quam citò commode poterit, si sanus fiat; se presentare coram eo, in foro Iudiciali. In foro vero penitentiali, relinquatur sue conscientie.
- 10 Excommunicatus, excommunicatione non reservata, potest absolui in foro penitentiali per paro: hū. In foro vero exterior, non sufficit dicta absolutio; sed recurrendū est ad Episcopū.
- 11 Absolutio ab excommunicatione ad cautelam, dari non potest in foro Iudiciali, nisi servata certa forma. Quæ, in foro penitentiali non est necessaria.
- 12 Absolutio ab excommunicatione in foro Iudiciali, uno modo impenditur, si offensæ, vel contumaciæ est manifesta: & alio modo, si est dubia. In foro vero penitentiali, hoc non attenditur; quia hic, confessio penitentis facit notorium.
- 13 Laicus in articulo mortis an possit absolueri ab excommunicatione? & si absoluat, an valeat pro retroq; foro?
- 14 Suspendus donec satisfaciatur, indiget absolutione post satisfactionem, in foro Iudiciali. Secus, in foro penitentiali.
- 15 Legatus à latere, si vulneretur, potest vulnerantem absolueri, quoad forum interius: non tamen, quoad exterius.

†

Acca-

INDEX.

ACCUSATIO.

- 1 **A**ccusatio, non requirit præmonitionem, in foro exteriori. Bene tamen, in foro interiori, secundum aliquos. Sed, contrarium resoluitur.
- 2 Clericus potest accusare suum offensorem; dum modo protestetur vere. Alias, erit irregularis, in foro animæ: licet, non in foro exteriori, secundum aliquos. Sed, contrarium resoluitur.
- 3 Accusatione, vel appellatione pendente, non potest Prelatus, in foro exteriori, officio suspendi. In foro vero conscientie, potest subditus ei denegare obedientiam; si sciat, nullum ius habere.

ADQUISITIO DOMINII.

- 1 **D**ominium sine traditione, in foro exteriori, non transfertur. Bene tamen, in foro conscientie, secundum aliquos. Sed contrarium resoluitur.
- 2 Thesaurus inuentus, in foro exteriori, spectat ad Regem. In foro vero conscientie, spectat ad inuentorem: si est antiquus. Et, si est lucidus; querendus est dominus.
- 3 Lapilli, & gemme, in litore maris inuentæ, spectant ad Regem, in foro exteriori. Sed, in conscientia, ad inuentorem.
- 4 Rapta à fluminibus, tempore alluvionis, cuius sint?
- 5 Fera, à venatoribus capta in agro, cuius fructus consistunt in ipsa venatione; in foro exteriori spectant ad dominum agri. In foro vero conscientie, ad venatorem.
- 6 Capta in bello, quomodo fiant capientium, in utroq; foro.
- 7 Venans in locis prohibitis, in foro Iudiciali cogitur animalia restituere. Secus, in foro penitentiali.

ADULTERIVM.

- 1 **M**arito licet, in foro exteriori, uxorem, & adulterum, in adulterio deprehensos, occidere. Secus, in foro conscientie.
- 2 Uxor, committens adulterium, propter confusionem vitandam; excusatur in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientie.
- 3 Adulterium, sepius cum una commissum, in foro Iudiciali non punitur, nisi pro uno adulterio. Secus, in foro animæ.
- 4 Committens adulterium cum ea, quæ se multis meretricio more, prostituit; non punitur tanquam adulter. Secus, in foro penitentiali.
- 5 Committens adulterium cum muliere villi, puta, per se cauponam exercente: non est adulteri reus. Secus, in foro penitentiali.
- 6 Diuortia, de Iure civili, et à Codicis, fuerunt permissa. Secus, de Iure Põtificio, & in foro animæ.
- 7 Mulier nupta, per metum conditionale consentiens adulterio; non dicitur adultera, in foro Iudiciali. Secus, in foro penitentiali.

ALIMENTA.

- 1 **F**iliis, ex dñato coitu genitis, secundum aliquos non debentur per parentes alimenta in terris Imperii. Sed debere, in utroq; foro, verius est.
- 2 Patri heretico non debet filius alimenta, in foro exteriori. Secus, in conscientia.
- 3 Uxor adultera, post thori separationem, anteneatur maritus, in utroq; foro, alere. Et, an idem, in uxore spiritualiter fornicante.
- 4 Uxori, soluto matrimonio, non debentur alimenta, in foro Iudiciali, si prægnans non est. Secus, in conscientia; si aliunde non habeat.
- 5 Uxor, habens parentes, vel filios ex alio matrimonio, egentes; potest, sine licentia mariti,

INDEX.

riti, in foro conscientiae, eis alimenta praestare. Secus, in foro externo.

- 6 *Auus maternus, tenetur in foro interiori nepotem egentem alere. Secus, in foro externo. Idem dic, de socero, quoad nurum. Et de tutore, quoad matrem, & sorore pupilli. Et de patrino, & paracho, quoad filios spirituales.*

les.

- 7 *Frater, quando cogi possit, in utroque foro, ad alendum fratrem egentem.*
8 *Famulum egentem infirmum, non tenetur dominus in foro externo, suis impensis alere. Secus, in conscientia.*

APPELLATIO.

- 1 *Appellationes, in foro Iudiciali admittuntur. Secus, in Pœnitentiali.*
2 *Appellatio, licet denegetur à Iure: si tamen est iusta; tenetur Iudex in conscientia eam admittere.*

- 3 *Appellans ex causa verisimili, & probabili, sed falsa; in foro externo non punitur. Bene tamen, in Pœnitentiali.*
4 *Iudex deferens appellationi friuolæ, non punitur in foro Iudiciali. Sed, sic, in pœnitentiali.*

BAPTISMVS.

- 1 *Baptismus, tollit omnem culpam, & penam pro culpa debitam, in foro Poli. Secus, in foro fori.*
2 *Tenentes puerum in Ecclesia (aliis domi baptizatum) pro supplendis exorcismis; in foro externo reputantur patrini, seu compa-*

- tres. Sed in foro conscientiae, non sunt.*
3 *Accedens ad baptismum fidele, licet quoad forum externum sit & reputetur baptizatus: sed, quo ad Deum, & forum conscientiae, non est baptizatus.*

BENEFICIUM, ET BENEFICIATVS.

- 1 *Beneficia duo, etiam si alterum sit sufficiens; in foro externo licite possidentur. Sed non, in interno.*
2 *Fructus beneficii, non exacti, in externo pertinent ad futurum successorem, Sed, in conscientia, debent pro rata diuidi inter prædecessorē, & successorem.*
3 *Canonici, & beneficiati, qui sumto pūcto boræ, exeunt à Choro, sine causa; licet in fo-*

- ro externo, lucrentur distributiones: sed, non, in interno.*
4 *Clericis, in foro externo, licet thesaurizare. Sed non, in interno.*
5 *Personæ Ecclesiasticæ, in Dignitate constitutæ, possunt se tractare, in foro externo, cum pompa seculari. Sed non, in interno.*

BONA.

- 1 *Bona, vulgo dicta mostrenca; in foro externo, sunt dominorū locorū ubi inueniuntur. Sed nō, in conscientia.*
2 *Filius familias in foro iudiciali debet dare patri & sum fructum bonorū aduentitiorū. Sed non, in conscientia, secundum aliquos. Sed contrarium est verius.*
3 *Bona immobilia, & de Realengo, non possunt possideri per Ecclesias, in foro externo. Sed, sic, in foro conscientiae.*
4 *Bona, male ablata, vel inuenta si nesciatur verus dominus eorū; debent distribui*

- in pauperes per Episco. in foro externo. Sed, in conscientia, potest id fieri per ipsummet ablatorem, seu inuentorem.*
5 *Inuentor rei alienæ, tenetur facere diligētias pro querendo domino: quo, non inuento; tenetur eā distribuere, seu dare pauperibus, in foro externo. Sed, in conscientia, potest apud se retinere.*
6 *Inuentor rei alienæ, nō potest, in foro externo, petere aliquid à domino, promanifestatione, & inuentione, sine labore. In foro verò conscientie, potest accipere, si aliquid ei libere detur*

† 2

BVL

INDEX.

BVLLA COMPOSITIONIS.

- B** Vlla compositionis, solum predesti-
pro foro interiore. Non tamen, pro
foro externo, a quo non intendit Sum-
mus Pontifex compositos liberare.

BVLLA CRUCIATÆ.

- R** Eligiosi, an possint sumere Bullam
Cruciatæ, sine licentia suorum Præ-
latorum; & ea frui?

CESSIO BONORVM.

- C** Essio bonorum, multa operatur,
in foro Iudiciali. Secus, in foro pæ-
nitentiali.
- 2** Cedere bonis, quis compellitur, in foro
contentioso. Secus, in penitentiali.
- 3** Cedens bonis cum ignominia, liberatur
in totum à debito, in foro externo. Secus,
in conscientia.
- 4** Cessio bonorum, non habet locum in cri-
minibus. Sed, sic, in foro penitentiali:
ubi etiam nulla seruatur forma.
- 5** Vsurarius, gaudet beneficio cessionis, in fo-
ro externo. Sed, non, in interno, secundum a-
liquos. Sed, contrarium est verius.
- 6** Priuilegium, ne quis conueniatur ultra
quam facere possit; habent non nullæ personæ,
in foro contentioso. In foro verò penitentiali,
habent omnes.

CLERICVS.

- C** Clerici, nō possunt prorogare Iuris-
dictionē suā Episcopi, in aliū, sine eius
licentia, in foro externo. Sed, forum
penitentialē possunt prorogare, absq; licentia
Episcopi, vel Parochi.
- 2** Clericus, licite torquetur, in foro externo,
per laicum. Secus, in foro conscientie.
- 3** Clerici, vendentes frumentū ultra taxā
Regis, securi sunt, quoad forum exterius. Se-
cus, quoad forum interius.

COMPENSATIO.

- C** ompensatio, in foro exteriorē, fit tā-
tum de liquido, vel de proxime li-
quidādo. Secus, in foro conscientie;
in quo sufficit quod quis certus sit de debito.
- 2** Cōpensatio, in deposito, nō admittitur, in fo-
ro Iudiciali. Bene tamen, in foro conscientie.
- 3** Cōpensatio, nō fit de vna specie ad aliā, in
foro Iudiciali. Secus, in foro penitentiali.
- 4** In Decimis, non admittitur cōpensatio, in
foro contentioso. Sed, sic, in foro conscientie.
- 5** Cōpensatio, fieri, nō potest, in re dolo acquisi-
ta, in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientie.
- 6** Paria delicta, mutua cōpensatione tollun-
tur, in foro externo. Secus, in foro penitentiali.

CONFESSIO

- C** onfessio, parte absente facta, non no-
cet cōfidenti, in foro contentioso. Se-
cus, in foro penitentiali.
- 2** Cōfessū homicidiū metu tormentorū an li-
cite Iudex cōtinet ad mortē, & suspēdat; etiā
si, ad pedē patibuli eā reuocet? Vel, an teneat
- 3** Confessio criminis, in foro contentioso, me-
retur penam legis. In foro verò Dei, & peni-
tentiali, meretur veniam.
- 4** Qui tacet, in foro externo, consentire vide-
tur. Secus, in foro Dei.

CONFESSIO SACRAMENTALIS.

- S** tatuta Religionis, obligantia ad ite-
rum consueunda peccata iam confessa;
intelliguntur, quoad forum externū.
Sed, nō, in interiore.
- 2** Confessio Sacramentalis, facta cum ex-
posito, sed à Superiore postea prohibito, valet,
in foro animæ, secundum aliquos; si penitens
id ignorabat. Aliàs, secus.

CONSVETVDO.

Com-

INDEX.

1 **C**onsuetudo, dat iurisdictionem, in foro Iudiciali. Secus, in penitentiali.

2 Consuetudo quando excuset à peccato; &

CONTRACTVS.

1 **C**ontrahentibus licet, se adinuicem decipere, in foro externo. Secus, in interno.

2 Contrahens cum Ecclesia, vel minore, & ipsos decipiens; tutus est, in foro externo; dū prædicti non implorant beneficium restitutionis. Secus, in conscientia.

3 Aduocatus, cum clientulo non potest pacisci, in foro Iudiciali, nisi in principio litis. Secus, in interiore.

4 Dominus, assècurans merces, non tenetur, in foro externo, saluare aliqua, etiam si in naufragio id potuerit. Secus, in cōsciētia.

5 Leges circa stipulationes, in foro animæ non curantur.

6 A contractu innominato, licitum est, in

faciat, de illicito, licitum.

3 Prælatus, an teneatur in conscientia, consuetudines conuentuum seruare.

foro Iudiciali, resiliire, & penitere. Secus, in foro conscientia.

7 Inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris, latum est discrimen, in foro Iudiciali. Secus in foro animæ.

8 Stipulatio alteri per alterum, in foro contentioso non tenet. Secus, in foro conscientia.

9 Mutuans pecuniam ei, quem scit statim male consumpturū; perdit eam, in foro Iudiciali. Secus, in foro animæ.

10 Faciens contractum lege prohibitum, an teneatur illi stare in conscientia?

11 Emens, in Regno Portugaliæ, bona, cum certa cautela; securus est in utroq; foro. Sed, non, venditor.

DAMNVM.

1 **D**amnum datum, ex leui, vel leuissima culpa; non debetur, in foro conscientia. Secus, in foro Iudiciali.

2 Damna data per delegatos, quando imputentur delegantibus.

3 Scandalizans proximum suis malis moribus, non tenetur ad aliquid, in foro exteriore. Bene tamen, in interiore.

4 In contractibus, gratia utriusq; factis, dānum sine culpa vltius contingens, pertinet ad dominum rei. In foro verò conscientia, diuiditur inter eos.

5 Incidens arborem vicini, quæ me ladebat; quando teneat, in utroq; foro?

6 Domum vicini destruens, ut saluet suā; ad quid teneatur, in utroq; foro?

7 Venditor, morosus in ijs rebus, in quibus cadere potest interesse quanti plurimi; an teneatur ad damna, emptori extrinsecus obuenientia?

8 Damna, data per seruos, vel animalia alienicius; an sint per dominum, in foro conscientia rescindenda.

9 Culpa, alio modo accipitur in foro Iudiciali; & alio, in foro conscientia. Et, an in contractibus sufficiat culpa leuis, ad obligandum quem ad restitutionem?

10 Socius an teneatur, in foro conscientia, de culpa leuissima?

DEBITVM.

1 **D**ebitū ex sola caritate, obligat in foro conscientia. Nō tamē, in foro Iudiciali

2 Debitor impotens ad soluendum, tutus est, quoad Deum. Non tamen, quoad forum Iudiciale.

3 Debitor pecuniæ ante interpellationem, nō est in mora reddendi debitum, in foro exteriore. Secus, in interiore.

4 Debitor, potest renunciare legato, vel hereditati, in fraudē creditorū, in foro exteriore. Secus, in foro conscientia.

5 Debitor, non potest in foro Iudiciali, grati

ficari alicui creditori non habenti ius prælationis. Secus, in conscientia.

6 Debitor ex penali dispositione, liberatus debito, an in utroq; foro sit tutus?

7 An liceat in conscientia, soluere creditori creditoris mei?

8 Aliud pro alio (ut pecunia, pro specie) solui non potest, inuito creditore, in foro externo. Secus, in interno.

9 Debitor, cōuentus in plus, quā debet, potest negare totum, in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientia.

† 3

10 Corpus

INDEX.

- 10 Corpus humanum potest impediri per creditores, ne sepeliatur; in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientie.
- 11 Emens fundum hypothecati, licet teneatur in foro Iudiciali ad ea debita: non tamen,

in foro conscientie.

- 12 Pignus, retineri potest, donec totum debitum solvatur. In foro vero conscientie, debet restitui; si eo graviter debitor egeat.

DEBITVM CONIUGALE.

- 1 **H** Abere copulam cum propria uxore, semper licet, in foro externo. Se

cus, in conscientia, in pluribus casibus.

DEFENSIO.

- 1 **P** Rouocato licet, in foro externo, vim vi repellere. Sed, in foro conscientie, non licet se vindicare.
- 2 Non defendens aggressum, si comode potest; punitur, in foro penitentiali. Secus, in exteriori.
- 3 Excedens aliquid circa inculpatam tutelam, an sit irregularis, in utroq; foro.
- 4 Pro defensione Regis, etiam iniusta, licitum est, in foro civili, aliquem occidere. Secus, in foro conscientie.
- 5 Fouens iustam causam, potest, in foro externo, uti malitiis, & cauillationibus. Se-

cus, in foro conscientie.

- 6 Custodes vincarum, an licite se abscondant, in utroq; foro, vi sic dolo capiant ingredientes?
- 7 Insultatus, quando teneatur, fugere, in utroq; foro?
- 8 Incarceratus iniuste, potest in foro conscientie fugam arripere; etiam cum fractione carceris. Secus, in foro Iudiciali.
- 9 Incarceratus iuste, & condemnatus ad mortem, potest in conscientia fugere: etiam cum fractione carceris. Secus, in foro contentioso.

DENUNCIATIO.

- 1 **I** N denunciatione, & visitationibus Religi. forum, quomodo, & quando requiratur premonitio denunciandi?
- 2 Nemo priuatus, tenetur, in foro Iudiciali, manifestare furem. Secus, in foro conscientie,

quoad furtum; sed, non; quoad furem.

- 3 Nullus priuatus tenetur delinquentes accusare. Secus, in foro conscientie, si delictum vergat in detrimentum Reipub.

DEPOSITVM.

- 1 **D** Epositarius, ad quam diligentiam teneatur?
- 2 **D** Epositarius, si rem vedat, & redimat; & illa, postea, casu pereat; an teneatur ad illius pretium, in conscientia?
- 3 Bonis confiscatus, si deponat aliqua ex illis;

an sint illi restituenda?

- 4 Depositarius, an teneatur in conscientia, de re peremta, ex lata culpa iuridica, & non Theologica?
- 5 Dominus, & deponens, si concurrat in petitione rei depositae; quis sit preferendus?

DISPENSATIO.

- 1 **D** Ispensatus ab inferiore sine causa, excusatur in foro exteriori. Sed, non; in interiori.
- 2 Impetrans dispensationem sine causa a Papa, circa legem Canonicam; & ab inferiore, circa suas leges, peccat in ea impetranda; sed non in utendo ea.
- 3 Dispensatio ab inferiore circa legem Superioris, debet fieri, causa cognita, in foro exteriori. Secus, in interiori.
- 4 Iudex fori exterioris, non potest pro libito

dispensare in penis a iure impositis. Secus, in foro penitentiali.

- 5 Iudex inferior, non potest mutare penam, a superiore impositam. Secus, in foro penitentiali; sed, cum causa urgente.
- 6 Dispensatio circa ea quae sunt iuris diuini, vel naturalis, facta sine causa, excusat in foro externo. Sed, non; coram Deo.
- 7 Papa potest secum dispensare super iuramento etiam licito; dummodo faciat cum causa: aliàs, non erit tutus coram Deo.

8 Super

INDEX.

- 8 Super impedimentis, quæ impediunt, & dirimunt matrimonium, solus Papa dispensat, in foro exteriori. In foro vero conscientie, aliquando Episcopus dispensat.
- 9 Dispensationes in rebus fori exterioris, restringuntur. Secus, in rebus fori interioris.

DOMINIVM.

- 1 **F**era, laqueo meo capta, in foro Iudiciali est capientis eam. Sed in foro conscientie, est mea, si erat bene irretita.
- 2 Fera letaliter vulnerata in foro exteriori est capientis eam. In foro vero conscientie est vulnerantis.

DONATIO.

- 1 **H**istrionibus, & ioculatoribus non est prohibitum donare, in foro externo. Secus, in foro animæ.
- 2 Donatio ob merita, requirit probationem meritorum, quoad forum exterius. Secus, quoad interius, si sint vera.
- 3 Donata à consanguineis viri, uxori, in foro externo sunt viri. In foro vero conscientie, sunt uxoris; si vere & absolute ei data sunt.
- 4 Maritus, quando teneatur supplere ex ouibus peremptis, sibi in dotem uxoris traditis.
- 5 Clericus, cui donatum est patrimonium ad ordines, suscipiendus cum obligatione statim ei renunciandi; an ad id teneatur in conscientia.
- 6 Donatio facta per Episcopum intra 20. dies ante obitum; nulla est, in foro externo. Secus, in conscientia.
- 7 Donationes factæ per Ecclesiasticos suis consanguineis, ad eorum statum augendum; an valeant, in utroque foro?
- 8 Donatio excedens 500. aureos, sine insinuatione, non valet, in foro externo. Sed, sic, in foro conscientie.
- 9 Donatio omnium bonorum, presentium, & futurorum; non valet, in foro externo. Bene tamen, in foro conscientie.
- 10 Donans Ecclesie omnia bona sua, retenta sibi usufructu; si postea filios habeat, in foro Iudiciali non reuocatur in totum; sed tantum, quoad legitimam. In foro vero conscientie, omnia bona restituere tenetur Ecclesie.

ELECTIO

- 1 **E**lectio de digno, relicto digniore, quo ad Prælaturas, valet, in foro externo; & non punitur talis electio. Secus, in foro penitentiali.
- 2 Patronus laicus, non tenetur præsentare digniorem, in foro externo. Sed, sic, in foro conscientie.
- 3 Pater, meliorans filium minus dignum, an sit tutus quoad utrumque forum?
- 4 Maioratum instituens, an possit nominare in dignum, in utroque foro?
- 5 Papa, in beneficalibus quomodo habeat plenissimam potestatem.
- 6 Honores, & officia honorifica appetere, & procurare, an liceat, in utroque foro?

ELEMOSYNA.

- 1 **D**iuites seculares, habentes ultra superfluum status, de communi practica non tenentur ea in pauperes expendere; sed, possunt ea thesaurizare. Secus, in foro conscientie.
- 2 Diuites, tempore caritatis; non tenentur, in foro externo, ad elemosynas. Bene tamen, in foro conscientie.
- 3 Hospitalitatem nemo tenetur, in foro externo, exercere. Secus, in foro Dei.

EMPTIO.

- 1 **E**mentes Aethiopes, an tuti sint in utroque foro?
- 2 Emens rem furtiuam, bona fide; si postea sciat esse furtiuam, sed nesciat dominum; an teneatur eam seruare donec sciatur dominus? vel possit eam reddere venditori?
- 3 Emptor secundus cum possessione, in foro Iudiciali, præfertur primo. Secus, in foro conscientie, si sciens emerit.
- 4 Emens rem pluris iusto pretio, propter necessitatem; an possit illud plus retinere, in conscientia, si non petatur?
- 5 Emens rem alicuius, à Fisco; securus est in perpetuum, in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientie.

INDEX.

- scientia; si non iusto pretio eam emerit.*
- 6 *Emerere à venditore, & re alieno gravato, an sit licitum?*
- 7 *Emens rem alienam, bona fide, & eandem reuendens etiam bona fide; qualiter teneatur de euictione.*
- 8 *Emens ignoranter re vitiosam, in foro externo habet sex menses, à die scientiæ, ad redhibitoriam, & annum, ad æstimatoriã quãti minoris. In foro vero conscientie, quãdocũq;*

EXCOMMUNICATIO.

- 1 **E**xcommunicatus, & denunciatus, in foro Iudiciali & externo, est vitandus; nisi probet, duobus saltem testibus, se esse absolutum. In foro vero conscientie, sufficit quod ipse hoc dicat.
- 2 *Excommunicatũ, non denunciatũ, non tenetur pars, in foro Iudiciali, repellere. In foro vero penitentiali, tenetur eum confessarius repellere.*
- 3 *Excommunicatus minore, in foro externo, potest cõferre sacramenta; quando, conferendo, nõ recipit. Secus, in foro conscientie.*
- 4 *Rescriptum, ab excommunicato occulto impletum, an teneat in utroq; foro?*
- 5 *Excommunicatus nõ potest, in foro Iudiciali; petere debitũ. Bene tamen, in foro conscientie.*
- 6 *Excommunicatio Papæ non excusat ignorãtẽ ultra duos menses, in foro externo. Sed sic; in interno.*
- 7 *Non defendens clericum percussum, cum potest, in foro externo excommunicatur. Secus, in conscientia; nisi sit minister Iusticiæ.*
- 8 *Demens nam literam, vel apicem, ex literis Papæ, est excommunicatus, quoad forum exterius. Sed, non; quoad interius.*
- 9 *Excommunicatus ex falsa causa, nõ est excommunicatus, quoad Deũ. Sed sic; quoad Ecclesiã.*
- 10 *Capiens bona, ob naufragiũ proiecta, si statim non restituat; est excommunicatus, quoad Deum. Sed, non; quoad Ecclesiã.*
- 11 *Excommunicatus si intra mensem nõ soluerit; an parte prorogante terminũ, incidat in eandẽ?*
- 12 *Excommunicatus, nõ potest eligi, in foro externo, ad ullum officiũ iurisdictionale. Sed, sic; in foro penitentiali; nã, potest eligi in confessarium à constituto in articulo mortis.*
- 13 *Excommunicatus, potest, quoad forũ exterius, multa facere valide: quamvis, quoad Deum, peccet. Vt, recipere Sacramenta: facere testamentum, & Profess. onẽ, & cõtractus.*
- 14 *Excommunicato denunciato non licet solvere debitum, in foro Iudiciali; etiam si quis iurauerit solvere. Secus, in foro conscientie.*
- 15 *Excommunicatus iuste ob crimen, vel contumaciam; licet non dormiat, priuatur fructibus beneficii, in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientie, si fuit impeditus.*
- 16 *Excommunicatus iuste, si appellet à declaratione; in foro externo non vitatur. Sed, in conscientia, tenetur se abstinere.*
- 17 *Excommunicatio, in foro exteriori, presumitur, in dubio, præcessisse ipsam appellationem. Secus, in foro conscientie.*
- 18 *Excommunicatus absens, nõ est, quoad Deũ, excommunicatus, donec sciat. Secus, quoad Ecclesiã.*
- 19 *Excommunicatus, si appellet; & appellatiõnem non prosequatur; potest denunciari excommunicatus; & vitabatur. In foro vero conscientie, non est excommunicatus.*
- 20 *Excommunicatus post appellatiõnẽ, etiã si celebrat; nõ fit irregularis in foro externo. Secus, in foro conscientie; si sciat, suam appellatiõnem non fuisse iustam.*
- 21 *Monitoria contra non soluentes, ligant, etiã impotentes, in foro externo. Secus, in interno.*
- 22 *Excommunicatus sic; si tali die nõ venerit; indiget absolutione; etiam si fuerit impeditus. Secus, quoad Deum.*
- 23 *Excommunicatus in articulo mortis potest absolui à quocũq; simplici Sacerdote; & nõ approbato; licet sit præseparatus. Intellige, quãdo habet aliquam iustam causam recusandi parochum.*

EXPENSÆ.

- 1 **E**xpensas, bona fide factas in re aliena, si quis semel re restituat antequam eas petat; repetere postea non potest.
- 2 *Sed, in conscientia, eas reddere Dñs rei tenetur? Iniustus rei detetior, nõ recuperat expensas vitales. Sed tantũ, necessarias. Secus, in foro conscientie.*

FORNICATIO.

Forni

INDEX

1 **F**ornicatio cum meretrice, etiam uolenter habita, non puniuntur in foro ciuili. *Beatus tamque, in foro animæ.*

2 **C**oncupiscentia, in foro externo, non puniuntur. *Secus, si, in foro penitentiali.*

FRUCTUS

1 **V**enditione retractata, sub deceptio- nem ultra adhibendum; an etiam fructus debeant restituere?

2. 3. **P**ossessor male fidei, quos fructus restitue-

GABELLA.

1 **G**abellæ, seu vectigal, non debetur, in foro conscientie, de necessariis vitæ: siue emanant, siue ventan- tur. *ecce, in foro externo.*

2 **G**abellæ debetur, in foro externo, de rebus estimatis, datis legatario. *Secus, in foro conf-*

GENVS.

1 **D**escendentes ex genere Iudeorum, vel Saracenorum, an possint habere

GRATIA.

1 **G**ratia Pape, non probatur per testes, in foro iudiciali. *Secus, in foro con-*

2 **S**upplicatio sola signata, non sufficit, in foro externo; nisi Literæ expediantur.

HEREDITAS ET HERES.

1 **A**ditio hereditatis, quoad forum Iudi- ciale, requirit facta, aut verba. *Se- cus, quoad forum interius.*

2 **H**eres, non conscientia Inuentarii, tenetur, in foro Iudiciali, ultra vires hereditarias. *Secus, in foro conscientie.*

3 **H**eres, non conscientia Inuentarium, non po- test detrabere quartam Falcidiam ex lega- tis, in foro externo. *Secus, in interno.*

4 **Q**uarta Trebellianica, an possit detrabi in utroq; foro?

5 **Q**uarta Falcidia, ex errore facti non detracta, debetur, in foro Iudiciali. *Secus, non, in conscientia.*

6 **H**eres, ex delicto defuncti non tenetur, in fo- ro exteriori; si lis non fuit cum defuncto con- testata. *Secus, in conscientia.*

7 **L**ex in C. de fidei cō. libert. an procedat in utroq; foro?

8 **L**ex in C. de his quib. ut indig. & lex Here- dit. ff. eod. tantum habent locum in foro Iudi- ciali. *Nam heres, in conscientia, non tene-*

3 **F**emina, vi oppressa, tenetur excusari, in foro externo; aliter, rea erit. *Secus, in foro animæ, si non consentiat.*

4 **S**erua, si a Domino stupretur, cogitur Dñs eam manumittere. *Secus, in foro conscientie.*

re teneatur?

4 **F**ructus rei alienæ, bona fide possessæ, qui nam restituuntur; cum res restituuntur?

cientia.

3 **G**abellæ, maior ab alienigenis, quam ab in- digenis, seu incolis, exigi non debet, in foro con- scientie. *Licet contrarium male seruetur in fo- ro externo.*

re officia honorifica; & admitti in Religio- nem?

Secus, in conscientia.

3 **D**ispensationes, expeditæ pro foro externo; differunt ab his, quæ expediuntur pro foro pe- nitentiali, & animæ.

tur vindicare mortem defuncti.

9 **A**n teneatur quis, in utroq; foro, relinquere sua bona consanguineis, deficientibus ascen- dentibus, & descendens?

10 **H**eres, ac commodum fideli testatori, quod re- stituet hereditate filio spurio; perdit eam, quoad forum exterius, agens filio contra eum. *Secus, in conscientia, potest eam sibi retinere.*

11 **S**purius, an in utroq; foro, sit in capax suc- cessoris honorum parentum?

12 **H**eres, institutus a nouitio, an possit in utroq; foro, statim facta professione, frui bonis here- ditariis? vel, an teneatur expectare mor- tem naturalem Religiosi?

13 **H**eres, an teneatur prius soluere legata; quam, ab eo impensa?

14 **R**elicti indignis, in foro exteriori, debentur Fisco. *Secus, in conscientia.*

15 **F**ilius naturalis, tantum succedit ma- tri, una cum legitimis, in foro externo. *Se- cus, in interno.*

HÆRESIS.

Proferens

INDEX.

- 1 **P**roferens verbum, vel propositionem male sonantem; in foro externo puni-
tur & hereticus. Secus, in foro peni-
tentiali; si, per errorem, vel simplicitatem,
eam dixerit.
- 2 Fidem negans, ore tantum; est hereticus,
quoad Ecclesiam. Sed, non; quoad Deum.
- 4 Episcopi, de iure communi sunt Iudices
in crimine heresis. Hodie, secus, etiam in fo-

ro conscientia.

- 4 Deuouens animam suam diabolo; & Vir-
gine potatur; & fidem Christi verbo tantum
abiurans; in foro externo punietur tanquam
blasphemus, & hereticus. Secus, in foro Dei.
- 5 Hereticus, quoad forum interius, à solo
Papa absolui potest. Quoad forum vero ex-
ternum, à Papa, & Inquisitoribus fidei.

HOMICIDIUM.

- 1 **O**ccidere an liceat, in utroq; foro,
pro defensione rerum tempora-
lium?
- 2 Magister, percutiens discipulum, causa dis-
ciplinæ; si is moriatur; excusatur, quoad
Deum. Secus, quoad forum exterius.
- 3 Inimicum, paratam contra me insidias,
licet impune occidere, in foro externo. Secus,
in interno.
- 4 Ministri Iustitiæ, insequentes criminosum; &

dantes facultatē, ipsum occidendi, in foro ex-
terno excusantur. Sed, non, in interno.

- 5 Homicida est, quoad Deū, delinēs pascere,
fame morientē; & medicus, & chirurgus, de-
sinentes sanare. Secus, in foro externo.
- 5 Occidere an liceat insultatē cū armis in
con sanguineum, vel magnum amicum?
- 7 Clerico, in minoribus constituto, non licet
bannitum occidere: licet data sit cuiq; facul-
tas eum occidendi.

HORÆ CANONICÆ.

- 1 **S**ufficit, quoad Ecclesiā, dicere horas
canonicas ore; licet, non corde. Secus,
quoad Deum.
- 2 Infirmus, non solitus ire ad chorum; an pos-

sit, in conscientia, lucrari distributiones?

- 3 Horas canonicas non recitans, sine causa;
qualiter teneatur, in utroq; foro, ad fructuū
restitutionem.

IGNORANTIA.

- 1 **I**gnorantia, in foro penitentiali, solo ver-
bo penitentis probatur. Secus, in foro Iu-
diciali, in multis casibus.
- 2 Legem transgrediens, etiam ignorer, si
nihil minus punitur, in foro Iudiciali: Se-

cus, in foro conscientia; nisi sit super materia,
aliā, de iure naturali præcepta.

- 3 Legem nouam transgrediens ex ignoran-
tia illius, post duos menses non excusatur, in
foro Iudiciali. Sed, sic, in foro animæ.

INDULGENTIA.

- 1 **P**er indulgentias, solum condonatur
pena debita Deo pro peccato. Non ta-
men, debita foro exteriori.
- 2 Parochus, concedere potest Indulgentias,

in foro penitentiali. Non tamen, in foro ex-
terno.

- 3 Consistens in peccato mortali, satisfacit præ-
cepto Ecclesiæ. Non tamen, Deo.

INQUISITIO.

- 1 **I**nquisitio, absq; diffamatione, aut cla-
morosa insinuatione, fieri potest, in foro

Iudiciali, de communi obseruantia, & con-
suetudine. Secus, in conscientia.

INTERPRETATIO.

- 1 **E**piscopi contra rigorem legis, solum Prin-
ceps, & Supremi Senatus seruare pos-
sunt, in foro externo. In penitentiali
verò, omnis Sacerdos eam seruare potest.
- 2 Dubia, in peiorē partem, fauore animæ, in-
terpretantur. Secus, in foro contentioso.

- 3 Iuramentum interpretatur, in foro inte-
riore, secundum mentem iurantis. In foro
verò Iudiciali, secundum Ius.
- 4 Verba, per suasionē importantia; &, con-
silio, in materia cōscientiæ, importāt præceptū.
Secus,

INDEX.

Secus, in foro externo.

- 5 *Licentia, ubi requiritur, in foro exteriori, debet esse expressa. Secus, in interiore.*
- 6 *Licentia, ubi requiritur; & iniuste denegatur, tunc in foro anime potest fieri actus sine ea. Sed, in foro externo, debet reuerti ad*

Superiorem.

- 7 *Inter offensam, & contumaciam notoriā, & dubiam, nulla est differentia, quoad forum interius. Secus, quoad forum exterius.*
- 8 *Dies statuta ad soluendā, interpellat pro homine, in foro externo. Secus, in penitentiali.*

IRREGVLARITAS.

- 1 **A** *Ccusans aliquem de crimine digno morte, vel membri mutilatione, absq; protestatione; in utroq; foro fit irregularis.*
- 2 *Rebaptizans scienter cum cōditione; an sit irregularis, quoad utrumq; forum?*
- 3 *Diaconus, baptizans solēmiter, putans sibi licere; quoad Deum, non est irregularis. Secus, quoad Ecclesiam.*
- 4 *Monachus, post triēnium iudicatur, in foro externo, dispensatus in irregularitate. Secus, quoad Deum.*
- 5 *Irregularis, in dubio, nemo iudicatur, in*

foro Iudicali. Secus, in foro conscientie.

- 6 *Laicus, cantans Epistolam cum manipulo, putans id sibi licere: nō est irregularis, corā Deo. Bene tamen, quoad Ecclesiam.*
- 7 *Irregularitas non incurritur, quoad forum exterius, ex delicto occulto. Sed, sic; quoad forum interius.*
- 8 *Irregularis occultus, an ob infamiam vitandam, possit facere Sacrum?*
- 9 *Percutiens leuiter, si ex sua culpa infirmus, vel incuria medici, moriatur; an sit irregularis?*

I V D E X.

- 1 **I** *udex, in foro Iudicali, tenetur iudicare secundum allegata, & probata. Secus, in foro conscientie.*
- 2 *Iudex fori externi, non potest ad cōmodum Partis impertire officium suum. Secus, in foro penitentiali.*
- 3 *Iudex, grauans Partem, tenetur de ferre appellationi, licet de Iure denegetur.*
- 4 *Iudex grauans Partem, ad nihil tenetur, in foro Iudicali; si Pars non appellauit. Secus, in foro conscientie.*
- 5 *Iudex, non tenetur multum differre executionem Sententię criminalis, ob spem penitentię rei. Secus, in foro cōscientie.*
- 6 *Iudex fori externi, tenetur exacte interrogare reum. Secus, in foro interiore.*
- 7 *Iudex, in dubio non pronunciat. Secus, in foro penitentiali.*
- 8 *Aduocatus, potest esse Iudex in eadem causa, in cōscientia. Secus, in foro Iudicali.*
- 9 *Iudex, in causa propria, nemo potest esse, in foro externo. Secus, in conscientia.*

- 10 *Delicta minus graua, non nunquam puniuntur magis, quā grauiora, in foro externo. Secus, in foro penitentiali.*
- 11 *Iudex ordinarius, potest recusari, in foro externo. Secus, in penitentiali.*
- 12 *Iudex, iurās libertates Cōmunitatis, potest nibilo minus ex causa eis cōtrauenire, in cōscientia.*
- 13 *Iudex, lata sententia non potest penā in ea appositā cōmutare. Secus est, in foro penitentiali.*
- 14 *Iudex, extorquens minis, & falsis promissionibus, crimina à rei; nō puniuntur, in foro externo; sed laudatur. Secus, in foro penitentiali.*
- 15 *Reus, absolutus ab Inquisitione contra eū facta; non tenetur, in conscientia, expensas reficere. Secus, in foro Iudicali.*
- 16 *Iudex, lata Sententia criminali, non potest amplius de eadem cognoscere.*
- 17 *Diebus feriatis in honorē Dei et Sāctōrū, nibil in foro Iudicali agi potest. Secus, in penitentiali.*
- 18 *Iudex arbiter, iurans de iuste iudicando; etiam si iniuste iudicet, etiam cum dolo, non facit litem suam. Secus, in foro anime.*

I V D I C I V M

ECCLE.

INDEX.

- 1 **E**cclesia, an iudicet de occultis? in foro interno.
- 2 **E** contra presumptionem juris, & de iure, non auditur quis in foro Iudiciali. Secus, in penitentiali.
- 3 **A**pices, & subtilitates Iuris, non curantur
- 4 **A**equitas semper seruanda est in foro conscientiae. Secus, in foro Iudiciali.
- 5 **I**n iudiciis, est benigna interpretatio facienda. In foro vero animae, securior.

IURAMENTVM.

- 1 **I**n iis, quae dependet ab animo; statuitur, in foro penitentiali, simplici verbo penitentis. Secus, in foro contentioso.
- 2 **R**eus, legitime à Iudice in causa criminali interrogatus; an teneatur, in utroque foro, dicere veritatem?
- 3 **F**ilia, renuncians cum iuramento suae legitimae; an possit, in conscientia, contravenire: si enormiter sit laesa?
- 4 **D**eferre iuramentum Parti, quam scis falsum iuraturam; licitum est, in foro Iudiciali. Secus, in interiore.
- 5 **M**onitoria, licita sunt in foro externo; tamen si sciatur, non esse quem eis obediturum. Secus, in interno.
- 6 **S**implex promissio, quoad Deum, equiparatur iuramento. Secus, in foro Iudiciali.
- 7 **P**eriurium, quod non cedit in praedictum tertii; non punitur in foro Iudiciali. Secus, in interiore.
- 8 **I**urare non possunt testes, Die feriato. Secus, quoad forum conscientiae.
- 9 **I**uramentum, an possit licite per Principem prohiberi ne apponatur in contractibus; & annullari contractus, si apponatur?
- 10 **I**urans cum dolo, animo fallendi alterum, sine intentione adimplendi quod iurat; an teneatur, in utroque foro, adimplere iuramentum?

IURISDICTION.

- 1 **P**AR, in parem non habet imperium: & si, Sententia lata ab uno Iudice, non potest retractari, nisi per eius Superiorem. Secus, in foro penitentiali; ubi, Confessarius potest, ex causa, mutare penitentiam, ab alio impositam.
- 2 **F**orum quis sortitur, in foro Iudiciali, ratione delicti: & ideo remittendus est reus ad Iudicem loci delicti. Secus, in foro penitentiali.
- 3 **D**elegatus à Principe, vel ab inferiore, ad universitatem causarum; potest subdelegare alteri vices suas. Secus, in foro penitentiali.
- 4 **A**rchiepiscopus, visitans suos Episcopos suffraganeos, & eorum dioeceses, habet potestatem in eorum subditos, quoad forum penitentiae. Non tamen, quoad forum exterius.
- 5 **I**udaei, quoad forum exterius, subiecti sunt legibus Christianorum. Non tamen, quoad forum interius.
- 6 **I**nquisitores fidei, an cognoscant in utroque foro de crimine usurarum?
- 7 **P**rorogari iurisdictio potest in foro externo, quā quis habet in habitu. Secus, in foro penitentiali.
- 8 **A**d prorogandam iurisdictionem secularem, nullus requiritur consensus Iudicis proprii. Secus, in foro penitentiali.
- 9 **A**rchidiaconus, de iure communi, est Vicarius Episcopi, quoad ea quae sunt fori exterioris. Sed, non, quoad ea quae sunt fori interioris.
- 10 **D**elegatus inferioris à Principe, non potest extra territorium exercere ea quae sunt voluntariis iurisdictionis. Secus, in foro penitentiali. Quia parochus, extra parochiam potest audire confessiones suorum parochianorum.
- 11 **N**emo potest, in foro Iudiciali, esse Iudex sui, ut, se excommunicare, absolueret, &c. In foro vero animae, potest quis uti iurisdictione in se ipsum.
- 12 **I**urisdictio, quam quis habet in foro exteriori, non potest delegari alteri, ut illā exerceat

INDEX.

- ceat in ipsum delegantem. Secus, in foro penitentiali.
- 13 Nemo tenetur, in foro externo, acceptare compromissum in se factum. Secus in foro conscientiae, si fiat de lite diu habita.
- 14 Prælati non habentes iurisdictionē, in

foro interiori, non gaudent privilegio. cap. fin. de Penit. & remis.

15 Generales Ordinum non mendicantium, quoad forum tantum exterius, sunt Superiores suorum Abbatum, seu Priorum.

LEGATVM.

- 1 Legata, debent solui intra annum integrum, in foro externo. Sed, in interno, & penitentiali, debent solui quam primum possunt.
- 2 Heres, solvens debita non seruato ordine prioritatis, non est securus, in foro Iudiciali. Sed, sic, in conscientia, si ignoranter id faciat.
- 3 Quædam sunt legata pia; quoad forum exterius, quæ non sunt talia, quoad forum interius. Et quæ sint ista.
- 4 Legatū, factū sub cōditione impossibili, vel turpi, de futuro; vel, matrimonii impeditiua; non ideo inuvalidatur, in foro externo. Sed, sic,

in interno; si aliter testator non reliquisset. Contrarium tamen resoluitur.

5 Legata incerta, ratione incertitudinis personæ, in foro externo, non debentur. In foro verò conscientiae, debent diuidi.

6 Heres ab intestato, an teneatur soluere, in cōscientia, legata, in minus solemnī testamento relicta.

7 Legatū rei aliene, an valeat in utroq; foro.

8 Fructus rei legatæ, à quo tempore pertineant ad legatarium?

9 Legata, sine heredis institutione, sūt inuvalida, in foro externo. Secus, in cōscientia; si sint pia.

LEX.

- 1 Contēnere, vno modo dicitur in foro externo; & alio, in foro interno.
- 2 Lex recepta, sēper obligat, in foro externo; tametsi eius circūstantiæ notabiliter varientur. Secus, in conscientia.
- 3 Lex correctoria, in foro externo, non extenditur ex maiortate rationis. Secus, in foro animæ.
- 4 Lex loquēs negatiuē, requirit monitiōē, in foro externo, ad hoc, ut cōtraueniēs puniri possit. In foro verò conscientiae, nulla requiritur monitiō.
- 5 Lex penalis, in foro externo, extenditur ad casus similes. Secus, in foro interiore.
- 6 Statuta obligantia viciniores populos ad

soluenda robaria, & homicidia; procedunt tantum in foro externo. Secus, in conscientia.

7 Lex merè penalis, an obliget in utroq; foro?

8 Contractus nullus ex defectu formæ, an sit nullus etiam in foro cōscientiæ, si verè partes in eum consenserint?

9 Consuetudo praua, quando, & à qua pena excuset.

10 Legislator tenetur seruare suas leges, in foro conscientiae. Secus, in foro externo.

11 Inter forum animæ, & forum Canonicū, an sit differentia?

12 Lex fundata in præsumptione, quando obliget, in conscientia.

LOCATIO, ET CONDVCTIO.

- 1 Locans vasa vitiosa, etiam ignoranter, an teneatur in conscientia ad interesse extra rem?
- 2 Emptor rei locatæ, an teneatur stare locationi factæ per suum venditorem?
- 3 Conducens operam alicuius, an teneatur soluere mercedem promissam; si locatus, ex culpa conductoris, non laborauerit?

4 Famulus cōductus per annū, si discedat ante tēpus cōpletū, perdit, in foro Iudiciali, quicquid lucratus fuerat. Secus, in foro animæ.

5 Conducens agrum, & non colens eum, ex negligentia, tenetur ad pensionem, in foro externo; etiam si, ob sterilitatem venientem, nihil collegisset. Secus, in interiore.

6 Cōducēs agrū pretio rigorofo; tenetur, in foro

††

ro

INDEX.

- ro externo, ad pensionem præfixam; etiam si casu fortuito omnes fructus sint destructi; si renunciauerit omnibus casibus fortuitis. Secus, in conscientia.
- 7 Locans equum vitiosum manifeste, sed, igno-
rante conductore; non tenetur ad damna, con-
ductori subsecuta. Secus, in foro conscientie.
- 8 Dominus, conducens famulum salario iniusto; an teneatur, in utroq; foro, ad iustum?

MAIORATUS.

- 1 **M**aioratus, an sint liciti, in utroq; foro?
- 2 Successor Maioratus, an teneatur rescire expensas factas per suum prædecessorem in castris, muris opidorum, & refectioe, seu ampliacione domus Maioratus.

MANDATVM.

- 1 **M**andans percuti clericum, si ante percussione reuocauerit mandatum; non erit excommunicatus, in foro animæ; licet reuocatio non peruenerit ad mandatarium. Secus, in foro Iudiciali.
- 2 Mandatum procuratorium, etiam iuratum, potest reuocari, in foro Iudiciali. Secus, in conscientia.
- 3 Mandatarius, passus damna propter executionem mandati; in foro externo non ea recuperat. Secus in foro conscientie.
- 4 Iudici Ecclesiastico, an liceat suo gladio Iudicem secularem adiuuare, ad eruendam à subdito veritatem?
- 5 Ratum habere non possum, in foro externo, nisi quod meo nomine est gestum. Secus, in foro animæ.
- 6 Mandatum, in alicuius utilitatem factum, non obligat; etiam post acceptatum, in foro externo. Secus, in foro penitentiali.

MATRIMONIUM.

- 1 **F**ilia, nubens indigno; sine, vel contra voluntatem patris; potest, in foro externo, exheredari. Secus, in foro animæ.
- 2 Filii familias contrahere non possunt, de Iure Ciuili, matrimonium, sine patris consensu. Secus, de Iure Canonico, & conscientie.
- 3 Matrimonium, contractum cum conditione impossibili, de facto & natura, tenet, in foro Iudiciali. Secus, in foro animæ; si deficiat consensus.
- 4 Verba, fraudulenter prolata, denotantia consensum de præsentibus; inducunt matrimonium, in foro externo. Secus, in interno.
- 5 Matrimonium contractum cum leproso, etiam altero ignorante, valet, in foro contentioso. Secus, in foro conscientie.
- 6 Sponsalia de futuro, secuta copula, ante Concil. Trid. fiebant matrimonium de præsentibus; licet consensus non adesset. Sed hodie, hoc cessat.
- 7 Fides data inter consanguineos, de matrimonio contrahendo, si Papa dispensauerit; an obliget in utroq; foro?
- 8 Filius, in foro exteriori, post. 14. annum non tenetur stare sponsalibus per patrem factis. Secus, in foro conscientie.
- 9 Vidua, intra annum luctus secundo nubens, an peccet?
- 10 An liceat coniugi innocenti transire ad Religionem, ob fornicationem spirituales?
- 11 Sponsus per verba de præsentibus, cognoscens sponsam, & non seminans vas eius; an ingredi possit Religionem?
- 12 Arræ, date in præmium virginitatis, non debentur, in conscientia, si sponsa corrupta sit.

METVS.

INDEX.

METVS.

- 1 **M**etus, in foro externo, debet esse iustus, & cadens in constantem virum. Secus, in foro interiore.
- 2 Metus iustus, quomodo iudicetur, & arbitretur, in utroq; foro.
- 3 Metus facta, an sint irrita, vel irritanda?
- 4 Matrimonium, metu mortis celebratum, & consummatum; non est validum, in foro conscientie, presumitur tamen validum, in foro Iudiciali.
- 5 Matrimonium, metu leui contractum, validum est, in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientie; si aliud non fuisset factum.
- 6 Juramentum, per vim, vel iustum metum, extortum; an sit nullum; vel pariat aliquam obligationem in utroq; foro?

MISSA.

- 1 **M**issas plures habens dicendas, an possit eas aliis committere dicendas, minore sibi, quam ipse acceperat?
- 2 Missa, an possit hodie dici, in Oratorii priuati, in altari portatili?

MONITORIA.

- 1 **M**onitoria, tollentia compensationem, quomodo intelligantur, & procedant, in utroq; foro.

MVNERA.

- 1 **M**unera, per Religiosos, in foro conscientie, dari non possunt, etiam cum licentia Prelati: nisi, seruata forma Extrauagantis Clementis Papae Octau. Secus, in foro externo.

NEGOCIATIO.

- 1 **N**egotiari causa lucri, in utroq; foro an sit licitum? interesse in cambiis ad certum locum. Secus, in foro conscientie; & interesse sit & quomodo.
- 2 Mercator, faciens mobatras, non punitur, in foro externo. Secus, in foro penitentiali.
- 3 Mercator, non potest pacisci certum Recambiare cambium non solum, licitum est, in foro exteriori. Secus, in foro conscientie.

NVLLITAS.

- 1 **O**btinens Cathedram votis inhabilibus, non tenetur, in foro externo, renunciare Cathedrae; donec per sententiam ea priuetur. Secus, in foro conscientie.
- 2 Declaratur lex, Barbarius Philippus, ff. de offi. Præto. nimirum, non habere locum in rebus conscientie, & Sacramentis Ecclesie.

INDEX.

- Ecclesia.*
- 3 *Iudex occultè excommunicatus, im-*
pune in foro externo exercet officium suum. 7 *Gesta à Præfato putatiuo, non vero;*
Secus, in foro animæ. *an valeant?*
 - 4 *Præfatus, carens titulo, sed publice to-*
leratus, debet in foro exteriori audiri à
suis subditis. Secus; in foro conscientie. 8 *Instrumenta, per publice excommu-*
nicaum tabellionem recepta, non va-
lent, in foro externo. Secus, in conscientia.
 - 5 *Sacerdos non approbatus, si audiat*
publice confessiones; an valide absoluat? 9 *Impetratio beneficii iuris patronatus*
laici, valet; etiam, non facta de hoc
mentionem: si publice æstimatur esse liberum.
6 *Confessarius, notabiliter ignarus, sed*
communiter reputatus idoneus; an vali-
de absoluat; ita ut non teneatur peni-
tens reiterare confessionem; cognita eius
ignorantia?

OBEDIENTIA.

- 1 **P**apa, nulli subditur, in foro exte-
riore. Secus, in penitentiali.
- 2 **P**rinçipi Tyranno obedire tene-
mur, in foro exteriori. Secus, in interio-
re.
- 3 *Infirmus, an teneatur obedire medi-*
co, in utroq; foro?
- 4 *Extravagans Iniunctæ, de Elect. inter*
communes, quoad pœnas, non habet lo-
cum, in foro conscientie.

OBLIGATIO.

- 1 **O**bligatio naturalis, est duplex;
& utraq; obligat in conscientia: non tamen, in foro Iudiciali.
- 2 *Filius non tenetur actione furti, in fo-*
ro externo. Sed, in conscientia, tenetur
ad restitutionem.
- 3 *Aduocatus imperitus, vel negligens, &*
ob id, amittens causam; & tenetur Parti,
in foro conscientie, ad omne interesse.
Secus, in foro Iudiciali, de consuetu-
dine.
- 4 *Obligatio Antidotalis, habet tantum locum*
in foro conscientie. Secus, in foro Iudiciali.
- 5 *Aduocatus an teneatur patrocinari pau-*
peri, gratis?
- 6 *Medicus, non tenetur, in foro externo,*
videre mixturam simplicium in domo
pharmacopole. Secus, in conscientia.
- 7 *Frangenti fidem, non est seruanda fi-*
des, in multis casibus, in foro externo. Sed
in conscientia, semper seruanda est.
- 8 *Fideiussorem tenetur principalis liberare,*
in conscientia, transacto anno. Secus, in fo-
ro externo: nisi, in tribus casibus.
- 9 *Promissio facta alicui, si non faciat ali-*
quid (ut, ne peieret: ne fornicetur) ad
quod aliàs tenetur, non obligat, in foro ex-
terno. Secus, in conscientia.
- 10 *Pactum nudum, in foro externo Ciuili,*
nullam parit obligationem. Secus, in con-
scientia.
- 11 *Interitus rei alienæ post moram, cedit*
moroso, in foro externo; etiamsi eodem
modo esset res apud dominum peritura.
Secus, in foro conscientie.
- 12 *Conditio, in corde retenta, nihil opera-*
tur, in foro Iudiciali. Secus, in foro con-
scientie.

OPINIO.

- 1 **I**udex, & Aduocatus, tenetur se-
qui magis communem opinionem.
- 2 *Cum*

INDEX.

- 2 Cum duæ sunt opinionēs probabiles; non tenetur Iudex fori externi sequi eam quæ fauēt reo. Secus, in foro interno.
- 3 In varietate opinionum æque probabilium, licitum est, in foro externo, modò ad
barere uni; modò, alteri.
- 4 In rebus agendis, tutior pars est eligenda, in foro conscientie. Sed, in foro iudiciali, mitiorem sequi debemus.

OCIOSITAS.

- 1 **O**ciosus, in foro exteriori, non est, nisi qui nihil operatur; etiam si mala, & vana operetur. In foro verò conscientie, ociosus est, qui nihil boni facit.

PAROCHVS.

- 1 **P**arochus, cui, propter insufficiētiā, datur coadiutor; non ideo remanet suspensus ab officio, in foro exteriori. Secus, in conscientia.
- 2 Parochus, in foro externo, potest totam curam alteri demandare. Sed, non; in foro conscientie.
- 3 Episcopus, an possit uti parocho ad officium Vicarii Generalis?
- 4 Parochus, an possit dare licentiā non approbato ab Ordinario, audiendi confessiones?
- 5 Parochus, etiam ex causa iusta, nisi sit ab Episcopo approbata; non potest à sua parochia abesse. Secus, in foro conscientie.

PECCATVM.

- 1 **P**onens Insignia sua in sacellis, seu Hospitalibus à se factis, in foro externo, acquirit gloriā. Sed, non; in interno.
- 2 Oscultus peccator, potest petere Eucharistiā à parochò, in foro externo. Secus, in interno.
- 3 Peccans ex consuetudine, præsumitur, in foro externo, peccare ex contemptu. Secus in foro interiori.
- 4 Torneamenta, & hastiludia, an sint licita.
- 5 Seruo, vel captiuo, etiam licite capto, an liceat fugere?
- 6 Detractor, & infamans, si vera dicit; in foro externo non punitur. Secus, in interno.
- 7 Peccata cogitationis, non puniuntur in foro externo. Sed tantum, in interno.
- 8 Scandalum futurum, in foro externo non attenditur. Sed, sic; in interno.
- 9 Peccata parentum, non nocent filiis, in foro interno, quoad pœnam æternā. Sed, sic; in foro externo, ut, in crimine læsæ
Maieſtatis.
- 10 Prælatus, modum excedens in corrigendo, an puniatur?
- 11 Consilium dans abortus, vel homicidii, si postea reuocet consilium; tutus est, in foro animæ; licet opere compleatur. Secus, in foro externo; nisi fiat certior is, contra quæ fuit datum consilium.
- 12 Peccatum occultum, mitius punitur, in foro interiori. Secus, in exteriori.
- 13 Nauigare in Indias, sola cupiditate, an sit licitum?
- 14 Venditio fucorum, & pigmentorum, an sit licita?
- 15 Re sua, in foro exteriori, quilibet, pro suo libito potest uti. Secus, in foro animæ.
- 16 Piscationes, & venationes, an licite per Dominos terrarum prohibeantur?
- 17 Coadiuuans incarceratum, ut fugiat; an peccet?
- 18 Mendacium, in foro Iudiciali, non punitur. Secus, in interiori.
- 19 Præcepta Iudicum inferiorum, an obligent in conscientia?

INDEX.

- 20 Venatio, an sit licita clericis?
- 21 Cedens ligna in nemore prohibito; vel pascens pecora in pascuis communibus vetitis, an peccet; teneaturq; ad aliquam restitutionem?
- 22 Egenti extreme, qualiter teneat subuenire, si potens sum?
- 23 Vineas ingredientes, an possint impune uvas comedere?
- 24 Executus pro vero debito, non seruata forma Iuris, potest, in foro externo, reuocare executionem. Secus, in foro con-
- 25 Comedie, an sint licite?
- 26 Emere Christianum, in seruum, an liceat?
- 27 Clericus, in minoribus constitutus, an possit licite acceptare officium Batuli; vel Iudicis causarum criminalium?
- 28 Fiscus, confiscans bona homicidæ, non tenetur, in foro externo, soluere operas, quas occisus poterat lucrari. Secus, in interiore.
- 29 Iurisdictione vti aliena, in foro conscientie, lethale est. In foro verò externo, gloria quorundam Iudicum.
- 30 Adire Iudices supremos seculares, an liceat Ecclesiasticis, in casu violentie?

PENSIO.

- 1 **P**ensionem, an sint licite? Maxime, quando omnes fructus beneficii assignantur in pensionem.
- 2 Resignatio beneficii cum pensione, facta ob solam cupiditatem, non est iusta in conscientia.
- 3 Resignatio beneficii cum pensione, causa laici extinguende, quæ requirat, ut sit licita in utroq; foro.

P Æ N A.

- 1 **C**onstitutio penalis, an extendatur, in utroq; foro, de casu expresso ad non expressum?
- 2 Pena legalis non debetur, in foro conscientie, nisi post condemnationem.
- 3 Pena, in dubio, intelligitur de mitiore, in foro Iudiciali. Secus, in penitentiali.
- 4 Pena debita, in foro Iudiciali, non tollitur per penitentiam.
- 5 Fictio retroactionis, habet tantum locum in foro externo.
- 6 Raptor virginis, fit seruus ipsius, in foro externo. Secus, in foro conscientie.
- 7 Portans merces, & non eas manifestans in domo Publicani; aliter punitur in foro externo; & aliter, in foro conscientie.
- 8 Crimen, transit in ultimum, propter populum multum, in foro Iudiciali. Secus, in foro penitentiali.
- 9 Furans rem propriam, putans alienam; penam non incurrit, in foro exteriori. Secus, in interiore.
- 10 Socians malefactorem, etiam si non cooperetur in delicto; nibilo minus eadem pena punitur. Secus, in foro penitentiali.
- 11 Condemnatus ad penam pecuniariam, ob delictum commissum; si ob inopiam eam exoluat in corpore; manet liber, in foro Iudiciali. Secus, in foro penitentiali; si pena pecuniaria solum est posita in vindictam; & non etiam in refectionem damnorum.
- 12 Danti operam rei illicitæ, an casus præter eius intentionem contingens, imputandus sit, in utroq; foro?
- 13 Opem prestans furi, vel alii delinquenti, qua pena puniatur?
- 14 Penæ fori exterioris, requirunt Iudicis declarationem. Non tamen, penæ fori interioris.
- 15 Penam exigere, an sit licitum?
- 16 Vnus pro alio, in foro exteriori, non punitur corporaliter. In foro verò Dei, alii quando quis punitur.
- 17 Fur, non excusatur à penis furti; licet dicat dominus, de sua voluntate factum fuisse

INDEX.

- fuisse furtum Secus, in foro penitentiali.
- 18 Conatus solus, in foro conscientie punitur. Secus, in foro Iudiciali, nisi in quibusdam casibus.
- 19 Pœna talionis, de consuetudine, recessit ab Aula, & foro Iudiciali. Secus, in foro penitentiali.
- 20 Incidens ipso Iure, vel facto, in penam confiscationis, non potest, in foro exteriori, bona alienare, à die commissi criminis. Secus, in foro conscientie.
- 21 Donatio, facta metu pœne prescriptio-
nis bonorum, non valet, in foro Iudiciali. Bene tamen, in foro conscientie.

P Æ N I T E N T I A.

- 1 **P**Ænitentia publica pro peccato publico, in foro exteriori imponenda est. Secus, in foro penitentiali.
- 2 Penam à Iudice impositam tenetur reus, etiam inuitus, acceptare? Secus, in foro penitentiali, secundum aliquos Sed, contrarium resolvitur.
- 3 Peccata iterata, toties in foro penitentiali puniuntur. Secus, in Iudiciali.
- 4 Canones penitentiales, tantum erant pro foro exteriori.
- 5 Afferenti aliquid, non creditur, in foro Iudiciali, nisi id probet. Secus, in peniten-
tiali.
- 6 Iudex incertus, in foro Iudiciali, dari non potest. Secus, in penitentiali.
- 7 Venia delicti, quoties danda?
- 8 Compelli potest quis, in foro exteriori, in pluribus casibus, ad ingrediendum monasterium. Secus, in foro penitentiali.
- 9 Reservatio casuum, solum spectat ad forum penitentiale: non tamen, ad exterius.
- 10 Habens casus reservados, & carens copia Superioris, potest absolui à non reservatis, reservata absolutione à reservatis, cum copiam habuerit Superioris.

P O S S E S S I O.

- 1 **R**egula de Triennali, an habeat locum in utroque foro?
- 2 Possessor in usus, tenetur ad rei estimationem quanti plurimi, si pereat etiam sine vi sua. Secus in foro conscientie.
- 3 Reus, qui libet est moderator, & arbiter, in foro exteriori. Secus, quoad Deum, & forum anime.
- 4 Possessio 30. annorum an det titulum emphyteutæ, licet alias revera nullum nunciam habuerit?
- 5 Rem suam nemo potest propria auctoritate capere; si sit penes alium: nec, pro sibi debito, facere compensationem. Secus, in foro anime, concurrentibus quibusdam.

P R Æ S C R I P T I O.

- 1 **P**ræscriptio immemorialis, an semper tribuat ius securum, in utroque foro?
- 2 Præscriptio actionis personalis, etiam cum mala fide, habet locum in foro exteriori, si sit triennalis. Secus, in foro conscientie.
- 3 Præscriptio immemorabilis, habet vim Privilegii, in foro exteriori. Secus, in foro interno; si veritas sit in contrarium.
- 4 Præscriptio nulla datur, quoad peccata, in foro anime. Secus, in foro contentioso, ubi diuturnitas temporis saltem minuit peccatum.
- 5 Minor, læsus, non restituitur post quadriennium, in foro Iudiciali, nisi læsio enormis. Secus, in foro conscientie.
- 6 Præscriptio completa, an sit quis securus in utroque foro?
- 7 Delicta antiqua mitius puniuntur, in foro exteriori. Sed, in interiori, æqualiter.

P R O-

INDEX

PROMISSIO.

- 1 **P**ollicitatio, presenti, vel absenti facta, an valeat in utroq; foro?
- 2 Promittens factum alienum, quando teneatur?
- 3 Promissum seruo, vel Religioso, an debeat solui?
- 4 Sponsus, promittens ducere aliquam; si renuat, non compellitur, in foro externo. Bene tamen, in penitentiali.
- 5 Promittens ducere aliquam; putans esse Virginem; alias, non ducturus; si sit corrupta, non tenetur, in foro conscientie. Sed, in externo, compellitur.
- 6 Promittens ducere aliquam, si sui corporis copiam fecerit; & fuerit virgo, si eam cognoscat, compellitur in foro externo eam ducere; tametsi inuenta sit corrupta. Secus, a Confessario.
- 7 Promissum, ob actum venereum mulieri publice non meretrici, an possit peti?
- 8 Meretrici debetur merces, in foro externo. Sed, non, in interno.
- 9 Promissum, ut maleficium fiat; debet, in foro conscientie, solui, si fiat. Secus, in iudiciali.
- 10 Simplex promissio sine causa adiectione, an obliget?
- 11 Promissio facta de una re, cum generalitate verborum, nempe: Et omnia etiam alia que volueris, an obliget in utroq; foro?

QUARTVM FRVCTVVM.

- 1 **A**gricolæ terrarum, ex quibus soluitur tertia, aut quarta pars fructuum; an possint deducere expensas pro rata contingentes?

REGVLARIS.

- 1 **P**rofessio facta, non seruata forma tradita in Extrauag. Pii Quinti: an sit nulla, in utroq; foro?
- 2 Professus Religionem, per vim, vel metum; si non reclamet statim post metus cessationem; reputatur vere professus, quoad Ecclesiam. Non tamen, quoad Deum; si vere numquam consensit.
- 3 Iura, loquentia de professionibus factis, tantum procedunt, quoad forum exterius; si Religiosus vere non habuit animum proficiendi.
- 4 Professio, facta in manibus priuati personæ; est valida, quoad Deum. Sed, non, quoad Ecclesiam.
- 5 Monachus, factus Episcopus, an omnino eximatur à iugo sue regulæ?
- 6 Regularis, in concernentibus animam, potest, etiam sine licentia sui Prelati, submittere se Ordinario Episcopo; si non possit commodè adire Superiorem. Secus, in concernentibus forum exterius.
- 7 Regularis, ære alieno grauatus, tutus est, in foro externo. Secus, in interno.
- 8 Nouitius, non perseverans, an recuperet donata monasterio?
- 9 Pecunia, inter Religiosos habitæ, cum prohibitione, ne Prelatus de illis quidquam disponere possit; in foro conscientie, non caret scrupulo.

REMISSIO.

- 1 **R**emissio iniuriæ, facta in foro penitentiali; non prodest in foro contentioso.
- 2 Iniuriæ, idest odium, tenemur remittere, in foro anime. Sed, non; quoad forum contentiosum; idest, actionem iniuriarum.
- 3 Offensus, an teneatur, in utroq; foro, acceptare satisfactionem iniuriæ, sibi ab offensore

INDEX.

- fore oblatam; & sic remittere iniuriam; & eius accusationem, per scripturam publicam?
4. Offensus, tractans familiariter offensorum, an censeatur remisisse omnem satisfactionem, in utroq; foro?
5. Creditores, ubi sunt multi; si maior pars remittat partem debiti; vel dilationem ad soluendum concedat; an præiudicet minori parti, in utroq; foro?
6. Mercator, fallens, & fugiens; si se componat cum creditoribus; an sit iustus, in conscientia?
7. Iniuria, in foro Iudiciali, est pecunia aestimabilis. Secus, in foro penitentiali. Licet multi contra.

REPETITIO.

1. Mens rem alterius, ut domino suo restituat; potest ab eo repetere expensas, & pretium, in foro Iudiciali, dummodo, tempore emtionis, protestetur &c. Sed in foro conscientie, nulla requiritur protestatio.
2. Solutum, vel promissum ex causa, quæ per insitiationem crescit; an repeti possit, vel rescindi?
3. 4. Fideiussor, simpliciter datus, in foro Iudiciali, si soluerit interesse, vel usuras; non repetit. Secus, in foro conscientie.
5. Emens scienter rem furtivam, non potest eam reddere furi, in foro Iudiciali, ut pretium recuperet. Secus, in foro conscientie.
6. Filius familias seruiens patri; & suo extraordinario labore augens eius bona; an possit, post mortem patris, recuperare ab hereditate, & fratribus, mercedem, in utroq; foro?
7. Emens cum pacto de retrouendendo, an possit, in conscientia, recuperare tempore remissionis impensas factas in scriptura Tabellionis, & sifa?
8. Possessor bonæ fidei, impensas utiles non recuperat à domino rei paupere. Bene tamen, in conscientia.
9. Creditor, remittens partem debiti, ut reliquum statim recuperet, an possit nihilo minus remissum repetere?
10. Minor, in spiritualibus, si ledatur; an restituatur?
11. Maior. 20. annis, sed minor 25. si se in servitutem venire patiatur; & in eo circumveniat; an restitui possit in integrum?
12. Qui se venire passus est; & pretium domino reddit; an possit compellere illum, ut ipsum recipiat; & eum liberet.

REPRESALIA.

1. Represalia, an sint licita in utroq; foro?

RESTITUTIO.

1. Debitum ex sola caritate, non obligat ad restitutionem in foro Iudiciali; sed tantum, debitum ex lege, & præcepto iustitiæ. Ad forum vero conscientie spectat debitum, non solum ex æquitate; sed etiam ex lege iustitiæ.
2. Res aliena, si subtrahatur a iusto possessore, in foro Iudiciali restituenda est eidem; & non, vero domino. Sed, in foro conscientie, an sit idem faciendum, est dissensio inter Doctores.
3. Creditor, an licite possit exequi debitum in Instrumentis Artis sui debitoris, quando non habet alia bona, in quibus executio fieri possit?
4. Violans Ecclesiæ immunitatem, ex trahendo aliquem ab ea; ad quid teneatur, tam Ecclesiæ, quam reo extracto.
5. Furtum committens tempore necessitatis, an teneatur ad restitutionem, si postea ad pinguiorem fortunam devenierit?
6. Stabularii, naute, & caupones depositarii, ad quam culpam teneantur, in utroq; foro?
7. Proxe-

INDEX.

- 7 Proxenetæ, cui datur res ad vendendum pro certo pretio; si pluris eam vendat; an possit illud plus retinere, in conscientia?
- 8 Interficiens hominem non habentem filios, aut alios cognatos intra secundum gradum, an teneatur ad aliquam satisfactionem damnorum, ultra penam corporalem?
- 9 Stuprans virginem ultrò se offerentem, vel leuiter rogatam; ad quid teneatur?
- 10 Stuperans virginem importunis precibus, aut muneribus; ad quid teneatur?
- 11 Stuprans virginem, & ab ea remissionem obtinens; an sit tutus in conscientia?
- 12 Infamans falso mulierem vilem, ad quid teneatur?
- 13 Consilium dans ad damnum faciendum, ad quid teneatur?
- 14 Accipiens mercedem pro eo, quod gratias facere tenetur, an restituere eam debeat?
- 15 Datum turpiter pro malificio perpetrando; an sit restituendum? & cui?
- 16 Impediens alium à consecutione alicuius boni; quando teneatur ad restitutionem illius?
- 17 Furans minutatim in parua quantitate, anteneatur ad restitutionem, si ad notabilem quantitatem perueniat?
- 18 Filius familias accipiens mutuò pecunias, quomodo sit à restitutione immunus?
- 19 Seruus, minor, Regularis, & similes, ludentes cum maiore, & lucrantes; an teneantur ad aliquam restitutionem?
- 20 Quæstus ludo prohibito, an debeant restitui?
- 21 Pauperes hypocritæ, stipem sic extrahentes, an teneantur ad restitutionem?
- 22 Prædo, si spoliatur à tertio; an sit restituendus; vel possit res domino reddi?
- 23 Declaratur quædam Ordinatio Lusitana. lib. 3. tit. 17. §. 6.
- 24 Prædo, si a domino spoliatur; an sit restituendus?
- 25 Damnum datum in re acquirenda, an sit inconsideratione; sicut in re acquisita?
- 26 Emens scienter à fure rem furtiuam, quæ usu consumitur, & recipit functionem in genere suo; an teneatur ad restitutionem æstimationis; etiam si fur habeat aliàs unde restituat?
- 27 Fur, vendens rem furtiuam scienti; an teneatur pretium restituere?
- 28 Emens bona fide rem furtiuam, & iussu Iudicis eam restituens; an agere possit de euictione contra venditorem?
- 29 Vno ex pluribus delinquentibus, vel damnificantibus, solvente, & satisfaciente, læsus satisfactus non tenetur illi cedere actionem ad recuperandum ab aliis eorum partes, in foro externo. Secus, in interiore.
- 30 Pluribus, de communi consilio homicidium, vel furtum collectiue committentibus; omnes in solidum tenentur. Secus, in furtis distributiue factis.
- 31 Comedens scienter cum fure rem furto ablatam, in solidum tenetur, in foro Iudiciali. Secus, in conscientia.
- 32 Differentes restitutionem ad tempus mortis, per heredes faciendam; quam per se facere poterant; an sint tuti in conscientia?
- 33 Scholares, extorquentes Patentes à recentior venientibus ad Pupillaria, an teneantur eas restituere?
- 34 Femine, accipientes munera à suis amatoribus, an teneantur ea restituere, si eis non consentiant?
- 35 Dos promissa, & soluta in fraudem creditorum, an restituenda sit, in utroque foro?
- 36 Paupertas, non excusat à restitutione rei alienæ, in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientie.
- 37 Contra furantem in domo lusoria non datur actio furti, in foro Iudiciali. Bene tamen, in foro penitentiali, & conscientie.
- 38 Ratum habens maleficium, nomine ipsius factum, an teneantur ad restitutionem?
- 39 Custodes confinium Regnorum, an teneantur restituere penas, quas remittunt?
- 40 Vendens triticum pretio currente, sciens statim esse per Pragmaticam pretium minuendum; an teneatur ad aliquam restitutionem? Idem, de expendente monetam, quæ breui est minus valitura?
- 41 Furans bona meretricis, in foro Iudiciali, non punitur. Secus, in foro penitentiali.
- 42 Transmittens rem alterius, vel pecuniam, cum persona habita pro fidei; an excusetur, in foro conscientie?

43 Condem

INDEX.

43 <i>Condemnatus ad penam pecuniariam; vel corporalem; an teneatur etiam ad damna?</i> 44 <i>Res debita Religioso, vel filiofamilias, vel minori; cui sit restituenda?</i> 45 <i>Interficiens, vel mutilans hominem; an præter penam, & damna emendata; teneatur, in conscientia, ad aliquam satisfactionem pro mutilatione, vel vitæ sublatione?</i> 46 <i>Columbaria, an sint licita?</i>	47 <i>Heres, non tenetur ex delicto defuncti, in foro Iudiciali; nisi quatenus ad eum peruenit: vel, nisi lis sit cum defuncto contestata. In foro vero conscientie, semper tenetur.</i> 48 <i>Servus, si iniuria afficiatur; & aliquid pro iniuria capiat; non tenetur illud Domino restituere.</i> 49 <i>Reus, legitime interrogatus a Iudice; si neget crimen; an teneatur in conscientia restituere bona ipsi fisco?</i>

SENTENTIA.

1 I <i>Vdex fori Iudicialis, non potest ferre Sententiam extra territorium suum. Secus, in Iudice fori penitentialis.</i> 2 <i>Res iudicata, non potest à superiore relaxari, vel commutari. Secus, in foro penitentiali; ubi, penitentia, ab uno confessario imposita, potest etiam ab equali, ex causa, commutari.</i> 3 <i>Sententia iniusta, si ab ea non appelletur; quod ius tribuat Parti?</i>	4 <i>Res iudicata, retractari non potest prætextu calculi male facti. Secus, in foro penitentiali, & conscientie.</i> 5 <i>A Sententia, vel grruamine, est appellandum intra tempus, ei lure, vel statuto definitum. Aliàs Sententia, vel grauamen, est irreparabile. Secus, in foro penitentiali; ubi, numquam penitentia transit in rem iudicatam.</i>

SIMONIA

1 Q <i>uestitum per Simoniam conuentionalem, & realem; cui sit restituendum?</i> 2 <i>Beneficium, per Simoniam obtentum, quomodo sit dimittendum?</i> 3 <i>Beneficium, per Simoniam ab alio commissam obtentum; ignorante beneficiato; licet in utroq; foro sit statim renunciandum; circa fructus tamen restituendos, est magna dissensio inter DD.</i> 4 <i>Beneficiatus Simoniacus, an sit suspensus, etiam aliis beneficiis rite obtentis?</i> 5 <i>Beneficium, pecunia obtentum, si ea non fuit causa querendi illud; non obstat in foro interiore.</i> 6 <i>Simoniacus conuentionalis tantum, non incurrit penas contra Simoniacos latis.</i> 7 <i>Beneficiarius cum confidentia, quid facere teneatur, ut sit securus in conscientia?</i> 8 <i>Simoniacus mentalis, in foro exteriori, non est excommunicatus; nec cogitur fructus restituere. Secus, in usurario men-</i>	<i>tali.</i> 9 <i>Simoniam ab obsequio, an sit punibilis in utroq; foro?</i> 10 <i>Beneficiarius, vadens ad eborum principaliter ob distributiones lucrandas, an sit tutus in conscientia?</i> 11 <i>Causa sine qua non, coram Deo, non est causa principalis.</i> 12 <i>Simonie crimen, non habet locum in Romana Curia, in foro externo. Secus, in interno.</i> 13 <i>Episcopus Simoniacus, an teneatur renunciare Episcopatu; etiam sine licentia Papæ.</i> 14 <i>Litiganti iuste, an licitum sit, ad redimendam vexationem, dare aliquid iuste?</i> 15 <i>Resignans beneficium coram Ordinario, non potest, in foro externo, nec ante, nec tempore resignationis, nominare personam, cui vult ut beneficium conferatur. Secus, in foro conscientie; dummodo persona sit digna.</i>

INDEX.

- 16 *Pensiones, an possint redimi presenti pecunia, in utroq; foro, absq; licentia Papæ?*

SOLV TIO.

- 1 **A**liud pro alio, etiam si sit melius, invito creditore, in foro Iudiciali, solui non potest. Secus, in foro penitentiali; in quo, debitum Deo, possum soluere melius, atque etiam æqu bonum.
- 2 Unus pro alio, etiam invito, soluere potest, in foro Iudiciali. Secus, in penitentiali, circa penitencias alicui in iunctas.
- 3 Decime, ex quibusdam fructibus numquam solute, an peti possint?
- 4 Creditores personales eiusdem rationis, in foro externo, nullam habent prioritatem, ratione prioritatis temporis. Secus, in foro conscientie, secundum aliquos. Sed, contrarium resoluitur.
- 5 Consistenti debitum in iudicio, datur terminus ad soluendum. Secus, in foro penitentiali; si statim soluere potest.

SVBMISIO.

- 1 **S**ubmittere se voluntati offensi circa penam, seu satisfactionem à se faciendam, an liceat?

SVFFRAGIVM.

- 1 **S**uffragio suo, an possit quis licite renunciare?
- 2 Concluso à maiori parte Conuentus, vel Capituli, an debeant dissidentes subscribere, nec ne?
- 3 Cardinalis, 'vocatus ad Consistorium, & sine causa non veniens, qualiter peccet?
- 4 Obtinens Prioratum, seu Cathedram, suffragiis inhabilibus, ad quid teneatur?

SVRREPTIO.

- 1 **R**enumeratio beneficii, facta coram Papa, ad quod fuit quis ordinatus, non valet; nisi fiat mentio, ad eius titulum fuisse ordinatum. Secus, in foro conscientie.
- 2 Impetrans à Papa beneficium Iuris patronatus laici, tenetur facere mentionem de eo, in foro externo. Alias est nulla impetratio. Secus, in foro conscientie.
- 3 Valor verus Canonicatus, & Beneficii, an debeat in conscientia exprimi?

TESTAMENTVM.

- 1 **T**estamentum, propria manu testatoris factum, ut fidem faciat in foro Iudiciali, oportet ut duobus saltem testibus iustificetur coram Iudice. In foro verò conscientie, sufficit heredi, ut ei soli constet esse literam testatoris.
- 2 Testamentum, coram paroco, & duobus testibus factum, extra terras Ecclesie, non valet, in foro exteriori. Secus, in conscientia.
- 3 Pater, habens filios, an possit ad libitum, saltem, in conscientie, disponere de bonis suis inter eos: non obstante lege in contrarium? Et filii, an teneantur in conscientia, stare dispositis à patre?
- 4 Pupillaris substitutio expressa, excludit matrem à sua legitima. Secus, in foro conscientie.

INDEX.

- conscientia.
- 5 Executores testamenti, quam potestatem habeant, in viroq; foro, ad exequendam voluntatem testatoris?
 - 6 Testamentum, cum iuramento de non reuocando, potest nibilo minus reuocari in foro Iudiciali. Sicus, in conscientia.
 - 7 Condemnatus ad mortem naturalem, vel Civilem, an possit condere testamentum?
 - 8 Testamentum, ad pias causas, manifestatoris sine testibus factum; an sit validum?
 - 9 Episcopus, obtinens licentiam à Papa testandi, citate tantum priuata; non potest, in conscientia, ea libere vti, nisi ad pias causas.
 - 10 Testator, an possit expresse excludere masculinum ab hereditate, vel legato, nisi de ioco missò, in viroq; foro?
 - 11 Clerici beneficiati, an possint libere disponere, & testari de fructibus beneficii sui, & an eorum heredes teneantur ad eorundem restitutionem?
 - 12 Pater, in Regno Valentie, potest in foro exteriore, ad libitum de bonis suis disponere, & testari, relictis filiis quinq; tantum solidis pro legitima. Sicus, in foro conscientie.
 - 13 Hæreticus, si fiat heres, an, in viroq; foro, teneatur restituere hereditatem hereditibus ab intestato venientibus?

TESTIS.

- 1 **T**estis, non potest se offerre ad testificandum, in foro Iudiciali. Sed, sic, in foro conscientie, in quibusdam casibus.
- 2 Multi, in foro Iudiciali, à testimonio repellantur. Sicus, in foro conscientie.
- 3 Testis, causam dicti non reddens, quia non interrogatus; an teneatur ad damna Parit ex hoc subsecuta.
- 4 Testibus venientibus de prope ad testificandum, nihil soluitur, in foro exteriore, pro labore & operis dispendiis. Sicus, in foro conscientie.
- 5 Dicto vnus gratis Doctoris creditur, in foro penitentiali. Sicus, in Iudiciali, nisi in casibus hic notatis.
- 6 Testis, falsum dicens, ad quid teneatur, in viroq; foro?

TRANSACTIO.

- 1 **P**acem an debeamus habere etiam cum frangentibus fidem?
- 2 Marius, an possit pacisci, aliquo accepto, cum adultero?
- 3 Litigans, an teneatur se componere cum colitigante; cum sunt varietates opinionum, de re, & per quam litigatur?

VENDITIO.

- 1 **T**antum valet res, in foro exteriore, quantum vixire potest. Sicus, in foro conscientie, si excedat verum rei valorem; seu iustum eius pretium.
- 2 Venditor, pro veftigali soluendo, an teneatur in conscientia, notam facere publicano Venditionem?
- 3 Veftigalia an debeantur in conscientia?
- 4 Vendere carius, credito, an sit licitum?
- 5 Vendere an quis compellatur suas merces, tempore caritatis?
- 6 Vendens rem pluris iusto pretio scienti verum eius valorem; an teneatur ad aliquam satisfactionem?
- 7 Consuetudo soluendi plus tertia parte iusti pretii, pro venditione rei ad Ecclesiam edificandam, seu ampliandam; an sustineri possit in conscientia?
- 8 Mercatores Chiffiani, an emere possint tuto conscientia merces à Turcis, & Saracenis, piratis.
- 9 Rei alienæ venditio fieri potest in foro exteriore. Sicus, in interiore.

Vendens

INDEX.

- 10 *Vendens rem, habita fide de pretio, an habeat ius prelacionis, quando bona emtoris non sufficiunt pro solutione omnibus creditoribus?*

VITA.

- 1 **A**n quilibet potestatem habeat, in foro externo, se occidendi, vel vulnerandi? 2 *Vita an possit exponi periculo certo, pro conseruando honore?*

VOTVM.

- 1 **P**romittens calicem, verbi gratia, alicui pio loco; an teneatur, in utroq; foro, adimplere promissum, etiam si non sit per aliquem acceptata promissio? Vel, an possit propria auctoritate aliter pio loco rem applicare? 2 *Professio, facta per virum fide in monasterio monialium; & e contra; valet, in foro externo. Secus, in interno.* 3 *Festa votiua per incolas alicuius populi, ad quid, & quos obligent in utroq; foro?*

VSVRA.

- 1 **C**aput fin. in prin. de vsur. quatenus habet, censeri usurarium, qui mutuatur pecuniam, & eam affecurat; procedit tantum in foro externo. 9 *Emens fundum iniusto pretio; si eundem dederit venditori in emphyteosim; an debeat eum locare pro rata pretii soluti?* 10 *Viua, an possit recipere aliquid loco interesse, dum dos sibi non soluitur?* 11 *Fenerari hostibus, an sit licitum?* 12 *Montes pietatis, an sint liciti?* 13 *Vendens rem fructiferam, ad creditum, cum annua pensione, dum pretium sibi non soluitur; an sit tutus in conscientia? Vel; debitoria cum responsione interesse, an sint licita?* 14 *Gener, an possit pacisci cum socero; ut, dum dos sibi non soluitur; soluatur eidem, quotannis certum quid loco interesse damni emergentis?* 15 *Dominus directus, recipiens in pignus rem emphyteoticariam; quando possit fructus eius suos facere?* 16 *Promissor dotis, morosus, an teneatur ad interesse, a die morę?* 17 *Contractus Vitalitius, seu, Violaria; an sint licita, in utroq; foro?* 18 *Census, an creari possit de debitis?* 19 *Vsurę, an sint prohibita, etiam de Iure Ciuili?* 2 *Vsurarius, tenetur restituere pecuniam, quam per vsuram accepit; etiam si dicat, de voluntate Domini fuisse sibi datam. Secus, in foro conscientie, si liberaliter fuit data.* 3 *Interesse lucri cessantis, an, & quando peti possit.* 4 *Vsurę nauticę, vel traiectitię, an peti possint?* 5 *Emens fundum, cum pacto, quod vendens non possit illud reemere, nisi post aliquot annos; an committat vsuram?* 6 *Emens fundum pretio iniusto, an sit tutus in utroq; foro; si in scriptura venditionis dicatur, illud plus remitti gratis a venditore?* 7 *Emens fundum cum pacto de retro. uendendo; sed, cum intentione tantum illum pignorandi; an committat vsuram?* 8 *Vsurarius mentalis tantum, non puniatur, in foro externo. Sed, sic, in interno.*

VXOR.

INDEX.

VXOR, MARITVS.

- ¹ **M**aritus, an possit propria auctoritate, ob causam adulterii, dimittere uxorem, in utroq; foro?

² Maritus, ob non solutam dotem, an possit, in utroq; foro, expellere uxorem à domo; vel, ei alimenta denegare?
- ³ Vxor, circa lucra communia, constante matrimonio, acquisita, & male per maritum alienata, atq; consumpta, quam actionem, seu quod ius habeat, in utroq; foro?

⁴ Marito an liceat, in utroq; foro, uxorem verberare, & punire?

FINIS INDICIS.

INDEX

ALPHABETICALLY

M
The first part of this index contains
the names of the authors of the
works which are contained in the
collection. The second part contains
the names of the subjects of the
works. The third part contains
the names of the libraries to which
the works are loaned.

FINIS INDICIS

